

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด
วิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข
ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

โดย
ขวัญตา ดอนศรีจันทร์
ผู้อำนวยการสถานศึกษา
วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาญจนบุรี
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

ชื่อเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์
 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบ
 และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัย ขวัญตา ดอนศรีจันทร์

ปีการศึกษา 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นลักษณะการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา 2) สร้างและหาคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี 3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และ 4) ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ ผู้เรียนในสถานศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 190 คน ครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินตนเองด้านสมรรถนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาที่น่าสนใจ โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก ส่วนครู บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด มีความเห็นว่า แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาควรเริ่มต้นตั้งแต่องานบริหาร ด้วยการกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ควรขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทั้ง 24 แห่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย และยืนยันคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะของผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 4 ด้าน คือ สมรรถนะด้านวิชาการ ด้านสุขภาพ ด้านทักษะชีวิต และด้านอาชีพ

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านโครงสร้าง ได้แก่ (1) หลักการ และ (2) วัตถุประสงค์ 2) องค์ประกอบด้านกระบวนการ คือ กระบวนการ

RSTNE Model มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (Readiness Preparation) ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning) ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ (Taking Action) ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย (Networking) ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluating) และ 3) องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุนที่ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และสถานศึกษา โดยรูปแบบมีประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ด้านความเป็นไปได้ และด้านความสอดคล้องของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผู้เรียนในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข หลังการใช้รูปแบบโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูง และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด

4. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย สำเร็จได้ด้วยความรู้และช่วยเหลือจากผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องในการจัดทำวิจัยตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย ข้าราชการบำนาญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชัย ลำไย ข้าราชการบำนาญ ดร.ชยพล เพชรพิมล ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ดร.ณพิชญา เพชรพิมล ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ และนายธิตินันท์ ระลอกแก้ว ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาญจนบุรี ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและให้ความช่วยเหลือชี้แนะการวิเคราะห์ข้อมูล เทคนิควิธีการวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนเป็นวิทยากรให้ความรู้และเป็นผู้ประเมินเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษาและบุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณทุกภาคส่วนไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา-มารดา และครอบครัว ซึ่งเปิดโอกาสให้ได้จัดทำผลงาน ตลอดจนช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมาจนทำผลงานวิชาการสำเร็จด้วยดี หากประโยชน์ใดที่เกิดเป็นวิทยาทานจากผลงานนี้ ขออัญมพรให้กับทุก ๆ ท่าน ทั้งที่กล่าวนามและมีได้กล่าวนามมา ณ โอกาสนี้

ขวัญตา ดอนศรีจันทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญแผนภูมิภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
คำถามการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
สมมติฐานการวิจัย.....	9
นิยามปฏิบัติการ.....	10
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	15
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ.....	32
แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือและแนวทางการจัดทำคู่มือ.....	44
แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์.....	52
แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข.....	64
แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์.....	83
แนวคิดการสร้างภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม.....	106
บริบทของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี.....	119
ที่มาขององค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21.....	124
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	132

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	144
การวิจัยระยะที่ 1.....	144
การวิจัยระยะที่ 2.....	149
การวิจัยระยะที่ 3.....	152
การวิจัยระยะที่ 4.....	157
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	161
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 1.....	161
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 2.....	170
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 3.....	179
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 4.....	185
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	191
สรุปผลการวิจัย.....	192
การอภิปรายผล.....	193
ข้อเสนอแนะ.....	200
บรรณานุกรม.....	201
ภาคผนวก.....	212
ภาคผนวก ก เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	213
ภาคผนวก ข ผลคะแนนการประเมินสมรรถนะผู้เรียน ความพึงพอใจ	243
และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ.....	
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ.....	245
ภาคผนวก ง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ.....	268
ภาคผนวก จ ภาพบรรยากาศกิจกรรม.....	276
ประวัติผู้วิจัย.....	284

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา	28
2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ.....	37
2.3 สรุปผลการวิเคราะห์แนวคิดการจัดประเภทของคู่มือ.....	47
2.4 สรุปผลการวิเคราะห์ลักษณะของคู่มือที่ดี.....	50
2.5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่มี ประสิทธิภาพ.....	104
4.1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยระยะที่ 1	161
4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของประชาชน อำเภอด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข โดย ภาพรวมและรายด้าน.....	163
4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและ อบายมุข ด้านวิชาการ.....	163
4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและ อบายมุข ด้านสุขภาวะ.....	165
4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชน อำเภอด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้าน ทักษะชีวิต.....	166
4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของ ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ยที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและ อบายมุข ด้านอาชีพ.....	167
4.7 แสดงประสิทธิภาพของร่างรูปแบบด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ของรูปแบบ.....	177
4.8 แสดงประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้องของรูปแบบ.....	178

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย โดยภาพรวมและ รายด้าน.....	179
4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ด้านวิชาการ.....	180
4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการ ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ด้านสุขภาวะ.....	181
4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการ ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ด้านทักษะชีวิต....	182
4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการ ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ด้านอาชีพ.....	183
4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของครู/ บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อรูปแบบ.....	184
4.15 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข โดยภาพรวมและรายด้าน.....	185
4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติด และอบายมุข ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม.....	186

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.17 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสฟติด และอบายมุข ด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน.....	187
4.18 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสฟติดและอบายมุข ด้านกระบวนการ.....	188
4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสฟติดและอบายมุข ด้านผลผลิต.....	190

สารบัญแผนภูมิภาพ

แผนภูมิภาพที่	หน้า
1.1 แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย.....	17
2.1 กระบวนการวิจัยและพัฒนา.....	27
2.2 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนารูปแบบ กรณีที่ 1 (ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและจากการศึกษาสภาพจริง).....	41
2.3 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนารูปแบบ กรณีที่ 2 (ร่างรูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย).....	42
2.4 การวางแผนกลยุทธ์.....	103
2.5 กระบวนการของการวางแผนกลยุทธ์ในรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรีจากข้อสรุปของผู้วิจัย.....	105
2.6 ลักษณะการก่อเกิดของภาคีเครือข่าย.....	108
2.7 องค์ประกอบของภาคีเครือข่าย.....	109
4.1 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย.....	172

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคของความเร็วและความล้ำสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสาร ความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม การหล่อหลอมรวมความคิดและความเชื่อของกลุ่มคนที่บุคคลในสังคมจะต้องตั้งรับการมีวิถีชีวิตยุคใหม่อย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากนี้เอง ได้ส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียน ทั้งการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการศึกษาค้นคว้าของบุตรหลาน ตลอดจนการเผชิญสิ่งยั่วยุหรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ รอบตัว ก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางเพศ ฯลฯ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่มีทักษะชีวิตต่ำ ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้ว อาจเป็นคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีปัญหาทางอารมณ์จิตใจ และมีความขัดแย้งในชีวิตได้ง่าย ครูจึงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกัน ให้อุดพ้นจากการครอบงำความคิดของสื่อเทคโนโลยีและตั้งรับต่อการก้าวรุกรุกทางสังคมอย่างรู้เท่าทัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 1) ประกอบกับปัจจุบันยาเสพติดเป็นภัยคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของมนุษยชาติ (human security) และเป็นตัวการสำคัญในการบ่อนทำลายกำลังทรัพยากรบุคคลของชาติ ซึ่งการแพร่ระบาดของยาเสพติดโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนยังเป็นปัญหาต่อสังคมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน และในอนาคตมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงเป็นความคาดหวังของสังคมที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดในการจัดการควบคุม ป้องกันปราบปราม และแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทุกรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศได้ดำเนินนโยบายปราบปรามและป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง มีบทลงโทษรุนแรงต่อผู้ค้า แต่ปัญหายาเสพติดก็มิได้หมดไปจากสังคม ยังคงสร้างปัญหาให้กับเยาวชนไทยอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563, น. 1)

จากสถิติของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดในห่วงปีงบประมาณ 2560 (1 ต.ค. 59 – 20 ก.ค. 60) มีการจับกุมคดียาเสพติดจำนวน 359 คดี และเป็นการจับกุมเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ถึง 77,850,105 เม็ด เมื่อเทียบกับจำนวนเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ที่จับกุมได้ในปีงบประมาณ 2558 จำนวน 40,440,432 เม็ด และปีงบประมาณ 2559 จำนวน 28,838,422 เม็ดแล้ว จะเห็นได้ว่าปริมาณของเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ที่จับกุมได้นั้นมีปริมาณสูงขึ้นถึง 1.9 – 2.5 เท่า นอกจากปริมาณยาเสพติดที่สามารถจับยึดของกลางจะเพิ่มขึ้นทุกปีแล้ว ช่องทางการซื้อขายยาเสพติดก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยผู้ค้ายาเสพติดมักอาศัยช่องทางอินเทอร์เน็ต ซื้อขายผ่านเว็บไซต์ที่ไม่สามารถค้นหาด้วยโปรแกรม search engine และนำสกุลเงินดิจิทัล (bitcoin) มาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบเส้นทางการเงินอีกด้วย (พลตำรวจตรี สุนทร เกลิมเกียรติ, 2561, น. 1) ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศให้ปัญหายาเสพติดเป็นวาระสำคัญของชาติ (nation agenda) โดยกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2558 – 2564) ได้ให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาหลักที่ต้องเร่งแก้ไข โดยกำหนดไว้ในนโยบายที่ 8 เรื่องการเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันความมั่นคงภายใน ข้อ 8.1 ป้องกันความมั่นคงของชาติจากภัยยาเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน โดยประสานความร่วมมือในภูมิภาคทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อีกทั้งกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) ให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ปัญหายาเสพติดส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของประชาชน และศักยภาพการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต การดำเนินงานจำเป็นต้องใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยใช้กลไกของ “ประชารัฐ” ในทุกระดับของพื้นที่ เพื่อให้การทำงานใกล้ชิดกับประชาชนให้มากที่สุด เป็นศูนย์กลางบูรณาการมาตรการทุกด้านให้เข้าถึงประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชน โรงเรียน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เกิดผลดีที่สุด สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ เป้าหมายที่ 3 คนทุกช่วงวัยได้รับการศึกษา การดูแล และการป้องกันจากภัยคุกคามในชีวิตรูปแบบใหม่ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ ร้อยละของสถานศึกษาที่ปลอดภัยจากยาเสพติดเพิ่มขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการมีการเฝ้าระวังและป้องกันมิให้เด็กนักเรียนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติดในทุกรูปแบบ โดยให้สถานศึกษาดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ ตามแนวคิดและหลักการ “4 ประสาน 2 คำ” ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจ ทหาร ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำศาสนา ซึ่งอยู่ในบริเวณท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้ช่วยสถานศึกษาให้มีมาตรการป้องกันและการปราบปรามทั้งผู้จำหน่ายและผู้เสพ มาตรการความปลอดภัย เป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563, น. 1)

ความสำเร็จของการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสมรรถนะตามความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตร แต่ด้วยสถานการณ์ปัญหาทางสังคม ซึ่งคุกคามเข้าสู่สถาบันครอบครัวอย่างรวดเร็ว รุนแรง และมีความสลับซับซ้อนส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักการและแนวคิดดังกล่าวได้ สถานศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่เข้มแข็ง มีแนวทางใหม่ ๆ ในการรับมือกับสถานการณ์ปัญหา โดยเฉพาะสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุขที่แทรกซึมอยู่ในทุกซอกส่วนของสังคมไทย การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงการสร้างความสมดุลระหว่างความเก่ง ความดี และความสุข รวมทั้งสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้เรียนจึงมีความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่ครูทุกคนจะต้องคำนึงถึง และสามารถสอดแทรกบูรณาการลงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 1) ซึ่งความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตนับว่าเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพราะความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งทักษะชีวิตเฉพาะสามารถพัฒนาได้ด้วย

กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองร่วมกับกลุ่ม ได้เรียนรู้จากเหตุการณ์สถานการณ์จริงในชีวิต จากสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่มีความหมายกับชีวิตของตนเอง เชื่อมโยงชีวิตและการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 8)

การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด เป็นการเสริมสร้างทักษะส่วนบุคคล และทักษะทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่มีการใช้ยาเสพติด เช่น ทักษะในการคิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล ทักษะในการตัดสินใจ และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะในการประมาณตน และการควบคุมสถานการณ์ ทักษะในการสื่อสาร ต่อรอง ปฏิเสธ และโน้มน้าวจิตใจ ทักษะในการปรับตัว เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกทักษะที่จำเป็นตามองค์ประกอบทักษะชีวิตได้ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่า ในตนเองและผู้อื่น เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการป้องกันการใช้ในทางที่ผิดในหมู่เด็กและเยาวชน เด็กมีความตระหนักในคุณค่าของตนเองต่ำ จะสร้างความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ยาก จะแยกตัวจากคนอื่น และมีแนวโน้มในการใช้ยา และฆ่าตัวตายสูง เพราะฉะนั้นเด็กจะต้องมีการพัฒนา พฤติกรรมสำคัญ คือ คิดเชิงบวก ผูกให้มีความอดทนกับตัวเอง หลีกเลี่ยงจากสถานการณ์เสี่ยง (การทะเลาะวิวาท ยาเสพติด) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีอารมณ์ขัน และมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องตัดสินใจเลือก ต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอ เด็กจะต้องตระหนักถึงผลที่ตามมาของการตัดสินใจเลือก ฉะนั้น ต้องมีการฝึกฝนในการตัดสินใจ โดยต้องศึกษาข้อมูลในเรื่องที่ต้องตัดสินใจหรือแก้ปัญหา แล้วจึงพิจารณาทางเลือก และผลที่จะเกิดจากแต่ละทางเลือก แล้วจึงตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุด 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ความสามารถในการจัดการความเครียด ความโกรธ ความขัดแย้งและการบริหารเวลา เป็นทักษะที่สำคัญในการเผชิญปัญหา เด็กและเยาวชน ที่ไม่สามารถจัดการกับความกดดันทางสังคม จากตัวเองหรือจากกลุ่มเพื่อน จะมีแนวโน้มในการใช้สารเสพติด และ 4) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น การสื่อสารเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้งที่เป็นคำพูด และไม่เป็นคำพูด การพัฒนาทักษะในการสื่อสาร เช่น สามารถปฏิเสธเพื่อนในสถานการณ์ที่อาจถูกชักชวน ไปใช้สารเสพติด หรือเตือนเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด ให้หลีกเลี่ยงหรือเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ถูก จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นใจที่จะปฏิเสธสัมพันธ์กับคนอื่น และสามารถจัดการกับสถานการณ์เสี่ยงได้ (กระทรวงยุติธรรม, 2564, น. 9)

ทักษะชีวิตในสาระการเรียนรู้ จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ทักษะชีวิตทั่วไป ถือเป็นทักษะที่เป็นแกนของทักษะต่าง ๆ และเป็นทักษะพื้นฐานของการเกิดทักษะชีวิตองค์ประกอบอื่น ๆ รวมทั้งความรู้ในเนื้อหาสาระต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ที่สร้างทักษะชีวิตทั่วไป ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จากการสอนปกติในชั้นเรียนด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หรือกระบวนการกลุ่มและเทคนิคเกมการศึกษา ที่ให้ผู้เรียนได้มีการอภิปรายแสดงความรู้สึกรู้สึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพ หลังการเสร็จสิ้นจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์แต่ละครั้ง ด้วยประเด็นคำถามให้เกิดการสะท้อน (reflect) การเชื่อมโยง (connect) การปรับประยุกต์ความคิด และนำไปใช้ (apply) หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนรู้ในชั่วโมงการเรียนปกติ เป็นการบูรณาการ หรือสอนแทรกทักษะชีวิตในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่อิงมาตรฐานและตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกจากนี้ยัง

พัฒนาทักษะชีวิตทั่วไปผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมชมรม กิจกรรมการแสดงความสามารถพิเศษต่าง ๆ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา เป็นต้น 2) ทักษะชีวิตเฉพาะ เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับใช้ในการเผชิญกับปัญหาในชีวิตที่เฉพาะเจาะจง เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอบายมุข ปัญหาเอดส์ ปัญหาเพศ การตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม ปัญหาการปรับตัวต่อสภาวะวิกฤต ปัญหาสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับเพื่อนและผู้อื่น ผู้ที่มีทักษะชีวิตในการเผชิญปัญหาเฉพาะเจาะจง จะเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งทางใจ หรือมีพลังสุขภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้สามารถเอาชนะปัญหาอุปสรรคไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการ สามารถปรับตัวในสถานการณ์วิกฤตและผ่านพ้นเหตุการณ์วิกฤตไปได้โดยไม่เกิดผลกระทบตามมา หรือสามารถฟื้นตัวกลับมาดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างรวดเร็ว ทักษะชีวิตเฉพาะถือว่าเป็นทักษะขั้นสูงที่มีความสำคัญต่อการจัดการกับชีวิตตนเองของผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการรู้จักตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เช่น การรู้ความแตกต่างระหว่างชายหญิง คุณค่าและศักดิ์ศรีของชายหญิง ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด เช่น การคิดที่ไม่เครียด การคิดเชิงบวก ทักษะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เช่น ทักษะการปฏิเสธการชวนไปมีพฤติกรรมเสี่ยง ทักษะการใช้ภาษากายที่สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การพูดสื่อสารที่สร้างมิตร ทักษะชีวิตเฉพาะสามารถพัฒนาได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองร่วมกับกลุ่ม ได้เรียนรู้จากเหตุการณ์สถานการณ์จริงในชีวิต จากสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่มีความหมายกับชีวิตของตนเอง เชื่อมโยงชีวิตและการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 14 – 15)

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งจากการปฏิรูปการศึกษาโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่ผสมผสานและเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีบทบาทหน้าที่ดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น พร้อมกับการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านอาชีพ และพัฒนาทักษะชีวิต ให้ประชาชนสามารถจัดการชีวิตของตนเองอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเน้นการมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดีและการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย กล่าวได้ว่าการศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีศักยภาพ พลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบสัมมาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ ปัจจุบันวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การขยายตัวทางสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง องค์ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ล้วนเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐานทำให้ประชากรเกิดความต้องการในการแสวงหาความรู้ นำไปสู่การเรียนรู้ในแทบทุกกิจกรรมของสังคม วิธีการเรียนรู้ของมนุษย์จึงขยายขอบเขตจากการศึกษาในระบบ (ชั้นเรียน) ไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งผลทำให้เกิดกิจกรรมทางการศึกษารวมไปถึง

แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษานอกระบบอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป (บุศรา นิยมเวช, 2563, น. 635)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถานศึกษาที่จะต้องรับมือกับปัญหายาเสพติดหรือปัญหาทางพฤติกรรมอื่น ๆ ของเยาวชนในชุมชนที่มีผู้เรียนส่วนใหญ่ฐานะยากจน ภายในชุมชนมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด ทั้งในวัยทำงานและวัยรุ่น รวมทั้งการแพร่ระบาดเข้ามายังสถานศึกษา ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ซึ่งคนในชุมชนทั้งที่เป็นเยาวชนและวัยผู้ใหญ่ ล้วนเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น หากปล่อยให้ตกเป็นทาสหรืออยู่ในสภาพเสี่ยงต่อไปก็จะเป็นผลเสียหายต่อประเทศชาติ ประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 147) ได้ระบุถึงบทบาทของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการปฏิบัติ ข้อที่ 5 ว่า ให้พัฒนาระบบ กลไก และมาตรการที่เข้มแข็งในการป้องกันและ แก้ไขภัยคุกคามในรูปแบบใหม่สำหรับผู้เรียนนอกระบบ ซึ่งปัญหาเสพติดและอบายมุขนับว่าเป็นภัย คุกคามประเภทหนึ่งที่ต้องพัฒนาระบบ กลไก และมาตรการที่เข้มแข็งในการป้องกัน ประกอบกับผล การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน (N-NET) ด้านทักษะการดำเนิน ชีวิตของนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 และคะแนนมีแนวโน้มลดลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 30) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะชีวิต ให้แก่ผู้เรียนให้มากขึ้น นอกจากนั้นจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นจากผู้ เกี่ยวข้องกับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ยของผู้วิจัย พบว่า ภายในชุมชนมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดทั้งในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน รวมทั้งมีการ แพร่ระบาดของยาเสพติดเข้ามายังสถานศึกษา ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาการหนีเรียน ปัญหาการขาดเรียน ปัญหาการเรียนไม่จบ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ซึ่งหากปล่อยให้ตกเป็นทาสหรือ อยู่ในสภาพเสี่ยงต่อไปก็จะเป็นผลเสียหายต่อประเทศชาติ นอกจากนั้นศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ยังพบว่า มีนักศึกษาจำนวนหนึ่งที่ เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการอยู่ในชุมชนที่มีการใช้ยาเสพติด ดังรายงาน การจับกุมดำเนินคดีของสถานีตำรวจภูธรด่านมะขามเตี้ย ในรอบปี 2563 ที่พบว่าในพื้นที่นี้มีการจับกุม ผู้ค้าและผู้เสพได้ค่อนข้างถี่มาก

ดังนั้นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัด กาญจนบุรี จึงสนใจที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของ ผู้เรียนให้เกิดพฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง ทั้งการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และ

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความมั่นคงในชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุขในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ในสถานศึกษา
2. เพื่อสร้างและหาคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
4. เพื่อประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

คำถามการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขภายในสถานศึกษา เป็นอย่างไร
2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่สร้าง มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และมีคุณภาพเบื้องต้นเป็นอย่างไร
3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้ผลอย่างไร
4. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอย่างไร และมีเรื่องใดต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีประสิทธิภาพ

2. ผู้เรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด

3. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดใกล้เคียง ได้แนวทางในการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขไปสร้างเพื่อใช้ในสถานศึกษาของตน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหา แยกได้ ดังนี้

1.1 เนื้อหาในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา ได้แก่ การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการวิจัยและพัฒนา รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ การคิดวิเคราะห์ สมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 การวางแผนกลยุทธ์ และการสร้างภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลภาคสนามด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขจากประชาชนในพื้นที่และการระดมสมองกับครู/บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติดของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย

1.2 เนื้อหาในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ การสังเคราะห์ข้อมูลที่วิเคราะห์จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับข้อมูลภาคสนามจากการระดมสมองจากครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติดของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย และการสอบถามประชาชนในพื้นที่

1.3 เนื้อหาในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ การใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ในสภาพการจัดการเรียนการสอนจริง

1.4 เนื้อหาในการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ การประเมินผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อ

การป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จากผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา ได้แก่

2.1.1 ประชากร คือ ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย เป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 20,701 คน (สำนักทะเบียนอำเภอด่านมะขามเตี้ย, 2563) และครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ยทุกคน

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง แยกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 385 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) แล้วใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร

กลุ่มที่ 2 ครู/บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติดของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จำนวน 11 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสอนและการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษา ระดับแกนหลักสำคัญ

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่

2.2.1 ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1/2564 จำนวน 378 คน และครู/บุคลากร และวิทยากรสอนเสริมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ทุกคน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่าง แยกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1/2564 จำนวน 190 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi state Random Sampling)

กลุ่มที่ 2 เป็นครู/บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จำนวน 42 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษา

2.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่

2.3.1 ประชากร คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษานอกระบบ และมีตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยระดับอำเภอขึ้นไป ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี

2.3.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษานอกระบบ และมีตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยระดับอำเภอขึ้นไป ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 17 คน ได้มาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติ ดังนี้

(1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษานอกระบบ มีตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขึ้นไป โดยต้องมีประสบการณ์ ตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการด้านการพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป

(2) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทด้านการบริหารท้องถิ่น หรือปริญญาโท ทางด้านการศึกษานอกระบบ หรือ

(3) มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในปีการศึกษา 2563 และปีการศึกษา 2564

4. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 สมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม

4.2.2 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ของครู/บุคลากรและวิทยากร สอนเสริมด้านอาชญากรรม ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย

สมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา ซึ่งแบ่งการวิจัย เป็น 4 ระยะ แต่ละระยะมีวัตถุประสงค์ต่างกันในรายละเอียด แต่เมื่อดำเนินการวิจัยตั้งแต่ระยะที่ 1 ถึงระยะที่ 4 แล้ว จะทำให้เกิดผล ดังนี้

1) สมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หลังการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

2) ครู/บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข

ดังนั้นจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยแต่ละระยะ ดังนี้

1. สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 1

ประชาชนอำเภอตำบมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก

2. สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 2

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับร่างผ่านเกณฑ์คุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

3. สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 3

3.1 สมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หลังการใช้รูปแบบมีคุณภาพผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด

3.2 ครู/บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขในระดับมาก

4. สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 4

การประเมินผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

นิยามปฏิบัติการ

1. รูปแบบ หมายถึง กรอบของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ชัดเจน ซึ่งกรอบความคิดนั้นมีโครงสร้างของความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบที่สร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การอุปมาอุปไมย หรือจากหลักการ แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อที่จะช่วยในการแก้ปัญหาหรือช่วยให้การดำเนินงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข หมายถึง การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะในการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน บนพื้นฐานการเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ และบูรณาการแนวทางการสร้าง

เสริมสมรรถนะในการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในการวิจัยนี้ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งและส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข 4 ด้าน ซึ่งผู้เรียนแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินได้ ดังนี้

2.1 สมรรถนะด้านวิชาการ หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยห่างไกลจากยาเสพติด

2.2 สมรรถนะด้านสุขภาพ หมายถึง ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

2.3 สมรรถนะด้านทักษะชีวิต หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับสถานการณ์ ด้านยาเสพติดในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาในชีวิตประจำวัน

2.4 สมรรถนะด้านอาชีพ หมายถึง ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่ดีและทักษะประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

และในการวิจัยนี้ วัดค่าสมรรถนะผู้เรียนโดยใช้แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบอมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี หมายถึง โครงสร้างทางความคิดที่แสดงองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินการในการขับเคลื่อนนโยบายการแก้ปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและชุมชน โดยดำเนินการอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบต่อเนื่อง บนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่สัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการสมรรถนะและคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียน และนำไปสู่การดำเนินชีวิตได้อย่างมีความมั่นคงและสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยรูปแบบที่สร้างมีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบคือ

3.1 องค์ประกอบด้านโครงสร้าง ได้แก่ หลักการ และวัตถุประสงค์

3.2 องค์ประกอบด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบอมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน (RSTNE Model) ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย และขั้นที่ 5 การประเมินผล

3.3 องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของรูปแบบฯ ที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ

1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข โดยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา

2) ปัจจัยด้านครูและบุคลากร ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้เรียนจะต้องเกิดจากความต้องการของครูที่มีความมุ่งมั่นจริงจังและเต็มใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ร่วมมือกัน เคารพ ยอมรับซึ่งกันและกัน อุทิศเวลาให้กับการพัฒนางาน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3) ปัจจัยด้านสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ตัวชี้วัดสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน

4. RSTNE Model หมายถึง กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐาน การคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มี 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (readiness preparation : R)

เป็นขั้นสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ความพร้อมในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริม สมรรถนะในการแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ โดยศึกษาบริบทของสถานศึกษา ดำเนินการสำรวจ สถานการณ์ สภาพแวดล้อม ปัญหาในเขตบริการของสถานศึกษา มีผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้แทน ชุมชนร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ดำเนินการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยการจัดเก็บข้อมูลผู้เรียน หรือใช้ข้อมูลจากการแนะแนว และระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มาวิเคราะห์โดยใช้พื้นฐานการคิดวิเคราะห์ แล้วสังเคราะห์ เปรียบเทียบความสอดคล้องความ ต้องการในการแก้ปัญหา และแบ่งกลุ่มเพื่อหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มใช้ยาเสพติด เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ (strategic planning : S)

การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการมองภาพรวมทั้งเรื่องการกำหนดนโยบาย การวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย เป็นการวางแผน ที่ให้ความสำคัญกับการมองไปสู่อนาคตภายใต้การพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการใช้ความสามารถ ของสถานศึกษาเพื่อระดมทรัพยากรมาใช้ และพิจารณาถึงทางเลือกต่าง ๆ อย่างรอบคอบและชัดเจน คุณภาพของการวางแผนกลยุทธ์ตามแนวทางของรูปแบบขึ้นอยู่กับ การรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด หลากหลาย และเป็นจริงที่สุด เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเลือกแนวทางการขับเคลื่อนที่จะบรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลถึงความยากง่ายในการปฏิบัติและเป็นไปที่จะบรรลุผล การวางแผน กลยุทธ์ระดับหน้าที่ จะต้องคำนึงถึงมาตรฐานการดำเนินงานของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นในการแก้ปัญหา และการขับเคลื่อนของทุกฝ่ายในสถานศึกษาเป็นหลัก

การวางแผนกลยุทธ์มีกระบวนการสำคัญด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพของ หน่วยงาน (SWOT analysis) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หาจุดแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายนอก หาโอกาสและอุปสรรคก่อน แล้วนำไปสร้างประเด็นเชิงกลยุทธ์ กำหนดกลยุทธ์ เลือกกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควบคุมและประเมินผลการใช้ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการ ทำให้ เกิดผลลัพธ์ คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ความเป็นธรรม พลังการทำงานและความผูกพัน ความยอมรับในงาน ซึ่งขั้นตอนย่อยในแผนกลยุทธ์ คือ

1) การทบทวนภารกิจของศูนย์การศึกษาเพื่อพิจารณาบูรณาการแนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขเข้าไว้ในนโยบายหลักของสถานศึกษา

2) การศึกษาสถานภาพของศูนย์การศึกษา (SWOT analysis) ที่สอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผน

3) การกำหนดทิศทางของหน่วยงาน ที่บูรณาการแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข ได้แก่ วิสัยทัศน์ (vision) พันธกิจ (mission) และเป้าประสงค์หลัก (goal)

4) กำหนดกลยุทธ์สู่ความสำเร็จ ได้แก่ เป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์ ตัวชี้วัดสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ค่าเป้าหมาย กลยุทธ์ งาน/โครงการ/กิจกรรม และงบประมาณ

5) กำหนดแผนยุทธศาสตร์ จัดทำแผนปฏิบัติงาน โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ (taking action : T)

เป็นขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ต้องรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ผู้บริหาร สร้างความตระหนักให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder) มีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย การดำเนินงาน กำกับติดตาม เกี่ยวกับการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

ครู ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา จัดทำกำหนดการสอน จัดทำแผนการจัดกิจกรรม ดำเนินการจัดกิจกรรม และวัดผลประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ผู้เรียน เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตามหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละระดับชั้น หรือจัดโครงการ/กิจกรรม เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น กิจกรรมด้านวิชาการ กิจกรรมด้านสุขภาวะ กิจกรรมด้านทักษะชีวิต และกิจกรรมด้านอาชีพ เป็นต้น

ชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา รับรู้สภาพปัจจุบัน สร้างภาคีเครือข่าย ช่วยดูแลผู้เรียนภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงาน ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาและชุมชนร่วมกับสถานศึกษา

ทั้งนี้บทบาทหน้าที่ดังกล่าว สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบท ความพร้อม โดยคำนึงถึงการให้โอกาสเมื่อผู้เรียนพลังพลัดเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือมีแนวโน้มเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการปรับความคิดและพฤติกรรม สร้างค่านิยมใหม่ ดูแลช่วยเหลือติดตามอย่างใกล้ชิด ระหว่างครู ชุมชน และผู้เรียน ทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปรับพฤติกรรมและมีโอกาสเรียนได้ตามปกติ

ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย (networking : N)

การสร้างภาคีเครือข่าย หมายถึง มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นในลักษณะของภาคี เช่น ชุมชน หน่วยงาน หรือสถานศึกษาอื่น ๆ การสร้างภาคีเครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและชุมชน จะช่วยให้ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือ และสื่อต่าง ๆ ผ่านการประชุม

การสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพูดคุย การศึกษาดูงาน และการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินงาน การแบ่งปันทักษะ และประสบการณ์ให้แก่กัน เป็นการสนับสนุนและเสริมความสมบูรณ์ให้กับครูผู้สอนที่เป็นสมาชิกเครือข่าย จะช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อน ทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย ตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหา ได้รับความช่วยเหลือ ได้รับกำลังใจ การจูงใจและการยอมรับจากเพื่อนร่วมวิชาชีพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและชุมชนเป็นอย่างดี

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (evaluating : E)

การประเมินผลการบริหารจัดการ เป็นกระบวนการหนึ่งของการทำงานเชิงระบบ (system approach) ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ การประเมินผลเป็นงานกำกับ ติดตาม ประเมินผล และตีค่าผลงานที่ได้ทำมาแล้วว่าบังเกิดผลดีเพียงใด และนำผลที่ได้จากการประเมินมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารนิเทศติดตาม โดยกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานตามตารางการนิเทศการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
- 2) เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
- 3) ประเมินผล สรุปผล การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
- 4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงปัจจัยนำเข้า (input) และกระบวนการ (process) การกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์หลัก (goal) ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขได้ต่อไป
- 5) พัฒนาต่อยอด การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา

5. ความพึงพอใจของครู/บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีของครู/บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษาอนุรักษและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่ยอมรับว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ และปฏิบัติแล้วได้ผลดี เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้อง และสถานศึกษา ซึ่งวัดจากแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบลดอนมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของการวิจัยและพัฒนา (research and development) และแนวคิดวิธีการเชิงระบบ (system approach) ADDIE model ของ เควิน ครูส (Kevin Kruse, 2009) และดิกส์ คาร์เร่ (Dick and Carey, 2005) ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัย การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข กำหนดการวิจัยเป็นขั้นตอน 4 ขั้น คือ 1) ขั้นศึกษาวิเคราะห์ (analysis) = research : (R1) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ขั้นการออกแบบ (design) และการพัฒนา (development) = development : (D1) เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบและหาประสิทธิภาพของรูปแบบ 3) ขั้นการนำไปใช้ (implement) = research : (R2) เป็นการทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ขั้นการประเมินผล (evaluation) = development : (D2) ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบ นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) ด้วยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative methods) และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative methods) เพื่อตอบคำถามการวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

รูปแบบเป็นการวิจัยที่ช่วยพัฒนาความรู้ให้มีความชัดเจนและเป็นระบบ ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบจากแนวคิดของคีฟส์ (Keeves, J. 1997 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2556) และทอร์สตัน ฮูเซ็น และนีวิลลี ที โพสเลทท์วอร์ (Torsten Husén & Neville, T. Postlethwaite, 1994) และศึกษาการพัฒนารูปแบบจากแนวคิดของคีฟส์ (Keeves, 1988)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์

การวิเคราะห์เป็นความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวใด ๆ ออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นประกอบกันอยู่เช่นไร แต่ละอันคืออะไร มีความเกี่ยวพันกันอย่างไร อันใดสำคัญมากน้อย ซึ่งมีความสำคัญในขั้นตอนการของวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อกำหนดแผนงานการแก้ปัญหาเสพติดในสถานศึกษา ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (intellectual development) ของ พียาเจต์ (Piaget, 1980 อ้างถึงในสุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2552) ทฤษฎีกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (Bloom's taxonomy of educational objectives) (Bloom, 1961 อ้างถึงในทิศนา ขัมมณี, 2544) และทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagne and Briggs, 1974 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2552)

4. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติด และอบายมุข

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2556) ที่ระบุว่าผู้เรียนต้องได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน (หรืออาชีพ) และผู้วิจัยได้ศึกษาสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2563) ที่ระบุสมรรถนะสำคัญและจำเป็นที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 4 ด้าน ประกอบด้วย สมรรถนะด้านวิชาการ สมรรถนะด้านสุขภาวะ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต และสมรรถนะด้านอาชีพ พร้อมกันนั้นก็ได้อธิบายแนวทางการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบในการวิจัยครั้งนี้

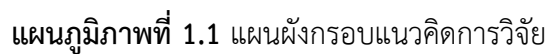
5. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร เพราะการตัดสินใจแก้ปัญหาใด ๆ ในองค์กรต้องคำนึงถึงผลงานในระยะยาว ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์แนวคิดของเดสส์ และมิลเลอร์ (Dess and Miller, 1993) ทอมป์สัน และสตรีกแลนด์ (Thompson and Strickland, 1995) กลิกแมน กอร์ดอน และรอสกอร์ดอน (Glickman, Gordon and Ross-Gordon, 2010) และแนวคิดของสุพานี สฤญวานิช (2553) ซึ่งกลยุทธ์มีกระบวนการสำคัญด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพของหน่วยงาน (SWOT analysis) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หาดูจุดแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก หาโอกาสและอุปสรรคก่อน แล้วนำไปสร้างประเด็นเชิงกลยุทธ์ กำหนดกลยุทธ์ เลือกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควบคุมและประเมินผลการใช้ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการ ทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ความเป็นธรรม พลังการทำงานและความผูกพัน ความยอมรับในงาน ซึ่งผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลนี้ประกอบในการออกแบบองค์ประกอบด้านกระบวนการของรูปแบบ

6. แนวคิดการบริหารภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม

การแก้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องจัดตั้งภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยศึกษาลักษณะการก่อเกิดของภาคีเครือข่าย และองค์ประกอบของภาคีเครือข่าย จากแนวคิดของการสัมมนาเครือข่าย (Loei.go.th, 2561) ศึกษาโครงสร้างภาคีเครือข่าย และการดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย และการสร้างการมีส่วนร่วม จากแนวคิดของ กองสุขศึกษา (2556) เนื่องจากหัวใจของการดำเนินงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จด้วยวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย คือ การมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐและเอกชน จะเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุน การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการประชุม การประชาคมและการประชาสัมพันธ์ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เขียนกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 1.1 แผนผังกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาแบบแผนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ครั้นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา
 - 1.1 ความหมายของการวิจัยและพัฒนา
 - 1.2 ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา
 - 1.3 กระบวนการของการวิจัยและพัฒนา
 - 1.4 กรอบมาตรฐานสากล คุณภาพ และจริยธรรมของการวิจัยและพัฒนาเชิงการศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนาแบบแผน
 - 2.1 ความหมายของรูปแบบ
 - 2.2 ประเภทและองค์ประกอบของรูปแบบ
 - 2.3 การพัฒนาแบบแผน
 - 2.4 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง กลไกเชิงสาเหตุ และเงื่อนไขการใช้รูปแบบ
3. แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือและแนวทางการจัดทำคู่มือ
 - 3.1 ความหมายของคู่มือ
 - 3.2 ประเภทและองค์ประกอบของคู่มือ
 - 3.3 ลักษณะของคู่มือที่ดี
 - 3.4 แนวทางการจัดทำคู่มือ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์
 - 4.1 ความหมายของการคิดวิเคราะห์
 - 4.2 องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์
 - 4.3 ประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์
 - 4.4 ทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์
 - 4.5 การสอนที่ส่งเสริมพื้นฐานการคิดวิเคราะห์
5. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข
 - 5.1 ความหมายสมรรถนะ
 - 5.2 ความสำคัญของสมรรถนะ
 - 5.3 สมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21
 - 5.4 สมรรถนะผู้เรียนที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข

5.5 สมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกัน
ปัญหาเสพติดและอบายมุข

6. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์

6.1 ความหมายของการวางแผนกลยุทธ์

6.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการวางแผนกลยุทธ์

6.3 องค์ประกอบของการวางแผนกลยุทธ์

6.4 แนวคิดของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ

7. แนวคิดการสร้างภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม

7.1 ความหมายของภาคีเครือข่าย

7.2 ลักษณะการก่อเกิดของภาคีเครือข่าย

7.3 องค์ประกอบของภาคีเครือข่าย

7.4 โครงสร้างภาคีเครือข่ายและการดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย

8. บริบทของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี

8.1 ข้อมูลพื้นฐาน

8.2 ทิศทางการดำเนินงานและบทบาทภารกิจ

8.3 บทบาทภารกิจด้านการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข

9. ที่มาขององค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (research and development: R&D) ในบริบทการศึกษาอาจมองได้ว่าเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีกับการปรับใช้จริงในสถานศึกษา โดยมีจุดหมายเพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่เพิ่มคุณภาพผลลัพธ์การพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่ง กล่าวว่าการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือจำเป็นในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าคุณค่าของการวิจัยและพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับความใหม่ของแนวคิด แต่คือความสามารถในการผลักดันให้แนวคิดนั้นกลายเป็นทางปฏิบัติที่จับต้องได้ ในขณะที่แม็คเคนน่าและรีฟส์ (McKenney & Reeves, 2018, p. 20) มีความเห็นว่า การวิจัยและพัฒนาที่เข้มแข็งควรดำเนินในสถานการณ์จริง ร่วมออกแบบกับผู้ปฏิบัติ (co-design) และมุ่งพัฒนาองค์ความรู้เชิงทฤษฎีและวิธีแก้ปัญหาที่ใช้ได้จริงไปพร้อมกัน จึงกล่าวได้ว่า แนวคิดการวิจัยและพัฒนา คือกระบวนการออกแบบนวัตกรรมและเครื่องจักรผลิตองค์ความรู้ที่ยืนอยู่บนหลักฐานเชิงประจักษ์ในเวลาเดียวกัน

จากความเห็นของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า แนวคิดการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา เป็นวิธีวิทยาที่เป็นระบบและตรวจสอบได้ มีเป้าหมายการสร้างนวัตกรรมเพื่อผลลัพธ์การพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง และเป็นการวิจัยเชิงออกแบบที่ผูกโยงทฤษฎีและการปฏิบัติในบริบทจริง มีกลยุทธ์การนำไปใช้ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของกระบวนการมากพอ ๆ กับตัวนวัตกรรม และการ

ตั้งต้นจากโจทย์ปัญหาที่มีความหมายต่อผู้เรียนและระบบจริง กรอบแนวคิดนี้จึงช่วยให้ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำสถานศึกษา และครู สามารถออกแบบและขับเคลื่อนนวัตกรรมที่มีประโยชน์และสร้างผลกระทบต่อสมรรถนะและคุณภาพชีวิตของผู้เรียนได้จริงในระยะยาว

1.1 ความหมายของการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (research and development) เรียกสั้น ๆ ว่า “R&D : อาร์แอนด์ดี” เป็นการดำเนินการประสานกันระหว่าง “การวิจัย” และ “การพัฒนา” โดย “การวิจัย” จะเป็นกระบวนการของการตรวจสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือ และการแสวงหาเพื่อสืบค้นองค์ความรู้ที่มีอยู่แต่ยังไม่มี การค้นพบมาก่อน หรือการสร้างนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ไม่มีใครเคยมีมาก่อน โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ส่วน “การพัฒนา” เป็นกระบวนการปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงวิธีการหรือผลผลิต จนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันเป็นประโยชน์ต่อบุคคล หน่วยงาน หรือสังคมโดยรวม มีผู้นิยามความหมายของการวิจัยและพัฒนาไว้หลากหลายความหมาย อาทิเช่น

บอร์กและกอลล์ (Borg ; & Gall, 1989, p. 782) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่นำมาพัฒนาและตรวจสอบความถูกต้องของผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา คำว่าผลิตภัณฑ์ที่กล่าวนี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่สิ่งที่อยู่ในหนังสือ ในภาพยนตร์ประกอบการสอน และคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงระเบียบวิธี เช่น ระเบียบวิธีในการสอน โปรแกรมการสอน จุดเน้นของโครงการวิจัยและพัฒนาในปัจจุบันปรากฏในฐานของโครงการพัฒนา โปรแกรมนี้เป็นระบบการเรียนรู้ที่สลับซับซ้อนที่รวมเอาการพัฒนาทางวัตถุ และการอบรมบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานได้ในบริบทเฉพาะ

วาร์ เฟิงส์วีสต์ (2552, น. 1) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้า อย่างมีระบบมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประเภทวัสดุอุปกรณ์ (material) และผลิตภัณฑ์ประเภทวิธีการหรือกระบวนการ (process) โดยดำเนินการทดสอบในสภาพจริงและทำการปรับปรุงผลิตภัณฑ์หลาย ๆ รอบ จนได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนากลุ่มคน หน่วยงานหรือองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กฤษิยากร เตชะปิยะพร (2552, น. 1) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง การวิจัยลักษณะหนึ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพ หรือการพัฒนาวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งในปัจจุบัน องค์กรจำนวนมากได้พยายามส่งเสริมให้บุคลากรในสังกัดมีความรู้ความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา โดยเชื่อว่า การวิจัยและพัฒนา จะช่วยให้ได้ทางเลือกหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

องอาจ นัยพัฒน์ (2554, น. 232) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้หรือความเข้าใจในแง่มุมใหม่ ๆ เกี่ยวกับผลผลิต กระบวนการ และการบริการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ แล้วประยุกต์ความรู้หรือความเข้าใจที่ได้จากการแสวงหาไปสร้างสรรค์หรือปรับปรุงให้เกิดผลผลิต กระบวนการ และการบริการแบบใหม่ขึ้น ซึ่งมีประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการจำเป็นของบุคคล ตลาด หรือองค์กรใด ๆ มากยิ่งขึ้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2555, น. 458) ให้ความหมายของการวิจัยและพัฒนาว่า หมายถึง ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้การวิจัย (research) และกระบวนการพัฒนา (development) ในการพัฒนา

งานหรือนวัตกรรม เป็นวงจรต่อเนื่องกันไปจนได้ผลงานหรือนวัตกรรมที่มีประสิทธิผลตามที่ต้องการ การวิจัยและพัฒนาสามารถเริ่มต้นที่การวิจัยก่อน หรือจะเริ่มต้นจากการพัฒนาก่อนก็ได้

ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล (2555, น. 209) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง การวิจัยที่มุ่งหมายเพื่อสร้างหรือค้นหาแนวคิด แนวทาง วิธีปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่นำไปใช้เพื่อพัฒนากลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กร จุดหมายปลายทางที่คาดหวัง จึงเป็นการมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

จากความหมายที่มีผู้แสดงความเห็นไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบที่นำมาพัฒนาและตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้เกิดเป็นผลผลิตหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งอาจเป็นแนวคิด แนวทาง วิธีปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนางาน พัฒนากลุ่มคน พัฒนาหน่วยงาน หรือพัฒนาองค์กร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายที่ต้องการ

1.2 ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา

เนื่องจากการวิจัยและพัฒนา มีกระบวนการสำคัญ 3 ประการ ซึ่งประการแรกคือ การแสวงหาความรู้หรือความเข้าใจใหม่ด้วยการทำวิจัย (research) ประการที่ 2 คือ การสร้างต้นแบบหรือผลิตนวัตกรรมด้วยการพัฒนา (development) และประการที่ 3 คือ การขยายผลจากต้นแบบการพัฒนาไปสู่ผู้ใช้ด้วยการเผยแพร่ (dissemination) การวิจัยและพัฒนาจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการทำงานเพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการของทั้งบุคคล และองค์กร มีนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวขยายความถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนาไว้ ดังนี้

พลอมพ์ และอีลีย์ (Plomp and Ely, 1996, p. 294) ได้กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา มีความสำคัญ เพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยอธิบายและแสดงค่าของความสำเร็จและความล้มเหลวของนวัตกรรม ดังนั้นข้อมูลที่จะช่วยให้ผลลัพธ์ที่ไม่อาจคาดหวังเพื่อเป็นแบบอย่างที่จะช่วยตัดสินใจ ไม่ว่าจะได้ผลที่เหมาะสมกับความพยายามหรือไม่ก่อให้เกิดผลหรือบางที่อาจจะเกิดผลแต่ไม่พอเพียงกับที่ได้พยายามก็ตาม สิ่งนี้อาจจะเป็นความพยายามที่จะอธิบายสู่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบของนวัตกรรม และผลกระทบที่ได้จากพฤติกรรมและความเข้าใจ ความสัมพันธ์ของนวัตกรรมกับสถานะต่าง ๆ ที่ไม่คงที่ และกรณีที่มีการวิจัยไม่มีอิสระจากระบบความสามารถทางการเงิน และการจัดการที่ทำการกำหนดผลที่ได้จากข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับหลาย ๆ สิ่ง หรือจุดมุ่งหมายทั้งหมดที่มีในเวลานั้น การวิจัยและพัฒนาจึงเป็นกลยุทธ์การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา

กอลล์, กอลล์ และบอร์ก (Gall, Gall, and Borg, 2005, p. 460) กล่าวถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา เนื่องจากการวิจัยและพัฒนานั้นจะมีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือ มีการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งการประเมินแบบก้ำกั้วหน้า (formative evaluation) และการประเมินแบบรวบยอด (summative evaluation) โดยที่การปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นจะใช้การประเมินระหว่างทางเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ส่วนการตรวจสอบว่านวัตกรรมมีความสมบูรณ์แล้วหรือไม่นั้น จะใช้การประเมินปลายทางเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ

ณัฐวดี วังสินธ์ (2555, น. 134) กล่าวถึงความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา เนื่องจากการสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปพัฒนานวัตกรรมให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เป็นกระบวนการพัฒนา การทดสอบภาคสนาม และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบ เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research)

ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาทางเลือกหรือวิธีการใหม่ ๆ เพื่อจุดประสงค์พื้นฐานในการค้นพบสิ่งใหม่ เป้าหมายของการวิจัยและพัฒนาคือ การนำความรู้จากการศึกษาวิจัยไปพัฒนาสื่อให้สามารถใช้ได้ การวิจัยและพัฒนาจึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างการวิจัยทางการศึกษาและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

สมคิด พรหมจ้อย (2555, น. 5) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนามีความสำคัญ ดังนี้

1) ช่วยให้เกิดความรู้ใหม่หรือวิทยาการใหม่ แนวคิด ทฤษฎีใหม่ การวิจัยช่วยให้เกิดความรู้ใหม่เป็นการเพิ่มพูนวิทยาการให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น คือ ทำให้รู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้หรือสิ่งใดที่พอรู้อยู่แล้วก็ทำให้รู้และเข้าใจดียิ่งขึ้น ทั้งอาจนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาเป็นวิทยาการใหม่ ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ต่อไปได้ เช่น พัฒนานวัตกรรม อาทิ คอมพิวเตอร์ ชุดการสอน บทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน สื่อการสอน ชุดเอกสารเสริมความรู้ คู่มือประกอบการทำงาน วิธีสอน รูปแบบการทำงาน เป็นต้น

2) ช่วยในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานโดยย่อมเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้มากมาย ปัญหาบางปัญหามีความยุ่งยากซับซ้อน การแก้ไขปัญหาโดยการคาดคะเนแบบสามัญสำนึก หรือจากการใช้ประสบการณ์ อาจเป็นการแก้ปัญหาไม่ถูกต้อง คือ ไม่รู้ว่าประเด็นที่แท้จริงของปัญหาคืออะไร จึงแก้ปัญหาไม่ถูกต้อง การวิจัยสามารถช่วยให้ทราบสาเหตุของปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมถึงแนวทางและวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดได้

3) ช่วยในการกำหนดนโยบายและวางแผนได้อย่างถูกต้อง งานวิจัยและพัฒนาบางเรื่องมีวัตถุประสงค์ที่จะนำผลการวิจัยนั้นไปใช้กำหนดนโยบายหรือวางแผน ตลอดจนนำไปใช้ในการปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนที่วางไว้ การวิจัยดังกล่าวจะศึกษาค้นคว้า เพื่อนำมาเป็นแนวทางกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการวิจัยจะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยชี้路ทางการวางแผนนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ช่วยพัฒนาระบบการบริหารและดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น งานวิจัยบางเรื่องเป็นงานวิจัยที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างสมรรถนะทางการบริหารโดยการใช้ความรู้ทางวิชาการมาอธิบายพฤติกรรมและปัญหาทางการบริหาร การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ประเมินประสิทธิภาพของการทำงาน จะช่วยให้ทราบข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง ชี้ให้เห็นทั้งประสิทธิภาพ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญให้นักบริหารใช้ในการวินิจฉัย สั่งการ หรือแก้ไขปัญหา ได้มีประสิทธิภาพและเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนางานนั้นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

มารุต พัฒนาผล (2562, น. 2) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนามีความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ ในทุกสาขาวิชาชีพในฐานะที่เป็นระเบียบวิธีการวิจัยที่ช่วยทำให้การพัฒนานวัตกรรมใด ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีความประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งยังทำให้ได้นวัตกรรมตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการวิจัยและพัฒนา มีลักษณะเฉพาะคือ การนำผลการวิจัยไปเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนานวัตกรรม ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนานั้นมีรากฐานองค์ความรู้สนับสนุนอย่างแข็งแกร่ง ทำให้นวัตกรรมสามารถใช้งานได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนา มีความสำคัญ เนื่องจากสามารถช่วยแก้ปัญหา และพัฒนานวัตกรรมหรือกระบวนการทำงานให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามเป้าหมายที่ต้องการ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้วิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ และอาจนำเอาข้อเท็จจริงหรือ

ผลการวิจัยนั้น ๆ มาพิจารณาใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาระบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 กระบวนการของการวิจัยและพัฒนา

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การวิจัยและพัฒนา (research and development : R&D) เป็นกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งสำคัญ โดยคาดหวังที่จะได้ผลสุดท้ายคือสิ่งผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ แต่การสร้างสิ่งผลิตดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้แน่ชัดมาก่อนว่าจะทำได้หรือไม่ ดังนั้นจึงต้องใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเข้าช่วย โดยดำเนินการเป็นขั้น ๆ จนกระทั่งได้สิ่งผลิตตามเกณฑ์ที่คาดหวัง

บอร์ก และกอลล์ (Borg & Gall, 1989, p. 784 – 785) ได้กล่าวถึงกระบวนการสำคัญของการวิจัยและพัฒนา มี 10 ขั้นตอน ดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล (research and information collection) โดยการรวบรวมวรรณกรรม การสังเกตภายในห้องเรียน การเก็บสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือมีอยู่ และเป็นประโยชน์ในการนำมาทำวิจัย

2) การวางแผน (planning) เป็นการวางแผนที่รวมถึงการวางแผนเกี่ยวกับทักษะ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดลำดับเนื้อหาวิชา การทดสอบแบบต่าง ๆ การพัฒนารูปแบบ ผลผลิตขั้นต้น รวมทั้งการเตรียมสื่อแบบต่าง ๆ คู่มือ และแบบทดสอบ

3) พัฒนารูปแบบขั้นตอนของผลิตภัณฑ์ (develop preliminary form of product) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นการออกแบบ และจัดทำผลิตภัณฑ์การศึกษาตามที่วางไว้

4) การทดสอบเบื้องต้น (preliminary field testing) คือ การนำผลผลิตทั้งหมดมาทดลอง ถ้าเป็นโรงเรียนใช้ 1 – 3 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้จำนวน 6 – 12 คน โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และแบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

5) ผลผลิตไปปรับปรุง (main product revision) ภายหลังได้รับการเสนอแนะ และทดสอบในเบื้องต้น

6) ทดสอบกลุ่มย่อย (main field testing) ถ้าเป็นโรงเรียนใช้กลุ่มตัวอย่าง 5 – 15 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 – 100 คน ในขั้นนี้จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ผลลัพธ์และการประเมินผลที่ได้จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมตามความเหมาะสม

7) ปรับปรุงผลผลิตที่ได้จากการทดลอง (operational product revision)

8) ทดสอบภาคสนาม (operational field testing) เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ถ้าเป็นโรงเรียนใช้ 10 – 30 โรงเรียน ถ้าเป็นบุคคลใช้กลุ่มตัวอย่าง 40 – 200 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สังเกต แล้วใช้แบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

9) ปรับปรุงผลผลิตขั้นสุดท้าย (final product revision) เป็นการปรับปรุงผลผลิต ภายหลังการทดสอบขั้นสุดท้าย

10) นำไปเผยแพร่ (distribution) เป็นการประชุม หรือเผยแพร่ในวารสาร หรือการเผยแพร่ทางการค้า การเผยแพร่จะนำมาสู่การควบคุมคุณภาพ

ซีล และกลาสโกว (Seel and Glasgow, 1990, p. 3) อธิบายกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาว่ามี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ทั้งเกี่ยวกับตัวผู้เรียนและลักษณะเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องการ เพื่อจะได้เลือกสื่อที่มีความเหมาะสม

ขั้นที่ 2 สร้างหรือออกแบบหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 1 แล้วนำผลการวิเคราะห์มาสร้างหรือกำหนดรูปแบบการสอน

ขั้นที่ 3 พัฒนาเครื่องมือ เมื่อสร้างรูปแบบการสอนหรือนวัตกรรมเสร็จแล้ว ก่อนนำไปใช้ควรมีการปรับปรุงแก้ไข รวมถึงการปรับปรุงขั้นตอนและวิธีการสอนเพื่อให้มีความเหมาะสม

ขั้นที่ 4 ทดลองใช้เครื่องมือ เมื่อปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วจึงนำไปใช้ในการทดลอง

ขั้นที่ 5 ประเมินผล ทำการประเมินผลเพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์หรือไม่
สุพัตร์ พิบูลย์ (2551, น. 43 – 46) ได้กำหนดกระบวนการพัฒนานวัตกรรมโดยใช้การวิจัยและพัฒนาไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา (การวิจัยเชิงสำรวจ) นักวิจัยและพัฒนาจะเริ่มกิจกรรมด้วยการวิเคราะห์ ทบทวนสภาพปัจจุบันและปัญหาในการทำงาน ในกรณีของครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน (ปัญหาคุณภาพการเรียนการสอน ปัญหาพฤติกรรมและทักษะของผู้เรียน ปัญหากระบวนการสอน วิธีสอน สื่อประกอบการสอน ฯลฯ) ปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียน (ปัญหาคุณภาพจากการศึกษา ปัญหาในเรื่องทักษะ/ศักยภาพของครู กระบวนการสอน การบริหารจัดการ การให้ชุมชนมีบทบาทร่วม ฯลฯ) หรือปัญหาการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ขั้นที่ 2 สร้างนวัตกรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหา (ขั้นพัฒนา) ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยควรทำการศึกษาลักษณะ แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่างการพัฒนาที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถเทียบเคียงและเลียนแบบ (นักวิจัยและพัฒนาควรจะเป็นนักบริโภคองค์ความรู้ หรือ research consumer) ก่อนตัดสินใจเลือกนวัตกรรมที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด สร้างสรรค์ที่สุด แล้วสร้างต้นแบบนวัตกรรม นำไปทดลองใช้กับ กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก 3 - 5 ราย 8 - 10 ราย หรือ 20 - 30 ราย ตามลำดับ โดยมีการปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบอย่างต่อเนื่อง ทำการตรวจสอบคุณภาพหรือความเหมาะสม ทั้งโดยใช้หลักตรรกศาสตร์/ใช้ดุลยพินิจ (logical approach) (เช่นให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันพิจารณาตัดสิน หรือวิเคราะห์ - วิพากษ์ในเชิงเหตุผลตามหลักทฤษฎี) และใช้วิธีการเชิงประจักษ์ (empirical approach) ด้วยการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ดังกล่าวข้างต้น จนได้ต้นแบบนวัตกรรมที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นที่ 3 นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ (การวิจัย) เป็นขั้นของการตรวจสอบคุณภาพในเชิงประจักษ์กับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ หรือขนาดพอเหมาะที่จะเป็นตัวแทนได้ ก่อนการทดลองใช้นวัตกรรม ผู้วิจัยควรทำการวัด/วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง (pretest) เช่น ทดสอบความรู้ ประเมินพฤติกรรม วัดเจตคติหรือคุณลักษณะใด ๆ ที่เป็นตัวแปรที่คาดหวังจะเกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากทดลองใช้นวัตกรรม ซึ่งโดยทั่วไป ผู้วิจัยจะต้องตั้งสมมติฐานล่วงหน้าแล้วว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดบ้าง หลังจากนั้นจะเริ่มทำการทดลองตามแผนที่กำหนด โดยมีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอย่างเหมาะสม เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองหรือใส่ปฏิบัติการ (treatment) แล้ว ก็ทำการวัดตัวแปรตามที่

กำหนดอีกครั้งหนึ่งเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับสภาพเดิมหรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับผลที่เกิดจากนวัตกรรม

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 5 สรุปผล

ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ใน 2 ขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้วยการเลือกใช้วิธีการทางสถิติที่เหมาะสม แล้วสรุปผลว่า เป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ ในกรณีที่เป็นอย่างหรือไม่เป็นไปตามสมมติฐานก็ต้องอภิปรายผลให้ชัดเจน ในประเด็นนี้ ในกรณีที่ข้าราชการครูหรือบุคลากรทางการศึกษาพยายามสร้างนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ในการยกระดับคุณภาพงานในหน้าที่ หากพบว่า คุณภาพงานยังไม่เกิดขึ้น หรือไม่เป็นไปตามสมมติฐาน แสดงว่า ยังไม่สามารถพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ควรกลับไปทบทวนหรือปรับต้นแบบนวัตกรรมใหม่ และทดลองใช้ใหม่ จนกว่าจะได้นวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 6 เขียนรายงาน

ขั้นที่ 7 การเผยแพร่

การเขียนรายงานและการเผยแพร่ เป็นขั้นของการขยายองค์ความรู้สู่วงวิชาการ การเขียนรายงานการวิจัยและพัฒนา ควรดำเนินการตามแบบที่เป็นมาตรฐานสากล และการเผยแพร่ผลงาน ถือเป็นบทบาทของนักวิจัยและพัฒนาทุกคนที่ควรจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือยกระดับวิชาชีพของตนเอง โดยเชื่อว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมทางการศึกษากันอย่างต่อเนื่องจะเพิ่มพูนทักษะในการจัดการศึกษาสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี

วโร เพ็งสวัสดิ์ (2552, น. 3 – 4) ได้กล่าวว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอน ดังนี้

1) การสำรวจ สังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) หรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการให้พัฒนา ผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

2) การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการดำเนินการโดยการนำความรู้และผลการวิจัยที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะเริ่มจากการวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การกำหนดวิธีที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ และทรัพยากรที่ต้องการเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านกำลังคน งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ และระยะเวลา หลังจากนั้นจึงดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่วนผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนามีลักษณะอย่างไรหรือส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์มีอะไรบ้างจะขึ้นอยู่กับชนิดของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ในขั้นตอนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้จะต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด

3) การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ ถ้าหากผลการตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพยังไม่เป็นที่

พึงพอใจหรือมีบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์ จะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์จะดำเนินการ ดังนี้

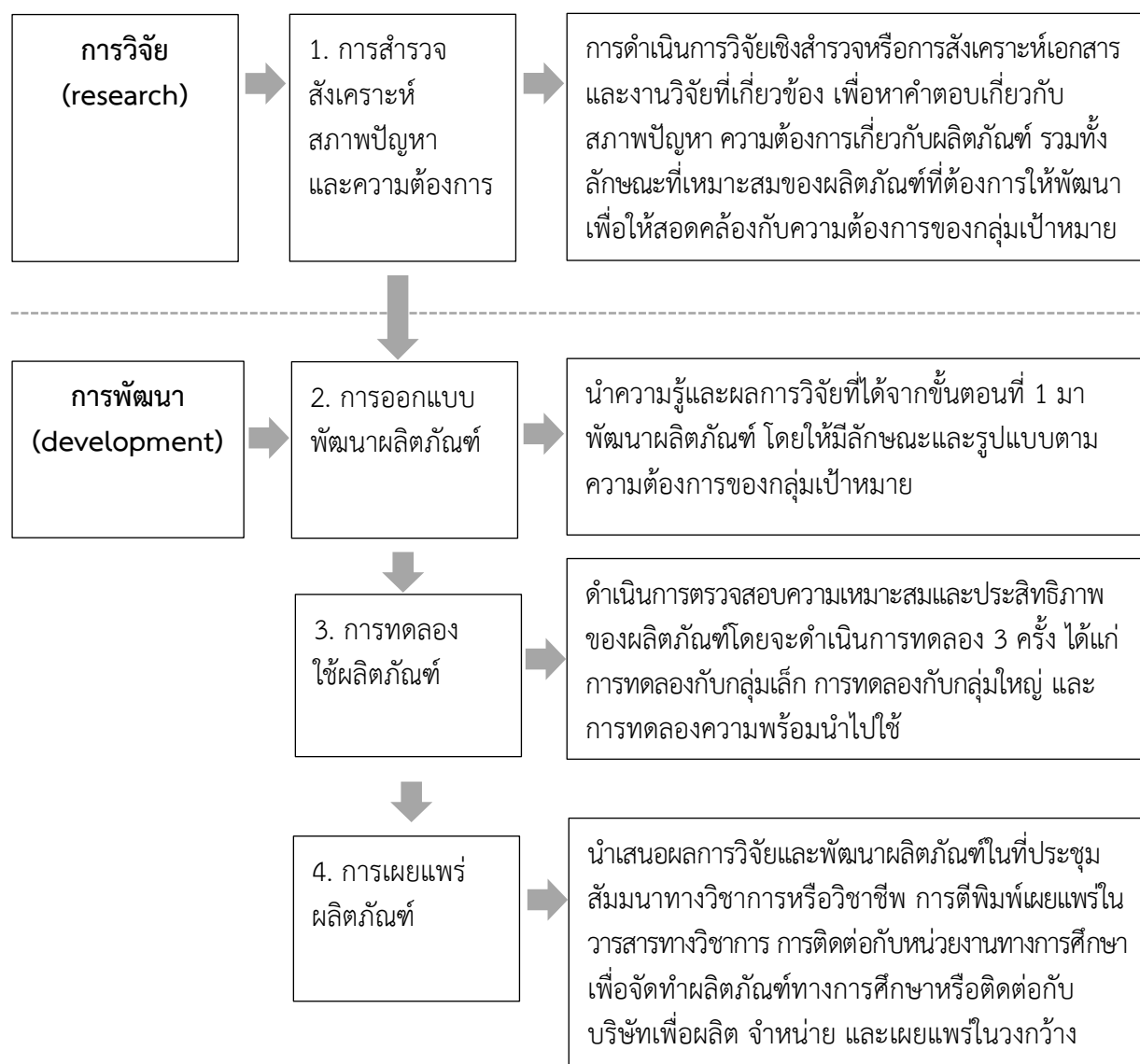
(1) การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็ก เป็นการทดลองเบื้องต้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมผลประเมินเชิงคุณภาพเบื้องต้นของผลิตภัณฑ์ มักนิยมทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ในโรงเรียน 1 - 3 แห่ง เด็กนักเรียน 6 - 12 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสังเกต สัมภาษณ์ สอบถาม แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงรูปแบบของผลิตภัณฑ์

(2) การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ เป็นการนำผลิตภัณฑ์ไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายที่มีขนาดใหญ่ หรือเรียกว่ากลุ่มนำร่อง (pilot group) ซึ่งได้แก่การนำไปใช้ในโรงเรียน 5 - 15 แห่ง มีจำนวนนักเรียน 30 - 100 คน โดยมีการทดสอบก่อนและหลังการใช้ผลิตภัณฑ์ นำผลที่ประเมินเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์หรือกลุ่มควบคุมที่เหมาะสม วัตถุประสงค์หลักของการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มขนาดใหญ่ เพื่อต้องการที่จะบ่งชี้ว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหรือไม่ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการดำเนินการของขั้นตอนนี้จะใช้การวิจัยเชิงทดลอง (experimental design) แล้วนำผลการวิจัยมาแก้ไขปรับปรุงผลิตภัณฑ์

(3) การทดลองความพร้อมนำไปใช้ หลังจากปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์จนมีความมั่นใจในด้านคุณภาพ ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบความพร้อมสู่การปฏิบัติ โดยนำไปใช้ในโรงเรียน 10 - 30 แห่ง นักเรียน 40 - 200 คน รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความพร้อมที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนได้หรือไม่ เพียงใด แล้วนำสารสนเทศที่ได้จากขั้นตอนนี้มาแก้ไขปรับปรุงผลิตภัณฑ์ เช่น คู่มือในการใช้ผลิตภัณฑ์ มีความชัดเจนหรือไม่ เป็นต้น การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งจะประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ ผลที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นต้น ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงผลิตภัณฑ์นั้น ๆ หากพิจารณาแล้วพบว่าไม่คุ้มค่าหรือเสี่ยงอันตรายก็จะยุติการใช้ผลิตภัณฑ์นั้น แต่ถ้าหากผลการประเมินพบว่าผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีก็จะนำไปสู่การดำเนินการขั้นต่อไปคือการจดลิขสิทธิ์ การเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง

(4) การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ เป็นการนำผลการวิจัยและผลิตภัณฑ์ไปเผยแพร่ เช่น การนำเสนอในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการหรือวิชาชีพ การตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการ การติดต่อกับหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อจัดทำผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาเผยแพร่ไปในโรงเรียนต่าง ๆ หรือติดต่อกับบริษัทเพื่อผลิต จำหน่ายและเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาสรุปเป็นภาพประกอบได้ ดังแผนภูมิภาพที่ 2.1

แผนภูมิภาพที่ 2.1 กระบวนการวิจัยและพัฒนา

ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสดี, “การวิจัยและการพัฒนา (Research and Development),” **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม), 2552, หน้า 4.

ณัฐดี วังสินธ์ (2555, น. 136 – 137) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนา อาจเริ่มด้วยระบบของการวิเคราะห์สภาพปัญหาให้ชัดเจน แล้วเข้าสู่ระยะของการพัฒนาทางเลือก หรือวิธีการใหม่ ๆ ซึ่งระยะของการพัฒนาทางเลือกจะมีขั้นตอนคล้ายคลึงกับการวิจัยโดยทั่วไป แต่เป็นการพัฒนาด้านนวัตกรรมให้ได้มาตรฐานก่อนที่จะทำการทดลองใช้ในสภาพจริง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรม โดยทั่วไปการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม จะมีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ศึกษาสภาพปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ
- 2) การออกแบบนวัตกรรม
- 3) การสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมตามแนวหรือกรอบของรูปแบบนวัตกรรมที่กำหนดไว้
- 4) การทดลอง แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ
 - (1) การนำนวัตกรรมไปทดลองใช้ (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก
 - (2) การนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ที่อยู่ในสถานการณ์จริง
- 5) การประเมินผล

ในการสร้างต้นแบบนวัตกรรม นักวิจัยและพัฒนาจะต้องตรวจสอบและปรับปรุงต้นแบบนวัตกรรม อย่างต่อเนื่องในลักษณะของ R&D ดังนี้

- 1) ต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม (review literature)
- 2) สร้างต้นฉบับนวัตกรรม (D1 = development ครั้งที่ 1)
- 3) ตรวจสอบประสิทธิภาพในกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก (R1 = research ครั้งที่ 1)
- 4) ปรับปรุงต้นฉบับ (D2)
- 5) ทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น (R2)
- 6) ดำเนินการจนได้ต้นแบบนวัตกรรมที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

จากการศึกษาแนวคิดกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Borg & Gall, (1989) Seel and Glasgow, (1990) สุปักตร์ พิบูลย์ (2551) วาโร เฟ็งสวัสต์ (2552) และณัฐดี วังสินธ์ (2555) มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 2.1 และมีผลสรุปในภาพรวม ดังนี้

ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา

Borg & Gall, (1989)	Seel and Glasgow, (1990)	สุพักตร์ พิบูลย์ (2551)	วาโร เฟ็งสวัสต์ (2552)	ณัฐดี วังสินธ์ (2555)
1) การเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวางแผน 3) พัฒนารูปแบบขั้นตอนของผลิตภัณฑ์ 4) การทดสอบเบื้องต้น 5) ผลผลิตไปปรับปรุง 6) ทดสอบกลุ่มย่อย	1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป 2) สร้างหรือออกแบบหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 1 3) พัฒนาเครื่องมือ 4) ทดลองใช้เครื่องมือ 5) ประเมินผล	1) วิเคราะห์สภาพปัญหา (การวิจัยเชิงสำรวจ) 2) สร้างนวัตกรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหา (ขั้นพัฒนา) 3) นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ (การวิจัย) 4) วิเคราะห์ข้อมูล	1) การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ 2) การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ (ทดลองกับกลุ่มขนาดเล็ก,	1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม 2) สร้างต้นแบบนวัตกรรม (D1) 3) ตรวจสอบประสิทธิภาพในกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก (R1) 4) ปรับปรุงต้นฉบับ (D2)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

Borg & Gall, (1989)	Seel and Glasgow, (1990)	สุพัทธ์ พิบูลย์ (2551)	วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2552)	ณัฐวิ วังสินธ์ (2555)
7) ปรับปรุงผลผลิตที่ได้จากการทดลอง 8) ทดสอบภาคสนาม 9) ปรับปรุงผลผลิตขั้นสุดท้าย 10) นำไปเผยแพร่		5) สรุปผล 6) เขียนรายงาน 7) การเผยแพร่	กลุ่มขนาดใหญ่ และการทดลองความพร้อมนำไปใช้) 4) การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์	5) ทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ (R2) 6) ดำเนินการจนได้ต้นแบบนวัตกรรมที่มีคุณภาพ

สรุปได้ว่า แนวคิดกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น คิดค้นนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ ปรับปรุงรูปแบบนวัตกรรม แล้วนำไปใช้ใหม่ จนกระทั่งสามารถแก้ปัญหาหรือมีนวัตกรรมที่มีคุณภาพแล้วจึงเผยแพร่วัตกรรมที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยเริ่มจาก R (การวิจัย) → D (การพัฒนา) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสรุปขั้นตอนในการวิจัยและพัฒนาเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นที่ 1 (R₁) การประเมินสภาพปัจจุบัน/ปัญหา และความคิดเห็นเบื้องต้น พร้อมทั้งศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณารายการนวัตกรรมที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา และเลือกนวัตกรรมที่เหมาะสม ขั้นที่ 2 (D₁) สร้างต้นแบบนวัตกรรม ได้แก่วิธีการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน พร้อมทั้งตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบ และปรับปรุงรูปแบบอย่างต่อเนื่อง ขั้นที่ 3 (R₂) ทดลองภาคสนาม และขั้นที่ 4 (D₂) ประเมินผลรูปแบบ สรุปผลและเขียนรายงานการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิด 4 ขั้นตอนดังกล่าวนี้มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

1.4 กรอบมาตรฐานสากล คุณภาพ และจริยธรรมของการวิจัยและพัฒนาเชิงการศึกษา

งานวิจัยและพัฒนา (R&D) ทางการศึกษาจำเป็นต้องยึดโยงกับมาตรฐานสากล ที่ระบุขอบเขตของงานวิจัยและการพัฒนาอย่างชัดเจน ควบคุมการวัดคุณภาพ ทั้งของกระบวนการและผลลัพธ์ และการกำกับจริยธรรม ของการทำงานกับมนุษย์และข้อมูลในบริบทสถานศึกษา เพื่อให้ผลงานมีความน่าเชื่อถือ ใช้การได้และนำไปปรับใช้ได้ในวงกว้างอย่างรับผิดชอบ (OECD, 2015, p. 46; McKenney & Reeves, 2020, pp. 2–3)

1.4.1 กรอบมาตรฐานสากลของการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา

ในระดับสากล คู่มือระเบียบวิธีที่ใช้ในการรวบรวมสถิติเกี่ยวกับวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กำหนดนิยามและการจำแนกการวิจัยพื้นฐาน การวิจัยประยุกต์ และการพัฒนาเชิงทดลอง (experimental development) เพื่อใช้เป็นกรอบมาตรฐานด้านสถิติและนโยบายการวิจัยและพัฒนา โดยการพัฒนาเชิงทดลอง หมายถึงการทำงานเชิงระบบเพื่อผลิต ปรับปรุง หรือยกระดับผลิตภัณฑ์/กระบวนการ/บริการบนฐานองค์ความรู้ที่มีอยู่ (OECD, 2015, p. 46)

ในทางระเบียบวิธี งานวิจัยและพัฒนาเชิงการศึกษา (Educational Design Research: EDR/DBR) มีจุดยืนว่ามุ่ง “ผลคู่” คือ สร้างนวัตกรรม/ต้นแบบสำหรับการปฏิบัติจริง พร้อมทั้งสรุป

องค์ความรู้เชิงทฤษฎีหรือหลักการออกแบบที่ถ่ายทอดได้ โดยเน้นรอบการออกแบบ การทดลองใช้ และการสะท้อนผลอย่างเป็นวัฏจักร (McKenney & Reeves, 2020, pp. 2–3; McKenney & Reeves, 2018, pp. 20–21)

1.4.2 กรอบการประเมินคุณภาพของกระบวนการและผลลัพธ์

เพื่อให้การพัฒนาเกิดคุณภาพใช้งาน (pragmatic quality) และคุณภาพเชิงวิชาการ (scientific quality) การวิจัยและพัฒนาจึงควรยึดกรอบ ดังนี้

1) กรอบ RE-AIM (Reach, Effectiveness, Adoption, Implementation, Maintenance) สำหรับคุณภาพเชิงผลลัพธ์และการขยายผล ประเมิน 5 มิติ ได้แก่ การเข้าถึง (Reach) ประสิทธิภาพ/ประสิทธิภาพ (Effectiveness) การยอมรับ/การนำไปใช้ (Adoption) คุณภาพการดำเนินการ/ความซื่อสัตย์ต่อแบบ (Implementation) และการบำรุงรักษา (Maintenance) ซึ่งจะช่วยให้การรายงานผลและการตัดสินใจขยายผลการวิจัยและพัฒนา มีระบบและเทียบเคียงได้ (Glasgow et al., 2019, pp. 1–3)

2) กรอบ CFIR (Consolidated Framework for Implementation Research) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเพื่อการนำไปปฏิบัติ (implementation research) สำหรับคุณภาพเชิงบริบทและกระบวนการ CFIR เสนอปัจจัย 5 ด้านที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการ ได้แก่ ลักษณะนวัตกรรม บริบทภายในองค์กร บริบทภายนอก บุคคลที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการดำเนินการ ช่วยให้การตีความผลและการออกแบบกลยุทธ์หนุนเสริมมีความครอบคลุม (Damschroder et al., 2009, pp. 2–3)

3) กรอบความซื่อสัตย์ต่อการดำเนินการ (Implementation Fidelity) คุณภาพของผลลัพธ์ขึ้นกับระดับความซื่อสัตย์ต่อแบบแผนของกิจกรรม กรอบตามแนวคิดของ คาร์รอลล์ และคณะ (Carroll et al., 2007, pp. 4–6) เสนอองค์ประกอบหลักที่ควรติดตาม ได้แก่ การยึดตามเนื้อหาและขั้นตอน (adherence) ปริมาณ ระยะเวลา ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย (dose/coverage) คุณภาพการส่งมอบ (quality of delivery) การมีส่วนร่วมของผู้เรียน (participant responsiveness) และการแยกแยะองค์ประกอบสำคัญของนวัตกรรม (program differentiation)

4) การบูรณาการกรอบคุณภาพกับงานวิจัยและพัฒนาเชิงการศึกษา สำหรับงานวิจัยทางการศึกษามักจัดวางตัวชี้วัดคุณภาพให้ครอบคลุมทั้งผลลัพธ์ต่อผู้เรียน ครู และสถานศึกษา ตามกรอบ RE-AIM และความพร้อมเชิงบริบท และกระบวนการดำเนินการ ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเพื่อการนำไปปฏิบัติ ควบคู่ติดตามความซื่อสัตย์ (fidelity) อย่างสม่ำเสมอในแต่ละรอบการออกแบบ และการทดลองใช้ พร้อมรายงานข้อค้นพบเชิงหลักการออกแบบ (design principles) อย่างโปร่งใส เพื่อเพิ่มทั้งความใช้ได้และการถ่ายทอดความรู้ (McKenney & Reeves, 2020, pp. 2–3; Glasgow et al., 2019, pp. 2–3; Damschroder et al., 2009, pp. 2–3; Carroll et al., 2007, pp. 4–6)

1.4.3 กรอบจริยธรรมของการวิจัยและพัฒนาเชิงการศึกษา

1) หลักการพื้นฐานและความยินยอมโดยรู้ข้อมูล (Informed Consent) จริยธรรมในการวิจัยทางการศึกษาควรยึดจิตวิญญาณแห่งความเคารพต่อผู้มีส่วนร่วม ให้ข้อมูลอย่างเพียงพอ เข้าใจได้ เข้าถึงได้ และเปิดโอกาสให้ถอนตัวได้โดยไม่เสียประโยชน์ พร้อมแนวทางเฉพาะ

กรณีการวิจัยในสถานศึกษาและงานสุ่มแบบกลุ่ม/ชั้นเรียน เช่น การสื่อสารผ่านผู้ดูแล ผู้ปกครอง การจัดช่องทาง opt-in/opt-out ที่เหมาะสมกับบริบท (British Educational Research Association, 2018, pp. 9–10, 16–21)

2) ความโปร่งใส ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และการเปิดเผยผล นักวิจัยควรเปิดเผยวัตถุประสงค์ วิธีการ เงื่อนไขการเข้าถึงข้อมูล/ผู้เข้าร่วม และความเสี่ยงผลประโยชน์ที่อาจเกิด ตลอดจนหลีกเลี่ยง/จัดการความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และกำหนดสิทธิ์การเผยแพร่ผลให้ชัด โดยคำนึงถึงสิทธิสาธารณะต่อผลงานที่ใช้ทุนสาธารณะ (British Educational Research Association, 2018, pp. 21–23, 32)

3) ความเป็นส่วนตัว การคุ้มครองข้อมูล และสื่อดิจิทัล เมื่อใช้/สร้างข้อมูลส่วนบุคคลในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมออนไลน์ ต้องคำนึงถึงการปกปิดชื่อ นโยบายจัดเก็บ เข้าถึง ใช้ซ้ำข้อมูล การขออนุญาตใช้ข้อมูลที่เหมาะสม โดยอ้างอิงหลักการกำกับข้อมูลที่ดี เช่น แนวปฏิบัติสากลและข้อบังคับข้อมูลส่วนบุคคลในเขตอำนาจที่เกี่ยวข้อง (British Educational Research Association, 2018, pp. 16–21)

4) ความเป็นธรรมและการมีส่วนร่วมอย่างปลอดภัย งานวิจัยในสถานศึกษาต้องลดอคติและปกป้องกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้เยาว์ ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ออกแบบเครื่องมือ/ขั้นตอนให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมและภาษา แจ้งผลการศึกษาแก่ผู้มีส่วนร่วมในรูปแบบที่เข้าถึงได้ และคุ้มครองสวัสดิภาพของทั้งผู้เข้าร่วมและนักวิจัย (British Educational Research Association, 2018, pp. 6–10, 21–23, 35–37)

1.4.4 แนวทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นกรอบสำหรับงานวิจัยและพัฒนาครั้งนี้

1) ระบุตำแหน่งของงานว่าเป็นงานวิจัยและพัฒนาเชิงการศึกษา (EDR/DBR) ที่สอดคล้องนิยามการพัฒนาเชิงทดลอง ตามระเบียบวิธีที่ใช้ในการรวบรวมสถิติเกี่ยวกับวิจัยและพัฒนา (R&D) และชี้ผลของนวัตกรรม และหลักการออกแบบอย่างชัดเจน (OECD, 2015, p. 46; McKenney & Reeves, 2020, pp. 2–3)

2) กำหนดตารางหรือเครื่องมือที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการ เพื่อวิเคราะห์ ระบุ และปรับปรุงจุดบกพร่อง รวมถึงช่วยในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ โดยอยู่ในกรอบของผลลัพธ์/การขยายผล บริบท/กระบวนการ และความซื่อสัตย์ต่อแบบ ให้ครอบคลุมเป้าหมาย ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด หลักฐาน และวิธีเก็บข้อมูลในแต่ละรอบ (Glasgow et al., 2019, pp. 1–3; Damschroder et al., 2009, pp. 2–3; Carroll et al., 2007, pp. 4–6)

จัดทำแผนหรือแนวทางปฏิบัติที่กำหนดหลักการ ข้อกำหนด และขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางจริยธรรมในสถานการณ์หรือสาขาเฉพาะ ครอบคลุมการยินยอมโดยรู้ข้อมูล การปกปิดชื่อ การเก็บและใช้ซ้ำข้อมูลดิจิทัล/สื่อสังคมออนไลน์ การแจ้งผล และการดูแลสวัสดิภาพของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมแบบฟอร์ม/สคริปต์ที่เหมาะสมกับผู้เยาว์/ผู้ปกครอง/ครู (British Educational Research Association, 2018, pp. 9–10, 16–23, 32, 35–37)

2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

แนวคิดการพัฒนารูปแบบ ในงานวิจัยทางการศึกษาไม่ใช่เพียงการตั้งชื่อหรือร่างแผนภาพ แต่คือการออกแบบเครื่องมือเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติ ที่จะพ้องความรู้เดินทางจากทฤษฎีสู่ภาคสนาม อย่างมีขั้นตอนและตรวจสอบได้ ในมุมมองของนิลสัน (Nilsen, 2015, p. 3) ตามแนวคิดที่ว่าด้วย กระบวนการของแบบจำลอง ชี้ว่า รูปแบบคือแบบจำลองกระบวนการทำหน้าที่กำหนดลำดับขั้น (stages/phases) เพื่อแปลผลวิจัยไปสู่การปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายทั้งเพื่ออธิบายและชี้นำการเปลี่ยนผ่านแนวคิดสู่การปฏิบัติ ขณะที่มาชาโดว์ (Machado, 2021, p. 2) กล่าวว่า ธรรมชาติของ “รูปแบบ” ในเชิงวิทยาศาสตร์มีความเข้าใจได้หลายแบบ จึงจำเป็นต้องนิยามขอบเขตและคุณสมบัติของแบบจำลองให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น แบบจำลองเป็นตัวแทน (representation) ที่เลือกสรรและลดทอนความจริงเพื่ออธิบายเหตุการณ์หรือพยากรณ์ผลลัพธ์ มิใช่สำเนาของความจริงทั้งหมด ส่วน คิวันจา (Kivunja, 2018, p. 3) ย้ำบทบาทของกรอบแนวคิด (conceptual framework) ในฐานะทิศทางตรรกะรวมทั้งที่รองรับโครงสร้าง การวางแผน และการดำเนินงานทั้งโครงการไปใช้จริง หากกรอบแนวคิดไม่แข็งแรง การพัฒนารูปแบบย่อมขาดจุดยึดโยงทั้งเหตุผลเชิงทฤษฎีและข้อกำหนดเชิงวิธีวิจัย เมื่อหันมามองจากบริบทของนักวิชาการไทย นฤมล เนตรวิเชียร (2560, น. 12–13) ให้คำจำกัดความที่เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงวางแผนไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งแสดงว่าการพัฒนารูปแบบมิใช่เหตุบังเอิญ แต่ต้องมีการกำหนดทิศทางและเกณฑ์ความดีขึ้นล่วงหน้า ซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังของภาคปฏิบัติที่ต้องการเห็นผลลัพธ์ชัดเจน เช่น คุณภาพการเรียนรู้หรือมีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ที่สูงขึ้นหรือความเสมอภาคทางการเรียนรู้ที่ดีขึ้น การกำหนดนิยาม ความมุ่งหมาย และขั้นตอนอย่างชัดเจนจะทำให้ “รูปแบบ” เป็นทั้งแผนที่และเครื่องมือของการเปลี่ยนแปลง

เมื่อแปลงหลักการ แนวคิดเข้าสู่ขั้นการทำงานของรูปแบบจะเกิดวงจรพัฒนารูปแบบที่มีเหตุมีผล โดยเริ่มจากการนิยามปัญหาและเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงให้ตรงกับ “ความดีขึ้น” ที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมาย ต้องวางกรอบแนวคิดให้ชัดเพื่อกำกับตัวแปร ความสัมพันธ์ และหลักฐานที่ต้องใช้ จากนั้นจึงพัฒนาแบบจำลองกระบวนการที่กำหนดขั้นตอนทดสอบ การปรับปรุงอย่างมีระบบ เพื่อให้การแปลงงานวิจัยสู่การปฏิบัติเกิดขึ้นจริง ตรวจสอบนิยามและสมมติฐานของ “รูปแบบ” ให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเป็นตัวแทน ไม่ยึดติดกับสำเนาความจริง และพร้อมรับการทดสอบและหักล้าง จากกระบวนการทดลองใช้ ประเมินความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพ แล้วปรับปรุงก่อนขยายผล การพัฒนารูปแบบจึงมิใช่กิจกรรมครั้งเดียว หากเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงระบบที่ยึดโยงทั้งทฤษฎี หลักฐาน และบริบท เพื่อให้รูปแบบที่มีประสิทธิภาพในโลกการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงเร็วและหลากหลาย

2.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ (model) เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายอย่าง โดยทั่วไปจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามพจนานุกรม Contemporary English ของ Longman (อ้างถึงใน นางลักษณ์ เรือนทอง, 2550, น.75) ให้ความหมายไว้ สรุปได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

- 1) รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองซึ่งเป็นสิ่งที่ย่อส่วนจากของจริง
- 2) รูปแบบ หมายถึง คนหรือสิ่งของที่สามารถนำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินงานได้
- 3) รูปแบบ หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 486X

สารานุกรมสแตนฟอร์ดด้านปรัชญา (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2006 อ้างถึงใน พัทธี ศรีสังข์, 2551, น. 88) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบเป็นระบบหรือโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นมาจากทฤษฎีทั่วไปเพื่อใช้พรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter, V. Good, 1973, p. 371) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า เป็น วัตถุ หรือระบบ หรือกระบวนการที่ใช้แทนสิ่งนั้น โดยดำรงคุณลักษณะของทุกส่วนไว้ให้เหมือนเดิม

ทอร์สเต็น ฮูเซ็น และนีวีลลี ที โปสเลทท์วอเตอร์ (Torsten Husén & Neville, T. Postlethwaite, 1994, p. 3865) กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์

รัตน์ บัณฑิต (2552, น. 124) กล่าวว่า ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

- 1) หมายถึง แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

- 2) หมายถึง แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “mathematical model”

- 3) หมายถึง แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่า ภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

วโร เฟิงส์วีสต์ (2553, น. 3) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

สุเทพ อ่วมเจริญ (2557, น. 13) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง วิธีการดำเนินงานที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ภายใต้หลักการอย่างมีระบบ

ทิตินา แชมมณี (2558, น. 220) ได้กล่าวว่า รูปแบบหมายถึง รูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไตรอะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย เป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ชัดเจน ซึ่งกรอบความคิดนั้นมีโครงสร้างของความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบที่สร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การอุปมาอุปไมย หรือจากหลักการ แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อที่จะช่วยในการแก้ปัญหาหรือช่วยให้การดำเนินงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ประเภทและองค์ประกอบของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้
สมิธ และคณะ (Smith and others, 1980, p. 461) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) รูปแบบเชิงกายภาพ (physical model) จำแนกออกเป็น

(1) รูปแบบคล้ายจริง (iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

(2) รูปแบบเสมือนจริง (analog model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องบินที่บินเป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (symbolic model) จำแนกออกเป็น

(1) รูปแบบข้อความ (verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (qualitative model) เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงานคำอธิบายรายวิชา เป็นต้น ซึ่งเบอร์ตาราฟฟี (Bertalanffy, 1968, p. 24) ผู้สร้างทฤษฎีระบบ กล่าวว่า การมีรูปแบบข้อความนั้นแม้บางครั้งจะเข้าใจยาก แต่ก็ดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลย เพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

(2) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (quantitative model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

คีฟส์ (Keeves, 1988, p. 561 - 565) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (analogue model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพ ส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอม สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมียุคประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถึงเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพันธุศาสตร์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2) รูปแบบเชิงข้อความ (semantic model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (mathematical model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4) รูปแบบเชิงสาเหตุ (causal model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) รูปแบบระบบเส้นเดียว (recursive model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

(2) รูปแบบระบบเส้นคู่ (non-recursive model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

สตีเนอร์ (Steiner, 1988 อ้างถึงใน วาโร เฟิงส์วส์ตี, 2553 น. 5) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) รูปแบบเชิงกายภาพ (physical model) จำแนกออกเป็น

(1) รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริงแต่มีขนาดย่อ

(2) รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2) รูปแบบเชิงแนวคิด (conceptual model) จำแนกออกเป็น

(1) รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (conceptual model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

(2) รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (conceptual model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

ส่วนองค์ประกอบของรูปแบบ ทอร์สเต็น ฮูเซ็น และนีวีสลี ที โปสเลทเทวเอร์ (Torsten Husén & Neville, T. Postlethwaite, 1994, p. 3865) กล่าวว่า รูปแบบที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วย

- 1) รูปแบบนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถสังเกตได้
- 2) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและสามารถอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษาได้ด้วย นอกจากจะทำนายผลที่ตามมาได้แล้ว
- 3) รูปแบบจะต้องช่วยให้เกิดจินตนาการในการสร้างแนวความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังศึกษาใหม่ ๆ ด้วย
- 4) รูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง คีฟส์ (Keeves, 1988, p. 386 – 387) กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 1) รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (predication) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้
- 2) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้
- 3) รูปแบบจะต้องช่วยสร้างจินตนาการ (imagination) ความคิดรวบยอด (concept) และความสัมพันธ์ (interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
- 4) รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (structural relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (associative relationships)

วาร์โ เพ็งสวัสต์ (2553, น. 5) กล่าวว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ นั้น ๆ เป็นหลัก ตัวอย่างเช่น บราวน์ และโมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980, p.16 - 17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (system approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (contingency approach) และได้ระบุว่าองค์ประกอบของรูปแบบที่เขาสร้างขึ้นประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (environment) 2) เทคโนโลยี (technology) 3) โครงสร้าง (structure) 4) กระบวนการจัดการ (management process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (decision making)

ทิตินา แชมมณี (2558, น. 222) กล่าวถึงรูปแบบสำหรับการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้

- 1) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น ๆ
- 2) มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ
- 3) มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ
- 4) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Torsten Husén & Neville, T. Postlethwaite (1994) Keeves (1988) วาโร เฟ็งสวัสต์ (2553) และทศนา แชนมณี (2558) มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 2.2 และมีผลสรุปในภาพรวมดังนี้

ตารางที่ 2.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ

Torsten Husén & Neville, T. Postlethwaite (1994)	Keeves. (1988)	วาโร เฟ็งสวัสต์ (2553)	ทศนา แชนมณี (2558)
1) รูปแบบนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา 2) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและสามารถอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษาได้ด้วย 3) รูปแบบจะต้องช่วยให้เกิดจินตนาการในการสร้างแนวความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังศึกษาใหม่ ๆ ด้วย 4) รูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง	1) รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ 2) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้ 3) รูปแบบจะต้องช่วยสร้างจินตนาการ ความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์ รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ 4) รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง	การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก เช่น Brown and Moberg, 1980 สร้างรูปแบบที่มีองค์ประกอบคือ 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)	1) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น 2) มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ 3) มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ 4) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบที่สำคัญมี 2 ประเภท คือ รูปแบบเชิงกายภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ มีลักษณะคล้ายของจริงหรือคล้ายปรากฏการณ์จริง กับรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบทางความคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว หรือรูปแบบทางความคิดเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายทฤษฎีหรือปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนองค์ประกอบของรูปแบบ ควรประกอบด้วยการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบว่าเป็นไปตามที่

ทำนายผลไว้หรือไม่ มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและความจำเป็นของรูปแบบที่จัดทำขึ้น เพื่อให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้ รูปแบบต้องช่วยสร้างจินตนาการ ความคิดรวบยอด และช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ และรูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะต้องออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ ด้วย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการสร้างรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ที่อิงแนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่ต้องการ

2.3 การพัฒนารูปแบบ

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

วิลเลอร์ (Willer, 1986, p. 83) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง (construct) รูปแบบ และ 2) การหาความเที่ยงตรง (validity) ของรูปแบบ

คีฟส์ (Keeves., 1988, p. 52) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนารูปแบบไว้ 2 ขั้นตอน คือ การสร้างรูปแบบ และการพัฒนารูปแบบ โดยมีกระบวนการพัฒนา ดังนี้

1) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการ และข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2) การสร้างรูปแบบขั้นต้น ด้วยการจัดทำร่างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และข้อสรุปที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ

3) การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ ด้วยการพัฒนาความสอดคล้อง ความเหมาะสม ของรูปแบบและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ

4) การปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนารูปแบบที่สมบูรณ์

วาร์ เฟ็งสวส์ตี (2553, น. 9 – 11) กล่าวสรุปไว้ว่า การพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้าง หรือพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้ในการกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

2) การศึกษาจากบริบทจริง ในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

(1) การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

(2) การศึกษารายกรณี (case study) หรือพหุกรณี หน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จ หรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

(3) การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เป็นต้น

(4) การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1) และ 2) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัย เพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยบางเรื่องนอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (delphi technique) หรือการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1) การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะ ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน (สุมิล ว่องวานิช, 2550, น. 54 - 56) ดังนี้

(1) มาตรฐานความเป็นไปได้ (feasibility standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

(2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (utility standards) เป็นการประเมิน การสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

(3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (propriety standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

(4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (accuracy standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2) การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ หรือการดำเนิน

การทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่า การได้ตัวเลขแล้วสรุป ซึ่งไอส์เนอร์ (Eisner, 1976, p. 192 – 193) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบ หรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีแนวคิด ดังนี้

(1) การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะ ในประเด็นที่ถูกพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เสมอไปแต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรย์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

(2) รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (art criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขา ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการศึกษานิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

(3) รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือ ว่า ผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรม และมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

(4) รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตาม ทัศนคติและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณา การบ่งชี้ ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

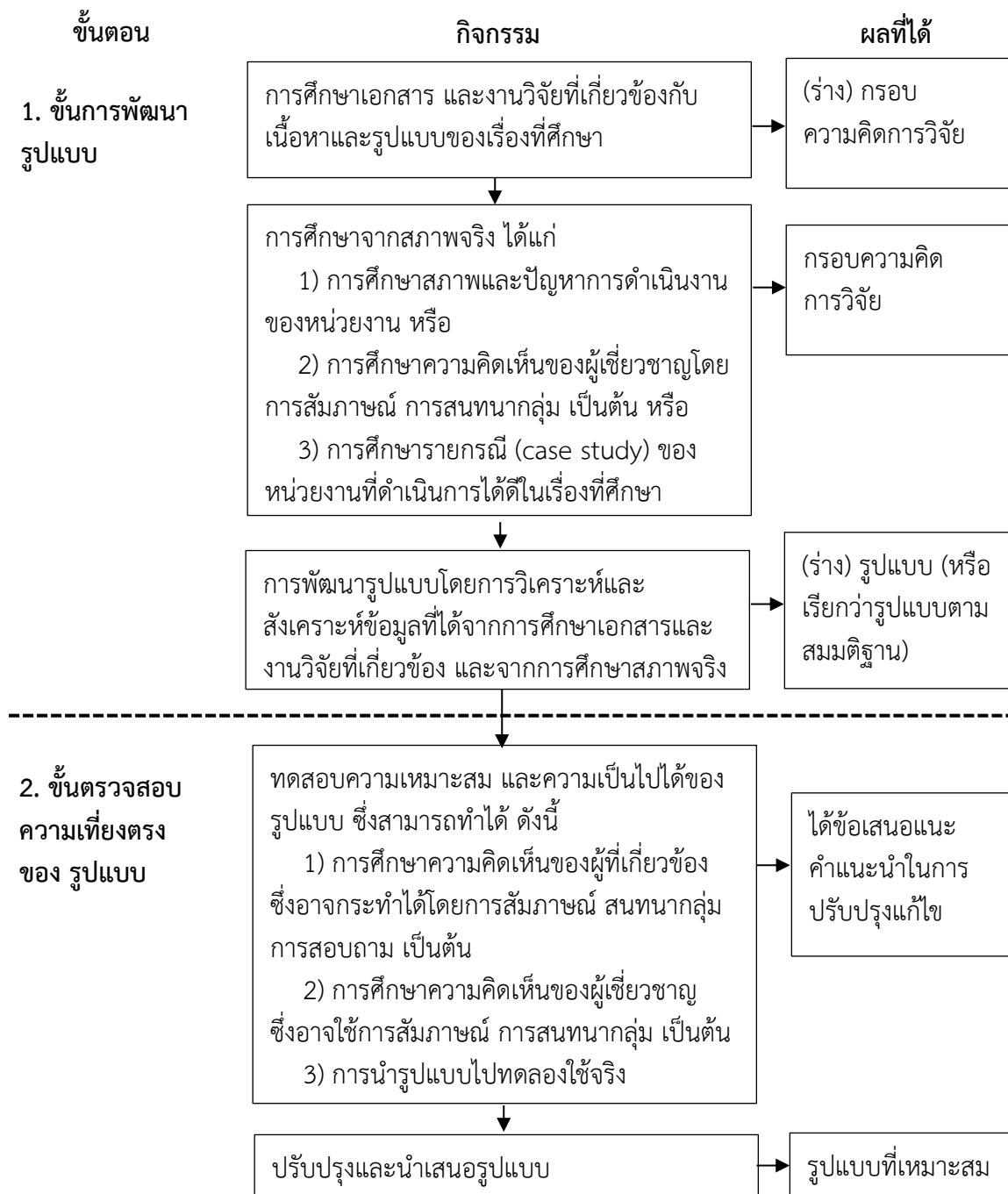
3) การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนา รูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (rating scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

4) การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตาม กิจกรรมอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

กระบวนการพัฒนารูปแบบสามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ดังแสดงในแผนภูมิภาพที่ 2.2 และ แผนภูมิภาพที่ 2.3

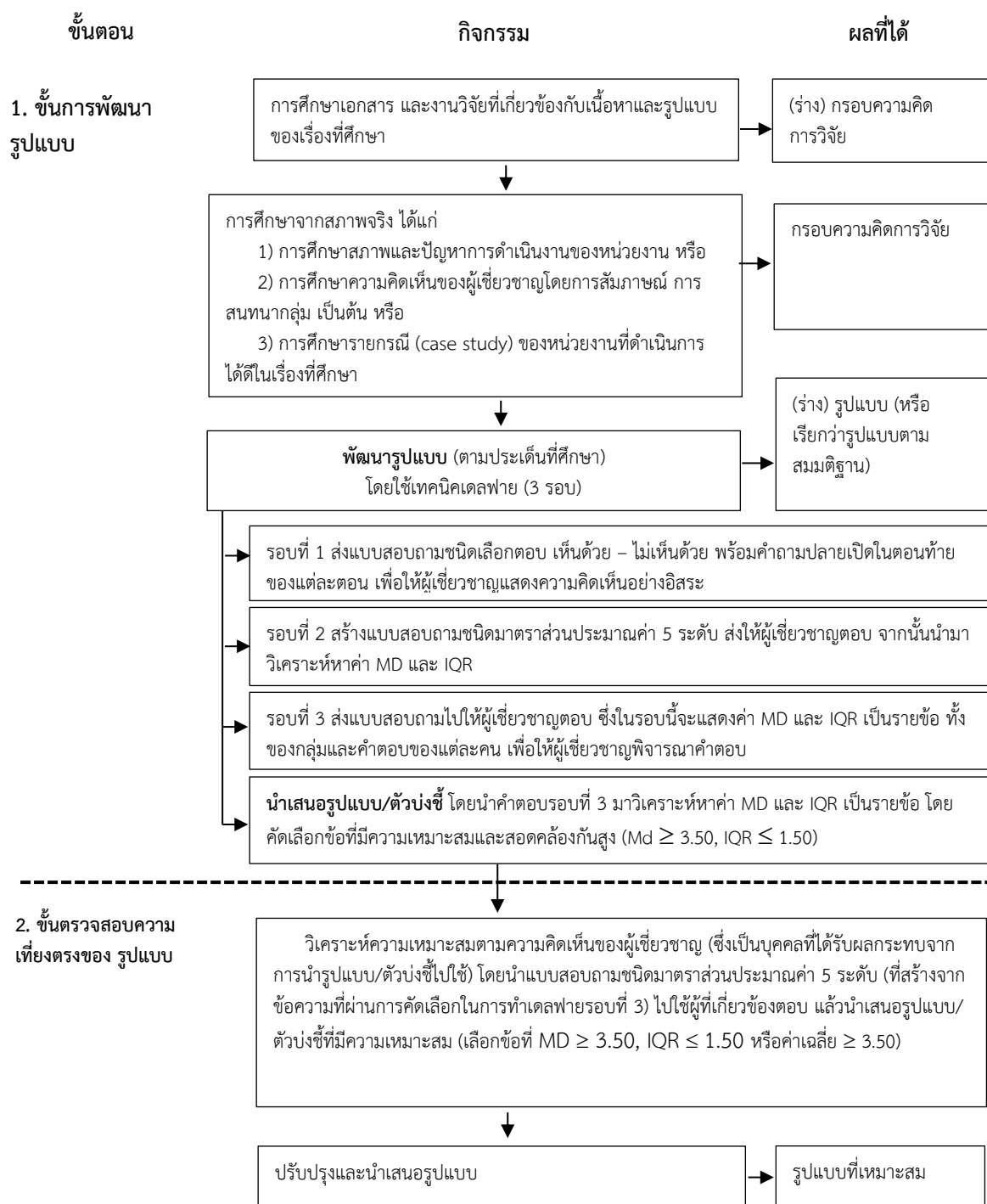
กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนา รูปแบบ สามารถสรุปได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งในการวิจัยนี้ใช้กระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบกรณีที่ 1 คือ มีการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เนื้อหาและรูปแบบของเรื่องที่ศึกษา จากนั้นจึงทำการศึกษาจากสภาพจริง โดยศึกษาสภาพและปัญหา การดำเนินงานของหน่วยงาน และความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนา

กลุ่ม แล้วนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากการศึกษาเอกสารและการศึกษาสภาพจริงมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบฉบับร่าง แล้วเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งแก้ไขปรับจนได้รูปแบบที่เหมาะสม และนำเข้าสู่กระบวนการขั้นการทดลองใช้ตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาต่อไป

แผนภูมิภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนารูปแบบ กรณีที่ 1 (ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและจากการศึกษาสภาพจริง)

ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสดี้, “การวิจัยพัฒนารูปแบบ,” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-ธันวาคม), 2553, หน้า 12.

แผนภูมิภาพที่ 2.3 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนาารูปแบบ กรณีที่ 2 (ร่างรูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย)

ที่มา : วาโร เฟ็งสวัสดิ์. (2553). “การวิจัยพัฒนารูปแบบ.” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-ธันวาคม), หน้า 13.

2.4 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง กลไกเชิงสาเหตุ และเงื่อนไขการใช้รูปแบบ

2.4.1 ความหมายและองค์ประกอบของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change) คือแบบจำลองเชิงเหตุผลที่อธิบายว่า “รูปแบบ” จะก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างไร ผ่านห่วงโซ่ของผลลัพธ์ระหว่างทางจนถึงเป้าหมายสุดท้าย โดยโปรแกรมทฤษฎีประกอบด้วยสองมิติหลัก คือ (1) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้อย่างไร เช่น กระบวนการทางจิตสังคม สังคมวัตถุ หรือเศรษฐกิจ และ (2) ทฤษฎีการดำเนินการว่าจะจัดองค์ประกอบของกิจกรรมและทรัพยากรอย่างไรเพื่อกระตุ้นกระบวนการดังกล่าว (Funnell & Rogers, 2011, pp. 20–21) เพื่อปฏิบัติการ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ในระดับโครงการ คู่มือการพัฒนาเครื่องมือหรือแผนภาพที่ใช้ในการวางแผนและประเมินโครงการ เสนอให้เชื่อมโยง ปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ และเน้นว่าคุณค่าหลักอยู่ที่กระบวนการร่วมกันสร้างและทบทวนแบบจำลอง เพื่อให้สมมติฐานชัดเจนและตรวจสอบได้ (W.K. Kellogg Foundation, 2004, pp. 8–9)

2.4.2 กลไกเชิงสาเหตุ (Mechanisms) ที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง

การอธิบายกลไก เป็นหัวใจของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง เพราะกลไกคือเงื่อนไขภายในที่ถูกขับเคลื่อนเมื่อเชื่อมเข้ากับบริบทที่เหมาะสมและทำให้เกิดผล (Pawson & Tilley, 1997, pp. 7–8) ในงานพฤติกรรมเชิงการศึกษา ของมิชี, ฟาน สตราเลน และ เวสต์ (Michie, van Stralen, & West, 2011, pp. 1–4) สามารถระบุและออกแบบกลไกด้วยกรอบวงล้อแห่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behaviour Change Wheel) โมเดล COM-B ซึ่งชี้ว่า ความสามารถ โอกาส และแรงจูงใจ เป็นเงื่อนไขหลักของพฤติกรรม และเชื่อมต่อกับฟังก์ชันการแทรกแซงและนโยบายที่เหมาะสม

2.4.3 เงื่อนไขขอบเขตและบริบท

รูปแบบเดียวกันอาจให้ผลต่างกันตามบริบท ในการพัฒนารูปแบบจึงต้องกำหนดเงื่อนไขขอบเขตว่ารูปแบบที่จะพัฒนาใช้ได้กับใคร ที่ไหน และเมื่อไร รวมทั้งระบุปัจจัยเกี่ยวข้องที่อาจต้องปรับให้เข้มข้นหรือลดทอนลง เช่น วัฒนธรรม สถานศึกษา ชุมชน นโยบาย ความพร้อมของครู ผู้เรียน หรือแนวทางการประเมิน ซึ่งมีตัวอย่างกระบวนการของสภาวิจัยการแพทย์แห่งสหราชอาณาจักร (Medical Research Council: MRC) แนะนำให้คำนึงตามสามองค์ประกอบหลัก คือ การดำเนินการ กลไกของผล และบริบท เพื่อตีความผลและการถ่ายโอนไปยังบริบทใหม่ (Moore et al., 2015, pp. 7–10)

2.4.4 การปฏิบัติการตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ตรวจสอบได้

การปฏิบัติตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ตรวจสอบได้ จะต้องดำเนินการ ดังนี้ (1) ผูกห่วงโซ่ผลลัพธ์กับสมมติฐานสำคัญ (2) ระบุตัวชี้วัดระดับกลาง (mediators) และผลลัพธ์ย่อย และ (3) วางแผนการเก็บข้อมูล/เปรียบเทียบอย่างเหมาะสม (Gertler et al., 2011, pp. 22–27)

2.4.5 การทดสอบเหตุและผล ด้วยวิธี Contribution Analysis

สำหรับการพัฒนารูปแบบที่ซับซ้อน ดำเนินในบริบทจริง และสุ่มทดลองได้ยาก จึงต้องใช้วิธี Contribution Analysis (CA) ซึ่งเป็นระเบียบวิธีเชิงทฤษฎี สำหรับการประเมินผลลัพธ์ของการพัฒนา เพื่อตอบว่า รูปแบบที่พัฒนามีส่วนก่อ (contribution) ต่อผลลัพธ์มากน้อยเพียงใด และด้วยกลไกใด ภายใต้บริบทใด มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจว่าทำไมผลลัพธ์ที่สังเกตเห็นจึงเกิดขึ้น หรือไม่ได้เกิดขึ้น และปัจจัยภายนอกมีบทบาทอย่างไร โดยอาศัยทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of

Change) และหลักฐานที่สนับสนุน รวบรวม/เชื่อมโยงหลักฐานหลายแหล่ง ตรวจสอบเลือกอธิบายอื่น แล้วค่อย ๆ เสริมความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าเชิงสาเหตุ (contribution story) อย่างเป็นระบบ (Mayne, 2011, pp. 8–12)

วิธีการวิเคราะห์ส่วนก่อให้เกิด (Contribution Analysis) มีขั้นตอน 6 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดประเด็นเชิงสาเหตุ และคำถามส่วนก่อ (2) พัฒนาทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง และระบุสมมติฐาน/ความเสี่ยง (3) รวบรวมหลักฐานที่มีอยู่ เทียบกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (4) ประกอบเรื่องเล่าเชิงสาเหตุ (Contribution Story) ฉบับแรก (5) แสวงหาหลักฐานเพิ่มเติม และทดสอบทางเลือกอธิบายอื่น และ (6) ปรับปรุงและเสริมความแข็งแกร่งของเรื่องเล่าเชิงสาเหตุ เพื่อพิจารณาว่ารูปแบบที่พัฒนามีส่วนก่อผลมากน้อยเพียงใดภายใต้บริบทนั้น (Mayne, 2011, pp. 8–12)

2.4.6 ความเที่ยงตรงในการดำเนินการกับการปรับใช้ตามบริบท

การตีความผลต้องพิจารณาทั้งความเที่ยงตรงในการดำเนินการ (fidelity) และการปรับตามบริบท (adaptation) โดยประเมินโครงสร้าง ทรัพยากร กระบวนการ และคุณภาพสิ่งที่ส่งมอบ ควบคู่ไปกับการติดตามว่ากลไกถูกกระตุ้นอย่างไรและบริบทใดหนุน/ขัดขวาง (Moore et al., 2015, pp. 9–10)

2.4.7 แนวทางสังเคราะห์เชิงออกแบบสำหรับการศึกษา

ในงานพัฒนารูปแบบเชิงการศึกษา เป็นการทำงานแบบอิงแนวคิดทฤษฎี มีการออกแบบมีหลักฐานที่หมุนเวียน (iterative) ซึ่งช่วยทำให้กลไกและเงื่อนไขขอบเขตชัดเจน โดยเชื่อมทฤษฎีกับหลักฐานจากบริบทจริงอย่างเป็นวงจรผ่านการประเมินกระบวนการ (Moore et al., 2015, pp. 7–10; Michie et al., 2011, pp. 1–4)

สรุปว่าในการพัฒนารูปแบบของการวิจัยนี้ คำนึงถึงการดำเนินการตามกรอบ คือ (1) สร้างทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบที่พัฒนา โดยระบุห่วงโซ่ผลลัพธ์กลาง สุดท้าย สมมติฐาน และปัจจัยบริบทที่คาดว่าจะเป็นตัวปรับ (2) ระบุกลไกหลักอย่างชัดเจน เช่น ความสามารถ โอกาส แรงจูงใจหรือกลไกเฉพาะควบคู่หลักฐานที่จะใช้ตรวจสอบ (3) กำหนดเงื่อนไขขอบเขต ได้แก่ ประชากร สถานศึกษา ทรัพยากร และนโยบายที่รูปแบบคาดว่าจะใช้ได้และ (4) วางแผนการประเมินที่ผสมผสานกระบวนการกับผลลัพธ์และพิจารณา Contribution Analysis เพื่อรองรับข้อสรุปเชิงสาเหตุ ภายใต้ข้อจำกัดเชิงภาคสนาม

3. แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือและแนวทางการจัดทำคู่มือ

"คู่มือ" (Handbook หรือ Manual) คือเอกสารรูปแบบหนึ่งที่ถูกจัดทำขึ้นอย่างมีแบบแผน และวัตถุประสงค์ เพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมืออ้างอิง ชี้แนะแนวทาง หรือสอนทักษะการปฏิบัติงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ในวงการวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ ต่างให้ความสำคัญกับคู่มือในฐานะสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ซับซ้อนให้ง่ายต่อการเข้าถึงและนำไปใช้

3.1 ความหมายของคู่มือ

เบอร์เคนคอตเตอร์ และฮัคกิน (Berkenkotter, C., & Huckin, T. N., 1995, p. 21) กล่าวว่า "คู่มือ" หมายถึง เอกสารที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เป็นแบบแผน (recurring rhetorical situations) โดยมี

โครงสร้างและเนื้อหาที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถดำเนินการหรือตัดสินใจในสถานการณ์นั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุมมองนี้ชี้ว่าคู่มือเป็นผลผลิตทางสังคมที่ถูกออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ

รัสเซลล์ (Russell, 1991, p. 67) ได้กล่าวถึง "คู่มือ" ในบริบทของ "ระบบกิจกรรม" (activity systems) ทางวิชาการว่า หมายถึง เครื่องมือที่ช่วยประสานการกระทำของกลุ่มคนที่มีเป้าหมายร่วมกัน โดยทำหน้าที่เป็นมาตรฐานอ้างอิงและถ่ายทอดความรู้ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในสาขานั้น ๆ

แฮคคอส (Hackos, 2017, p. 15) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารทางเทคนิค ได้ให้ความหมายของคู่มือว่า หมายถึง เอกสารที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บรรลุเป้าหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยผลิตภัณฑ์หรือระบบ โดยต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และง่ายต่อการค้นหาและปฏิบัติตาม

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 256) ให้ความหมายว่า คู่มือ หมายถึง สมุดหรือหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบวิชาหรืออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

สวีสต์ เจียมใจ (2560, น. 14) กล่าวว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อาจมีภาพหรือแผนภูมิประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจ และคู่มือสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ โดยการศึกษาด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า "คู่มือ" หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นแนวทาง (Guideline) แหล่งอ้างอิง (Reference) และเครื่องมือช่วย (Tool) ในการปฏิบัติงานหรือศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายและมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยสำคัญของคู่มือคือการสื่อสารข้อมูลที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายและสามารถนำแนวทางไปปฏิบัติได้จริง

3.2 ประเภทและองค์ประกอบของคู่มือ

คาร์ไลเนอร์ (Carliner, 2021, p. 203) ได้จำแนกคู่มือตามวัตถุประสงค์ของการใช้งานไว้ อย่างชัดเจน 2 ประเภท คือ

1) คู่มือฝึกอบรม (Training Manual) ออกแบบมาเพื่อการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน มีเป้าหมายเพื่อสร้างทักษะหรือองค์ความรู้ใหม่ให้กับผู้ใช้ตั้งแต่เริ่มต้น

2) คู่มืออ้างอิง (Reference Manual หรือ Handbook) ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้ที่พอมีความรู้พื้นฐานอยู่แล้ว สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว ไม่จำเป็นต้องอ่านตามลำดับ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (อ้างถึงใน อรจิรา พรหมศรี, 2561, น. 15) ได้แบ่งคู่มือตามลักษณะการใช้ในบริบทการศึกษาไว้ใกล้เคียงกัน เช่น คู่มือการสอน คู่มือปฏิบัติงาน และคู่มือกิจกรรม ซึ่งล้วนมีเป้าหมายเพื่อกำกับ "การปฏิบัติ" ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

นอกเหนือจากการจำแนกคู่มือตามวัตถุประสงค์หลัก ดังกล่าวข้างต้นแล้ว วงการวิชาการและการสื่อสารทางเทคนิค (Technical Communication) ยังมีการจำแนกประเภทของคู่มือโดยใช้เกณฑ์ที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายของผู้ใช้และลักษณะของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1) การจำแนกตามกลุ่มผู้ใช้และชุดเอกสาร (Audience-Based and Document Suite)

แนวคิดนี้มองว่าผลิตภัณฑ์หรือระบบหนึ่ง ๆ ไม่สามารถใช้คู่มือเพียงเล่มเดียวเพื่อตอบสนองผู้ใช้ทุกกลุ่มได้ แต่องค์กรควรจัดทำเป็น "ชุดเอกสาร" (Document Suite) ที่แต่ละชั้นถูกออกแบบมาเพื่อกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน

แฮคคอส (Hackos, 2017, p. 85) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการโครงการเอกสารทางเทคนิค ได้เสนอแนวคิดว่าการวางแผนข้อมูลต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ผู้ใช้ (User Analysis) เพื่อสร้างชุดเอกสารที่เหมาะสม ประกอบด้วย

(1) คู่มือเริ่มต้นใช้งาน (Getting Started Guide) สำหรับผู้ใช้ใหม่ (Novice User) เน้นขั้นตอนพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดเพื่อให้สามารถเริ่มต้นใช้งานผลิตภัณฑ์ได้ทันที มีลักษณะสั้น กระชับ และเน้นภาพประกอบ

(2) คู่มือผู้ใช้ (User Guide/Manual) สำหรับผู้ใช้ทั่วไป (Typical User) อธิบายคุณสมบัติและการใช้งานทั้งหมดของผลิตภัณฑ์อย่างละเอียด เป็นเอกสารหลักที่ครอบคลุมเนื้อหามากที่สุด

(3) คู่มือผู้ดูแลระบบ (Administrator Guide) สำหรับผู้ใช้ระดับสูงหรือผู้ดูแลระบบ (Expert/Admin User) เน้นข้อมูลเชิงเทคนิคขั้นสูง เช่น การติดตั้ง การกำหนดค่าความปลอดภัย และการบำรุงรักษาระบบ

(4) คู่มืออ้างอิงฉบับย่อ (Quick Reference Guide) สำหรับผู้ใช้ที่มีประสบการณ์แล้วที่ต้องการทบทวนคำสั่งหรือขั้นตอนที่ใช้งานบ่อยๆ มักอยู่ในรูปแบบของการ์ด แผ่นพับ หรือเอกสารหน้าเดียว

แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวิจัยเชิงพัฒนา เพราะชี้ให้เห็นว่า "คู่มือ" ที่ดีไม่ใช่แค่เล่มเดียว แต่เป็นระบบนิเวศของข้อมูลที่สอดคล้องกับเส้นทางการเรียนรู้ของผู้ใช้ (User Journey)

2) การจำแนกตามประเภทของข้อมูล (Information Typing)

เป็นแนวคิดที่ปฏิวัติการเขียนเอกสารทางเทคนิค โดยมองว่าเนื้อหาในคู่มือสามารถจำแนกตาม "ประเภท" ของข้อมูลได้ ซึ่งแต่ละประเภทมีโครงสร้างและเป้าหมายที่ชัดเจน แนวคิดนี้เป็นหัวใจสำคัญของมาตรฐาน DITA (Darwin Information Typing Architecture) ซึ่งเป็นมาตรฐานเปิดสำหรับการเขียน การเผยแพร่ และการใช้ข้อมูลร่วมกัน

ตามแนวทางนี้ ข้อมูลในคู่มือจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่

(1) แนวคิด (Concept) ข้อมูลที่ตอบคำถามว่า "สิ่งนี้คืออะไร" (What is it?) เป็นการให้คำจำกัดความ อธิบายหลักการทำงานเบื้องหลัง หรือให้ภาพรวมของระบบ

(2) ภารกิจ (Task) ข้อมูลที่ตอบคำถามว่า "จะทำสิ่งนี้ได้อย่างไร" (How do I do it?) เป็นการอธิบายขั้นตอนการปฏิบัติอย่างชัดเจนเป็นลำดับขั้น (Step-by-step) เพื่อให้ผู้ใช้ทำงานได้อย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ

(3) ข้อมูลอ้างอิง (Reference) ข้อมูลที่ตอบคำถามว่า "มีรายละเอียดหรือข้อมูลจำเพาะอะไรบ้าง" (What are the details/specs?) เป็นข้อมูลที่ผู้ใช้จะค้นหาเมื่อต้องการรายละเอียดเฉพาะ เช่น รายการคำสั่ง ตารางข้อมูลจำเพาะทางเทคนิค หรือรายการส่วนประกอบ

แนวคิดที่นำเสนอโดยผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนามาตรฐาน DITA เช่น พรีสตรีย์ (Priestley, 2008, p. 25) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการแยกข้อมูลเป็นหน่วยย่อย ๆ (Topic-based) ตามประเภทนี้ ทำให้

สามารถนำข้อมูลกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) ในคู่มือหลาย ๆ ประเภทได้ และยังช่วยให้ผู้ใช้ค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้ตรงประเด็นยิ่งขึ้น

3) การจำแนกตามระดับชั้นของข้อบังคับ (Hierarchy of Directives)

ในบริบทขององค์กร คู่มือมักถูกสร้างขึ้นเพื่อกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานและสอดคล้องกับกฎระเบียบ สถาบันการจัดการกระบวนการทางธุรกิจ (Business Process Management Institute, 2021) ได้นำเสนอการจำแนกเอกสารควบคุมการปฏิบัติงานตามลำดับชั้นของข้อบังคับ ดังนี้

(1) นโยบาย (Policy) เอกสารระดับสูงสุดที่ตอบคำถามว่า "ทำไม" และ "อะไร" (Why & What) เป็นการกำหนดกฎ หลักการ และทิศทางโดยรวมขององค์กรในเรื่องนั้น ๆ ไม่ลงรายละเอียดวิธีการ

(2) กระบวนการ (Procedure) เอกสารระดับกลางที่อธิบายว่า "ใคร ทำอะไร เมื่อไร" (Who, What, When) เป็นการระบุขั้นตอนหลัก ๆ ของการทำงานที่อาจเกี่ยวข้องกับหลายแผนก เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย

(3) คู่มือการปฏิบัติงาน (Work Instruction / Standard Operating Procedure - SOP) เอกสารระดับปฏิบัติการที่บรรยายละเอียดว่า "จะอย่างไร" (How) เป็นขั้นตอนอย่างละเอียดสำหรับภารกิจใดภารกิจหนึ่งโดยเฉพาะ มักใช้โดยผู้ปฏิบัติงานหน้างาน

การจำแนกประเภทนี้ช่วยให้เห็นว่า "คู่มือ" ในองค์กรมีหลายระดับ และการออกแบบต้องสอดคล้องกับขอบเขตและเป้าหมายของเอกสารนั้น ๆ

ตารางที่ 2.3 สรุปผลการวิเคราะห์แนวคิดการจัดประเภทของคู่มือ

แนวคิดการจัดประเภท	เกณฑ์ที่ใช้	ประเภท	นักวิชาการที่อ้างอิง
1. การจำแนกตามวัตถุประสงค์การใช้งาน	เป้าหมายหลักของผู้ใช้	- คู่มือฝึกอบรม - คู่มืออ้างอิง	ซอล คาร์ไลเนอร์ (Saul Carliner, 2021)
2. การจำแนกตามกลุ่มผู้ใช้และชุดเอกสาร	ระดับความเชี่ยวชาญของผู้ใช้	- คู่มือเริ่มต้น - คู่มือผู้ใช้- คู่มือผู้ดูแลระบบ	โจแอน ที. แฮคคอส (JoAnn T. Hackos, 2017)
3. การจำแนกตามประเภทของข้อมูล (DITA)	โครงสร้างและหน้าที่ของข้อมูล	- แนวคิด (Concept) - ภารกิจ (Task) - ข้อมูลอ้างอิง (Reference)	ไมเคิล พรีสตรีย์ (Michael Priestley, 2008)

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

แนวคิดการจัดประเภท	เกณฑ์ที่ใช้	ประเภท	นักวิชาการที่อ้างอิง
4. การจำแนกตามระดับชั้นของข้อบังคับ	ขอบเขตและระดับการควบคุม	- นโยบาย (Policy) - กระบวนการ (Procedure) - คู่มือปฏิบัติงาน (Work Instruction)	สถาบันการจัดการกระบวนการทางธุรกิจ (BPMP, 2021)

ในส่วนขององค์ประกอบของคู่มือ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบที่จำเป็นของคู่มือคุณภาพสูง โดยบูรณาการแนวคิดของนักวิชาการไทยและต่างประเทศเข้าด้วยกัน โดยมีโครงสร้างหลักที่ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญตามแนวทางของสุวิมล ติรภานันท์ (2558, น. 211) ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาของไทย ได้แก่

1) ส่วนนำ ประกอบด้วย ชื่อคู่มือ คำนำ สารบัญ และคำชี้แจงการใช้คู่มือ
2) ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

3) ส่วนท้าย ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผล บรรณานุกรม และภาคผนวก
นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการวิเคราะห์เชิงลึกโดยเทียบเคียงกับแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศอีกหลายท่าน ได้แก่ อัลเบอर्स (Albers, 2018, p. 62) ที่เน้นการออกแบบสารสนเทศให้สอดคล้องกับภาระทางปัญญาของผู้ใช้ วูล์ฟ (Wolfe, 2015, p. 112) ที่ชี้ว่าคู่มือการทำงานเป็นทีมต้องระบุบทบาทและกระบวนการที่ชัดเจนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และ รัสเซล (Russell, 2015, p. 78) ที่มองว่าคู่มือเป็นเครื่องมือสร้างมาตรฐานและประสานการทำงานของผู้คนในสาขาวิชาเดียวกัน

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของคู่มือตามแนวคิดของนักวิชาการไทยนั้นเป็นโครงสร้างมหภาคที่สมบูรณ์ (Macro-structure) ในขณะที่แนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศช่วยเติมเต็มในส่วนของการละเอียดเชิงจุลภาค (Micro-details) ที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้กับข้อมูล (Human-Information Interaction) และบทบาทของคู่มือในระบบกิจกรรมทางสังคม

3.3 ลักษณะของคู่มือที่ดี

ลักษณะของคู่มือที่ดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณข้อมูลหรือความสวยงามของรูปแบบเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาจากประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้ใช้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้สำเร็จอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพสูงสุด

นักวิชาการในสาขาต่าง ๆ เช่น การสื่อสารทางเทคนิค (Technical Communication) เทคโนโลยีการศึกษา (Educational Technology) และการออกแบบสารสนเทศ (Information Design) ได้กำหนดคุณลักษณะสำคัญของคู่มือที่ดีไว้หลายประการ ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักได้ ดังนี้

1) ความถูกต้อง สมบูรณ์ และเชื่อถือได้ (Accuracy, Completeness, and Reliability)
คุณสมบัติพื้นฐานที่สุดของคู่มือที่ดีคือความน่าเชื่อถือของเนื้อหา ข้อมูลที่นำเสนอต้องถูกต้องตามข้อเท็จจริง ทันสมัย และครบถ้วนในทุกประเด็นที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ใช้

สุมิล ตีรกานันท์ (2558, น. 101) ได้อธิบายถึงคุณภาพของ "เครื่องมือ" ที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคู่มือได้โดยตรงว่า เครื่องมือที่ดีต้องมีความเที่ยง (Reliability) หมายถึง การให้ผลการวัดที่คงที่แน่นอนและมีความคงเส้นคงวา ซึ่งในบริบทของคู่มือ หมายความว่าไม่ว่าใครจะนำคู่มือไปใช้ หรือใช้กี่ครั้งก็ตาม ควรจะได้รับผลลัพธ์การปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมือนเดิมทุกครั้ง

คาร์ไลเนอร์ (Carliner, 2021, p. 215) เน้นย้ำว่าข้อมูลในสื่อประกอบการเรียนรู้และการทำงานต้องมีคุณสมบัติ 3C คือ Clear (ชัดเจน) Concise (กระชับ) และ Correct (ถูกต้อง) หากข้อมูลผิดพลาด ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้ใช้งานไม่สำเร็จ แต่อาจนำไปสู่ความเสียหายหรืออันตรายได้

2) ความชัดเจนและการมุ่งเน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (Clarity and User-Centeredness)
คู่มือที่ดีต้องสื่อสารกับผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและจัดลำดับเนื้อหาโดยคำนึงถึงภารกิจและความต้องการของผู้ใช้เป็นสำคัญ

แครร์รอลล์ (Carroll, 1990, p. 41) ผู้บุกเบิกแนวคิด "การออกแบบที่เรียบง่ายที่สุด" (Minimalist Design) ได้วิพากษ์คู่มือแบบดั้งเดิมที่เต็มไปด้วยเนื้อหาพรรณนาและข้อมูลที่ไม่จำเป็น โดยแครร์รอลล์เสนอว่าคู่มือที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

- (1) มุ่งเน้นการทำงานจริงของผู้ใช้ (Focus on real-world tasks)
- (2) สนับสนุนให้ผู้ใช้งานมือทำทันที ไม่ใช่แค่อ่าน
- (3) ช่วยเหลือผู้ใช้ในการคาดการณ์และแก้ไขข้อผิดพลาดด้วยตนเอง (Support error recognition and recovery)

แฮคคอส (Hackos, 2017, p. 34) ได้สรุปหัวใจของคุณภาพของเอกสารทางเทคนิคไว้ที่ความสามารถในการใช้งาน (Usability) ซึ่งหมายถึง ระดับที่ผู้ใช้สามารถใช้คู่มือ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิภาพ และมีความพึงพอใจ คู่มือที่ดีจึงไม่ใช่แค่มีข้อมูลครบ แต่ต้องทำให้ผู้ใช้งานได้สำเร็จจริง

3) โครงสร้างที่เข้าถึงง่ายและการออกแบบที่มีประสิทธิภาพ (Accessible Structure and Effective Design)

การจัดวางโครงสร้างและองค์ประกอบทางกายภาพของคู่มือส่งผลโดยตรงต่อความง่ายในการค้นหาและทำความเข้าใจข้อมูล

กิดานันท์ มลิทอง (2548, น. 297) ได้กำหนดลักษณะของสื่อการสอนที่ดีไว้หลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของคู่มือที่ดี คือ

- (1) มีโครงสร้างที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ
- (2) มีการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปสู่ยาก
- (3) มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน
- (4) มีความน่าสนใจ โดยใช้ภาพประกอบ สี สัน และการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจและช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหา

อัลเบอส์ (Albers, 2018, p. 59) ให้ความสำคัญกับภาระทางปัญญา (Cognitive Load) ของผู้ใช้ เขาอธิบายว่าคู่มือที่ดีต้องออกแบบมาเพื่อลดภาระการประมวลผลข้อมูลที่ไม่จำเป็น โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันไว้ด้วยกัน (Chunking) และใช้พื้นที่ว่าง (White space) อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยนำสายตาและทำให้หน้าเอกสารไม่ดูอึดอัดจนเกินไป

ตารางที่ 2.4 สรุปผลการวิเคราะห์ลักษณะของคู่มือที่ดี

ลักษณะสำคัญ	คำอธิบาย	นักวิชาการที่อ้างอิง
1. ถูกต้องและสมบูรณ์	เนื้อหาต้องตรงตามข้อเท็จจริง ครบถ้วน ทันสมัย และให้ผลลัพธ์ที่สม่ำเสมอ	สุมิล ตีรกานันท์ (2558), ซอล คาร์ไลเนอร์ (Saul Carliner, 2021)
2. มุ่งเน้นผู้ใช้/ภารกิจ	เนื้อหาถูกออกแบบโดยยึดตามสิ่งที่ผู้ใช้งานต้องการทำ ไม่ใช่สิ่งที่ระบบทำได้	โจแอน ที. แฮคคอส (JoAnn T. Hackos, 2017), จอห์น เอ็ม. แครร์รอลล์ (John M. Carroll, 1990)
3. เข้าถึงง่าย/ค้นหาง่าย	มีโครงสร้างที่ดี เช่น สารบัญ ดัชนี หัวเรื่อง ที่ชัดเจน เพื่อให้หาข้อมูลเจอได้เร็ว	กิดานันท์ มลิทอง (2548), ไมเคิล อัลเบอส์ (Michael Albers, 2018)
4. ออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพ	การจัดวางองค์ประกอบ ภาพ และพื้นที่ว่าง ช่วยเสริมความเข้าใจและลดภาระทางปัญญา	กิดานันท์ มลิทอง (2548), ไมเคิล อัลเบอส์ (Michael Albers, 2018)
5. ส่งเสริมการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด	มีข้อมูลช่วยให้ผู้ใช้แก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติได้	จอห์น เอ็ม. แครร์รอลล์ (John M. Carroll, 1990)

3.4 แนวทางการจัดทำคู่มือ

การจัดทำคู่มือที่มีคุณภาพไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาเรียบเรียง แต่เป็นกระบวนการที่เป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจน เพื่อให้มั่นใจว่าคู่มือที่ได้นั้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างแท้จริง ในการออกแบบการสอน (Instructional Design) และการสื่อสารทางเทคนิค (Technical Communication) ได้มีการเสนอแนวทางการพัฒนาสื่อในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดทำคู่มือได้

โดยกรอบแนวคิดการดำเนินงานที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางคือ “ADDIE Model” ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis)

ขั้นตอนนี้ถือเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดของกระบวนการทั้งหมด เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจปัญหาและความต้องการอย่างลึกซึ้งก่อนที่จะเริ่มออกแบบหรือลงมือเขียนใด ๆ

แฮคคอส (Hackos, 2017, p. 45) เรียกขั้นตอนนี้ว่า การวางแผนข้อมูล (Information Planning) ซึ่งต้องตอบคำถามสำคัญ 3 ประการ คือ ใครคือผู้ใช้ (Audience Analysis) พวกเขาต้องการทำอะไร (Task Analysis) และพวกเขาจะใช้ข้อมูลในสถานการณ์ใด (Context Analysis) การวิเคราะห์นี้จะช่วยกำหนดขอบเขต เนื้อหา และรูปแบบของคู่มือได้อย่างแม่นยำ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, น. 135) ได้เน้นย้ำในระบบการสอนไว้ว่า ขั้นตอนแรกสุดคือ การกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ซึ่งมาจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและลักษณะของผู้เรียน เพื่อให้การออกแบบสื่อการสอนนั้นสอดคล้องกับผู้เรียนและเป้าหมายการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ขั้นที่ 2 การออกแบบ (Design)

หลังจากได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์แล้ว ขั้นตอนนี้คือการวางโครงร่าง หรือพิมพ์เขียว (Blueprint) ของคู่มือ เป็นการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เกี่ยวกับโครงสร้าง เนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอ

แครร์รอลล์ (Carroll, 1990, p. 62) ได้เสนอปรัชญาการออกแบบที่เรียบง่ายที่สุด (Minimalist Design) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในขั้นตอนนี้ โดยเน้นการออกแบบที่ให้ผู้ใช้งานได้ลงมือทำภารกิจจริงอย่างรวดเร็วที่สุด แทนที่จะบังคับให้อ่านข้อมูลจำนวนมาก การออกแบบจึงควรมุ่งเน้น การสร้างบทเรียนสั้น ๆ ที่เป็นประโยชน์และมีโครงสร้างที่เอื้อให้ผู้ใช้งานสามารถแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดข้อผิดพลาดได้

กิดานันท์ มลิทอง (2548, น. 264) ได้อธิบายขั้นตอนการออกแบบสื่อการสอนไว้ว่า ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การกำหนดเนื้อหา การวางโครงเรื่อง (Storyboard) และการเลือกสื่อและรูปแบบการนำเสนอ ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน ซึ่งเป็น การวางแผนรายละเอียดทั้งหมดของคู่มือก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการพัฒนาจริง

ขั้นที่ 3 การพัฒนา (Development)

ขั้นตอนนี้คือการลงมือสร้างและผลิตคู่มือตามโครงร่างที่ได้ออกแบบไว้ เป็นขั้นตอนที่เปลี่ยนแนวคิดให้กลายเป็นต้นฉบับที่จับต้องได้

คาร์ไลเนอร์ (Carliner, 2021, p. 258) ให้แนวปฏิบัติในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ว่าควรเริ่มจากการสร้างต้นแบบ (Prototype) หรือร่างแรก (First Draft) จากนั้นจึงทำการเขียนเนื้อหา สร้างภาพประกอบ และจัดทำองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ครบถ้วนตามที่ออกแบบไว้ การพัฒนาในขั้นนี้ควรมีการทบทวนและแก้ไขโดยทีมงานหรือผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา (Subject-Matter Expert) เพื่อความถูกต้องของข้อมูล

ขั้นที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation)

ขั้นตอนนี้คือการนำต้นฉบับของคู่มือที่พัฒนาเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งยังถือว่าเป็นฉบับร่าง ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเก็บข้อมูลเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

ในงานวิจัยเชิงพัฒนาเรียกขั้นตอนนี้ว่า การทดลองใช้ (Try-out) ซึ่งเป็นการนำคู่มือไปให้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจริงได้ทดลองใช้ เพื่อสังเกตปัญหาที่เกิดขึ้นและรวบรวมข้อคิดเห็นต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุงคู่มือให้มีประสิทธิภาพสูงสุดก่อนการนำไปใช้จริง

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดทุกขั้นตอน และเป็นขั้นตอนสุดท้ายเพื่อตรวจสอบคุณภาพของคู่มือก่อนเผยแพร่จริง

สุวิมล ติรภานันท์ (2558, น. 213) ได้เสนอแนวทางการหาคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างขึ้นไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งนิยมใช้ในการประเมินคู่มือในงานวิจัย คือ การหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ (อย่างน้อย 3 - 5 ท่าน) ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับเนื้อหาและกิจกรรม โดยนิยมใช้ดัชนี IOC จากนั้นจึงนำคู่มือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือที่รู้จักในเกณฑ์ E1/E2

กล่าวโดยสรุป การจัดทำคู่มือที่ดีต้องอาศัยกระบวนการที่เป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ผู้ใช้และการกิจอย่างถี่ถ้วน นำไปสู่การออกแบบที่มุ่งเน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง จากนั้นจึงพัฒนาต้นฉบับนำไปทดลองใช้ และประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไข การดำเนินการตามขั้นตอนเหล่านี้จะช่วยรับประกันได้ว่าคู่มือที่จัดทำขึ้นนั้นมีคุณภาพและสามารถใช้งานได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์

4.1 ความหมายของการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์ (analytical thinking) ได้มีนักการศึกษาและนักวิจัยให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

สมนึก ปฏิปทานนท์ (2542, น. 51) จารุวรรณ พุพะเนียด (2542, น. 24) ศิริกาญจน์ โกสมภัก และดารณี คำวังนัง (2545, น. 51) จงรักษ์ ตั้งละมัย (2545, น. 20) และสุวิทย์ มูลคำ (2546, น. 9) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ไว้สอดคล้องตรงกันว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการคิดพิจารณาแยกแยะส่วนย่อย ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมาย หรือความประสงค์สิ่งใด และส่วนย่อย ๆ ที่สำคัญนั้นแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไรบ้าง และเกี่ยวกันโดยอาศัยหลักการใด

เสงี่ยม โตรัตน์ (2546, น. 27) และวัชรวิภา เล่าเรียนดี (2548, น. 10) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ไว้ในทำนองเดียวกันว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจเรื่องที่น่าสนใจมีเหตุผล และเชื่อมโยงความหมายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประกอบด้วยขั้นตอนของการแยกแยะประเด็นย่อย ๆ ของเรื่องที่จะรวมกันเป็นเรื่องใหญ่ การหาข้อมูลในแต่ละส่วนย่อย การพิจารณาความคิดอื่น ๆ ประกอบ และการสรุปตามฐานข้อมูลที่มี

รัตนา บรรณาธรรม (2546, น. 48) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ที่แตกต่างออกไปว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง การคิดที่มีระบบมีขั้นตอนที่บุคคลเมื่อประสบปัญหาเรื่องสถานการณ์ที่มีทางเลือกหลายทาง ใช้สติพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน การตัดสินใจจะใช้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ หรือหลักฐานแสดงเหตุผล ประกอบกับประสบการณ์เดิมที่เคยมีมาเพื่อเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาในมุมมองใหม่

นอกจากนี้ ยังมีนักการศึกษาต่างประเทศ ได้แก่ บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน สุเทพ อ่วมเจริญ, 2557, น. 36) ที่กล่าวว่า การวิเคราะห์เป็นความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวใด ๆ ออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นประกอบกันอยู่เช่นไร แต่ละอันคืออะไร มีความเกี่ยวพันกันอย่างไร อันใดสำคัญมากน้อย ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับแบงค์ (Bank, 1977 อ้างถึงใน มนภรณ์ ใจรอบรู้, 2551, น. 29) ที่กล่าวถึงความหมายของการคิดวิเคราะห์ไว้ว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะส่วนต่าง ๆ ของข้อมูลและการสร้างความสัมพันธ์ในแต่ละส่วนของข้อมูล นอกจากนั้นคลาร์ก (Clark, 1970, p. 11 -13) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ไว้ในทำนองเดียวกันว่า การคิดวิเคราะห์หมายถึง การแยกแยะส่วนต่าง ๆ และสร้างความสัมพันธ์ส่วนนั้น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ อย่างละเอียดทุกแง่มุม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนของการพิจารณาแยกแยะประเด็นย่อยของเรื่อง การหาข้อมูลในแต่ละส่วนย่อย การพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละส่วนย่อยและการรวบรวมข้อมูลที่เป็นหลักฐานสำคัญเพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจและสรุปอย่างเหมาะสม

4.2 องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์เป็นทักษะสำคัญและจำเป็น ดังนั้นจำเป็นต้องทราบถึงองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณากระบวนการคิดวิเคราะห์ ดังที่ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำว้าง (2545, น. 51) และสุวิทย์ มูลคำ (2546, น. 23 – 24) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ไว้สอดคล้องตรงกันว่า

การคิดวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะเรื่องราวใด ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นมีองค์ประกอบกันอยู่เช่นไร ซึ่งสามารถจำแนกเป็นพฤติกรรมย่อยได้ ดังนี้

1) การคิดวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งของหรือเรื่องราวต่าง ๆ เป็นความสามารถในการบอกความแตกต่างระหว่างเรื่องข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ความแตกต่างของข้อสรุปจากข้อเท็จจริงที่นำมาสนับสนุน เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบที่สำคัญ สาเหตุ และสาระสำคัญของเรื่อง

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่าง ๆ เป็นการระบุความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล และความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในหลักการของความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ว่าสัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด เป็นความสามารถในการให้ผู้เรียนค้นหาหลักการของเรื่อง ระบุจุดประสงค์ของผู้เขียน ประเด็นที่สำคัญของเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการชักจูงผู้อ่านความสัมพันธ์และหลักการของสิ่งที่เรียนได้

นอกจากนั้นเสงี่ยม ไตรรัตน์ (2546, น. 28 – 29) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ ที่แตกต่างออกไปว่า โดยทั่วไปการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ คือ ทักษะในการจัดระบบข้อมูลความเชื่อถือได้ของข้อมูล และการใช้ทักษะเหล่านั้น เพื่อการชี้แนะพฤติกรรม ดังนั้น การคิดวิเคราะห์จึงตรงกันข้ามกับลักษณะต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ไม่เป็นเพียงการรับรู้หรือการจำข้อมูลเพียงอย่างเดียว เพราะการคิดวิเคราะห์จะเป็นการแสวงหาข้อมูลและการนำข้อมูลไปใช้

2) การคิดวิเคราะห์ไม่เพียงแต่การมีทักษะเท่านั้น แต่การคิดวิเคราะห์จะต้องเกี่ยวกับการใช้ทักษะอย่างต่อเนื่อง

3) การคิดวิเคราะห์ไม่เพียงแต่การฝึกทักษะอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะต้องมีทักษะที่จะต้องคำนึงถึงผลที่ยอมรับได้

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นการคิดวิเคราะห์แตกต่างไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ โดยทั่วไปสามารถแยกแยะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ได้ ดังนี้

การสังเกต จากการสังเกตข้อมูลมาก ๆ สามารถสร้างเป็นข้อเท็จจริงได้

ข้อเท็จจริง จากการรวบรวมข้อเท็จจริงมากมายและการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงที่ขาดหายไปสามารถทำให้มีการตีความ

การตีความ เป็นการทดสอบความเที่ยงตรงของการอ้างอิงจึงทำให้เกิดการตั้งข้อสงสัยเบื้องต้น การตั้งข้อสงสัยเบื้องต้น จากข้อสงสัยเบื้องต้นนี้สามารถทำให้มีความคิดเห็นได้

ความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นจะต้องมีหลักและเหตุผลเพื่อพัฒนาข้อวิเคราะห์ การวิเคราะห์ การคิดวิเคราะห์จะต้องอาศัยองค์ประกอบเบื้องต้นทุกอย่างร่วมกัน โดยทั่วไปผู้เรียนไม่เห็นความแตกต่างระหว่างการสังเกตและข้อเท็จจริงหรือการตีความว่าแตกต่างไปจากการแสดงความคิดเห็น หากผู้เรียนเข้าใจถึงความแตกต่างก็จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้

ในส่วนของการศึกษานักการศึกษาต่างประเทศได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

บลูม (Bloom, 1957, p. 148 – 150 อ้างถึงใน ชลธิชา จันทร์แก้ว, 2549, น. 36) ได้สรุปองค์ประกอบของการวิเคราะห์ไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นความสามารถในการสรุปและการแยกแยะองค์ประกอบออกเป็นส่วนย่อย ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มานั้นสามารถแยกเป็นส่วนย่อยได้ ข้อความบางข้อความอาจเป็นความจริง บางข้อความเป็นค่านิยมและบางข้อความเป็นความคิดของผู้เขียน ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วย

(1) ความสามารถในการค้นหาประเด็นต่าง ๆ ในข้อมูล

(2) การแยกแยะความจริงออกจากสมมติฐาน

(3) ความสามารถในการแยกข้อเท็จจริงออกจากข้อมูลอื่น ๆ

(4) ความสามารถในการบอกถึงสิ่งจูงใจ และการพิจารณาพฤติกรรมของบุคคลและของกลุ่ม

(5) ความสามารถในการแยกแยะข้อสรุปจากข้อความปลีกย่อย

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการตรวจสอบว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ผู้อ่านจะต้องมีทักษะในการตัดสินความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลหลัก ๆ ได้ ทั้งความสัมพันธ์ของสมมติฐานและความสัมพันธ์ระหว่างข้อสรุป และยังรวมถึงความสัมพันธ์ในชนิดของหลักฐานที่นำมาแสดงด้วย ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์สามารถแยกออกได้ ดังนี้

(1) ความสามารถในการระลึกได้ว่ามีสิ่งใดเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น

(2) ความสามารถในการแยกความจริง หรือสมมติฐานที่เป็นใจความสำคัญหรือข้อโต้แย้งที่นำมาสนับสนุนข้อสมมติฐานนั้น

(3) ความสามารถในการตรวจสอบสมมติฐานที่ได้มา

(4) ความสามารถในการแบ่งแยกความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลจากความสัมพันธ์อื่น ๆ

(5) ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ขัดแย้ง แบ่งแยกสิ่งที่ตรงและไม่ตรงกับข้อมูลได้

(6) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ และแยกรายละเอียดที่สำคัญและไม่สำคัญได้

3) การคิดวิเคราะห์หลักการ เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างและหลักการ ในการคิดวิเคราะห์หลักการนี้ จะต้องวิเคราะห์แนวคิด จุดประสงค์ และมโนทัศน์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์หลักการสามารถแยกได้ดังนี้

(1) ความสามารถในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อความและความหมายขององค์ประกอบต่าง ๆ

(2) ความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบในการเขียน

(3) ความสามารถในการวิเคราะห์จุดประสงค์ของผู้เขียน ความเห็นของผู้เขียนหรือลักษณะของความคิด ความรู้สึกที่มีในงาน

(4) ความสามารถในการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้เขียนในด้านต่าง ๆ

(5) ความสามารถในการวิเคราะห์เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อ

(6) ความสามารถในการรู้แฉ่คิด และทัศนคติของผู้เขียน

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ

1) การคิดวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการจำแนกข้อเท็จจริงออกจากข้อสมมติฐาน และสามารถสรุปข้อความนั้น ๆ ได้

2) การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่โดยการเชื่อมโยงเหตุและผลสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานข้อสรุป

3) การคิดวิเคราะห์หลักการ เป็นการวิเคราะห์รูปแบบ วัตถุประสงค์ ทัศนคติ และความคิดเห็นของผู้เขียนที่ต้องการสื่อสารให้ทราบ

4.3 ประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์นั้นว่ามีประโยชน์ต่อบุคคลทุกคนในการนำไปใช้เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพื่อให้เกิดความสุขความสมหวังดังที่ตนปรารถนา

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547, น. 16 – 20) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา ตามแนวคิดของสเติร์นเบิร์กที่ว่าความเฉลียวฉลาดนั้นต้องประกอบไปด้วยความฉลาด 3 ด้าน ได้แก่ ความฉลาดในการสร้างสรรค์ (creative intelligence) ความฉลาดในการวิเคราะห์ (analytical intelligence) และความฉลาดในการปฏิบัติ (practical intelligence) โดยใช้ในส่วนของความฉลาดในการวิเคราะห์นั้น สเติร์นเบิร์ก อธิบายว่า ความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินแนวคิดที่คิดขึ้น ความสามารถในการคิดนำมาใช้แก้ปัญหาและความสามารถในการตัดสินใจโดยธรรมชาติคนเราจะมีจุดอ่อนด้านความสามารถทางการคิดหลายประการ การคิดเชิงวิเคราะห์จะช่วยเสริมจุดอ่อนทางความคิดเหล่านี้

2) ช่วยให้คำนึงถึงเหตุผลของขนาดกลุ่มตัวอย่าง ในการสรุปเรื่องต่างๆ เรามักไม่ได้คำนึงถึงจำนวนข้อมูลที่สามารถบ่งชี้เหตุผลของเรื่องนั้นแต่มักจะด่วนสรุปสิ่งต่าง ๆ ไปตามอารมณ์ความรู้สึกหรือเหตุผลที่ตนมีอยู่ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงของสิ่งนั้นเรามักจะ

เห็นตัวอย่างเพียง 2 – 3 ตัวอย่างแล้วรีบด่วนสรุปโดยไม่คำนึงถึงจำนวนตัวอย่างว่ามีปริมาณเพียงพอในการที่จะไปสู่ข้อสรุปได้หรือไม่ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ การสรุปเช่นนี้เรียกว่าการสรุปแผ่งด้วยความมีอคติ ดังนั้นควรสืบค้นตามหลักการและเหตุผลและข้อมูลที่เป็นจริงให้ชัดเจนก่อนจึงมีการสรุป

3) ช่วยลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัวเป็นข้อสรุปทั่วไป การสรุปเรื่องต่าง ๆ ในหลายเรื่องมีคนจำนวนไม่น้อยที่ใช้ประสบการณ์ที่เกิดกับตนเองเพียงคนเดียวมาสรุปเรื่องทั่วไป เช่น คนที่มีอายุยืนถึงร้อยปีมักเป็นที่ใช้อ้างกับใคร ๆ ว่าถ้ารับประทานอาหารตามแบบที่เขาทานแล้วจะมีอายุยืน เช่น เขาหรือนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จมักอ้างวิธีการทำงานที่ประสบความสำเร็จของเขาเป็นเหมือนหลักการปฏิบัติโดยทั่วไปและจะนำไปใช้ การอ้างเช่นนี้ก่อให้เกิดความผิดพลาดได้เพราะอาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงอันเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนั้น ดังนั้นหากขาดปัจจัยเหล่านั้นหลักปฏิบัติเช่นที่เคยใช้ได้ผลในเหตุการณ์ของเขาอาจจะใช้ไม่ได้ผลกับคนอื่น ๆ

4) ช่วยขุดค้นสาระของความประทับใจครั้งแรก ถ้าเราเคยสังเกตเกี่ยวกับความรู้สึกในการกระทำสิ่งใด ๆ เป็นครั้งแรกเรามักจะประทับใจในความรู้สึกนั้นไว้ตลอดไปว่าจะต้องเป็นเช่นนั้นเสมอ

5) ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม ในหลาย ๆ เรื่องที่เราจะสรุปความรู้ความเข้าใจของเราเกี่ยวกับการคาดการณ์ความน่าจะเป็นของสิ่งนั้นในอนาคตมิใช่บนพื้นฐานข้อมูลที่ปรากฏต่อการคาดการณ์บนพื้นฐานความจริงที่รับรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ตัวอย่างเช่น เราเคยได้ยินมานานแล้วว่า ภาคอีสานเป็นภาคที่แห้งแล้งจนบางแห่งถึงกับกล่าวกันว่าไม่มีน้ำดื่ม ถึงขนาดต้องตักน้ำกิน ทำให้มีการคาดเดาว่าจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานน่าจะมีแต่ความแห้งแล้ง ครั้นต่อมามีข้อมูลที่ได้มาใหม่คือปัจจุบันนี้มีคำว่าอีสานเขียว ย่อมแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของภาคอีสานว่าเต็มไปด้วยผักสดผลไม้ หากไม่มีการคิดวิเคราะห์แล้วคงจะไม่เชื่อกับข้อมูลใหม่นี้ ทำให้เกิดการเข้าใจผิดกับข้อเท็จจริงได้ การคิดวิเคราะห์จึงช่วยในการประมาณการความน่าจะเป็น โดยสามารถใช้ข้อมูลพื้นฐานที่เรามีวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ของสถานการณ์ ณ เวลานั้น อันจะช่วยให้เราคาดการณ์ความน่าจะเป็นได้อย่างสมเหตุสมผลมากกว่า

6) ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ส่วนบุคคล ในการวินิจฉัยคำกล่าวของคนนั้นจำเป็นต้องตระหนักให้ได้ว่าประสบการณ์ของแต่ละคนมีแนวโน้มที่จะมีอคติ เช่น มีบุคคล 2 คน คนหนึ่งเกิดมาในชุมชนแออัด ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายต้องดิ้นรนเพื่อให้อยู่รอดจากความทุกข์ยากลำบากตลอดมา ส่วนอีกคนหนึ่งเกิดมาในครอบครัวอบอุ่น แวดล้อมด้วยความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ พบแต่ความสุข ความปรารถนาตามต้องการคนทั้ง 2 คน ย่อมมีการพัฒนาความรู้สึกนึกคิด มีโลกทัศน์ในลักษณะที่แตกต่างกันและก็จะใช้กรอบที่แตกต่างกันนี้มองโลกและประเมินเรื่องต่าง ๆ จากกรอบโลกทัศน์ เรามักสรุปจากประสบการณ์ซ้ำ ๆ ซึ่งมีโอกาสที่จะมีอคติได้ง่าย ไม่เพียงแต่ประสบการณ์ส่วนตัวของเราแต่ละคนเท่านั้นที่มีความลำเอียง แต่ความจำของเรามีแนวโน้มที่จะลำเอียงด้วย ในการถ่ายทอดประสบการณ์ เช่น เมื่อเราคิดถึงคนชั่วโดยสารประจำทาง เรามักจะคิดว่าเป็นผู้ชายมากกว่าที่จะคิดว่าเป็นผู้หญิง สิ่งนี้จึงเป็นปัญหาเมื่อเราประเมินความน่าจะเป็น เพราะเราจะมีแนวโน้มที่จะไม่ทำการประเมินบนพื้นฐานของจำนวนที่เป็นอยู่จริง แต่ประมาณการความน่าจะเป็นโดยเชื่อมโยงกับตัวอย่างในความทรงจำของเรา ซึ่งในบางเรื่องก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของตัวอย่างที่เข้ามาในความคิดและความถี่ในการเห็นเหตุการณ์นั้น ๆ เพราะความถี่จะเป็นตัวตัดสินที่สำคัญในการทำให้ง่ายต่อการ

หวนรำลึก ดังนั้นการคิดวิเคราะห์จะช่วยให้เราหาเหตุผลให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลานั้นโดยไม่มีอคติที่ก่อตัวอยู่ในความทรงจำและทำให้เราสามารถประเมินสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสมจริง

7) เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่น ๆ การคิดวิเคราะห์นับว่าเป็นปัจจัยที่ทำหน้าที่เป็นปัจจัยหลักสำหรับการคิดในมิติอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ซึ่งการคิดวิเคราะห์ช่วยเสริมสร้างให้เกิดมุมมองเชิงลึกและครบถ้วนในเรื่องนั้น ๆ ในอันที่จะนำไปสู่การตัดสินใจและการแก้ปัญหาได้ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์มักจะทำให้เรามีอาการขบคิดดูก่อน แล้วจึงเริ่มต้นคิดเป็นการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เองด้วยการใช้เหตุผลเพื่อสืบค้นหาความจริง

8) ช่วยในการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์เกี่ยวข้องข้องกับการจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ และการทำความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงช่วยเราในเวลาที่เราพบปัญหาใด ๆ ให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าปัญหานั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างตรงประเด็นปัญหา เนื่องจากการแก้ไขปัญหานั้น จำเป็นต้องมีการคิดวิเคราะห์ปัญหาเสียก่อนว่ามีปัญหาอะไรบ้าง แยกแยะว่ามีอยู่ที่ประเภท แต่ละประเภทมีรายละเอียดอย่างไร เพื่อให้สามารถคิดต่อไปได้ว่าแต่ละประเภทจะป้องกันและแก้ไขได้อย่างไร

9) ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ การวิเคราะห์จะช่วยให้เรารู้ข้อเท็จจริงหรือเหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจ และที่สำคัญคือจะช่วยให้เราได้ข้อมูลเป็นฐานความรู้ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ การวิเคราะห์ยังช่วยให้เราสามารถประเมินสถานการณ์และตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้แม่นยำกว่าการที่เรามีแต่เพียงข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และทำให้เรารู้สาเหตุของปัญหา เห็นโอกาสของความเป็นไปในอนาคต เช่น การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งขององค์กร โอกาสและอุปสรรค จะช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีข้อมูลพื้นฐานที่นำไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ขององค์กรต่อไป นอกจากนี้การวิเคราะห์ยังช่วยให้มองเห็นโอกาสความเป็นไปได้ของสิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้น ช่วยให้เกิดการคาดการณ์อนาคตและหากเราลงมือปฏิบัติตามนั้นโอกาสแห่งความสำเร็จย่อมเป็นไปได้อย่างแน่นอน

10) ช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์สมเหตุสมผล การคิดวิเคราะห์ช่วยให้การคิดต่าง ๆ ของเราอยู่บนฐานของตรรกะและความน่าจะเป็นไปได้อย่างมีเหตุผลมีหลักเกณฑ์ ส่งผลให้มีการคิดจินตนาการหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้รับการตรวจสอบว่าความคิดใหม่นั้นใช้ได้จริงหรือไม่และถ้าจะใช้ได้จริงต้องเป็นเช่นใด แล้วมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่จินตนาการกับการนำมาใช้ในโลกแห่งความเป็นจริง สิ่งประดิษฐ์มากมายที่เราพบเห็นในปัจจุบันล้วนเป็นผลลัพธ์อันเกิดจากการวิเคราะห์ว่าใช้การได้ก่อนที่จะนำมาใช้จริง

11) ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง การคิดวิเคราะห์ช่วยให้เราประเมินและสรุปสิ่งต่าง ๆ บนข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ไม่ใช่สรุปตามอารมณ์ความรู้สึกหรือการคาดการณ์ว่าน่าจะเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ การคิดวิเคราะห์ทำให้ได้รับข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ที่สำคัญคือช่วยให้เราได้เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น เพราะการวิเคราะห์ทำให้สิ่งที่คลุมเครือเกิดความกระจ่างชัด โดยสามารถแยกแยะสิ่งดี ไม่ดี สิ่งที่ถูกต้อง หลอกลวง โดยการสังเกตความผิดปกติของเหตุการณ์ พฤติกรรม หากเราคิดใคร่ครวญถึงเหตุและผลของสิ่งนั้นจนเพียงพอที่จะสรุปได้ว่าเรื่องนั้นมีความเป็นมาอย่างไร เกิดจริงอย่างไร อะไรเป็นเหตุเป็นผลกับสิ่งใด นอกจากนี้การคิดวิเคราะห์

จะช่วยนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องที่มีความซับซ้อน หากมีเครื่องมือช่วยการวิเคราะห์จะทำให้เรค้นพบความจริงที่เป็นประโยชน์

สุวิทย์ มูลคำ (2550, น. 39) กล่าวถึงประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

- 1) ช่วยให้เราเข้าใจข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้น เข้าใจความเป็นมาเป็นไปของเหตุการณ์ต่าง ๆ รู้ว่าเรื่อนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นฐานความรู้ในการนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา การประเมินและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง
- 2) ช่วยให้เราสำรวจความสมเหตุสมผลของข้อมูลที่ปรากฏและไม่ด่วนสรุปตามอารมณ์ความรู้สึก หรืออคติ แต่สืบค้นตามหลักเหตุผลและข้อมูลที่เป็นจริง
- 3) ช่วยให้เราไม่สรุปสิ่งใดง่าย ๆ แต่สื่อสารตามความเป็นจริง และไม่หลงเชื่อข้ออ้างที่เกิดจากตัวอย่างเพียงอย่างเดียว แต่พิจารณาเหตุผลและปัจจัยเฉพาะในแต่ละกรณีได้
- 4) ช่วยในการพิจารณาสาระสำคัญอื่น ๆ ที่อาจถูกบิดเบือนไป จึงทำให้มองได้อย่างครบถ้วนในแง่มุมอื่น ๆ ที่มีอยู่
- 5) ช่วยพัฒนาความเป็นคนช่างสังเกต การหาความแตกต่างของสิ่งที่ปรากฏ พิจารณาตามความสมเหตุสมผลของสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่จะตัดสินใจสรุปสิ่งใด ๆ ลงไป
- 6) ช่วยให้เราหาเหตุผลที่สมเหตุสมผลให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลานั้น โดยไม่ฟังฟังอคติที่ก่อตัวอยู่ในความทรงจำ ทำให้เราสามารถประเมินสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสมจริง
- 7) ช่วยประมาณการความน่าจะเป็น โดยสามารถใช้ข้อมูลพื้นฐานที่มีการวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ของสถานการณ์เวลานั้น อันจะช่วยให้สามารถคาดการณ์ความน่าจะเป็นได้สมเหตุสมผลมากกว่า

สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์มีประโยชน์ต่อบุคคลทุกคนในการนำไปใช้เพื่อดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม การคิดวิเคราะห์ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา พัฒนาสมองซีกซ้าย สามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งเหล่านั้นและนำไปสู่การตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยที่สุด

4.4 ทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่ใช้ปัญญาหรือใช้ความคิดนำพฤติกรรม ผู้ที่คิดวิเคราะห์เป็นจึงสามารถใช้ปัญญานำชีวิตได้ในทุก ๆ สถานการณ์ เป็นบุคคลที่ไม่โลภ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง มีเหตุผล ไม่มีอคติ มีความยุติธรรมและพร้อมที่จะสร้างสันติสุขในทุกโอกาส มีผู้ให้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

4.4.1 ทฤษฎีกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (Bloom's taxonomy of educational objectives)

บลูม (Bloom, 1961 อ้างถึงในทิศนา แคมมณี, 2544, น. 56) แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ คือ ความรู้ที่เกิดจากการจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด ความเข้าใจ (comprehend) การประยุกต์ (application) การวิเคราะห์ (analysis) สามารถแก้ปัญหาและตรวจสอบได้ การสังเคราะห์ (synthesis) สามารถนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ได้ให้แตกต่างจากรูปเดิม โดยเน้นโครงสร้างใหม่ และการประเมินค่า (evaluation) สามารถวัดและตัดสินใจได้ว่าอะไรถูก อะไรผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่นอน ให้แนวคิดเรื่องการกำหนด

จุดมุ่งหมายทางการศึกษาเป็น 3 ด้านคือ ด้านความรู้ (cognitive domain) ด้านความรู้สึกและเจตคติ (affective domain) และด้านทักษะ (psycho-motor domain) โดยในแต่ละด้านจะมีการเรียนรู้ย่อย ๆ มากมายที่แสดงแนวคิดด้านการคิดชัดเจนว่า บุคคลเรียนรู้ทางด้านสติปัญญาหรือการคิดด้านจิตใจและการกระทำเกี่ยวกับในเรื่องเกี่ยวกับการคิด บลูม ให้ข้อคิดเห็นว่า “การคิดของบุคคลเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการเรียนรู้การจำ การเข้าใจและพัฒนาต่อไปถึงขั้นวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า” ซึ่งนับว่า บลูม เป็นผู้ก้าวสู่กระบวนการทางสมองชัดเจน

4.4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagne)

กาเย่ (Gagne and Briggs, 1974 อ้างถึงใน สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ, 2552, น. 25) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพในการเรียนรู้ด้านทักษะทางสติปัญญาว่า เป็นความสามารถในการใช้สมองคิดหาเหตุผลโดยใช้ข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ในด้านต่าง ๆ นับแต่การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นทักษะง่าย ๆ ไปสู่ทักษะที่ยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ทักษะทางสติปัญญาที่ควรได้รับการฝึก คือ ความสามารถในการจำแนก ความสามารถในการคิดรวบยอดเป็นรูปธรรม ความสามารถในการแก้ปัญหา และได้กล่าวถึงสมรรถภาพในการเรียนรู้ของมนุษย์ด้านยุทธศาสตร์ในการคิด ว่าเป็นความสามารถในการทำงานภายในสมองของมนุษย์ ซึ่งควบคุมการเรียนรู้ การเลือกรับรู้ การแปลความ การดึงความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และประสบการณ์เดิมออกมาใช้ ผู้มียุทธศาสตร์ในการคิดจะมีเทคนิคในการดึงความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และประสบการณ์เดิมที่สะสมเอาไว้ออกมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่มีสถานการณ์แตกต่างกันได้ดี และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์

4.4.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (intellectual development)

พือาเจต์ (Piaget, 1980 อ้างถึงในสุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2553, น. 49) ได้อธิบายพัฒนาการทางสติปัญญาว่าเป็นผลเนื่องมาจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลพยายามปรับตัวโดยกระบวนการดูดซึม (assimilation) และกระบวนการปรับให้เหมาะสม (accommodation) โดยการพยายามปรับความรู้ความคิดเดิมกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งทำให้บุคคลอยู่ในภาวะสมดุลสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ กระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาของบุคคลเชื่อว่าคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมามีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นผู้พร้อมที่จะมีกริยาหรือเริ่มกระทำก่อน (active) นอกจากนี้ พือาเจต์ ถือว่ามนุษย์เรามีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาแต่กำเนิด 2 ชนิดคือ การจัดและรวบรวม (organization) และการปรับตัว (adaptation) ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

การจัดและรวบรวม (organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่าง ๆ ภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่องกัน เป็นระเบียบ และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา トラบที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การปรับตัว (adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้าสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่างคือ

1) การซึมซาบหรือดูดซึมประสบการณ์ (assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ก็จะมีซึมซาบหรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา (cognitive structure)

2) การปรับโครงสร้างทางเชาวน์ปัญญา (accommodation) หมายถึง การเปลี่ยนแบบโครงสร้างของเชาวน์ปัญญาที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่

สรุปแล้วในการพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาบุคคลต้องมีการปรับตัว ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 2 อย่าง คือ การซึมซับหรือการดูดซึม และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา ดังกล่าว พือาเจต์ กล่าวว่า ระหว่างระยะเวลาตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่น คนเราจะค่อย ๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น พือาเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาออกเป็นขั้นใหญ่ ๆ 4 ขั้น โดยให้ความหมายของขั้น (stage) ดังนี้

1) ขั้นระดับเชาวน์ปัญญา หมายถึง ระยะเวลาที่ก่อตั้ง ริเริ่ม และรวบรวมความรู้คิด (mental operation) หรือเริ่มพัฒนาเชาวน์ปัญญา

2) การบรรลุถึงขั้นเชาวน์ปัญญาขั้นหนึ่ง จะเป็นรากฐานสำหรับพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาขั้นต่อไปหรือการจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การพัฒนาทางเชาวน์ปัญญาเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกัน

3) ระดับขั้นของการพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา เป็นสิ่งที่เป็นไปตามขั้นไม่สับสน เป็นต้นว่า ขั้นแรกต้องมาก่อนขั้น 2 ขั้น 2 ต้องมาก่อนขั้น 3 เป็นต้น

4) ขั้นพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาแต่ละขั้นเป็นรากฐานของขั้นต่อไป

พือาเจต์ ถือว่าเด็กทุกคนตั้งแต่เกิดมา พร้อมทั้งจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์นี้ทำให้เกิดพัฒนาการเชาวน์ปัญญา พือาเจต์แบ่งองค์ประกอบที่มีส่วนเริ่มสร้างพัฒนาการเชาวน์ปัญญา มี 4 องค์ประกอบ คือ

1) วุฒิภาวะ (maturation) พือาเจต์ กล่าวว่า การเจริญเติบโตด้านสรีรวิทยา โดยเฉพาะเส้นประสาทและต่อมไร้ท่อ มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเชาวน์ปัญญา หรือจะต้องจัดประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความพร้อมหรือวัยของเด็ก

2) ประสบการณ์ (experience) ทุกครั้งที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดประสบการณ์ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

(1) ประสบการณ์ที่เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (physical environment)

(2) ประสบการณ์เกี่ยวกับการคิดหาเหตุผลและทางคณิตศาสตร์ (logico-mathematical experience) ซึ่งมีความสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์

3) การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (social transmission) หมายถึง การที่พ่อ แม่ ครู และผู้ที่อยู่รอบตัวเด็กจะถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก หรือสอนเด็กที่พร้อมจะรับการถ่ายทอดด้วยกระบวนการซึมซับประสบการณ์ หรือการปรับโครงสร้างทางเชาวน์ปัญญา

4) กระบวนการพัฒนาสมดุล (equilibration) หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (self-regulation) ซึ่งอยู่ในตัวของแต่ละบุคคลเพื่อจะปรับความสมดุลของพัฒนาการเชาวน์ปัญญาขั้นต่อไปอีกขั้นหนึ่งซึ่งสูงกว่า โดยใช้กระบวนการการซึมซับประสบการณ์ และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

พือาเจต์ กล่าวว่าโดยธรรมชาติแล้ว คนเราทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเสมอ และจะต้องมีการปรับตัวอยู่เรื่อย ๆ เช่นนี้เป็นเหตุให้คนเรามีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา และองค์ประกอบ 4 อย่างดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางเชาวน์ปัญญา

ขั้นพัฒนาการเชาวน์ปัญญา

พือาเจต์ (Piaget, 1980 อ้างถึงในสุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2553, น. 51 – 57) ได้แบ่งขั้นพัฒนาการของเชาวน์ปัญญาออกเป็น 4 ขั้น คือ

1) ขั้น sensorimotor (อายุแรกเกิดถึง 2 ปี) เป็นขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญา ความคิดก่อนระยะเวลาที่เด็กอ่อนจะพูดได้ พือาเจต์ กล่าวว่าสติปัญญาความคิดของเด็กในวัยนี้ แสดงออกโดยทางการกระทำ (actions) เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้ว่าจะไม่สามารถที่จะอธิบายได้

2) ขั้น preoperational (อายุ 18 เดือน – 7 ปี) เป็นขั้นที่เชาวน์ปัญญาและความคิดของเด็กในวัย 18 เดือนถึง 7 ขวบ ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับความรู้สึกเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่เป็นขั้นที่เด็กเริ่มใช้ภาษา สามารถที่จะบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเขา สามารถที่จะเรียนรู้ถึงสัญลักษณ์และใช้สัญลักษณ์ได้

3) ขั้น concrete operations (อายุ 7 – 11 ปี) เป็นขั้นที่เชาวน์ปัญญาและความคิดของเด็กในวัย 7 ปีถึง 11 ปี นับว่าเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ในขั้นนี้พือาเจต์ ได้เรียกว่า concrete operations เด็กวัยนี้มีเชาวน์ปัญญาที่มีคุณภาพแตกต่างจากเด็กขั้น preoperational คือ สามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผลและไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กวัยนี้สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่าง และคิดย้อนกลับ (reversibility) ได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของตัวเลขก็เพิ่มขึ้น

4) ขั้น formal operations (อายุ 12 ปี ถึงวัยผู้ใหญ่) เป็นขั้นที่เชาวน์ปัญญาและความคิดของเด็กขั้นสุดท้าย คือเด็กวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดอย่างนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมติฐานและทฤษฎีและเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยกับการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับความคิดถึงสิ่งที่เป็นไปได้ (possibility) พือาเจต์ ได้สรุปว่า “เด็กวัยนี้เป็นผู้ที่คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความเข้าใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม” จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพือาเจต์ สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยมีหลักการจัดการศึกษา คือ

(1) ในการพัฒนาเด็กควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาเด็กและจัดประสบการณ์ให้เด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เด็กเรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อม หรือยากเกินพัฒนาการตามวัยของตนเพราะจะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีได้ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามวัยของตน สามารถให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการที่สูงขึ้น เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการที่แตกต่างกันถึงแม้อายุจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบเด็ก ควรให้เด็กมีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของเขาไปตามระดับพัฒนาการของเขา ในการสอนควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรมเด็กจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปกรณ์ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้เด็กเข้าใจแจ่มชัดขึ้น

(2) การให้ความสนใจและสังเกตเด็กอย่างใกล้ชิดจะช่วยให้ได้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก

(3) ในการสอนเด็กเล็ก ๆ เด็กจะรับรู้ส่วนรวม (whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (part) ดังนั้นครูควรสอนภาพรวมก่อนแล้วค่อยแยกสอนทีละส่วน

(4) ในการสอนสิ่งใดให้กับเด็กควรเริ่มจากสิ่งที่เด็กคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะทำให้กระบวนการซึมซับและจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

(5) การเปิดโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ ช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กอันเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก

4.5 การสอนที่ส่งเสริมพื้นฐานการคิดวิเคราะห์

ในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์นี้ ปราณี โพธิสุข (2538, น. 46 อ้างถึงใน ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำว้จัน, 2545, น. 5 – 53) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ต้องเริ่มสอนจากทักษะย่อยสำหรับเป็นพื้นฐานไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน ดังนี้

1) การสังเกต เป็นทักษะขั้นต้นในการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและทางสังคม ครูอาจฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการสังเกตโดยตรง เช่น สังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติ สังเกตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สังเกตการดำรงชีวิตของสัตว์ สังเกตของจริง ฯลฯ และสังเกตโดยทางอ้อม เช่น การสังเกตจากภาพถ่าย แผนที่ วัสดุทัศน รูปจำลอง สไลด์ การเล่นเกมบางประเภท เช่น เกมจับผิด หรือเกมจับคู่ภาพ เป็นต้น การฝึกการสังเกตจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการเฝ้าดูรายละเอียดของสถานการณ์ต่าง ๆ พฤติกรรมของคน วัสดุสิ่งของ รายงานหรือบุคคล

2) การวัดและการใช้ตัวเลข ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนจะต้องเกี่ยวข้องกับการชั่งน้ำหนัก การวัดส่วนสูง การวัดไข้ การวัดพื้นที่ปริมาตร การคำนวณทางคณิตศาสตร์ การดูแลเวลา วัน เดือน ปี ที่เป็นตัวเลข ซึ่งผู้เรียนควรได้รับการฝึกทั้งโดยการคิดคำนวณและการสังเกตเพื่อประมาณการ

3) การจำแนกประเภท สิ่งของที่อยู่รอบตัวเราสามารถจัดเป็นประเภทได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้ เช่น สี รูปร่าง อายุ ขนาด ลักษณะ คล้ายคลึงหรือแตกต่าง ซึ่งผู้เรียนควรได้รับการฝึกให้จำแนกประเภทคน สัตว์ สิ่งของ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยใช้เกณฑ์ที่ตนเองสร้างขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยจำแนกประเภทของสิ่งต่าง ๆ

4) การสื่อสาร สามารถสังเกตได้จากการฟัง พูด อ่าน เขียน รวมทั้งการแสดงออกทางหน้าตา ท่าทาง เป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกให้มีความสามารถรับรู้และส่งข่าวสารความรู้สึก แนวความคิด หรือปัญหาต่าง ๆ กับผู้อื่น

5) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทาง – เวลา เช่น ความสัมพันธ์ของวัสดุสิ่งของ สถานที่บุคคล ซึ่งสัมพันธ์กันในแง่ของเวลาและระยะทาง การลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามลำดับ ก่อนหรือหลังที่สัมพันธ์กับความใกล้เคียงของระยะทาง

6) การทำนาย เป็นการคาดเดาถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วยความมั่นใจมากกว่าการเดา เพราะมีการศึกษาหลักฐานต่าง ๆ อย่างรอบคอบ หรือการสังเกตการณ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่อง จนมั่นใจว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้แล้วจะเกิดเหตุการณ์หนึ่งตามมา เช่น การเห็นมดย้ายรัง อาจทำนายว่าอีกไม่นานจะเกิดฝนตกหนัก เป็นต้น

7) การอ้างอิง เป็นการลงความเห็น โดยพิจารณาจากหลักการทั่วไป ไปสู่เรื่องเฉพาะเป็นการแสดงนัยหรือการลงสรุป หรือการตัดสินสาเหตุของบางสิ่งบางอย่าง

8) การนิยามปฏิบัติการ เป็นการกำหนดความหมายหรือการอธิบายสถานการณ์บางอย่างบางอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันได้ง่ายขึ้น

9) การแปลความหมายข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้มาแปลความ หรือตีความหมายโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การหาค่าทางสถิติ การเขียนกราฟแบบต่าง ๆ หรือการอธิบายแล้วสรุปผล

10) การตั้งสมมติฐาน เป็นการคาดเดาหรือคาดการณ์โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิงเกี่ยวกับสาเหตุหรือผลที่จะเกิดขึ้น แล้วทดสอบว่าสมมติฐานใดถูกต้องที่สุด โดยการสังเกตการณ์หรือศึกษาเพิ่มเติม เพื่อส่งผลให้เกิดการสรุปหรือตั้งสมมติฐานใหม่

นอกจากนี้ สุวิทย์ มูลคำ (2546, น. 15) ได้กล่าวถึงทักษะย่อยของการคิดวิเคราะห์ไว้ในทำนองเดียวกันว่า ทักษะย่อยของการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย

1) การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบ หรือเรียบเรียงให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ
2) การกำหนดมิติหรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์ โดยอาศัยองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือสองอย่าง ได้แก่ ความรู้หรือประสบการณ์เดิม และการค้นพบลักษณะหรือคุณสมบัติร่วมของกลุ่มข้อมูลบางกลุ่ม

3) การกำหนดหมวดหมู่ในมิติหรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์ การแจกแจงข้อมูลที่มีอยู่ลงในแต่ละหมวดหมู่ในมิติหรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์ การแจกแจงข้อมูลที่มีอยู่ในแต่ละหมวดหมู่โดยคำนึงถึงความเป็นตัวอย่างเหตุการณ์ การเป็นสมาชิก หรือความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรง

4) การนำข้อมูลที่แจกแจงเสร็จแล้วในแต่ละหมวดหมู่มาจัดลำดับหรือจัดระบบ ให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ

5) การเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างหรือแต่ละหมวดหมู่ในแง่ของความมาก – น้อย ความสอดคล้อง – ความขัดแย้ง ผลทางบวก – ทางลบ ความเป็นเหตุ – เป็นผล ลำดับความต่อเนื่อง

เสงี่ยม โตรตัน (2546, น. 28 – 29) ได้กล่าวถึงการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ที่แตกต่างออกไปว่า การฝึกการคิดวิเคราะห์จะยากกว่าการสอนให้ผู้เรียนจดจำ ข้อเท็จจริงและยากกว่าการวัดผล โดยแบบทดสอบเลือกตอบ จุดประสงค์ของรายวิชา จะต้องมุ่งการวิเคราะห์ การเรียบเรียงความคิด การตัดสินใจคุณค่าและการนำไปใช้ การเรียนจะควบคู่ไปกับการเรียนรู้ทั้งสาระและกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ โดยครูต้องมีความเชื่อในสิ่งต่อไปนี้

1) ครูต้องมีความเชื่อว่าการคิดวิเคราะห์สามารถเรียนรู้ได้ทั้งจากครู เพื่อน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

2) ครูต้องมีความเชื่อว่ามีแรงจูงใจ เพื่อคิดค้นการแก้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการคิดวิเคราะห์

3) การสอนในรายวิชาที่จะส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ควรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

4) การสอนควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าการเน้นเฉพาะเนื้อหาตามบทเรียน

5) ผู้เรียนจะต้องฝึกวิธีการตัดสินใจ ทักษะการอ่านและเขียนเป็นทักษะสำคัญของการคิดวิเคราะห์

6) ผู้เรียนควรเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น

7) การสอนวิธีแก้ปัญหาทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในด้านอภิปรายญาณที่ช่วยคิดวิเคราะห์ได้ดี และการเรียนการสอนคำนึงถึงการบูรณาการความรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนต้องใช้การฝึกฝนให้มาก ฝึกบ่อย ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนฝึกทักษะย่อยพื้นฐานก่อนที่จะไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน ได้แก่ การสังเกต การวัดและการใช้ตัวเลข การจำแนกประเภทการสื่อสาร การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทาง – เวลา การทำนาย การอ้างอิง การนิยามปฏิบัติการ การแปลความหมายข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน ซึ่งครูจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนด้วย

5. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (competency) หรือขีดความสามารถในการปฏิบัติ โดยนักวิชาการชื่อแมคเคลแลนด์ (McClelland) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) อธิบายไว้ว่า “สมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) ความสามารถ (ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (other characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (motives) อุปนิสัย (traits) ภาพลักษณ์ภายใน (self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (social role) ที่แตกต่างกัน ทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่แตกต่างกัน (McClelland David, 1995, p.138 – 139)

5.1 ความหมายสมรรถนะ

เดวิด (David, 2000, p. 4) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ

แมคชาน และกลินนาว (McShane, & Glinow, 2000, p. 27) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถที่มีอยู่ในตัวของบุคคล ความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ รวมถึงค่านิยม บุคลิกและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลแต่ละคนมีผลการปฏิบัติงานสูงกว่าบุคคลอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออก

สก๊อต (Scott, 2000, p. 48) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง องค์ประกอบของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (attitudes) ของปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ของการทำงานของบุคคลนั้น ๆ เป็นบทบาทหรือความรับผิดชอบซึ่งสัมพันธ์กับผลงานและสามารถวัดค่าเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน และสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรม

ริชาร์ด (Richard, 2001, p. 56 - 57) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง รากฐานของบุคคลซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพ และ/หรือผลงานที่เหนือกว่าในการทำงานอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการของงานภายใต้ปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์กร และทำให้บุคคลมุ่งมั่นไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ

เดวิด และวิลเลียม (David, & William, 2004, p. 128) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะที่ทุกคนมีและใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ได้แก่ ความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ แรงจูงใจทางสังคม ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล ตลอดจนรูปแบบความคิดและวิธีการคิด ความรู้สึก และการกระทำ

อาภรณ์ ภูวพิณธ์ (2552, น. 22) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถหรือศักยภาพ ซึ่งเป็นตัวกำหนดรายละเอียดของพฤติกรรมการแสดงออก เป็นการตอบคำถามว่า “ทำอย่างไร” (How) มากกว่าการตอบคำถามว่า “อะไร” (What) ที่จะทำให้งานที่ได้รับมอบหมายประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้หัวหน้างานคาดหวังหรือต้องการ ทั้งนี้การกำหนดความสามารถหรือสมรรถนะนั้นจะแบ่งออกเป็นมุมมอง ได้แก่ KSA ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันออกไป คือ ความรู้ (knowledge) หมายถึงข้อมูลหรือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษา ทั้งในสถาบันการศึกษา สถาบันฝึกอบรม/สัมมนาหรือการศึกษาด้วยตนเอง รวมถึงข้อมูลที่ได้รับการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้รู้ทั้งในสายวิชาชีพเดียวกันและต่างสายวิชาชีพ ทักษะ (skill) หมายถึง สิ่งที่จะต้องพัฒนาและฝึกฝนให้เกิดขึ้นโดยจะต้องใช้ระยะเวลาเพื่อฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดทักษะนั้นขึ้นมา ทั้งนี้ทักษะถูกแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะด้านการบริหาร/การจัดการ (management skills) หมายถึง ทักษะในการบริหารควบคุม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับระบบความคิดและการจัดการในการบริหารงาน ให้มีประสิทธิภาพ 2) ทักษะด้านเทคนิคเฉพาะงาน (technical skills) หมายถึง ทักษะที่จำเป็นในการทำงานตามสายงานหรือกลุ่มงานที่แตกต่างกันไปตามทักษะที่ต้องการของคนทำงาน และคุณลักษณะส่วนบุคคล (attributes) หมายถึง ความคิด ความรู้สึก เจตคติ แรงจูงใจ ความต้องการส่วนบุคคล พบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลนั้นจะเป็นสิ่งที่ติดตัวมา และไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป

พชรวิทย์ จันทรศิริ (2554, น. 42) กล่าวถึงความหมายของสมรรถนะไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง กลุ่มพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลที่เกิดจากความรู้ เจตคติ หรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล อันเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดในตำแหน่งงานนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุธี บุรณะแพทย์ (2557, น. 11) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดกิจกรรมจนประสบความสำเร็จ หรือพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลงานสูงสุด ซึ่งสรุปได้ว่า สมรรถนะ คือ กลุ่มพฤติกรรมที่องค์กรต้องการจากข้าราชการ เพราะเชื่อว่า หากข้าราชการมีพฤติกรรมการทำงานในแบบที่องค์กรกำหนดแล้ว จะส่งผลให้ข้าราชการผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานดี และส่งผลให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการไว้ ตัวอย่างเช่น การกำหนดสมรรถนะการบริการที่ดี เพราะหน้าที่หลักของข้าราชการคือการให้บริการแก่ประชาชน ทำให้หน่วยงานของรัฐบรรลุวัตถุประสงค์คือการทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

ชนิษฐา ปานผา (2558, น. 13) กล่าวสรุปไว้สั้น ๆ ว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถที่มีอยู่ในตัวบุคคล ที่จะทำใหบุคคลนั้นปฏิบัติงานได้เป็นไปตามเกณฑ์ในงานที่ตนรับผิดชอบ

สุกัลยา พรหมจันทร์ (2558, น. 14) กล่าวสรุปว่า สมรรถนะ หมายถึง กลุ่มพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกและส่งผลต่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ ทำให้การปฏิบัติงานนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานหรือสูงกว่า โดยอย่างน้อยมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (attributes)

सानิตา แคนโพธิ์ (2560, น. 22) กล่าวว่า สมรรถนะหรือขีดความสามารถ (competency) หมายถึง ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล (attributes) ซึ่งบุคคลนั้นจะต้องแสดงออกเป็นวิธีคิดหรือพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้ตามเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562, น. 5, 45) กล่าวว่า สมรรถนะ (competencies) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในงาน หรือในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ และศักยภาพต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ประสบความสำเร็จในการทำงาน สมรรถนะเป็นสิ่งที่ประกอบขึ้นมาจากรู้ ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ ดังนั้น การมีเพียงความรู้และทักษะนั้นยังไม่ถือเป็นสมรรถนะ จนกว่าจะสามารถนำความรู้ และทักษะนั้นมาประยุกต์ใช้กับงาน ทำงานให้เกิดผลลัพธ์ที่ได้อย่างชัดเจน ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานสูงกว่ามาตรฐาน จึงจะถือเป็นสมรรถนะ ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า สมรรถนะเป็นพฤติกรรมเชิงคุณลักษณะส่วนบุคคลและความสามารถที่แสดงออกให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะรวมทั้งพฤติกรรมการทำงานในบทบาทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ในการปฏิบัติงานได้อย่างโดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่องค์กรต้องการ โดยมีพื้นฐานมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ คุณลักษณะส่วนบุคคล อันได้แก่ วิธีคิด อุปนิสัย และแรงจูงใจ

จากความหมายหลากหลายที่ได้จากนักวิชาการ นักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน หรือในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ซึ่งแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้

5.2 ความสำคัญของสมรรถนะ

เดวิด (David, 2000, p. 4) กล่าวว่า สมรรถนะเป็นตัวผลักดันหรือมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (causal relationship) ให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและ/หรือสูงกว่าเกณฑ์อ้างอิง

อาร์เนต (Arnauld, 2003, p. 12) กล่าวถึงความสำคัญของสมรรถนะว่า สมรรถนะสามารถจะใช้เพื่อให้เกิดการบรรลุผลและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดความรู้ การเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติ/ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพต่าง ๆ ที่ช่วยให้สามารถเผชิญและแก้ไข สถานการณ์ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้จริง

เดวิด และวิลเลียม (David, & William, 2004, p. 128) กล่าวถึงความสำคัญของสมรรถนะว่า เป็นคุณลักษณะที่ทุกคนมีและใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อผลักดันให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมาย

ซูชัย สมธิกร (2553, น. 33) กล่าวว่า สมรรถนะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของพนักงานและองค์กร ดังนี้

1) ช่วยให้ห้องค์การสามารถคัดสรรบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ดีทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงานเพื่อปฏิบัติให้สำเร็จตามความต้องการขององค์การอย่างแท้จริง

2) ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงระดับความรู้ทักษะและความสามารถของตนเองว่าอยู่ในระดับใดและจำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใดซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

3) นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาฝึกอบรมพนักงานในองค์การ

4) ช่วยสนับสนุนให้ตัวชี้วัดหลักของผลงาน (key performance indicators: KPI) บรรลุเป้าหมายเพราะสมรรถนะจะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่าถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมายตาม KPI แล้วจะต้องใช้สมรรถนะใดบ้าง

5) ป้องกันไม่ให้ผลงานเกิดจากโชคชะตาเพียงอย่างเดียว เช่น ยอดขายของพนักงานขายเพิ่มขึ้นสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดทั้ง ๆ ที่พนักงานคนนั้นไม่ค่อยตั้งใจทำงานมากนักแต่เนื่องจากความต้องการของตลาดสูงจึงทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นเองโดยไม่ต้องทุ่มเทความพยายามมากนักแต่ถ้ามีการวัดสมรรถนะแล้วจะทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าพนักงานคนนั้นประสบความสำเร็จเพราะโชคช่วยหรือความสามารถของเขาเอง

6) ช่วยให้การหล่อหลอมสมรรถนะขององค์การประสบความสำเร็จเร็วยิ่งขึ้นเพราะถ้าพนักงานทุกคนปรับสมรรถนะของตนเองให้เข้ากับมาตรฐานที่องค์การกำหนดตลอดเวลาแล้ว ในระยะยาวก็จะสามารถส่งผลให้เกิดเป็นสมรรถนะเฉพาะขององค์การนั้น

นิสตราร์ก เวชยานนท์ (2554, น. 33) ได้รวบรวมข้อมูลพบว่า มี 2 ปัจจัยที่ทำให้แนวคิดสมรรถนะมีความสำคัญ และนำไปสู่การนำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ

1) ความล้มเหลวของโครงการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือความประพฤติส่วนบุคคลของพนักงาน เป็นที่ทราบกันดีว่าองค์การได้ลงทุนอย่างมากมาในการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรม การให้การศึกษา การใช้วงจรคุณภาพ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นทำให้องค์การเสียทั้งเงินและเสียทั้งเวลา แต่ผลของการเปลี่ยนแปลงกลับไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้ นอกจากนั้นตัวหัวหน้าเองก็ไม่ได้เข้าร่วมอย่างจริงจังที่จะช่วยให้ลูกน้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อย่างดีที่ทำได้คือ การอบรม แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนกรอบความคิดของพนักงานได้ เพราะเมื่อสิ้นสุดการอบรม พนักงานก็กลับมามีพฤติกรรมเหมือนเดิม นักวิชาการ เช่น Beer ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าโครงการการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้มเหลวเพราะเราไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้ ทางที่ดีองค์การควรสร้างความต้องการสำหรับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาขึ้น

2) ความต้องการความสามารถและทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นสำหรับการทำงานในศตวรรษนี้ ผลการวิจัยของ Hendry และ Sparrow ในปี ค.ศ. 1988 พบว่าองค์การในประเทศอังกฤษ 20 แห่งต้องเผชิญกับแรงกดดันไม่เฉพาะแต่ภายนอกองค์การเท่านั้น แต่ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากภายในองค์การด้วย ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยซึ่งส่งผลให้องค์การต้องปลดคนงานออกอย่างมากและลดงานทางด้านการสรรหาพนักงานใหม่ลง งานใหม่เกิดขึ้นแต่องค์การขาดพนักงานที่มีความสามารถที่เหมาะสมกับงานแรงกดดันในด้านการแข่งขัน ทำให้องค์การต้องยอมรับว่าช่องว่างที่เกิดขึ้นเป็นเพราะองค์การขาดพนักงานที่มีทักษะ ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 การบริหาร

ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต่าง ๆ ได้มีความสำคัญ ยึดหยุ่นมากขึ้น ทั้งในด้านการจ้างงาน การจ่ายค่าตอบแทน ซึ่งทำให้แนวคิดของความสามารถ (competencies) มีความสำคัญมากขึ้น

ชนิษฐา ปานผา (2558, น. 16) กล่าวสรุปไว้ว่า สมรรถนะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของบุคคล 6 ประการ ดังนี้

- 1) การกำหนดแนวทางในการเลือกบุคคลเข้าทำงาน
- 2) การตรวจสอบความสำเร็จอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานของพนักงาน
- 3) การตีคุณค่าของงาน เพื่อการบริหารค่าจ้างและเงินเดือน
- 4) การโยกย้าย การเลิกจ้าง และการเลื่อนตำแหน่ง
- 5) การสร้างนวัตกรรมการทำงานที่เหมาะสม
- 6) การสร้างความเป็นธรรมให้กับพนักงานทุกคนในการประเมินผลงาน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562, น. 45 – 46) กล่าวว่า ในปัจจุบันสังคมมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ภาคธุรกิจมีการแข่งขันอย่างรุนแรง องค์กรยุคใหม่จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เนื่องจากหากองค์กรใดมีบุคลากรที่มีคุณภาพก็ย่อมสามารถปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่ใช่เรื่องง่าย ทำอย่างไรบุคลากรขององค์กรจึงจะเป็นคนที่มีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จดังที่มุ่งหวัง ความสำคัญของสมรรถนะในโลกของการแข่งขันทางธุรกิจมีการวิจัยพบว่าการพัฒนาคน คู่แข่งจะสามารถตามทันต้องใช้เวลา 7 ปี ในขณะที่เทคโนโลยีใช้เวลาเพียง 1 ปีก็ตามทันเพราะซื้อหาได้ ดังนั้นสมรรถนะจึงมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการและองค์กร ดังนี้

- 1) ช่วยให้การคัดสรรบุคคลที่มีลักษณะดีทั้งความรู้ทักษะและความสามารถตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงานเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จตามความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง
- 2) ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงระดับความสามารถของตัวเองว่าอยู่ในระดับใดและต้องพัฒนาในเรื่องใด ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น
- 3) ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาฝึกอบรมแก่ข้าราชการ บุคลากร
- 4) ช่วยสนับสนุนให้ตัวชี้วัดหลักของผลงาน (KPIs) บรรลุเป้าหมาย เพราะ competency จะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่า ถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมายตาม KPIs แล้ว จะต้องใช้ competency ด้านใดบ้าง
- 5) ป้องกันไม่ให้ผลงานเกิดจากโชคชะตาเพียงอย่างเดียว เช่น ยอดขายของพนักงานขายเพิ่มขึ้นสูงกว่าเป้าที่กำหนดทั้ง ๆ ที่พนักงานขายคนนั้นไม่ค่อยตั้งใจทำงานมากนัก แต่เนื่องจากความต้องการของตลาดสูง จึงทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นเองโดยไม่ต้องลงแรงอะไรมาก แต่ถ้ามีการวัด competency แล้ว จะทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าพนักงานคนนั้นประสบความสำเร็จเพราะโชคช่วยหรือด้วยความสามารถของเขาเอง
- 6) ช่วยให้เกิดการหล่อหลอมไปสู่สมรรถนะขององค์กรที่ดีขึ้น เพราะถ้าทุกคนปรับ competency ของตัวเองให้เข้ากับผลงานที่องค์กรต้องการอยู่ตลอดเวลาแล้ว ในระยะยาวก็จะส่งผลให้เกิดเป็น competency เฉพาะขององค์กรนั้น ๆ เช่น เป็นองค์กรแห่งการคิดสร้างสรรค์ เพราะทุกคนในองค์กรมี competency ในเรื่องการคิดสร้างสรรค์ (creative Thinking)

จากความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของสมรรถนะดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สมรรถนะสามารถใช้สำหรับการผลักดันให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานที่ทำ

บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ต้องการ สมรรถนะจึงมีความสำคัญเพราะสมรรถนะเป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดความรู้ การเรียนรู้ทักษะ และเจตคติ/ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพต่าง ๆ ที่ช่วยให้สามารถเผชิญและแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และสมรรถนะจะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่าถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์แล้วจะต้องใช้สมรรถนะใดบ้าง

5.3 สมรรถนะผู้เรียนรู้ศตวรรษที่ 21

โลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งภาวะเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ดังนั้นผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีทักษะที่สามารถส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ พร้อมเข้าสู่สังคมการทำงานที่ใช้ความรู้และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในศตวรรษที่ 21 จะส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการทำงานและความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ

วิจารณ์ พานิช (2556, น. 12 – 15) กล่าวไว้ในหนังสือ เรื่อง “การสร้างการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21” ความตอนหนึ่งว่า “การเรียนรู้สมัยใหม่ต้องปรับจากเดิม เดิมเราจะเน้นการเรียนรู้จากชุดความรู้ที่ชัดเจนพิสูจน์ได้เป็นหลัก ปัจจุบันนี้จะไม่ใช่ การเรียนรู้จะต้องเลยจากความรู้ชุดนั้นไปสู่อีกชุดหนึ่ง ก็คือ ความรู้ที่ไม่ชัดเจน อาจจะไม่ค่อยแม่นยำและมีความคลุมเครือเยอะ ต้องไปตรงนั้นให้ได้ การศึกษาไม่ว่าประเทศใดต้องก้าวจากที่เรียกว่าสิ่งที่เป็ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ความรู้ที่อยู่ในการปฏิบัตินั้นเป็นความรู้ที่ไม่ชัดเจนแต่ปฏิบัติได้ ทำแล้วได้ผลหรือบางทีไม่ได้ผล แต่เกิดการเรียนรู้ ตรงนี้คือจุดที่สำคัญที่สุด เพราะฉะนั้นการเรียนรู้สมัยใหม่ต้องไม่ใช่แค่เพื่อให้ได้ความรู้ แต่ต้องได้ทักษะหรือ skills เป็น 21st century skills เป็นทักษะที่ซับซ้อนมาก เพราะฉะนั้นการเรียนรู้สมัยใหม่ มีเป้าหมายที่เด็กได้ทักษะที่ซับซ้อนชุดหนึ่ง เน้นคำว่า “ซับซ้อน” ชุดหนึ่ง เพื่อให้เขาไปมีชีวิตอยู่ในโลกที่ต่อไปจะเปลี่ยนไปอย่างไรไม่รู้ เราไม่มีวันรู้เลยว่าโลกต่อไปข้างหน้าจะเปลี่ยน คือโลกที่ไม่ชัดเจน ไม่แน่นอนต่อไปข้างหน้าเราก็เดาไม่ออก แต่ลูกศิษย์เราจะต้องไปมีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง และไม่แน่นอนเช่นนี้ได้ นี่คือหัวใจ เพราะฉะนั้นเขาต้องมีทักษะที่ซับซ้อนชุดหนึ่ง และทักษะในชีวิตที่สำคัญที่สุด คือ แรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้ ที่จะสร้างเนื้อสร้างตัว ที่จะทำคุณประโยชน์ นี่คือหัวใจสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ นั่นคือทักษะอย่างหนึ่ง ทักษะของการมีแรงบันดาลใจในตนเอง และถ้าจะให้ดีก็คือกระตุ้นแรงบันดาลใจคนอื่นที่อยู่โดยรอบ ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง “การอ่านออกเขียนได้” ที่เรียกว่า literacy แห่งศตวรรษที่ 21 หมายความว่า คำว่า “อ่านออกเขียนได้” หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า literacy ที่เราค้นเคยนี้ไม่พอ ต้องเลยไปกว่านั้น คือต้องมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่อยากจะเน้นย้ำ คือ ทักษะแรงบันดาลใจ ทักษะการเรียนรู้ (learning skills) และคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ ซึ่งความเป็นคนดีมีน้ำใจ สำคัญกว่าสาระวิชา แต่ไม่ได้แปลว่าสาระวิชาไม่สำคัญ เราต้องเรียนให้ได้สาระวิชาและได้ 3 ตัวนี้ ความเป็นมนุษย์ ทักษะการเรียนรู้ และทักษะแรงบันดาลใจ ให้ได้ เราต้องช่วยลูกศิษย์เราให้ได้สิ่งเหล่านี้ ปัจจุบันนี้จุดอ่อนของการศึกษาก็คือไม่ค่อยได้ทักษะที่สำคัญต่อชีวิต ได้แค่วิชา เพื่อเอาไปตอบข้อสอบผลเพียงแค่นั้นไม่พอ ถ้าเรายังดำรงสภาพอย่างนั้นอยู่ บ้านเมืองเราจะลำบากมาก ที่บอกว่าต้องได้ทักษะศตวรรษที่ 21 หมายความว่า การเรียนรู้เพื่อให้ได้วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงพอ คือต้องให้ได้ทั้งสาระวิชา และได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ที่บอกว่าต้องเรียนให้ได้ทักษะแปลว่าอะไร แปลว่าการเรียนต้องเป็นการฝึก การฝึกแปลว่าอะไร คือลงมือทำ สัจธรรมของการเรียนรู้

สมัยใหม่ก็คือว่าคนเราจะเรียนได้ต้องลงมือทำด้วยตนเองเท่านั้น เพราะฉะนั้นในการเรียนสาระวิชานี้แหละเป็นการฝึกลงมือทำ learning by doing and thinking ด้วย เพื่อที่จะให้เกิดทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี”

ชาร์ปแมน (Chapman, 2010, อ้างถึงใน เอกชัย พุทธสอน, 2556, น. 55) ได้นำเสนอคุณลักษณะของทักษะซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนไว้ 7 ประการ ดังนี้

- 1) ทักษะการคิดวิพากษ์ หรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเข้าใจความสัมพันธ์เชื่อมโยงของระบบต่าง ๆ
- 2) ทักษะการแก้ปัญหา (problem solving) คือ ความสามารถในการตั้งคำถามที่ถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งกระบวนการหาคำตอบ และประเมินความสำเร็จ
- 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (creativity) คือ ความสามารถในการคิดนอกกรอบความคิดเดิม มีความคิดริเริ่ม และกล้าเสี่ยง
- 4) ทักษะการสื่อสาร (communication) คือ ความสามารถในการสื่อความหมาย สามารถพูด เขียน และใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารได้อย่างดี
- 5) ทักษะการพัฒนาลักษณะนิสัยส่วนตัว (character) คือ ความสามารถในการเข้าใจตนเอง และการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม ให้เกียรติและเคารพผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และเป็นพลเมืองดี
- 6) ทักษะการเป็นผู้นำ (leadership) คือ ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และความร่วมมือสามารถนำกลุ่มคนให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งต้องอาศัยความฉลาดทางด้านสังคมและอารมณ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 7) ทักษะการยอมรับพันธะ (commitment) คือ ความสามารถที่จะยอมรับความแตกต่างหลากหลาย และการพึ่งพากันทั้งทางด้านวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความสามารถในการพัฒนาเป้าหมายของชีวิตเพื่อความดีที่ยิ่งใหญ่ขึ้น

ถนอมพร เลาหจรัสแสง (2556, น. 11 – 14) กล่าวว่า คุณลักษณะจำเป็น 8 ประการซึ่งจะทำให้สมรรถนะของผู้เรียนยุค gen net/tweenies มีคุณภาพ ประกอบด้วย

- 1) ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (autonomous learning) หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของตน รู้จักวิธีการ ในการไปถึงเป้าหมายนั้น ๆ อย่างยืดหยุ่น ตลอดจนการมีวินัยในการเรียนรู้ของตนเอง โดยที่ไม่ต้องให้มีผู้ใดมาบังคับ รวมทั้งการมีความเป็นผู้ใหญ่ภายในตนเอง ทักษะประการแรกนี้ ถือว่ามีความสำคัญมากเป็นอันดับแรกและเป็นทักษะที่ต้องการ การปลูกฝังไม่เพียงแต่จากครูผู้สอน จากระบบการศึกษา หรือจากสังคมเท่านั้น หากยังต้องอาศัยสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังจากครอบครัวเป็นสำคัญ

- 2) ทักษะด้านการคิด (thinking skills) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาหรือได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีระบบ ส่งผลให้สามารถคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพการฝึกฝนทักษะด้านการคิดนั้นประกอบไปด้วยการคิดในหลายลักษณะ แต่ที่สำคัญมากสำหรับผู้เรียนยุค gen net/tweenies ได้แก่

การพัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ (creative learners) การคิดวิเคราะห์ (analytical thinkers) การคิดไตร่ตรอง (reflective thinking) รวมทั้ง ทักษะในการคิดแก้ปัญหา (problem solvers)

3) ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (effective collaborators) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความสามารถในการประสานงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีทักษะของการเป็นผู้นำ รวมทั้งการเป็นผู้ตามที่ดี สามารถสื่อสารกับผู้อื่นในการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น การมอบหมายงาน การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ เป้าหมายร่วมกันให้กับผู้ร่วมงานอื่น ๆ ได้ รวมทั้งการเป็นผู้ฟังและผู้ร่วมปฏิบัติงานที่ดี โดยผู้เรียน gen net/tweenies ควรได้รับการฝึกให้มีทักษะในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (collaborative learning) โดยทักษะที่ต้องมุ่งเน้น ได้แก่ ทักษะพื้นฐานด้านการสื่อสาร (communication skill) อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (enquirers) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการเป็นนักสำรวจที่ดี ชอบที่จะศึกษาค้นคว้าสิ่งต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานของตน โดยสังเกตเปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่าง รวมทั้งสืบค้นเพื่อการศึกษาค้นคว้า ความรู้ ข้อมูล สารสนเทศที่มีอยู่อย่างมหาศาลทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทักษะสำหรับการสืบเสาะค้นหานี้ ครอบคลุมการที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการเลือกสรร/คัดกรองสารสนเทศที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างเที่ยงตรง รวดเร็ว อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ความกระตือรือร้น (active learners) หมายถึง การที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้เรียนในลักษณะเชิงรุก กล่าวคือไม่เป็นเพียงผู้ฟัง (นั่ง ๆ) ที่ดีในชั้นเรียนหรือในการเรียนออนไลน์ผู้เรียนเชิงรุก หมายถึงการที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ร่วมมือที่ดีของผู้เชี่ยวชาญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับในการเรียนจากผู้เชี่ยวชาญนั้น ผู้เรียนควรให้ความสนใจในการเรียนรู้ (attentive) ศึกษาเนื้อหา รู้จักถาม/ตอบคำถามในบริบทที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่มีความหมายให้ดียิ่งขึ้น

6) ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที (ICT skills) ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะถึงการที่ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ หรือโปรแกรมสำนักงานเท่านั้น หากหมายรวมถึงการที่ผู้เรียนสามารถดูแลรักษาเครื่องมือและ/หรือระบบต่าง ๆ ได้ในระดับพื้นฐาน นอกจากนี้ยังหมายถึงความสามารถของผู้เรียนในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสื่อสารโทรคมนาคมในการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทักษะในการสืบค้น (search skills) ทักษะในด้านการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารผ่าน ICT และ/หรือทักษะในการเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม เป็นต้น

7) ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากล (second language skills) หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ ความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาที่สอง เป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาแม่หรือภาษาหลักของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ในระดับที่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ภาษาสากลสำหรับสังคมไทยที่ถือได้ว่าสำคัญมากที่สุด คือภาษาอังกฤษ เพราะถือเป็นภาษาสากลที่ได้รับการนำไปใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุดในโลกอินเทอร์เน็ต ดังนั้น ในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสำหรับการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่นี้ ควรมีการเตรียมพร้อมผู้เรียนในด้านภาษาอังกฤษ

8) ความสนใจในวัฒนธรรม (engaged with cultures) และความตระหนักถึงความเป็นไปในโลก (world awareness) หมายถึง การปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ใส่ใจและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งการเชื่อมต่อกันบนโลกสามารถ

เกิดขึ้นได้ภายในพริบตา ความแตกต่างทางวัฒนธรรมนับวันจะน้อยลงทุกทีการที่พลเมืองในสังคมใดสามารถจะคงไว้ในวัฒนธรรมที่ดีของตนเองไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเปิดรับวัฒนธรรมและความเป็นไปในทางที่ดีของโลกภายนอกได้ ก็จะทำให้สังคมนั้นมีความได้เปรียบเหนือสังคมที่ไม่รู้จักเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง และคอยที่จะรับเอาวัฒนธรรมของคนอื่น ๆ เข้ามาเพียงทางเดียว

วิจารณ์ พานิช (2556, น. 14) กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อให้ได้วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 (3Rs) ไม่เพียงพอสำหรับคุณลักษณะทักษะในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือ ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชา และได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน (หรืออาชีพ) ซึ่งวิจารณ์ พานิช (2555, น. 28 – 58) ได้กล่าวถึงการออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายคุณลักษณะของทักษะทั้ง 3 กลุ่มไว้ ดังนี้

1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (learning and innovation skills)

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมนี้เป็นยอดของ knowledge-and-skills rainbow ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ (learning how to learn หรือ learning skills) และเรียนรู้ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ ดังต่อไปนี้

(1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการแก้ปัญหา (problem solving) ซึ่งหมายถึง การคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญ (expert thinking) การคิดอย่างมีวิจารณญาณต้องไม่ใช่เกิดขึ้นแค่ในชั่วโมงเรียน หรือวิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ในชั้นเรียน แต่ต้องเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว จึงจะเรียกว่ามีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถหรือความลึกซึ้งของการคิดอย่างมีวิจารณญาณขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ของตัวบุคคล และขึ้นอยู่กับวัยและประสบการณ์ด้วย การฝึกฝนเรื่องนี้จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยที่หลากหลายของตัวนักเรียน ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้ สอนไม่ได้หรือสอนได้น้อยมาก นักเรียนต้องเรียนเอาเองโดยการฝึกฝน เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ นักเรียนสามารถใช้เหตุผล นักเรียนสามารถใช้การคิดกระบวนระบบ (systems thinking) นักเรียนสามารถใช้วิจารณญาณ และตัดสินใจ และนักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้

(2) การสื่อสาร (communication) และความร่วมมือ (collaboration) ซึ่งหมายถึง การสื่อสารอย่างซับซ้อน (complex communicating) โลกในศตวรรษที่ 21 ต้องการทักษะของการสื่อสารและความร่วมมือที่กว้างขวางและลึกซึ้งกว่าโลกสมัยก่อนอย่างเทียบกันไม่ได้เลย เป็นผลจากเทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีการสื่อสาร (digital & communication technology) เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ ทักษะในการสื่อสารอย่างชัดเจน และทักษะในการร่วมมือกับผู้อื่น

(3) ความริเริ่มสร้างสรรค์ (creativity) และนวัตกรรม (innovation) ซึ่งหมายถึง การประยุกต์ใช้จินตนาการและการประดิษฐ์ โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่ไม่หยุดนิ่ง เกิดการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว (และบางครั้งพลิกผัน) คนที่จะอยู่ได้อย่างสอดคล้องกับสังคมในยุคใหม่จึงต้องฝึกความสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งที่จริงมีอยู่แล้วในความเป็นมนุษย์ แต่การเรียนรู้และการฝึกฝนที่ดีจะช่วยให้แหลมคมฉับไว และอดทน คนที่มีทักษะนี้สูงจะได้งานที่ดีกว่า ชีวิตก้าวหน้ากว่า และจะทำประโยชน์ให้แก่สังคมและแก่โลกได้ดีกว่า เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ และการประยุกต์สู่นวัตกรรม

2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (information, media and technology skill) แยกรายละเอียดแต่ละทักษะ ดังต่อไปนี้

(1) ทักษะด้านสารสนเทศ (information literacy) จะต้องมีความรู้ที่เกี่ยวกับการเข้าถึง (access) อย่างรวดเร็ว และรู้แหล่ง, ทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือ และทักษะในการใช้อย่างสร้างสรรค์ เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ การเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ และการใช้และจัดการสารสนเทศ

(2) ทักษะด้านสื่อ (media literacy skills) ประกอบด้วย ความสามารถด้านการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสาร (message) ในรูปแบบต่าง ๆ อันได้แก่ ในรูปสิ่งพิมพ์กราฟิก แอนิเมชัน ออดิโอ วิดีโอ เกม มัลติมีเดีย เว็บไซต์ และอื่น ๆ เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ วิเคราะห์ สื่อ และสร้างผลิตภัณฑ์สื่อได้

(3) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT literacy) แม้ว่าเด็กในยุคนี้เก่งกว่าครูและพ่อแม่ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร แต่เด็กยังต้องการคำแนะนำจากครูและพ่อแม่ในการใช้เครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้และสร้างสรรค์ และไม่เข้าไปใช้ในทางที่ทำร้ายตนเอง หรือทำลายอนาคตของตนเอง เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ทักษะชีวิตและการทำงาน (หรืออาชีพ) (life and career skill) เป็นทักษะที่จะต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถม (หรืออนุบาล) ไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมหาวิทยาลัย โดยเรียนตามพัฒนาการของสมอง เพราะทักษะกลุ่มนี้สอนไม่ได้ เด็กต้องเรียนเอง ต้องสามารถอดทนเรียนหลังงานสำเร็จ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibility and adaptability) ความยืดหยุ่นและการปรับตัวเป็นทักษะเพื่อการเรียนรู้ การทำงานและการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 เป็นความยืดหยุ่นและปรับตัวเพื่อบรรลุเป้าหมาย ไม่ใช่ยืดหยุ่นและปรับตัวแบบไร้หลักการและเลื่อนลอย การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง และไม่คาดฝันอย่างที่เป็นอยู่ในโลกปัจจุบัน และรุนแรงขึ้นในอนาคต ทำให้การวางแผนการทำงานแบบตายตัวใช้ไม่ได้ผล มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความสามารถสูงในการยืดหยุ่นและปรับตัวเพื่อบรรลุเป้าหมายและคุณค่า เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และมีความยืดหยุ่น

(2) การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ (initiative and self-direction) งานในศตวรรษที่ 21 ต้องการความร่วมมือสูง และในขณะเดียวกันก็ต้องการการพึ่งตนเองสูงด้วย งานต้องการความฉับไวเพิ่มขึ้น พนักงานที่ดีคือคนที่ชวนช่วยเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก ซึ่งการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีทั้งลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน (inter-dependence) และเป็นอิสระต่อกัน (independence) จึงเป็นทักษะที่สำคัญมากในการทำงานและดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ สามารถจัดการเป้าหมายและเวลา ทำงานได้ด้วยตนเอง และเป็นผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (self-directed learner)

(3) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (social and cross cultural skills) หัวใจของทักษะนี้คือ สามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่กับสภาพแวดล้อมและผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายได้อย่างไม่รู้สึกเครียดหรือแปลกแยก และทำให้งานสำเร็จได้ เป็นเรื่องของการเรียนรู้และ

ยกระดับความฉลาดด้านสังคม (social intelligence) และความฉลาดด้านอารมณ์ (emotional intelligence) เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเกิดผลดี และทำงานในทีมที่แตกต่างหลากหลายอย่างได้ผลดี

(4) การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (productivity and accountability) การเรียนรู้จากการทำโครงการ เป็นวิธีเรียนทักษะนี้ โดยใช้เครื่องมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (productivity) มีการเก็บข้อมูลเพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ รวมทั้งเพื่อการรับรู้ผลงานที่ทำได้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะที่ต้องการคือ ทักษะในการกำหนดเป้าหมายและบรรลุเป้าหมายนั้น การจัดลำดับความสำคัญของงาน และการใช้เวลาการเรียนรู้จากการทำโครงการ มีขั้นตอนคือ ต้องทำความเข้าใจโครงการให้ชัดเจน วางแผน ลงมือทำ และประเมินว่าได้ผลงานคุณภาพดีหรือไม่ กระบวนการทำงานเหมาะสมเพียงไร ขั้นตอนเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ การจัดการโครงการ และการผลิตผลงาน

(5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and responsibility) ภาวะผู้นำที่ต้องการในศตวรรษที่ 21 คือ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบแบบกระจายบทบาท (distributed leadership and responsibility) และความรับผิดชอบมี 3 ระดับ คือ 1) รับผิดชอบต่อตนเอง 2) รับผิดชอบการทำงานประสานสอดคล้องกันภายในทีม และ 3) ความร่วมมือกันภายในทีมเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ร่วมกัน วิธีการทำงานแบบนี้จะแพร่หลายขึ้นเรื่อย ๆ ในศตวรรษที่ 21 เรียกว่า “แบบสตูดิโอ (studio model)” เป็นการทำงานแบบที่คนจากหลากหลายหน่วยงานย่อยมาร่วมกันทำโครงการร่วมกัน แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ แสดงบทบาทของแต่ละคนเพื่อทำให้เป็นทีมที่แข็งแกร่ง ทุกคนช่วยกันสร้างผลงานที่สร้างสรรค์ และร่วมเฉลิมฉลองความสำเร็จ แล้วสลายทีมงาน เพื่อให้แต่ละคนไปทำงานโครงการถัดไปที่มีสมาชิกของทีมแตกต่างไปจากเดิม เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดคุณลักษณะ คือ ชี้แนะและเป็นผู้นำแกผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560, น. 16 – 19) กล่าวถึงคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ว่า ทักษะพื้นฐานจำเป็นในการอ่าน เขียน และคิดคำนวณ เป็นตัวการที่ทำให้คนในศตวรรษที่ 21 รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสืบค้น รวบรวมความรู้ ใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เกิดการเท่าทันสื่อ สารสนเทศที่จะพิสูจน์ยืนยันสิ่งที่ตน และสังคมอยากรู้ได้อย่างชาญฉลาดไม่ถูกชวนเชื่อ ชักน้าวางมมาย เกิดเป็นแรงบันดาลใจสร้างจินตนาการ อยากรพัฒนา อยากรผลิต สร้างผลิตภัณฑ์ หรือนวัตกรรมขึ้นใช้ในการดำรงชีวิตในสังคม และนำไปแลกเปลี่ยนกับสังคมอื่นเกิดเป็นรายได้ บนเวทีฐานเศรษฐกิจความรู้ ที่มีความรับผิดชอบต่อกฎ กติกา ในขั้นตอนการผลิต และมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ถ้าผลิตภัณฑ์ ผลิตไม่ดี ภาพโดยสรุปก็คือ ทักษะการดำรงชีวิตของคนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะถูกล่อหลอมตกผลึกเป็นผู้ที่สามารถนำทางชีวิตตนเองได้อย่างมีคุณภาพชีวิต และเกิดเป็นคุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ 21 สิบคุณลักษณะ คือ เป็นนักคิดวิเคราะห์ นักแก้ปัญหา นักสร้างสรรค์ นักประสานความร่วมมือ รู้จักใช้ข้อมูลและข่าวสาร เรียนรู้ด้วยตนเอง นักสื่อสาร ตระหนักรับรู้สถานะของโลก เป็นพลเมืองทรงคุณค่า และมีพื้นฐานความรู้เศรษฐกิจและการคลัง ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะใน 3 ด้าน ดังนี้

- 1) คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว และความเป็นผู้นำ
- 2) คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้นำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง
- 3) คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ สำนึกพลเมือง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 (2563, น. 15) กล่าวว่า สมรรถนะหรือคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่รู้จักเรียนรู้ที่จะค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ได้ตลอด เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ปรับตัว ยืดหยุ่น มีความเข้มแข็ง มีความคิดสร้างสรรค์ และการคิดในระดับสูง ใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ มีความรู้ทั้งเชิงลึกใน วิชาชีพของตนและกว้างขวางในสหวิชาชีพ เคารพในความต่างของวัฒนธรรม เอาใจใส่ตนเอง ผู้อื่น สังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า สมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ และเรียนรู้ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อยคือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและความร่วมมือ และความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องมีทักษะที่ต้องการคือการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ และการใช้และจัดการสารสนเทศ การวิเคราะห์สื่อ และสร้างผลิตภัณฑ์สื่อ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบ ตรวจสอบได้ และการมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่น ทั้งในกลุ่มสังคมเดียวกันและทั่ว ๆ ไป

5.4 สมรรถนะผู้เรียนที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข

5.4.1 สมรรถนะในการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข

จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ เป้าหมายที่ 3 คนทุกช่วงวัยได้รับการศึกษาการดูแลและป้องกันจากภัยคุกคามในชีวิตรูปแบบใหม่ ปัญหาเสพติดเป็นภัยคุกคามที่นับวันจะทวีความรุนแรงจนส่งผลกระทบ ต่อการพัฒนาศักยภาพของประเทศชาติในอนาคต ทั้งด้านปริมาณที่มากขึ้น ช่วงอายุของผู้เกี่ยวข้องที่เริ่มจากอายุน้อยลง จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือ ปัญหาด้านการเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาครอบครัว และปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยผู้เรียนขาดทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและวิจารณญาณในการตัดสินใจ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสมรรถนะอันเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผล มาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และคุณลักษณะอื่น ๆ จากการวิเคราะห์แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 จึงได้กำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ที่เน้นให้มีสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็น โดยสังเคราะห์สมรรถนะ 4 ด้านสำคัญและจำเป็นที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ประกอบด้วย สมรรถนะด้านวิชาการ สมรรถนะด้านสุขภาพ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต และสมรรถนะด้านอาชีพ มีรายละเอียดดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563, น. 11 – 13)

1) สมรรถนะด้านวิชาการ ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยห่างไกลจากยาเสพติด โดยให้มีทักษะ ดังต่อไปนี้

(1) ทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ ผู้เรียนมีทักษะการอ่าน พูด ฟัง และเขียน แสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

(2) ทักษะความรู้เชิงบูรณาการ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจ ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือ ในการเฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด รู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

2) สมรรถนะด้านสุขภาพ ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังต่อไปนี้

(1) ด้านสุขภาพกาย ผู้เรียนมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงมีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์ที่กำหนด มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ สามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองจากยาเสพติดได้

(2) ด้านสุขภาพจิต ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจ รักและเห็นคุณค่าของตนเอง มีสุขภาพจิตที่ดี มองโลกในเชิงบวก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น แสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

3) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับสถานการณ์ด้านยาเสพติดในการป้องกันและแก้ไขปัญหามานานในชีวิตประจำวัน ดังต่อไปนี้

(1) ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักเรียนเข้าใจรับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อย และความสามารถของตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล ยอมรับและภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรม คำสอนทางศาสนาที่ตนเองนับถือ มีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุขโดยปราศจากยาเสพติด

(2) คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนแยกแยะข้อมูล ข่าวสารและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ สามารถคิดและตัดสินใจในการแก้ปัญหายาเสพติดได้อย่างสร้างสรรค์

(3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักเรียนเข้าใจและรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเอง หลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดได้

(4) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจ ให้ความรักและเข้าใจ ในความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน ให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นทีมและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รับบทบาทการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน

4) สมรรถนะด้านอาชีพ ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่ดีและทักษะประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ดังต่อไปนี้

(1) การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ นักเรียนสำรวจและแสวงหาอาชีพที่สุจริต มีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจนและรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบสัมมาชีพในอนาคต

(2) มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่ออาชีพ นักเรียนเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและกระบวนทัศน์ รู้จักวิเคราะห์ แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน เกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริตทำให้ เกิดความหลากหลายของอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(3) มีทักษะการตัดสินใจวางแผนการศึกษาเพื่อการมีงานทำเต็มตามศักยภาพ นักเรียนวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง โดยพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ ทั้งด้านคุณสมบัติของตนเองและความต้องการกำลังคนในอาชีพนั้น ๆ อันจะนำไปสู่การเลือกประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมยั่งยืน

จึงสรุปได้ว่า การพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะ ทั้ง 4 ด้าน ที่ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้าน สุขภาวะ ด้านทักษะชีวิต และด้านอาชีพนั้น เป็นการสร้างเสริมสมรรถนะเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

5.4.2 การสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2563, น. 32 – 35) กล่าวว่า สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนวัยเรียนเป็นอย่างมาก ทั้งการดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการศึกษาของบุตรหลาน ตลอดจนการเผชิญสิ่งยั่วยุ หรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ รอบตัว ก่อให้เกิดปัญหาที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด ในการดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา เพื่อระดมความคิด และประสบการณ์มาใช้ในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนา ผู้เรียนในการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ขั้นสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ความพร้อมในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะ ในการแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ โดยศึกษาบริบทของสถานศึกษา ดำเนินการสำรวจสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ปัญหาในเขตบริการของสถานศึกษา มีผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมกัน วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ดำเนินการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยการจัดเก็บ ข้อมูลผู้เรียน หรือใช้ข้อมูลจากการแนะแนว และระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบความสอดคล้องความต้องการในการแก้ปัญหา และแบ่งกลุ่มเพื่อหามาตรการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มใช้ยาเสพติด เป็นต้น

2) ขั้นประสานการขับเคลื่อนผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการแก้ปัญหายาเสพติด สถานศึกษาต้องมีการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อตั้งเป้าหมายและร่วมกันกำหนดทิศทางการ ดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ดำเนินการ ดังนี้

(1) ประชุมเพื่อชี้แจงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง และองค์กรอื่น ๆ ในชุมชนที่เป็นภาคีเครือข่าย เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีตำรวจ เพื่อสร้างความเข้าใจ ตระหนักในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

(2) วางแผนการดำเนินการ เพื่อนำแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ไปใช้จัดกิจกรรมในโรงเรียน

(3) ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยจัดกิจกรรมการที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านทักษะชีวิต 4) ด้านอาชีพ เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

(4) มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันปัญหายาเสพติด สถานศึกษาควรขับเคลื่อนกลไกในรูปของคณะกรรมการ คณะทำงานที่เกี่ยวข้อง การจัดทำแผนงาน งบประมาณ ฯลฯ เกี่ยวกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา นอกจากนั้นสถานศึกษาอาจจะต้องมีการส่งเสริม สนับสนุน การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ในช่วงปิดภาคเรียน เช่น การจัดพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมทักษะต่าง ๆ กิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน หรือกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาในมิติต่าง ๆ โดยอาจเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการเอง หรือเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการจัดสนับสนุนให้กับผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดโอกาสที่เด็กและเยาวชนจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อบายมุข หรือแหล่งมั่วสุมต่าง ๆ

5.4.3 การประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2563, น. 16 – 26) ระบุถึงเกณฑ์คุณภาพในการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังนี้

สมรรถนะที่ 1 ด้านวิชาการ ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติด โดยให้มีทักษะ ดังต่อไปนี้

1) ทักษะพื้นฐานการเรียนรู้สาระ หมายถึง ผู้เรียนสามารถอ่าน ฟัง และเขียนแสวงหาความรู้ ในการป้องกันบำบัดเกี่ยวกับยาเสพติด สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยแสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียนยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่งได้ว่า เคยได้ยินคำว่ายาเสพติด

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือ ใช้ท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่งถึงวิธีการหลีกเลี่ยงยาเสพติดได้

(3) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน หรือใช้ท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่งถึงวิธีการป้องกันการติดยาเสพติด

(4) สามารถนำความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันยาเสพติดไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัย

2) ทักษะความรู้เชิงบูรณาการ หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ รู้เท่าทันและปรับตัว เข้ากับสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือในการ เฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดย แสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่างหรือ ใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับความรู้เรื่องยาเสพติดได้

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้ว่ามีวิธีการห่างไกลยาเสพติดได้

(3) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่นๆ ที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

สมรรถนะที่ 2 ด้านสุขภาวะ ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติด ดังต่อไปนี้

1) ด้านสุขภาพกาย หมายถึง ผู้เรียนมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีน้ำหนัก ส่วนสูง และ สมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ที่กำหนด มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ สามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองจากยาเสพติดได้ โดยแสดงพฤติกรรม ดังนี้

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทางอย่างใด อย่างหนึ่ง ถึงเรื่องการดูแลสุขภาพได้ไม่ชัดเจน

(2) มีข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายครบถ้วน

(3) มีการออกกำลังกายที่ชัดเจน ที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) เป็นสมาชิกของชุมชน ชมรม ทางด้านการออกกำลังกายที่เป็นประโยชน์

(5) เป็นผู้ที่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวอย่างที่ดี

2) ด้านสุขภาพจิต หมายถึง ผู้เรียนมีความรัก ภาควุมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง มีสุขภาพจิตที่ดี มองโลกในเชิงบวก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น แสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่ง เกี่ยวกับยาเสพติด ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยแสดงพฤติกรรม ดังนี้

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า เขียน อธิบาย ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ชัดเจนว่าสุขภาพที่ดีเป็นอย่างไร

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า เขียนอธิบาย ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งได้ว่ารัก และเห็นคุณค่าในตนเอง ในอันที่ จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) มีจิตอาสาช่วยเหลือกิจกรรม ของโรงเรียนโดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด

(4) มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้มแจ่มใส

(5) มีทักษะการปฏิเสธที่จะไม่ไป ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

สมรรถนะที่ 3 ด้านทักษะชีวิต ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับสถานการณ์ ด้านยาเสพติด ในการป้องกันและแก้ไขปัญหามานานในชีวิตประจำวัน ดังต่อไปนี้

1) ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง ผู้เรียนเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อยและความสามารถของตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจ ความแตกต่างของแต่ละบุคคล ยอมรับและภูมิใจในตนเองและผู้อื่นมีคุณธรรม จริยธรรม ที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรม

คำสอนทางศาสนา ที่ตนเองนับถือ มีเป้าหมาย ในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยปราศจากยาเสพติด โดยแสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า เขียน อธิบาย ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งได้ชัดเจนว่าจะมีวิธีการหลีกเลี่ยงจากยาเสพติดอย่างไร

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า เขียน อธิบาย ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งได้ว่า เข้าใจ รู้จักตนเอง และหาทางหลีกเลี่ยงยาเสพติดได้

(3) ได้รับการยกย่องหรือเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด

(4) เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมทางศาสนาที่ชักจูงให้เพื่อนห่างไกลยาเสพติด

2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ผู้เรียนแยกแยะ ข้อมูลข่าวสารและ ประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ สามารถคิดและตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ได้อย่างสร้างสรรค์ โดยแสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือ ใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้ชัดเจนว่าจะปรับตัวให้ห่างจากยาเสพติดได้อย่างไร

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารการป้องกันตนเองจากยาเสพติดได้

(3) สามารถวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวกับยาเสพติดได้

(4) สามารถเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ผู้เรียนเข้าใจและรับรู้ถึงสาเหตุของ ความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเอง หลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดได้ โดยแสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งได้ว่าจะจัดการกับอารมณ์และความเครียดได้อย่างไร

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งถึงวิธีการลดความเครียดโดยไม่พึ่งพายาเสพติด

(3) สามารถหาวิธีผ่อนคลายความเครียด ที่หลากหลายโดยไม่พึ่งยาเสพติด

(4) ระบุวิธีการหลีกเลี่ยงที่จะไม่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(5) สามารถควบคุม ยับยั้งสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง ผู้เรียนมีความเห็นอกเห็นใจ ให้ความรัก และเข้าใจ ในความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน ให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นทีมและยอมรับความคิดเห็น ของผู้อื่น รับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้นำ ผู้ตามที่ดีและทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน โดยแสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียนยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งว่ารับรู้เรื่องยาเสพติด

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงวิธีการที่จะแนะนำไม่ให้ผู้อื่นยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในการหลีกเลี่ยงยาเสพติด รวมทั้งสามารถเป็นผู้นำในการแสดงออกถึงวิธีการที่จะไม่ให้อีกผู้หนึ่งเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(4) ให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน

สมรรถนะที่ 4 ด้านอาชีพ ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่ดี และทักษะประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ดังต่อไปนี้

1) การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ หมายถึง ผู้เรียนสำรวจและแสวงหาอาชีพที่สุจริต มีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจน และรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต โดยมีพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับอาชีพที่สุจริตได้ชัดเจน

(2) รู้จักสำรวจและแสวงหาอาชีพที่สุจริต โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) มีความรู้และบอกคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่สุจริตได้

(4) รู้จักวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพ โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

2) มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่ออาชีพ หมายถึง ผู้เรียนเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลาย จากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและกระบวนการเรียนรู้ วิเคราะห์ แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน เกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริตทำให้เกิดความหลากหลายของอาชีพ ในท้องถิ่นนั้นๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยแสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับ เจตคติ และค่านิยมด้านอาชีพที่สุจริตได้ชัดเจน

(2) เห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลาย และเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง และไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) วิเคราะห์ตนเองได้ว่าเหมาะสมที่จะประกอบอาชีพอะไร และแยกแยะได้ว่าอะไรคืออาชีพที่สุจริต

(4) มีเจตคติที่ดีต่อทุกอาชีพ มีความสามารถเลือกประกอบอาชีพที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

3) มีทักษะการตัดสินใจวางแผนการศึกษาเพื่อการมีงานทำเต็มตามศักยภาพ หมายถึง ผู้เรียนวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง โดยพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ ทั้งด้านคุณสมบัติของตนเองและความต้องการกำลังคนในอาชีพนั้น ๆ อันจะนำไปสู่การเลือกประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมยั่งยืน โดยแสดงพฤติกรรม คือ

(1) สามารถแสดงออกโดยการ บอก เล่า อธิบาย ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงวิธีการวางแผนอาชีพของตนเองได้

(2) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่งได้ว่าค้นพบตนเอง มีการวางแผนอาชีพของตนเองที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้ว่าอาชีพในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะกับตนเองเป็นอย่างไร

(4) สามารถแสดงออกโดยการบอก เล่า อธิบาย เขียน ยกตัวอย่าง หรือใช้ท่าทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับวิธีการตัดสินใจการวางแผนอาชีพได้อย่างเหมาะสม และไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติด

สรุปได้ว่า แนวทางการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย การประเมินสมรรถนะ 4 ด้าน คือ สมรรถนะที่ 1 ด้านวิชาการ กำหนดเป้าหมายการประเมิน ได้แก่ ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยห่างไกลจากยาเสพติด สมรรถนะที่ 2 ด้านสุขภาวะ กำหนดเป้าหมายการประเมิน ได้แก่ ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สมรรถนะที่ 3 ด้านทักษะชีวิต กำหนดเป้าหมายการประเมิน ได้แก่ ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับสถานการณ์ด้านยาเสพติด ในการป้องกันและ แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน และสมรรถนะที่ 4 ด้านอาชีพ กำหนดเป้าหมายการประเมิน ได้แก่ ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่ดีและทักษะประกอบอาชีพที่สุจริต โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งในการวิจัยนี้ จะได้นำแนวทางการประเมินสมรรถนะทั้ง 4 ด้านดังกล่าว นี้มาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินสมรรถนะผู้เรียน เพื่อยืนยันประสิทธิผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบการ พัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา

5.5 สมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกัน ปัญหายาเสพติดและอบายมุข

จากการวิเคราะห์แนวทางของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่เกี่ยวข้องกับการ ป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข พบว่า ได้เน้นให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็น 4 ด้าน คือ สมรรถนะด้านวิชาการ สมรรถนะด้านสุขภาวะ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต และสมรรถนะด้านอาชีพ ซึ่ง สมรรถนะทั้ง 4 ด้านดังกล่าวนี้สามารถเชื่อมโยงเข้ากับสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ ส่งเสริมให้เรียนรู้ให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ และเรียนรู้ ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (นวัตกรรม) 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและ เทคโนโลยี ซึ่งจะต้องมีทักษะสำคัญคือการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ การใช้และการจัดการสารสนเทศ การวิเคราะห์สื่อ และสร้างผลิตภัณฑ์สื่อ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและกำกับ ดูแลตนเองได้ ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ และการมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคม ร่วมกับผู้อื่นทั้งในกลุ่มสังคมเดียวกันและทั่ว ๆ ไป โดยทักษะที่ทำให้เกิดคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งเป็น สมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตัวเอง ต้องสามารถถอดบทเรียนหลังการเรียนรู้ ได้สำเร็จ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้บนพื้นฐานของ การคิดวิเคราะห์ เนื่องจากการคิดวิเคราะห์ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา พัฒนาสมองซีกซ้าย สามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อค้นหาสาเหตุที่

แท้จริงของสิ่งเหล่านั้นและนำไปสู่การตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยที่สุด ซึ่งการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนนั้น ต้องใช้การฝึกฝนให้มาก ฝึกบ่อย ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนฝึกทักษะย่อยพื้นฐานก่อนที่จะไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน ได้แก่ การสังเกต การวัดและการใช้ตัวเลข การจำแนกประเภท การสื่อสาร การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทาง – เวลา การทำนาย การอ้างอิง การนิยาม ปฏิบัติการ การแปลความหมายข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน

จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสฟติดและอบายมุข เป็นการพัฒนาที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะในการป้องกันปัญหาเสฟติดและอบายมุข ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน บนพื้นฐานการเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ และบูรณาการแนวทางการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันปัญหาเสฟติดและอบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในการวิจัยนี้ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญและจำเป็นที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติดและอบายมุข 4 ด้าน ซึ่งผู้เรียนแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินได้ ดังนี้

1. สมรรถนะด้านวิชาการ หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยห่างไกลจากยาเสฟติด
2. สมรรถนะด้านสุขภาพ หมายถึง ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติด
3. สมรรถนะด้านทักษะชีวิต หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับสถานการณ์ ด้านยาเสฟติดในการป้องกันและแก้ไขปัญหามิให้เกิดในชีวิตประจำวัน
4. สมรรถนะด้านอาชีพ หมายถึง ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่ดีและทักษะประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสฟติด

6. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์

การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสฟติดและอบายมุขนั้น กำหนดขั้นตอนไว้หลายขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของรูปแบบ คือ ขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ นโยบาย และแผนกลยุทธ์การขับเคลื่อนสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ความหมายของการวางแผนกลยุทธ์

กลยุทธ์ (strategy) เป็นคำที่มีความหมายกว้าง และมักจะใช้ในความหมายที่แตกต่างกันซึ่งกลยุทธ์เป็นการมุ่งเน้นที่จะทำให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน การที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ ให้เหมาะสม ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังนี้

พีช และโรบินสัน (Pearce and Robinson, 1996, p. 12) ให้คำจำกัดความว่า การวางแผนกลยุทธ์ คือ เชื้อของการตัดสินใจและการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์เป็นแผน และการนำแผนที่ออกแบบไว้ไปปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

ซันยาล (Sanyal, 1999, p. 10) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ คือ กระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นวงจร

แบล็ค และพอตเตอร์ (Black and Poter, 2000, p. 4) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ คือ กระบวนการของการกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ขององค์กร กำหนดแผนและการนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผล

อับราฮัม (Abraham, 2006, p. 9) ให้ความหมายว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการของบุคคลที่พัฒนากลยุทธ์เพื่อสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นตามเป้าหมาย

กลิกแมน กอร์ดอน และรอสกอร์ดอน (Glickman, Gordon and Ross-Gordon, 2010, p. 228) กล่าวว่า แผนกลยุทธ์ หมายถึง แผนที่หน่วยงานจัดทำขึ้นเพื่อดำเนินการให้ได้ผลลัพธ์ตามที่หน่วยงานกำหนด บนพื้นฐานของการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกหน่วยงาน

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2553, น. 5) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง การวางแผนที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำในการที่จะเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน ที่จะกระทบกับธุรกิจ เป็นการวางแผนในลักษณะที่เป็นทั้งการแก้ไขและการป้องกันปัญหา และรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

บุญเลิศ เย็นคงตา (2553, น. 13) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ คือ แผนการดำเนินงานโดยอาศัยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งจากภายในและภายนอก นำมาประเมินผลวิเคราะห์หาทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อการตัดสินใจให้กับองค์กร

เรวัตร์ ชาตรีวิชัญญ์ และคณะ (2554, น. 46) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดยุทธวิธีเพื่อการตัดสินใจเลือกเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในอนาคต ซึ่งเป็นเป้าหมายระยะยาวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายขององค์กร โดยต้องมีการวิเคราะห์ถึงสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อหาโอกาสและข้อจำกัด ตลอดจนรวมถึงสภาพแวดล้อมภายใน เพื่อนำจุดอ่อนและจุดแข็งมาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างเป็นขั้นตอน

สรุปได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินงานของหน่วยงาน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในสังคมอย่างทันทั่วทั้งที่

6.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กรโดยรวมได้มีการปรับตัว ปรับแผนงานและปรับการทำงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องเข้ากันได้ และสามารถหาประโยชน์ได้สูงสุดจากสภาพแวดล้อมใหม่ ด้วยลักษณะของการวางแผนกลยุทธ์ดังกล่าวนี้เองที่เป็นกลไกทำให้องค์กรต้องเปิดตัวเองให้มีโอกาส สัมผัสและรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภายนอกมาใช้ เพื่อปรุงแต่งหรือปรับเปลี่ยนตนเองให้มีสภาพใหม่ที่จะสามารถก้าวเจริญและเติบโตต่อไปได้ โดยไม่ต้องชวนเซเมื่อต้องเผชิญกับสภาพเงื่อนไขใหม่ ๆ ที่มากระทบโดยไม่มีการคาดคิดมาก่อน ทั้งนี้เพราะองค์กรทุกแห่งต่างเป็นระบบย่อยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงและต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกตลอดเวลา

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2552, น. 12) กล่าวว่า การวางแผนเชิงกลยุทธ์ เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้บริหารองค์กรสมัยใหม่ ที่มุ่งหวังผลสำเร็จในการดำเนินงาน กล่าวคือ

1) สภาพแวดล้อมของประเทศมีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวอย่างรวดเร็วในหลายด้าน เช่น การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรม การปรับเปลี่ยนชีวอำนาจทางการเมือง การขยายตัวของชุมชนเมืองและการหดตัวของชุมชนชนบท การเปลี่ยนแปลงในค่านิยมการบริโภคและวิถีชีวิต เป็นต้น อันก่อให้เกิดผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาส และอุปสรรคต่อองค์กร

2) ผู้บริหารองค์กรมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นเงินงบประมาณ บุคลากร ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งจะต้องผนึกกำลังประสานการดำเนินงานภายในให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

3) การขยายตัวและความสลับซับซ้อนขององค์กร ทำให้ผู้บริหารองค์กรจะต้องพยายามกำหนดทิศทาง จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจน

บุญเลิศ เอ็นคงตา (2553, น. 5 - 6) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์มีความสำคัญ ดังนี้

1) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเรียนรู้กรรมวิธีการทำงานได้ล่วงหน้าก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ

2) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นตัวกำหนดทิศทางและกรอบสำหรับการตัดสินใจแบบเฉพาะหน้าเพื่อแก้ปัญหาแต่ละครั้ง

3) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติมองเห็นจุดหมายในอนาคต ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินงานเต็มที่

4) การวางแผนกลยุทธ์จะช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติมองเห็นสภาพปัญหาอุปสรรคเพื่อหาแนวทางป้องกัน ตลอดจนลดภาวะความเสี่ยงและป้องกันมิให้เกิดปัญหาในระยะยาวในอนาคตได้มากขึ้น ตลอดจนเป็นผลที่สำคัญที่จะช่วยในการทำงานได้อย่างรัดกุมในอนาคต

5) การวางแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการที่สามารถใช้เป็นหลักประกันให้แก่ผู้ปฏิบัติได้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามจุดหมายที่กำหนดไว้ได้มากขึ้น และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเตรียมการเปลี่ยนแปลงในอนาคตให้บังเกิดผลตามสิ่งที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุพานี สฤกษ์วานิช (2553, น. 12) กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ ดังนี้

1) ช่วยให้ผู้บริหารได้มีการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เห็นโอกาสใหม่ ๆ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าคู่แข่งสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้ และใช้จุดแข็งขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้องค์กรสามารถอยู่รอดและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

2) ช่วยให้้องค์กรมีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน เห็นแนวทางที่้องค์กรจะต้องปฏิบัติ ทำให้องค์กรแข็งแกร่ง ประสบความสำเร็จโดยมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เดียวกันและเจริญเติบโตต่อไป

3) เปิดโอกาสให้ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหาร ทำให้ได้พัฒนาความคิด และช่วยลดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้

4) ช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยผู้บริหารมีการทำงานในลักษณะ proactive ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้ดีกว่าคู่แข่ง

5) ช่วยให้ผู้บริหารสามารถยกระดับผลการปฏิบัติงานขึ้นมาได้ ทำให้องค์กรสามารถบรรลุทั้งประสิทธิภาพ (efficiency) คือ การมีต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำกว่า และมีประสิทธิผล (effectiveness) คือ บริหารงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ถ้าได้มีการบริหารกลยุทธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งในช่วงของการกำหนดกลยุทธ์ การนำไปปฏิบัติและควบคุมติดตามผล

ลัดดาวลย์ บุญเลิศ (2554, น. 27) ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ไว้ ดังนี้

1) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานพัฒนาตนเองได้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม เพราะการวางแผนกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิเคราะห์บริบทและสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานเป็นประเด็นสำคัญ

2) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐในทุกระดับมีความเป็นตัวเอามากขึ้น รับผิดชอบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนขององค์กร โดยองค์กรและเพื่อองค์กร ไม่ใช่เป็นการวางแผนที่ต้องกระทำตามที่หน่วยเหนือสั่งการ

3) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นรูปแบบการวางแผนที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นกระแสหลักในการบริหารภาครัฐในปัจจุบัน และสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้เตรียมออกระเบียบกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนางานสู่มิติใหม่ของการปฏิรูประบบราชการ

4) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการจัดทำระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (performance based budgeting) ซึ่งสำนักงานงบประมาณกำหนดให้ส่วนราชการและหน่วยงานในสังกัด จัดทำก่อนที่จะกระจายอำนาจด้านงบประมาณ โดยการจัดสรรงบประมาณเป็นเงินก้อนลงไปให้หน่วยงาน

5) การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการวางแผนที่ให้ความสำคัญต่อการกำหนด “กลยุทธ์” ที่ได้มาจากการคิดวิเคราะห์แบบใหม่ ๆ ที่ไม่ผูกติดอยู่กับปัญหาเก่าในอดีต ไม่เอาข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร และงบประมาณมาเป็นข้ออ้าง ดังนั้น การวางแผนกลยุทธ์จึงเป็นการวางแผนแบบท้าทายความสามารถ เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ทางเลือกใหม่ได้ด้วยตนเอง จึงเป็นการวางแผนพัฒนาที่ยั่งยืน

เพ็ญภา พนมแก (2557, น. 27) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์มีความสำคัญทั้งต่อองค์กรที่มีผลการดำเนินงานขาดทุน และองค์กรที่ต้องการพัฒนาการดำเนินงานให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่ประสบปัญหาด้านการแข่งขันทางธุรกิจในระดับสูง นอกจากนั้น การวางแผนกลยุทธ์ยังมีประโยชน์ทั้งต่อองค์กร และบุคลากรในองค์กร ดังนี้

1) ช่วยขจัดหรือลดปัญหาการทำงานตามความเคยชินของบุคลากรในองค์กร

2) ช่วยให้บุคลากรทุกคนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของงานทั้งหมดในองค์กรได้อย่างทะลุปรุโปร่ง

- 3) มีการออกแบบวิธีการทำงานที่รัดกุม เพื่อบรรลุเป้าหมายองค์กร
- 4) ช่วยให้การจัดสรรทรัพยากร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) กิจกรรมทุกอย่างในแผน มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติสูง
- 6) เป็นการวางแผนพัฒนาที่ยั่งยืน มีจุดหมายปลายทางที่แน่นอน

ซึ่งการวางแผนกลยุทธ์ อาศัยหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- 1) การวางแผนกลยุทธ์ ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงองค์กร
- 2) จัดทำขึ้นจากข้อมูล และความเห็นของบุคลากรทุกฝ่ายในองค์กร
- 3) จัดให้มีการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในองค์กรเป็นอย่างดี
- 4) แผนที่ได้ จะต้องไม่เยิ่นเย้อ มีเนื้อหาสะดวกในการนำไปใช้ประโยชน์
- 5) อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ
- 6) อยู่ภายใต้กรอบของนโยบายที่เกี่ยวข้อง
- 7) เกิดจากการทำงานเป็นทีม
- 8) แผนมีลักษณะยืดหยุ่นได้

สรุปได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์มีความสำคัญและจำเป็น เพราะเป็นการสร้างโอกาสให้องค์กรได้คาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่จะเกิดขึ้น ช่วยให้องค์กรสามารถปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ และรูปลักษณ์ของตนเองใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในอนาคตได้ดีที่สุด

6.3 องค์ประกอบของการวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์ เป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องทั้งการวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นองค์ประกอบของการวางแผนกลยุทธ์จึงมี ดังนี้ (Fred R. David, 1997, p. 11)

- 1) ภารกิจของธุรกิจ (business mission) ซึ่งประกอบด้วยวิสัยทัศน์ (vision) ภารกิจ (mission) และเป้าหมาย (goal)
- 2) วัตถุประสงค์ (objective) จุดมุ่งหมาย (purpose) นโยบาย (policies) และกลยุทธ์ (strategies) โอกาสและอุปสรรคจากภายนอก (external opportunities and threats)
- 3) จุดแข็งและจุดอ่อนจากภายใน (internal strengths and weaknesses)
- 4) การกำหนดกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปใช้ให้บังเกิดผล

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2552, น. 11 - 12) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและลักษณะที่สำคัญของการวางแผนเชิงกลยุทธ์ไว้ ดังนี้

1) การมุ่งเน้นอนาคต โดยการสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับทิศทางขององค์กรที่จะดำเนินต่อไป และการระดมสรรพกำลัง รวมทั้งทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามทิศทางดังกล่าว ซึ่งการวางแผนกลยุทธ์ไม่ใช่เป็นเพียงแต่การวางแผนระยะยาวเพื่อคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตและเตรียมแผนรองรับเท่านั้น แต่จะเป็นความพยายามในการกำหนดสถานการณ์ที่พึงประสงค์ไว้ล่วงหน้าและเปลี่ยนแปลงปัจจัยต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน

2) การมุ่งเน้นจุดมุ่งหมายรวมขององค์กร โดยการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลได้ตามช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามทิศทางที่ต้องการ

3) การมุ่งเน้นกระบวนการโดยจะต้องมีการดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เป็นวงจรไม่มีที่สิ้นสุด เริ่มต้นจากการกำหนดภารกิจหลัก การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน การวิเคราะห์และการจัดวางกลยุทธ์ การจัดทำแผนงานและโครงการ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ การทบทวนและจัดวางกลยุทธ์ใหม่

4) การมุ่งเน้นภาพรวม โดยเน้นระดับของการวิเคราะห์ทั้งองค์กรมากกว่าการพิจารณาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งหรือเฉพาะบางแผนงาน โครงการและกิจกรรมใด ๆ ดังนั้นอิทธิพล ผลกระทบของการบริหารเชิงกลยุทธ์จึงมีค่อนข้างสูงและครอบคลุมทั่วทั้งองค์กรและการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นมักจะมีผลต่อเนื่องอีกเป็นเวลาหลายปี

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2553, น. 6 - 15) กล่าวถึงการวางแผนเชิงกลยุทธ์ว่า มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1) มีการวิเคราะห์เปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อหาโอกาส (opportunity) และภัยอันตราย (threat) เพื่อให้ปรับตัวได้ทันและเตรียมพร้อมในการรองรับและได้ประโยชน์สูงสุดจากการเปลี่ยนแปลง

2) มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน กล่าวคือ วิเคราะห์องค์กร บุคลากร การเงิน คอมพิวเตอร์ เพื่อหาจุดอ่อนและจุดแข็ง

3) เป็นการวางแผนที่มีระยะยาว อันเป็นแผนที่ทิศทางที่มีลักษณะเป็นนามธรรม (abstract) แผนระยะกลาง และระยะสั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม (concrete) โดยมีการกำหนดเงื่อนไข และแนวทางในการดำเนินงานที่วัดได้ การดำเนินแผนระยะสั้นจะเป็นทิศทางสู่การบรรลุเป้าหมายระยะกลาง และการบรรลุเป้าหมายระยะกลาง ก็จะไปสู่ทิศทางที่กำหนดไว้เป็นระยะยาว

4) การวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนและขั้นตอนอย่างเป็นระบบ (systematic) โดยทุก ๆ ส่วนจะสัมพันธ์และผูกพันต่อกันอย่างมีโครงสร้าง ทุกอนุของเวลาที่เสียไปและทุก ๆ ส่วนของกิจกรรมที่ทำการสัมพันธ์และเสริมสร้างเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

5) การวางแผนกลยุทธ์ จะต้องเป็นการวางแผนที่สามารถปฏิบัติได้ (realistic) มิใช่การวางแผนประเภทวิมานในอากาศ หรือเป็นแผนที่อยากได้มากกว่าแผนที่ทำได้

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์ (2554, น. 47) กล่าวว่า องค์ประกอบของการวางแผนกลยุทธ์ มีองค์ประกอบพื้นฐานหลัก 4 ประการ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) แนวทางปฏิบัติ 3) ทรัพยากรที่ต้องใช้ และ 4) การเสริมสร้างการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุมงาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุดกับองค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อให้ทราบถึง ทรัพยากร และความสามารถต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อจะได้นำไปสร้างให้องค์กรบรรลุความได้เปรียบในการแข่งขัน

6.4 แนวคิดของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ

เบทแมน และสเนล (Bateman and Snell, 1999, p. 131) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารเชิงกลยุทธ์ (strategic management) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้อง

กับผู้บริหารจากทุกฝ่ายขององค์กร ในการกำหนดและปฏิบัติตามเป้าหมายและกลยุทธ์ขององค์กร หรือเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันในการกำหนด (formulating) การปฏิบัติการ (implementing) และการควบคุม (controlling) ซึ่งเป็นแผนหลักเพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมาย ภายใต้สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่กำหนด เป็นการประสมประสานการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) และการจัดการ (management) เข้าด้วยกัน

เดสส์ และมิลเลอร์ (Dess and Miller, 1993, p. 1) กล่าวว่า กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (strategic analysis) ประกอบด้วยกระบวนการย่อย ๆ อีก 3 ส่วน คือ เป้าหมาย (goal) เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (strategic goal) การวิเคราะห์ SWOT (SWOT analysis) และการกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation)

2) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) และการควบคุมเชิงกลยุทธ์ (strategic control) เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ให้เป็นกลยุทธ์ที่เป็นจริง

3) การควบคุมเชิงกลยุทธ์ (strategic control) เพื่อติดตามการปฏิบัติงานตามแผนและการปรับปรุงแผนการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน

4) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (strategic leadership) หมายถึง ความสามารถมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในด้านการกระทำ มีการจัดการ การประสมประสาน และเปลี่ยนแปลง

บียา รู และซาฮรา (Byars, Rue and Zahra, 1996, p. 23) กล่าวว่า ในความเป็นจริงนั้น องค์กรขนาดใหญ่จะมีกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์หลายชั้น แต่โดยปกติจะประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้จัดการระดับสูงตัดสินใจกำหนดปรัชญาองค์กร เป้าประสงค์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์สำหรับองค์กรเพื่อเป็นแนวทางของแต่ละหน่วยธุรกิจ

2) แต่ละกลุ่มธุรกิจสร้างแผนกลยุทธ์ของตัวเอง

3) ถ้าองค์กรมีแผนกว้างแผน จะเป็นหน่วยงานที่ช่วยกลุ่มธุรกิจวางแผนกลยุทธ์หรือ สนับสนุนข้อมูลที่กลุ่มธุรกิจต้องการ

4) ผู้จัดการระดับสูงตรวจสอบกลยุทธ์ของแต่ละหน่วยธุรกิจ

5) พัฒนาแผนกลยุทธ์ของแต่ละแผนก เช่น การตลาด การผลิต และการเงิน

6) หลังจากกลุ่มธุรกิจพัฒนาแผนกลยุทธ์ของแต่ละแผนกแล้ว องค์กรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานเพื่อไปสู่การจัดการเชิงกลยุทธ์

ทอมป์สัน และสตรีกแลนด์ (Thompson and Strickland, 1995, p. 4) กล่าวว่า กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย

1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ (vision, mission, goal and objective) เป็นการกำหนดจุดหมาย 5 ประการ ดังนี้

(1) การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (organization's vision)

(2) การกำหนดภารกิจ (mission)

(3) เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (goal and objective)

(4) การกำหนดเป้าหมาย (goal)

(5) การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (strategic objective)

2) การกำหนดกลยุทธ์ (strategy formulation) หมายถึงการกำหนดกลยุทธ์ทางเลือก และเลือกจากทางเลือกซึ่งสามารถบรรลุจุดประสงค์เป็นแผนที่สำคัญและเป็นแผนระยะยาว

3) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง กลยุทธ์ให้เป็นการปฏิบัติและเป็นผลลัพธ์

4) การประเมินผลและการควบคุมเชิงกลยุทธ์ (evaluation and strategic control) การควบคุมเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการพิจารณาว่ากลยุทธ์ได้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ต่อการ ดำเนินงานหรือไม่

ริชาร์ด (Richard, 1999, p. 140) ได้กล่าวถึงวิสัยทัศน์กับกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานไว้ว่า กลยุทธ์ เป็นแผนปฏิบัติที่ระบุถึงการจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและ ช่วยให้องค์การไปถึงจุดมุ่งหมาย ในการสร้างกลยุทธ์นั้น ผู้นำจะต้องถามคำถามว่า “ปัจจุบันองค์การ อยู่ที่ไหน” “องค์การต้องการเป็นอย่างไร” “อะไรเป็นการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นใน สภาพแวดล้อมของการแข่งขัน” การพัฒนากลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องพึงเสียงจากผู้คนทั้ง ภายในและภายนอกองค์การ และต้องมีการทดสอบถึงแนวโน้มและความไม่ต่อเนื่องภายใต้ สภาพแวดล้อม และสิ่งที่ย้องค่านั้นจะขาดไม่ได้ 3 ประการ คือ ความสามารถหลัก (core competency) การทำงานร่วมกัน (synergy) และการสร้างคุณค่า (value creation)

กลิกแมน กอร์ดอน และรอสกอร์ดอน (Glickman, Gordon and Ross-Gordon, 2010, p. 228 - 230) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ และการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการปฏิบัติตามแผน ที่อาจมีผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร และ ภายนอกองค์กร ซึ่งผู้บริหารไม่สามารถที่จะทำนายคาดการณ์ได้เลยว่าจะมีอะไรมากระทบการ ดำเนินการตามแผนหรือไม่ในอนาคต โดยเฉพาะในยุคของการเปลี่ยนแปลง มีนักวิชาการหลายท่านให้ แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ไว้ แต่สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ

1) การกำหนดปรัชญาขององค์กร (Identify common Beliefs) เป็นขั้นตอนแรกของการวางแผนกลยุทธ์ เป็นขั้นกำหนดความเชื่อหรือปรัชญาขององค์กร คือการสร้างคุณค่า (value) พื้นฐานขององค์กรขึ้น ซึ่งประกอบด้วยจรรยาบรรณ การทำงานร่วมกันในองค์กร ข้อตกลงของการทำงานใน องค์กร ที่สำคัญที่สุดคือจะต้องมีการกำหนดคุณลักษณะของขวัญกำลังใจของการทำงานในองค์กร ดังนั้นข้อความของความเชื่อขององค์กรจะต้องแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการทำงานของคนในองค์กร

2) การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (identify the organization's vision) วิสัยทัศน์ องค์กรเป็นภาพมุมมองในอนาคตว่าองค์กรของเราจะเป็นอย่างไร โดยหน่วยงานที่เป็นสถานศึกษา จะต้องแสดงให้เห็นถึงความสามารถและเจตคติของผู้ที่สำเร็จการศึกษา วิสัยทัศน์ควรจะเน้นไปที่ ผลผลิตของสถานศึกษา ไม่ใช่กระบวนการ

3) การกำหนดพันธกิจ (identify the organization's mission) พันธกิจ คือข้อความ สรุปสั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นเป้าประสงค์ขององค์กร โดยจะต้องกำหนดจากความเชื่อและวิสัยทัศน์ของ องค์กรเป็นหลัก วิสัยทัศน์จะเป็นจุดเน้นและเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์

4) การกำหนดนโยบาย (formulate policies) ในขั้นตอนนี้เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการวางแผนกลยุทธ์ นโยบาย กระบวนการวางแผน เนื้อหาประเด็นของแผนกลยุทธ์ และกระบวนการนำแผนไปปฏิบัติ ตัวอย่างของนโยบาย เช่น “แผนปฏิบัติการทุกแผนจะต้องมาจากความสนใจสูงสุดของนักเรียน” หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง “ไม่มีหลักสูตรใหม่ใด ๆ หรือแผนการสอนใด ๆ จะกำหนดขึ้นโดยปราศจากข้อตกลงของครูอย่างน้อย 3 ใน 4 ของครูที่ต้องนำหลักสูตรหรือแผนการสอนไปใช้” นโยบายเชิงกลยุทธ์จะเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตของสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตภายในการกำหนดแผนงานและการเปลี่ยนแปลง

5) การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอก (conduct external analysis) ในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและปัจจัยทางเทคโนโลยี โดยการวิเคราะห์สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและคาดการณ์ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของทั้งห้าองค์ประกอบข้างต้น วัตถุประสงค์การวิเคราะห์ภายนอกนั้นแท้ที่จริงก็เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคจากปัจจัยภายนอกที่อาจกระทบต่อพันธกิจขององค์กร รวมถึงการวิเคราะห์โอกาสจากภายนอกที่จะส่งเสริมให้พันธกิจมีความสำเร็จ ในการพิจารณาอุปสรรคและโอกาสนั้นจะต้องพิจารณาร่วมกับองค์ประกอบทั้งห้าที่กล่าวไว้แล้ว

6) การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายใน (conduct internal analysis) เป็นการตรวจสอบองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของการบริหารโรงเรียน วัฒนธรรม ภาวะผู้นำ ความชำนาญของครู และบุคลากรในโรงเรียน ความผูกพันต่อองค์กร หลักสูตรและวิธีสอน คุณลักษณะของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในขณะที่วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกนั้นจะต้องมีการตรวจสอบสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และการคาดการณ์อนาคตไปพร้อม ๆ กันด้วย วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ภายในนั้นเป็นการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรที่รองรับพันธกิจขององค์กรด้วย

7) การกำหนดวัตถุประสงค์ (state objectives) วัตถุประสงค์เป็นทิศทางของความพยายามขององค์กรเพื่อให้พันธกิจขององค์กรประสบความสำเร็จ หรืออีกนัยหนึ่งหากวัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุตามที่กำหนดไว้ พันธกิจก็จะสำเร็จอย่างแน่นอน เช่นเดียวกับวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ควรจะเน้นไปที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ในจำนวนเพียงไม่กี่คน มีความจำเพาะเจาะจงสามารถวัดได้และมีความชัดเจน

8) การกำหนดยุทธศาสตร์ทางเลือก (develop and analysis alternative strategies) เป็นกระบวนการที่จะทำให้วัตถุประสงค์บรรลุตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ทางเลือกต้องสอดคล้องกับปรัชญา พันธกิจ และนโยบาย ในขณะที่ทางเลือกนั้นจะพิจารณาความเหมาะสมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์โดยรวมที่สัมพันธ์กับอุปสรรคและโอกาสจากภายนอกองค์กร และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ทางเลือกจะต้องสอดคล้องกับภาพในอนาคตของแต่ละยุทธศาสตร์ที่ต้องนำไปดำเนินการและเชื่อมโยงกับหน่วยงานและพันธกิจขององค์กร

9) การกำหนดแผนปฏิบัติการ (design action plans) เป็นการนำทางเลือกที่พิจารณาแล้วเห็นว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากที่สุดมาจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ ทั้งนี้แผนปฏิบัติการจะต้องมีการกำหนดระยะเวลาของการปฏิบัติจริง ช่วงของการติดตามกำกับ การคาดการณ์ต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก ภายใน ที่อาจจะกระทบต่อการปฏิบัติการตามแผน จะต้องมีการทบทวนแผนเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์ทางเลือก

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2552, น. 17) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ตั้งแต่การกำหนดภารกิจหลักขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพองค์กรภายใน การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาวจนถึงการวิเคราะห์ และจัดวางกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งกระบวนการวางแผน กลยุทธ์เป็นเรื่องที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรจะต้องตอบคำถาม 3 ประการ คือ

1) องค์กรกำลังจะก้าวไปทางไหน (Where are you going?) ผู้บริหารขององค์กร จำเป็นที่จะต้องตอบคำถามดังกล่าว โดยทำการกำหนดภารกิจหลัก (corporate mission) ว่าต้องการจะบรรลุอะไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไร ต้องการทำอะไร ขอบเขตกว้างขวางแค่ไหน ปรัชญาและหลักการพื้นฐานของการดำเนินงานคืออะไร

2) สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร (What is the environment?) ก่อนที่ผู้บริหารจะสามารถจัดวางกลยุทธ์เพื่อให้สามารถดำเนินการได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ประเด็นที่จะต้องมีการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบคือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับโอกาส-ภัยอุปสรรค จุดแข็ง-จุดอ่อน ซึ่งจะช่วยให้สามารถประเมินสถานการณ์ว่ามีช่องว่างระหว่างสภาพภายในปัจจุบันขององค์กรและสภาพการณ์อันพึงประสงค์ในอนาคตหรือไม่ จะสามารถปิดช่องว่างดังกล่าวได้อย่างไร

3) องค์กรจะไปถึงจุดมุ่งหมายได้อย่างไร (How do you get there?) ผู้บริหารขององค์กรจะต้องพิจารณากำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยการวิเคราะห์ทางเลือกกลยุทธ์ต่าง ๆ และพิจารณาตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ที่ดีที่สุด

สุพานี สุธงษ์วานิช (2553, น. 17) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการวางแผนระยะยาวขององค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนกลยุทธ์ขององค์กร โดยมีขั้นตอนหรือกระบวนการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

1) การกำหนดหรือการทบทวนทิศทางในเชิงกลยุทธ์ (strategic direction) ได้แก่ วิสัยทัศน์ (vision) ภารกิจขององค์กร (corporate mission) วัตถุประสงค์หลัก (corporate objectives) หรือวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (strategic objectives) เพื่อให้ทราบภาระงาน ทิศทาง และเป้าหมายที่องค์กรต้องการ

2) การตรวจสอบและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกขององค์กร (situational audit หรือ environmental analysis) เพื่อให้ทราบสถานะต่าง ๆ ขององค์กร จึงสามารถลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากสภาพการณ์ภายในองค์กรเอง (internal risks) และทราบถึงสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กร ทำให้สามารถปรับตัวและรับมือกับเหตุการณ์และความเสี่ยงต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรได้ (external risks)

3) วิเคราะห์กลยุทธ์ทางเลือก (strategic choices) และเลือกกลยุทธ์ขององค์กร (strategy) ที่เหมาะสม เพื่อให้มีแนวทางหรือหนทางที่จะทำให้องค์กรบรรลุถึงภารกิจและวัตถุประสงค์หลักขององค์กรที่ตั้งไว้ด้วยกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด

ส่วนหัวใจสำคัญที่จะทำให้กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ประสบความสำเร็จนั้น คือ

(1) ต้องอยู่บนฐานของข้อมูล และข้อเท็จจริง (fact-based) และมีการวิเคราะห์ ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ นั่นคือ ผู้บริหารต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสมและเพียงพอ และให้

ความสำคัญกับข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ โดยต้องติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน วิเคราะห์และใช้ ข้อมูลเหล่านี้ เพื่อการคาดการณ์หรือพยากรณ์ เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ในการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์และกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสม

(2) ต้องมุ่งเน้นไปสู่การปฏิบัติ (implementation - oriented) และเป็นเอกฉันท์ (consensus - oriented) ด้วย นั่นคือ ในขั้นตอนของการวางแผนกลยุทธ์นั้น จะต้องคิดเลยไปถึงขั้นของการนำไปปฏิบัติด้วยว่า แผนดังกล่าวนั้นจะมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง จะสามารถปฏิบัติได้หรือไม่ จะต้องเตรียมการในเรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้และจะได้รับการยอมรับจาก ผู้ปฏิบัติหรือไม่ และทำอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดความร่วมมือและการยอมรับในแผนดังกล่าวได้ ดังนั้นในการวางแผนกลยุทธ์จึงควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน นอกจากจะทำให้ ได้รับข้อมูลและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนแล้วยังทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นพ้อง ต้องกัน ตลอดจนยอมรับในแผนดังกล่าว

และ สุพานี สฤษฏ์วานิช (2553, น. 19 - 20) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การวางแผนกลยุทธ์จะมี ขั้นตอนพื้นฐานสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การกำหนดแผนกลยุทธ์ การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการ ติดตามและประเมินผลกลยุทธ์

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2556, น. 47 - 56) นำเสนอกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ไว้ 3 ประการ คือ

1) การสร้างกลยุทธ์ (strategy formulation) ผู้นำต้องแสวงหาวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมาย ตามวิสัยทัศน์ ผู้นำต้องดำเนินการแปลงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสร้าง กลยุทธ์ตามกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์โดยใช้วิธีการเฉพาะที่จะทำให้บรรลุความสำเร็จเหนือกว่า คู่แข่ง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการแรกของการจัดการเชิงกลยุทธ์ในการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมโดยใช้การศึกษาการจัดการระบบเปิด (open system) คือ การให้ความสนใจใน สภาพแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้องค์การประสบผลสำเร็จในการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การที่ผู้นำองค์กรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทั้งนี้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลนั้น จะต้องเข้าใจโครงสร้าง ของสภาพแวดล้อม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สภาพแวดล้อมทั่วไป (general environment) สภาพแวดล้อม ในการดำเนินการ (operating environment) สภาพแวดล้อมภายใน (internal environment) สภาพแวดล้อมทั้ง 3 มีความสำคัญเท่า ๆ กันที่ผู้บริหารควรทำความเข้าใจความสำคัญแต่ละระดับที่มี ผลกระทบต่อการดำเนินงานในองค์กรเพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่สนองตอบต่อสภาพแวดล้อมการตัดสินใจ เลือกกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ข้างหน้าและการพิจารณาย้อนหลัง ผู้นำจะต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้ทราบทิศทาง อุปสรรค และโอกาส สำหรับองค์กร วิธีที่ดีที่สุดของผู้นำในการตัดสินใจ คือ การวิเคราะห์สถานการณ์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคที่เรียกว่า SWOT Analysis ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง (strength) จุดอ่อน (weakness) โอกาส (opportunity) และอุปสรรค (threat) ที่องค์กรจะต้องเผชิญ ผู้นำใช้วิเคราะห์สถานการณ์ เหล่านี้จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากลูกค้า จากหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วย ราชการที่เกี่ยวข้อง จากตัวแทนผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิต จากที่ปรึกษาหรือจากการประชุมระดม ความคิด เมื่อร่างแผนกลยุทธ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้นำต้องทำการวิเคราะห์คู่แข่งขั้นหรือวิจัยตลาด ไปพร้อมกันด้วย คำหลัก (key words) ที่ควรทราบในขั้นตอนสร้างกลยุทธ์ที่ผู้นำควรทราบ มีดังนี้

(1) กลยุทธ์ (strategy) คือการวางแผนกว้าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว กลยุทธ์ขององค์การทำได้หลายอย่างเช่น กลยุทธ์ทางการตลาด ด้านการเงิน ด้านการผลิต ด้านการวิจัยและการพัฒนา ด้านการประชาสัมพันธ์ ซึ่งกำหนดไว้เป็นกรอบแนวทางที่จะนำไปจัดทำรายละเอียดในขั้นตอนต่อไป

(2) วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (strategic vision) คือข้อความที่บ่งบอกถึงภารกิจที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในอนาคตที่ต้องการ การจัดการในองค์การเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารในฐานะที่เป็นผู้นำ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดมาจากแผนกลยุทธ์ที่องค์การกำหนด

(3) กลยุทธ์การดำเนินการ (operations strategies) คือ ศักยภาพความสามารถในการดำเนินการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่จะผลิต กระบวนการผลิต การออกแบบขั้นตอนการผลิต และทรัพยากรมนุษย์ที่ใช้ในการผลิตที่มีการวางแผนไว้อย่างเฉพาะเจาะจง มีการกำหนดการใช้ทรัพยากรเพื่อให้แน่ใจว่าได้ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) กลยุทธ์ทางด้านความสามารถ (capacity strategy) คือ การวางแผนการปฏิบัติการเพื่อช่วยให้องค์การทำการผลิตในสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าในเวลาที่เหมาะสม ผลผลิตที่ได้แสดงถึงความสามารถในการผลิตสำหรับอนาคต การมีศักยภาพไม่เพียงพอทำให้เกิดการสูญเสียโอกาสและสูญเสียกำไรที่ควรจะได้รับ ส่วนศักยภาพส่วนเกินมีผลให้ต้นทุนการผลิตสูง กลยุทธ์นี้จึงเน้นที่ศักยภาพที่เหมาะสม (optimal capacity) ซึ่งเป็นความเหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ มีการดำเนินการที่ใช้ต้นทุนน้อยที่สุดแต่ได้ผลกำไรมากที่สุด

(5) กลยุทธ์ด้านสถานที่ (location strategy) คือการวางแผนปฏิบัติงานที่ทำให้องค์การได้เปรียบคู่แข่งทั้งในด้านที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ โรงงานผลิต บริการ การจำแนกแจกจ่ายสินค้า ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณา กลยุทธ์ด้านสถานที่ตั้งคือการพิจารณาว่าสถานที่ตั้งนั้นเป็นศูนย์กลางใกล้กับตลาดลูกค้าและการจัดจำหน่าย ใกล้แหล่งทรัพยากร ต้องมีการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ หรือไม่ ลักษณะของคู่แข่ง ลักษณะของการดำเนินงานของกิจการรุนแรงหรือไม่ จำนวนพนักงาน มีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูด ความต้องการทางการเงิน ศักยภาพในการขนส่ง การให้บริการแก่ลูกค้า

(6) กลยุทธ์ด้านกระบวนการผลิต (process strategy) คือการกำหนดวางแผนการใช้ทรัพยากรเพื่อผลิตสินค้าหรือกระบวนการให้บริการ เช่น วัตถุดิบที่ใช้ พนักงานที่ต้องการ ทักษะทางการบริหาร โดยชนิดของกระบวนการแบ่งออกเป็น 3 แบบ คือกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง (continuous process) และกระบวนการผลิตแบบหลายชนิดผลิตซ้ำ (repetitive process) กระบวนการผลิตแบบ (job shop process)

(7) กลยุทธ์การออกแบบจัดวางผัง (layout strategy) คือการวางแผนเกี่ยวกับสถานที่ และสายการเดินของทรัพยากร เริ่มตั้งแต่การนำเข้า การหมุนเวียนไปสู่การผลิตและภายในระหว่างการผลิต การออกแบบด้านสถานที่จะต้องประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ เช่น ประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง การเก็บรักษา และมีผลต่อต้นทุนการผลิต

(8) กลยุทธ์ทางการตลาด (marketing strategy) คือการใช้กลยุทธ์ในด้านผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การจัดวางสินค้า การนำเสนอแนวคิดทางการตลาดสมัยใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีมาใช้ การจัดส่งสินค้า การเก็บสินค้าคงคลัง เป็นต้น

(9) กลยุทธ์ทางด้านทรัพยากรมนุษย์ (human resources strategy) คือการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในการปฏิบัติภารกิจ โดยปรับปรุงคุณภาพชีวิตในการทำงาน กลยุทธ์ทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย การวางแผนกำลังคน (Manpower planning) การวางแผนสำหรับการจ้างงาน การวางแผนการจัดหาบุคลากรที่เหมาะสม การอบรมพนักงาน เป็นต้น

2) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (strategic implementation หรือ strategy in action) การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ยากที่สุดในการจัดการเชิงกลยุทธ์ เพราะการปฏิบัติต้องเกี่ยวข้องกับเครื่องมือหลายชนิดหรืองานขององค์กรหลายส่วนงานที่ปรับกลยุทธ์เข้าหากัน ผู้นำต้องวางบทบาทในการกระตุ้นและมีอิทธิพลต่อผู้อื่น ขั้นตอนการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติจะเกี่ยวพันกับองค์ประกอบหลายส่วน เช่น โครงสร้างขององค์กร ระบบการจ่ายค่าตอบแทนหรือรางวัลที่ได้รับ การจัดสรรงบประมาณ และกฎระเบียบขององค์กร นโยบายและวิธีปฏิบัติขององค์กร การจัดการเชิงกลยุทธ์จะเน้นที่การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์กรโดยการปฏิบัติตามกลยุทธ์ และจะต้องกระจายการปฏิบัติไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ตามบทบาทและหน้าที่ รวมทั้งการประสานกัน

3) การควบคุมกลยุทธ์เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตรวจสอบ กำกับดูแล ประเมินผลกลยุทธ์ให้มีกระบวนการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เทคนิคที่ใช้มีหลายวิธี ผู้นำต้องเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับองค์การ

เพ็ญภา พนมแก (2557, น. 28 - 29) ได้สรุปความเห็นจากบทความเรื่อง “แผนกลยุทธ์กับความสำเร็จขององค์กร” ซึ่งเขียนโดย วิจารณ์ อ่อนประเสริฐ ไว้ว่าสนใจ ความว่า การวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพจะสามารถทำได้โดยวิธีการจัดประชุมคณะกรรมการวางแผนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ทั้งนี้โดยต้องให้เป็นการประชุมที่มีจำนวนครั้งมากพอ และลักษณะการประชุมจะต้องเปิดกว้าง โดยมีการขยายขอบเขตทั่วถึงทุกจุดงานที่มีความสำคัญ พร้อมกับต้องเป็นการประชุมที่มีคุณภาพที่ผู้บริหารทุกคนต่างก็ทุ่มเทเอาใจใส่ในผลสำเร็จต่าง ๆ ที่จะทำได้ด้วย ในการจัดประชุมวางแผนนี้ จะมีการจัดการประชุมเพื่อพิจารณาส่วนประกอบของการวางแผนแต่ละส่วนหรือหลายส่วนรวมกันได้ ทั้งนี้สำหรับจำนวนครั้งของการประชุมจะมีมากครั้งเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความยากง่ายของแผนงานที่ต้องพิจารณา การให้ความสำคัญต่อการประชุมวางแผนในกระบวนการวางแผนนี้ นับว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของการวางแผนได้ไม่แพ้เนื้อหาของตัวแผนกลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นมา ทั้งนี้เพราะตามกระบวนการวางแผนที่มีการพัฒนาจัดทำแผนนั้น การคัดเลือกคณะกรรมการวางแผน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ บทบาทหน้าที่ของสมาชิก ตลอดจนการกำหนดลักษณะการประชุม และการกำกับการวางแผนตามขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่ามีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะการร่วมกันคิดร่วมปรึกษาซึ่งกันและกัน ตลอดจนการโต้แย้งเหตุผลกัน และการปรับแก้ไขบางอย่าง รวมทั้งการหาข้อสรุปที่ต้องกระทำภายในกระบวนการวางแผน หากทำได้ดีแล้ว คุณค่าของแผนงานก็จะมีมากขึ้นได้

แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของแผนกลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นมาก็มีความสำคัญในตัวของมันเอง ซึ่งควรจะต้องจัดทำขึ้นอย่างเหมาะสม และเป็นระเบียบครบครันตามกรอบของการวางแผนทางกลยุทธ์ที่กล่าวมาแล้วด้วย

การวางแผนเชิงกลยุทธ์นั้นเป็นการวางแผนที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่แน่ชัด มีการวิเคราะห์อนาคตและคิดเชิงการแข่งขัน ที่ต้องการระบบการทำงานที่มีความสามารถในการปรับตัวสูง สำหรับการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องการระบบการทำงานที่คล่องตัว ต้องการดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงในการนำสู่เป้าหมายในอนาคต สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อความอยู่รอด (survive) และความก้าวหน้า (growth) ขององค์กร ของหน่วยงาน หรือของธุรกิจของตนในอนาคต

การวางแผนกลยุทธ์หรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์นี้ มีส่วนเป็นอย่างมากต่อการสร้างความเป็นผู้นำ (leadership) หรือการสร้างภาพลักษณ์ (image) ที่แสดงถึงจุดเด่นของหน่วยงาน ขององค์กรหรือของธุรกิจ ในการวางแผนกลยุทธ์นั้น จะมีการกำหนดเป้าหมายรวมขององค์กร สำหรับดำเนินการในอนาคต ที่เรียกว่า “วิสัยทัศน์” มีการคิดในเชิงรุก มุ่งเอาดี เอาเด่น เอาความก้าวหน้า ก้าวไกล มุ่งเอาชนะ เอาความยิ่งใหญ่ เน้นคุณภาพ เอาความเป็นเลิศ ผู้ที่อยู่วงการวางแผนกลยุทธ์ทุกคน จะรู้จัก strategic business unit หรือ sbu และรู้จักบทบาทของหน่วยงานที่เป็นหน่วยระดับดาว (stars) หน่วยแม่วัว (cash cows) หน่วยที่เป็นสุนัข (dogs) กับหน่วยงานที่อยู่ในระดับน่าสงสัย (question marks) ต้องเฝ้าสังเกต และพวกนักพัฒนากลยุทธ์ส่วนใหญ่ จะรู้จัก SWOT analysis กับ SWOT matrices ที่ใช้ในการสร้างทางเลือกกลยุทธ์ (Alternatives) ที่มุ่งหา S สูง - O สูง, S สูง - T ต่ำ, W ต่ำ - O สูง และ W ต่ำ - T ต่ำ ว่าคืออะไร ต้องพิจารณาอะไรเป็นหลัก การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของเอกชนหรือในส่วนของรัฐก็ตาม จะเน้นความสามารถในการคาดคะเนสภาพในอนาคต การคิดไปในอนาคต เพื่อจะได้กำหนดหนทางหรือกลยุทธ์การทำงานในอนาคตของหน่วยงานสู่จุดหมายที่ต้องการ เพื่อเตรียมเผชิญกับการแข่งขันหรือเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เน้นถึงความสามารถในการปรับตัวขององค์กร เพื่อนำองค์กรไปสู่จุดหมายที่ต้องการ ซึ่งการวางแผนกลยุทธ์จำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพ (SWOT analysis) ของหน่วยงานก่อน

การศึกษาสภาพของหน่วยงานมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) การให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เพื่อการกำหนดกลยุทธ์ได้ตรงความต้องการตามภารกิจ บทบาทของหน่วยงาน และมีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2) การให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในเชิงโอกาสและอุปสรรคที่เปลี่ยนแปลงไป กับศักยภาพที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของหน่วยงาน เพื่อการกำหนดกลยุทธ์ของหน่วยงานได้สอดคล้องกับบทบาทภารกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งหากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปกลยุทธ์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, น. 15) กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการดำเนินการตามบทบาทและภารกิจของหน่วยงาน เช่น ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชนในท้องถิ่น บุคลากรในส่วนราชการ ผู้ส่งมอบงาน รวมถึงผู้รับบริการคือนักเรียนด้วย แยกรายละเอียด คือ

1) ประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานมีความสำคัญต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์หลักของหน่วยงานได้ถูกต้อง ตรงกับความต้องการ

ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนและการดำเนินงานของหน่วยงาน จำแนกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในหน่วยงาน (internal stakeholders) ได้แก่ ผู้บริหาร และบุคลากรระดับปฏิบัติหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา และครูและบุคลากรทางการศึกษา

(2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในการรับบริการ (marketplace stakeholders) เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง สถานประกอบการ ผู้รับจ้างและขายครุภัณฑ์และวัสดุในการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบพัสดุ เป็นต้น

(3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมแต่อยู่นอกหน่วยงาน (external stakeholders) เช่น สมศ. ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน NGO คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งกลุ่มการเมืองที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นต้น

2) ขั้นตอนและกระบวนการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่

(1) สำรวจภารกิจของหน่วยงานเพื่อวิเคราะห์หาผลผลิตและบริการที่สำคัญของแต่ละภารกิจ และนำมากำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของแต่ละผลผลิตและบริการที่สำคัญ

(2) จำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญของหน่วยงาน โดยให้เหมาะสมตามประเภทของผลผลิตและบริการ และความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงาน โดยดูว่าอะไรคือสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการจากหน่วยงาน และอะไรที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมอบให้หน่วยงาน

(3) จำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีในอนาคตโดยศึกษาจากความท้าทายเชิงกลยุทธ์ของหน่วยงาน นวัตกรรม โครงสร้างประชากร สภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดผลผลิตและบริการใหม่ ๆ ของหน่วยงานด้วย

(4) รวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในอดีต ปัจจุบันและในอนาคต รวมทั้งวิเคราะห์ข้อร้องเรียน และคำชมเชย เพื่อนำมาใช้เป็นปัจจัยนำเข้าในการวางแผนกลยุทธ์ของหน่วยงาน จัดลำดับความสำคัญของการให้บริการหรือส่งมอบบริการ ออกแบบ กระบวนการเพื่อสร้างหรือปรับปรุงการให้บริการ นำเสนอการให้บริการที่เหมาะสม รวมทั้งหาโอกาสในการพัฒนาบริการที่จะพึงมีในอนาคต

(5) วิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเรียงลำดับความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อประโยชน์ในการจัดทำกลยุทธ์และเรียงลำดับความสำคัญกลยุทธ์ งาน โครงการและงบประมาณ

(6) นำผลการวิเคราะห์จากตารางวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้รับบริการกลุ่มที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก เช่น ผู้ปกครอง สมศ. NGO สตง. อบต. เป็นต้น ให้นำไปวิเคราะห์ต่อในสภาพแวดล้อมภายนอก ว่าเป็นโอกาสหรืออุปสรรคต่อหน่วยงาน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน เช่น นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ว่าเป็นจุดแข็งหรือจุดอ่อน ของหน่วยงาน เพื่อนำไปกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อไป

ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม สมิตร์ สุวรรณ (2554, น. 61) ได้สรุปประเด็นรายละเอียดที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมไว้ว่า เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในหน่วยงาน สามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศพื้นฐานที่ครอบคลุมสิ่งที่มีอิทธิพล ความเสี่ยง ความท้าทายและข้อกำหนดที่สำคัญอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อโอกาส

และทิศทางในอนาคตของหน่วยงานและให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการมองการณ์ไกลเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ การจัดสรรทรัพยากร รวมถึงการบริหารจัดการโดยรวม ซึ่งมีเครื่องมือและเทคนิคสำหรับการวิเคราะห์ ได้แก่

1) five forces model เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่หน่วยงานแข่งขันอยู่ จะช่วยให้หน่วยงานเข้าใจสภาพแวดล้อมที่เป็นโอกาส (opportunities) และ อุปสรรค (threats) ของหน่วยงานได้อย่างชัดเจน

2) PESTLE analysis เป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน โดยพิจารณาถึงความมั่นคงทางการเมือง (political) สภาพเศรษฐกิจ (economic) สังคม (social) เทคโนโลยี (technology) กฎหมาย (legal) ผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อม (environment)

3) Value Chain Model เป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ขีดความสามารถและศักยภาพภายในหน่วยงาน โดยการวิเคราะห์กิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานดำเนินอยู่ในปัจจุบัน (as is) พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะที่ควรเป็น (to be) เพื่อก่อให้เกิดคุณค่าหาช่องว่าง (gap) ที่มีอยู่เพื่อจัดทำเป็นแนวทางในการลดช่องว่างดังกล่าว

4) SWOT analysis เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ของหน่วยงานเพื่อให้ทราบบริบทของหน่วยงานว่าเป็นอย่างไร เมื่อมีการประเมินปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายใน จะพบว่า มีปัจจัยใดที่เป็นโอกาสหรือข้อจำกัด และจุดแข็งหรือจุดอ่อนอย่างไรต่อหน่วยงาน หรือเข้ามาส่งผลกระทบต่อหน่วยงาน รวมถึงเป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ของหน่วยงานได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมถึงทำให้บุคลากรทุกระดับได้รับรู้และตระหนักร่วมกัน ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน SWOT analysis จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการวิเคราะห์บริบทอย่างเป็นระบบก่อนวางแผนการบริหารการศึกษา ซึ่งในการวิจัยนี้ นำเสนอการใช้ SWOT analysis ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการวางแผนการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เพ็ญภา พนมแก (2557, น. 45) กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหน่วยงานโดย SWOT analysis จะมีองค์ประกอบประเด็นการวิเคราะห์ และวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของหน่วยงาน ที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการบริหารการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1) สภาพแวดล้อมภายใน ประกอบด้วย strengths (จุดแข็ง : S) หมายถึง ปัจจัยหลักของสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานที่เป็นจุดแข็ง ข้อดีหรือข้อเด่นที่จะทำให้หน่วยงานประสบผลสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ weaknesses (จุดอ่อน : W) หมายถึง ปัจจัยหลักของสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานที่เป็นจุดอ่อน ข้อด้อยหรือจุดที่ควรพัฒนาส่งผลเสียต่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

รูปแบบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สามารถใช้หลักการวิเคราะห์ที่เรียกว่า 2S 4M หรือ McKinsey's 7-S Model ดังนี้

(1) แบบ 2S 4M คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานโดยนำปัจจัย 6 ด้านมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย

- ด้านโครงสร้างและนโยบาย (structure : S1) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องโครงสร้างการบริหารหน่วยงาน โครงสร้างการแบ่งหน้าที่ทำงาน ระบบงานของหน่วยงาน นโยบายของหน่วยงาน ฯลฯ

- ด้านผลผลิตและการบริการ (service : S2) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องการให้บริการทางการศึกษา คุณภาพของการให้บริการ คุณภาพนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฯลฯ

- ด้านบุคลากร (man : M1) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่อง ปริมาณบุคลากร คุณภาพบุคลากร ความเพียงพอของบุคลากร การพัฒนาบุคลากร ขวัญกำลังใจบุคลากร ความก้าวหน้าของบุคลากร ความรู้และความสามารถและทักษะของบุคลากร ฯลฯ

- ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน (money : M2) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่อง ความเพียงพอของงบประมาณ แผนการบริหารงบประมาณ ประสิทธิภาพการใช้จ่าย ความประหยัด ความคุ้มค่า ความคล่องตัวในการเบิกจ่าย ฯลฯ

- ด้านวัสดุอุปกรณ์ (material : M3) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องความเพียงพอของสื่อวัสดุครุภัณฑ์ คุณภาพของสื่อ การใช้และการบำรุงรักษาสื่อ เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ

- ด้านการบริหารจัดการ (management : M4) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องระบบการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของบุคลากร การกระจายอำนาจ การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การประชาสัมพันธ์ การระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วน ฯลฯ

(2) แบบ 7 S ตามแนวคิดของ McKinsey คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานโดยนำปัจจัย 7 ด้าน มาวิเคราะห์ ประกอบด้วย

- ด้านโครงสร้าง (structure : S1) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องโครงสร้างหน่วยงานที่ได้ตั้งขึ้นตามกฎหมาย การแบ่งหน่วยงาน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ และสายการบังคับบัญชา การพิจารณาลักษณะของโครงสร้างหน่วยงานมีประโยชน์ต่อการจัดทำกลยุทธ์ของหน่วยงาน เนื่องจาก ถ้าโครงสร้างหน่วยงานมีความเหมาะสมและสอดคล้อง คล่องตัวต่อการปฏิบัติงาน บุคลากรทราบขอบเขตงานความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงานผู้ปฏิบัติงาน สามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้ถูกต้องและรวดเร็วส่งผลดีต่อการผลักดันให้การดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่เลือกใช้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ก็จะเป็นจุดแข็งของหน่วยงาน แต่ถ้าโครงสร้างของหน่วยงานไม่เหมาะสมและสอดคล้องทำให้การดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่เลือกใช้ ไม่บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ก็จะเป็นจุดอ่อนของหน่วยงาน

- ด้านยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ (strategy : S2) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องทิศทางและขอบเขตที่หน่วยงานจะดำเนินการในระยะปานกลาง หรือระยะยาว ที่หน่วยงานได้ศึกษาว่าหน่วยงานของเรานั้นอยู่ที่ไหนในขณะนี้ พันธกิจของเราคืออะไร และใครเป็นผู้รับบริการแล้ววางแผนขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้หน่วยงานมีความสามารถในการแข่งขันและบริหารจัดการ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด/บรรลุวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ของหน่วยงานมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของหน่วยงานอย่างใกล้ชิดเนื่องจากการจัดโครงสร้างของหน่วยงานนั้นจะเป็นเครื่องมือให้การบริหารจัดการตามตามกลยุทธ์ของหน่วยงานนั้น ๆ บรรลุวัตถุประสงค์/วิสัยทัศน์ที่กำหนด

- ด้านระบบในการดำเนินงานของหน่วยงาน (systems : S3) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องระบบหรือขั้นตอนการดำเนินงานภายในหน่วยงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ช่วยให้หน่วยงานสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริหารจัดการหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์/วิสัยทัศน์ ตอบสนองกลยุทธ์ของหน่วยงาน เช่น ระบบงานมาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ระบบการวางแผน ระบบการนิเทศติดตามและรายงานผล ระบบด้านงบประมาณและระบบบัญชี / การเงิน การพัสดุ ระบบในการสรรหาและคัดเลือกพนักงาน ระบบในการฝึกอบรม ระบบในการติดต่อสื่อสาร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบติดตาม/ประเมินผล ระบบหรือขั้นตอนการทำงานเหล่านี้จะบ่งบอกถึงวิธีการทำงานต่าง ๆ ของหน่วยงาน

- ด้านแบบแผนหรือพฤติกรรมในการบริหารจัดการ (style : S4) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องรูปแบบระบบการบริหารจัดการของผู้บริหารหน่วยงาน รวมถึงบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำและคุณธรรมของผู้บริหารเนื่องจากการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้บริหาร จะเป็นแบบอย่างและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยงาน รวมถึงความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดของเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานมากกว่าคำพูดของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่ดีจะสามารถนำพาหน่วยงานไปสู่ความสำเร็จพร้อมด้วยคุณธรรม

- ด้านบุคลากรในหน่วยงาน (staff : S5) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องบุคลากรทุกระดับภายในหน่วยงาน ทั้งในเรื่องจำนวนบุคลากร เพียงพอ เหมาะสมกับเกณฑ์ รวมถึงตอบสนองต่อการเจริญเติบโตของหน่วยงานในอนาคต การปฏิบัติต่อบุคลากรภายในหน่วยงาน เช่น การพัฒนาทีมงาน การมอบหมายให้ฝ่ายบุคคลเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับด้านบุคลากรทั้งหมด หรือ การที่ผู้บริหารเข้ามาเกี่ยวข้องต่อการจูงใจและพัฒนาบุคลากร

- ด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ (skills : S6) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้บริการผู้รับบริการ ความสามารถในด้านการวิจัยและพัฒนา สมรรถนะ (competency) ของบุคลากร ทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งจะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบและบริหารจัดการให้สำเร็จ มีภาวะผู้นำ สามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ด้านค่านิยมร่วมกันของสมาชิกในหน่วยงาน (shared values : S7) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องแนวคิดร่วมกัน ค่านิยม ความคาดหวังของหน่วยงาน เป็นแนวคิดพื้นฐานของหน่วยงานแต่ละแห่งที่บุคลากรส่วนใหญ่ในหน่วยงานเห็นว่าเป็นสิ่งดี พึงปฏิบัติ จนกลายเป็นวัฒนธรรมในการทำงาน ทำให้เกิดปทัสถาน (norm) ของหน่วยงาน เช่น หน่วยงานที่มีความเป็นเลิศในการบริหารมักจะมีค่านิยมร่วมกัน “บริหารเชิงกลยุทธ์ เป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้” ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหาร

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน 7S เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนจะเน้นประเด็นใดประเด็นหนึ่งไม่ได้ ต้องวิเคราะห์ทุกประเด็นให้ครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการทั้งระบบ ทั้ง 7 ประเด็น เพราะเมื่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลกระทบต่อประเด็นอื่นด้วย

2) สภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย opportunities (โอกาส : O) หมายถึง ปัจจัยหลักของสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานที่เป็นโอกาส เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนหน่วยงานให้ประสบผลสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ threats (อุปสรรค : T) หมายถึง ปัจจัยหลักของสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานที่เป็นอุปสรรค ภัยคุกคามหรือข้อจำกัดที่จะทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่บรรลุวัตถุประสงค์

รูปแบบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก สามารถใช้หลักการวิเคราะห์ที่เรียกว่า STEP หรือ C-PEST ดังนี้

(1) แบบ STEP คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่น่าปัจจัย 4 ด้าน ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหน่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์ ได้แก่

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม (socio – cultural factors : S) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องโครงสร้างประชากร ระบบการศึกษา ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวคิดอนุรักษ์ คุณภาพชีวิต การอนามัยสภาพและกระแสสังคมและชุมชน ที่ล้อมรอบหน่วยงาน ความต้องการของประชาชน ปัญหาของสังคม เครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ฯลฯ

- ด้านเทคโนโลยี (technological factors : T) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยี การบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

- ด้านเศรษฐกิจ (economic factors : E) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องสภาพและแนวโน้มเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ภาวะทางการเงิน การว่างงาน อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย และการลงทุนต่าง ๆ ฯลฯ

- ด้านการเมืองและกฎหมาย (political and legal factors : P) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่อง รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ มาตรฐานการศึกษา หลักสูตร นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต้นสังกัด กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหน่วยงาน ฯลฯ

(2) แบบ C-PEST คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน น่าปัจจัย 5 ด้าน ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหน่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ มาวิเคราะห์ ให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ได้แก่

- ด้านพฤติกรรมของผู้รับบริการ (customer behaviors : C) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องผู้รับผลประโยชน์ ผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หน่วยงานท้องถิ่น ผู้ปกครอง ชุมชนที่อยู่โดยรอบ/สภาพของคู่แข่งและการแข่งขัน ฯลฯ

- ด้านการเมืองและกฎหมาย (political and legal factors : P) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ร.บ.การศึกษาภาคบังคับ มาตรฐานการศึกษา หลักสูตร นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต้นสังกัด กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหน่วยงาน ฯลฯ

- ด้านเศรษฐกิจ (economic factors : E) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องสภาพและแนวโน้มเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ภาวะทางการเงิน การว่างงาน อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ย และการลงทุนต่างๆ ฯลฯ

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม (social – cultural factors : S) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่อง โครงสร้างประชากร ระบบการศึกษา ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวคิดอนุรักษ์ คุณภาพชีวิต การอนามัย สภาพและกระแสสังคมและชุมชนที่ล้อมรอบหน่วยงาน ความต้องการของประชาชน ปัญหาของสังคม เครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ฯลฯ

- ด้านเทคโนโลยี (technological factors : T) เป็นการวิเคราะห์ในเรื่อง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการบริหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

เพ็ญภา พนมแก (2557, น. 30) ยังได้นำเสนอแนวคิดว่าการวางแผนกลยุทธ์จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ดังนี้

1) ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรต้องมองเห็นความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ ให้การสนับสนุนและผูกพันกับภารกิจ วัตถุประสงค์และกลยุทธ์อย่างจริงจัง โดยจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ที่จำเป็น ไม่ใช่เพียงแค่ต้องการให้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความทันสมัยของการบริหารงานหรือเป็นองค์กรชั้นนำ

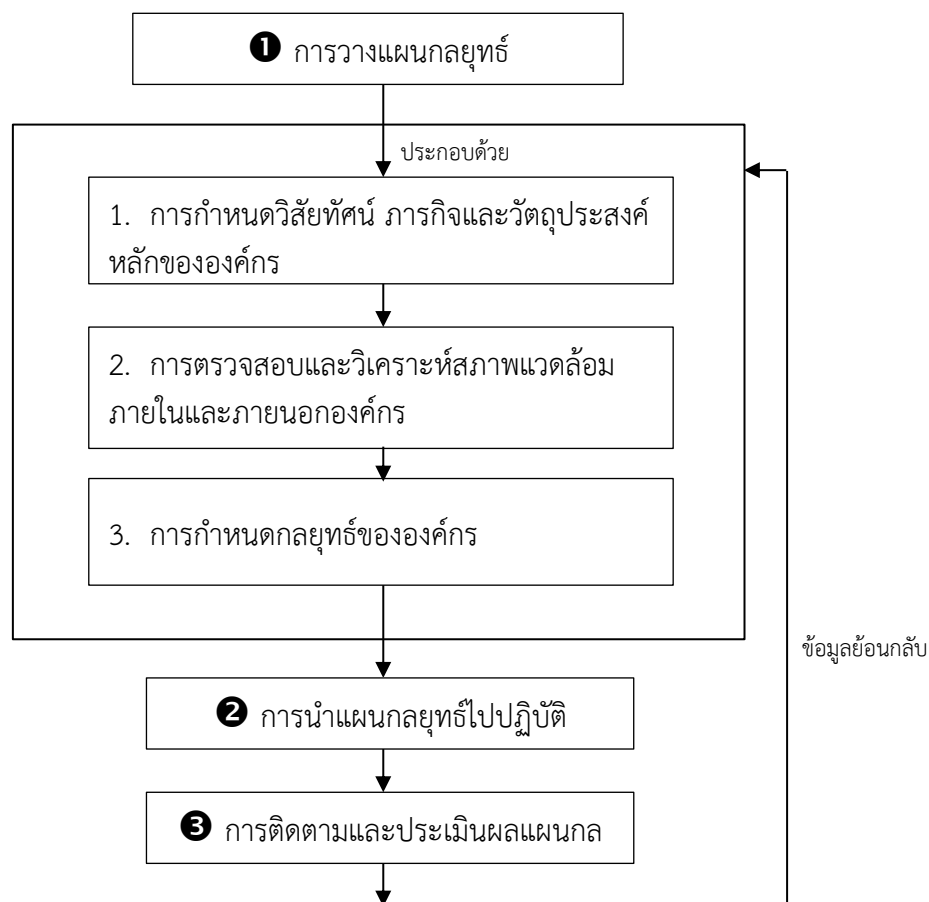
2) การมีส่วนร่วมและการยอมรับจากบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กรจะช่วยทำให้เกิดความผูกพันต่อแผนกลยุทธ์ขององค์กรและการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ โดยอาจจะจัดให้มีทีมวางแผน (planning team) อันประกอบด้วยผู้บริหารของฝ่ายต่าง ๆ มาร่วมกันดำเนินงานวิเคราะห์และจัดวางกลยุทธ์ขององค์กร ไม่ควรแยกกลุ่มผู้วางแผนกลยุทธ์และฝ่ายปฏิบัติการออกจากกันอย่างเด็ดขาด

3) ในหลายองค์กรจะพบว่าผู้ดำเนินการวางแผน (planning moderator) จะช่วยให้กระบวนการวางแผนกลยุทธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจจะช่วยให้ขั้นตอนการวางแผนเป็นไปตามกำหนดการอย่างราบรื่น สนับสนุนและกระตุ้นให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและตรงไปตรงมา เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ลดความขัดแย้งทางความคิดต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และสามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเชิงกลยุทธ์

4) ควรพยายามลดงานเอกสาร (paper work) เกี่ยวกับการวางแผนลงให้เหลือเท่าที่จำเป็นและใช้เวลาส่วนใหญ่กับการคิดวางแผนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามแผนงานต่าง ๆ จะต้องมีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย และถูกต้องมีการเผยแพร่ให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อใช้ในการอ้างอิงในการจัดสรรทรัพยากรและการดำเนินงานขององค์กร

5) ไม่ควรยึดติดกับกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ อย่างตายตัว แต่ควรให้การจัดทำแผนกลยุทธ์เป็นไปอย่างคล่องตัว โดยมุ่งเน้นที่เนื้อหาสาระ ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมและขีดสมรรถนะขององค์กรกับการจัดวางทิศทางและกลยุทธ์ในการดำเนินงาน รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการทบทวนเปลี่ยนแปลงได้เมื่อสถานการณ์ทั้งภายนอกและภายในองค์กรพลิกผันไป

6) แม้ว่าการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับสูงอาจต้องมีการใช้ดุลยพินิจอยู่บ้าง แต่การตัดสินใจดังกล่าวจะต้องอาศัยเทคนิค วิธีการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ต่าง ๆ ประกอบกับข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพมาสนับสนุน โดยเฉพาะการคาดการณ์แนวโน้มและผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ ความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูล ตลอดจนข้อสมมติฐานของเทคนิค วิธีการวิเคราะห์จึงมีความสำคัญมากต่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

แผนภูมิภาพที่ 2.4 การวางแผนกลยุทธ์

ที่มา : สุพานี สฤษฏ์วานิช, การบริหารเชิงกลยุทธ์ : แนวคิดและทฤษฎี, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553, หน้า 17

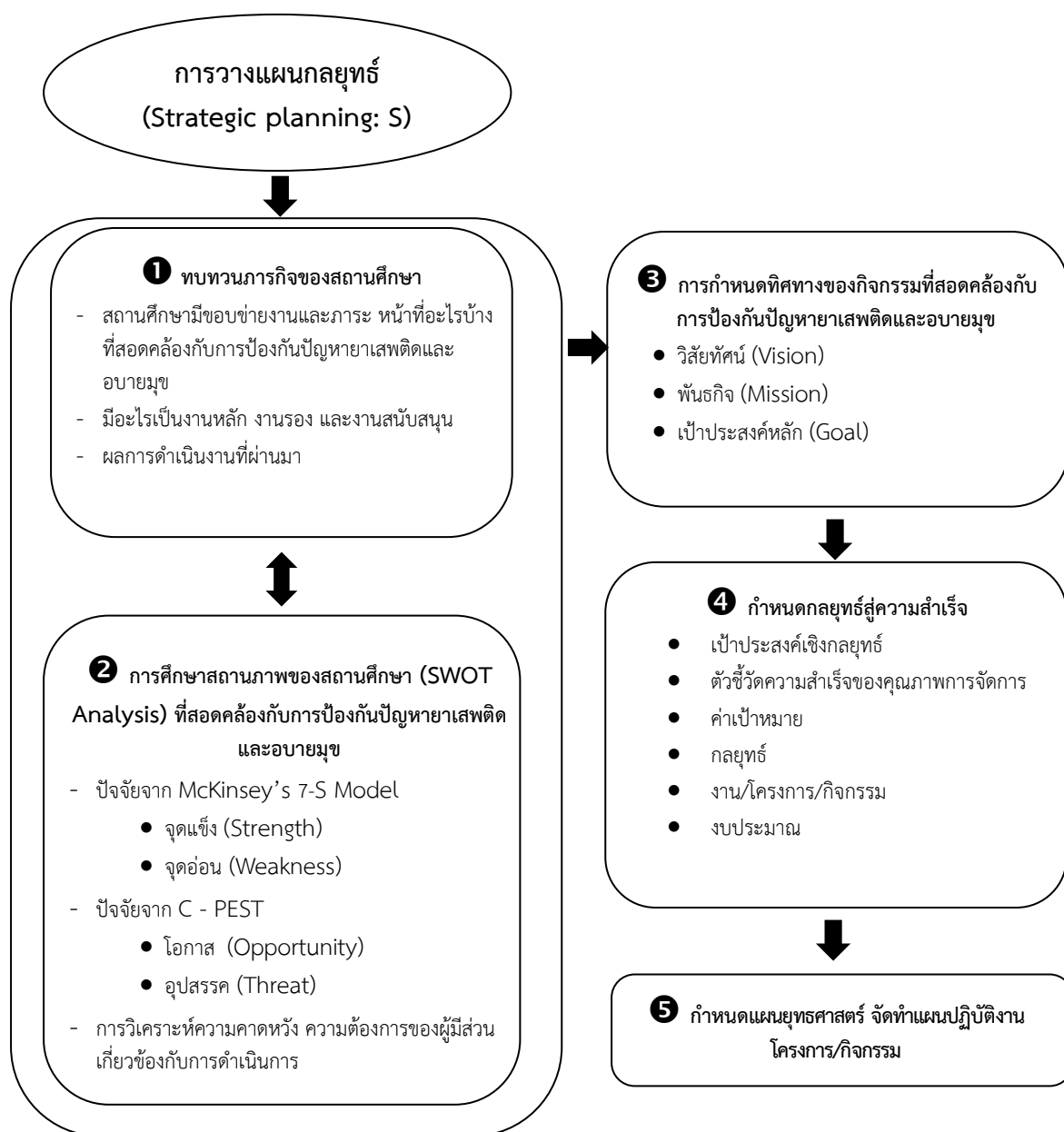
จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Dess and Miller (1993) Thompson and Strickland (1995) Glickman, Gordon and Ross-Gordon (2010) และสุพานี สฤษฏ์วานิช (2553) มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 2.3 และมีผลสรุปในภาพรวม ดังนี้

ตารางที่ 2.5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ

Dess and Miller (1993)	Thompson and Strickland (1995)	Glickman, Gordon and Ross-Gordon (2010)	สุพานี สุขภูวนิช (2553)
1) การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (strategic analysis) 2) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) 3) การควบคุมเชิงกลยุทธ์ (strategic control) 4) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (strategic leadership)	1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ (vision, mission, goal and objective) 2) การกำหนดกลยุทธ์ ทางเลือก (strategy formulation) 3) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategy implementation) 4) การประเมินผลและ การควบคุมเชิงกลยุทธ์ (evaluation and strategic control)	1) การกำหนดปรัชญา ขององค์กร 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ ขององค์กร 3) การกำหนดพันธกิจ 4) การกำหนดนโยบาย 5) การวิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมภายนอก 6) การวิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมภายใน 7) การกำหนด วัตถุประสงค์ 8) การกำหนดยุทธศาสตร์ ทางเลือก 9) การกำหนดแผน ปฏิบัติการ	1) การวางแผนกลยุทธ์ (1) การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและวัตถุประสงค์ หลักขององค์กร (2) การตรวจสอบและ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายในและภายนอก องค์กร (3) การกำหนดกลยุทธ์ ขององค์กร 2) การนำแผนกลยุทธ์ไป ปฏิบัติ 3) การติดตามและ ประเมินผลแผนกลยุทธ์

สรุปว่า การวางแผนกลยุทธ์ เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ซึ่งเป็นลักษณะของการบริหารที่กระทำอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม การวางแผนกลยุทธ์เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร เพราะการตัดสินใจแก้ปัญหาใด ๆ ในองค์กรต้องคำนึงถึงผลงานในระยะยาว ซึ่งการวางแผนกลยุทธ์มีกระบวนการสำคัญด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพของหน่วยงาน (SWOT analysis) ที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หาคจุดแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก หาโอกาส และอุปสรรคก่อน แล้วนำไปสร้างประเด็นเชิงกลยุทธ์ กำหนดกลยุทธ์ เลือกกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควบคุมและประเมินผลการใช้ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการ ทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ความเป็นธรรม พลังการทำงานและความผูกพัน ความยอมรับในงาน

อนึ่ง จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์เพื่อใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งในองค์ประกอบด้านกระบวนการของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสียดสีและอภัยมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยกำหนดขั้นตอนของการวางแผนกลยุทธ์ไว้ ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 2.5 กระบวนการของการวางแผนกลยุทธ์ในรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จากข้อสรุปของผู้วิจัย

7. แนวคิดการบริหารภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม

การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดรับกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายในใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ หรือออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมากจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่ง และไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ การสร้างภาคีเครือข่ายสามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วย การเปิดโอกาสให้บุคคล และองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน มีการให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เหมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

7.1 ความหมายของภาคีเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548, น. 8) ให้ความหมายภาคีเครือข่าย คือ ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของภาคีเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

กองสุศึกษา (2556, น.10) ได้ให้ความหมายของภาคีเครือข่าย คือ การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กลไกของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ มีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ และยังทำให้มีพลังต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การเชื่อมโยงกันในลักษณะภาคีเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงเข้าหากันเป็นภาคีเครือข่าย มิใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกัน ในระดับเพียงแค่ว่าการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันด้วยเป้าหมายที่ร่วมกันด้วย

จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ (2561, ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ภาคีเครือข่าย หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กร ที่มีเป้าหมายร่วมกัน รวมตัวกันด้วยความสมัครใจ เพื่อทำกิจกรรมองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย (ร่วมคิด/วางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล) โดยมีความสัมพันธ์แนบแน่น มีความเสมอภาค และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

Loei.go.th (2561, ออนไลน์) กล่าวถึงภาคีเครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในภาคีเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ประเด็นสำคัญของนิยามข้างต้น คือ 1) ความสัมพันธ์ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ 2) กิจกรรมที่ต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน 3) การเป็นสมาชิกต้องไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวตนของคนหรือองค์กรนั้น ๆ

สรุปได้ว่า ภาคีเครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงกันของกลุ่มบุคคล องค์กร โดยจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้นภาคีเครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมาย

แล้ว ภาคิเครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีการกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นภาคิเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

7.2 ลักษณะการก่อเกิดของภาคิเครือข่าย

ภาคิเครือข่ายแต่ละภาคิเครือข่ายต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน การสร้างภาคิเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างภาคิเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในภาคิเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างภาคิเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อกับการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย ดังนั้นจึงแบ่งชนิดของภาคิเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ (Loei.go.th, 2561, ออนไลน์) คือ

7.2.1 ภาคิเครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ

ภาคิเครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ร่วมกัน แสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในภาคิเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) ภาคิเครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติเป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นภาคิเครือข่าย เพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น ภาคิเครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วมักจะเข้มแข็ง ยั่งยืนและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

7.2.2 ภาคิเครือข่ายจัดตั้ง

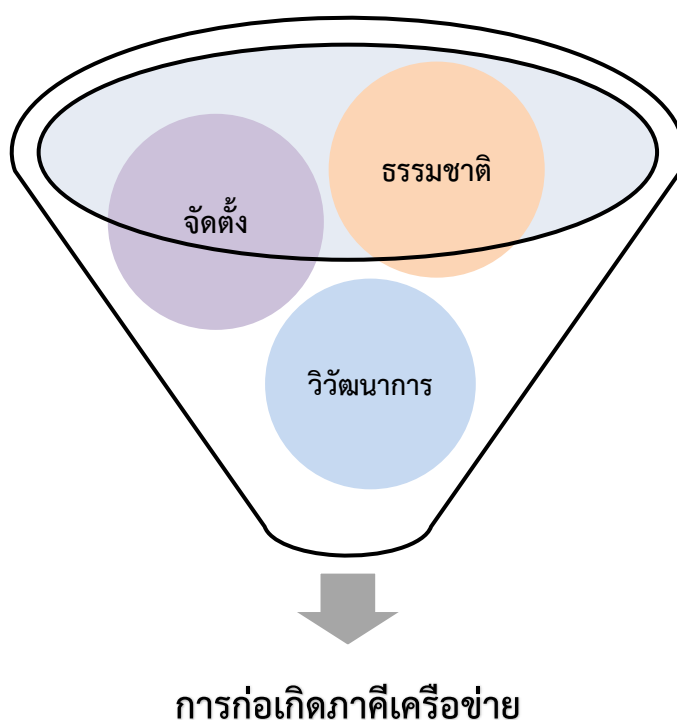
ภาคิเครือข่ายจัดตั้งมักจะมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคิหรือสมาชิกที่เข้าร่วมภาคิเครือข่ายมักจะไม่ได้มีพื้นฐานความต้องการ ความคิดความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งภาคิเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปในที่สุด เว้นแต่ว่าภาคิเครือข่ายจะได้รับ การชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นภาคิเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของภาคิเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของภาคิเครือข่ายลงเมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

7.2.3 ภาคิเครือข่ายวิวัฒนาการ

เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์ กว้าง ๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง

หรือการไปได้เห็นการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายอื่น ๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกันสร้าง พันธสัญญาเป็นภาคีเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง ภาคีเครือข่ายที่ว่ามันจะไม่ได้เกิดจากแรง กระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้น และสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับภาคี เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ภาคีเครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น ภาคีเครือข่าย ผู้สูงอายุ ภาคีเครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

ลักษณะการก่อเกิดของภาคีเครือข่าย สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 2.6 ลักษณะการก่อเกิดของภาคีเครือข่าย

7.3 องค์ประกอบของภาคีเครือข่าย

การทำงานแบบภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะสมาชิกภาคีเครือข่ายต่างมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้ กลไกของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ มีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ และยังทำให้มี พลังต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การเชื่อมโยงกันในลักษณะภาคีเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงเข้าหากัน เป็นภาคีเครือข่ายมิใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแค่การพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือ ทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายที่ร่วมกันด้วย โดยลักษณะของภาคีเครือข่ายสามารถนำมาเขียนเป็น แผนภูมิภาพได้ ดังนี้

ภาคีเครือข่ายเทียม

- การชุมนุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก
- ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน
- ไม่ได้ตั้งใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน
- การรวมกลุ่มแบบวัตถุประสงค์ชั่วคราว
- รวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน

ภาคีเครือข่ายที่แท้จริง

- มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception)
- การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision)
- มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits)
- การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในภาคีเครือข่าย (stakeholders participation)
- มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship)
- มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (interdependent)
- มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction)

แผนภูมิภาพที่ 2.7 องค์ประกอบของภาคีเครือข่าย

ภาคีเครือข่ายเทียม (pseudo network) หมายถึง ภาคีเครือข่ายที่เป็นการมาชุมนุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน และไม่ได้ตั้งใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มแบบวัตถุประสงค์ชั่วคราว หรือรวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ดังนั้นการทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของภาคีเครือข่ายจึงมีความสำคัญเพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถสร้างภาคีเครือข่ายแท้จริงแทนการสร้างภาคีเครือข่ายเทียม (Loei.go.th., 2561, ออนไลน์)

ภาคีเครือข่ายที่แท้จริง (fact network) ต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 อย่าง คือ

1) มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception) ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นภาคีเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของภาคีเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของภาคีเครือข่ายที่ทำให้ภาคีเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้วจะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกของภาคีเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างกันช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความต่างต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนให้การยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision) วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่ต่างกันในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของภาคีเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะมีแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกภาคีเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของภาคีเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแบบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

3) มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits) คำว่าผลประโยชน์ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน และผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวเงิน ถ้าการเข้าร่วมในภาคีเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคคล หรือถ้ามีผลประโยชน์ร่วมกันก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในภาคีเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้นการที่จะนำบุคคลใดเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่บุคคลนั้นจะได้รับจากการเข้าร่วม อาจต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่บุคคลจะร้องขอ ลักษณะผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เข้ามาเป็นสมาชิกเพียงมีชื่อและเนื่องจากมีตำแหน่งในภาคีเครือข่ายแต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากภาคีเครือข่ายไปในที่สุด

4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในภาคีเครือข่าย (stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในภาคีเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาความเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นสถานะของสมาชิกในภาคีเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (partner)” ของภาคีเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (horizontal relationship) คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในภาคีเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามาประกอบ ซึ่งจะสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคีเครือข่ายมาก

5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้ภาคีเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของภาคีเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

6) มีการเกี่ยวพันพึ่งพากัน (interdependent) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ภาคีเครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกภาคีเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัติดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากภาคีเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในภาคีเครือข่าย การ

ทำให้หุ้นส่วนของภาคีเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าการที่หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไป อาจจะทำให้ภาคีเครือข่ายล้มได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของภาคีเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7) มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction) สมาชิกในภาคีเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคีเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรจะต้องมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (reciprocal exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับภาคีเครือข่าย

องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปจำแนกระหว่างภาคีเครือข่ายแท้กับภาคีเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายด้วย

นอกจากองค์ประกอบที่เป็นการดำเนินงานระหว่างภาคีเครือข่ายแล้ว ยังมีองค์ประกอบของภาคีเครือข่ายที่เป็นตัวบุคคล ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายด้วย ดังนี้

1) ผู้จัดการภาคีเครือข่าย มีหน้าที่ในการดูแลรักษาภาคีเครือข่าย ดังต่อไปนี้

(1) ช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นสมาชิกรวมตัวกันทำงาน โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อ เช่น การประชุมประจำปี การจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล การแก้ปัญหาร่วมกัน การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมใหม่

(2) สมาชิกแกนนำต้องเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างกัน โดยการส่งข่าวผ่านจดหมายข่าวของภาคีเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เก็บรวบรวมข้อมูลและตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลของภาคีเครือข่ายเพื่อให้สมาชิกเข้าถึง

(3) สร้างความรักความผูกพัน และความไว้วางใจระหว่างคนในกลุ่มสมาชิก เริ่มจัดกิจกรรมง่าย ๆ ที่มีโอกาสประสบความสำเร็จร่วมกันก่อน มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มสมาชิกเป็นประจำ จัดเวทีให้มีการพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมาเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างกลุ่มสมาชิก จัดกิจกรรมส่งต่องานที่เกี่ยวข้อง

(4) จัดให้มีกระบวนการตัดสินใจโดยให้สมาชิกทุกกลุ่มมีส่วนร่วม พยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้มีการเสนอความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่รวบอำนาจ ควรแบ่งกันเป็นผู้นำตามความถนัด ทำการรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกทุกกลุ่มก่อนการตัดสินใจเพื่อทำให้เกิดการยอมรับและเต็มใจที่จะนำผลการตัดสินใจของภาคีเครือข่ายไปปฏิบัติ

(5) วางแผนการประสานงานระหว่างสมาชิกและเชื่อมต่อกับภาคีเครือข่ายอื่น ๆ จัดระบบการประสานงานให้คล่องตัวและทั่วถึง การประสานงานถือเป็นหน้าที่หลักของสมาชิกแกนนำเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสนับสนุนทุกระดับให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

2) กลุ่มสมาชิกแกนนำ

การพัฒนาสมาชิกแกนนำที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มสมาชิกภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากคนภายนอก เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้คนภายนอกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของภาคีเครือข่ายมากขึ้น สมาชิกแกนนำจะต้องมีการพัฒนากลุ่มเพื่อให้มีความเข้มแข็ง มีวุฒิภาวะสูง มีความเป็นทีม ประสิทธิภาพสูง มีการรวมตัวของสมาชิกในกลุ่มสูง มีการสื่อสารทั่วถึงและโปร่งใส มีความไว้วางใจระหว่างสมาชิก ใช้กระบวนการการตัดสินใจแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการประสานงานระหว่างสมาชิกให้ครบถ้วนและเป็นเอกภาพ ประสานงานกับองค์กรภายนอกภาคีเครือข่ายได้เป็นอย่างดี

7.4 โครงสร้างภาคีเครือข่ายและการดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย

ในชุมชนการจัดโครงสร้างภาคีเครือข่าย มีส่วนสำคัญต่อการจัดวางตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ งานบุคคลและกลุ่มในแต่ละชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งการจัด โครงสร้างภาคีเครือข่ายมีหลากหลายรูปแบบ แต่ขอนำเสนอเพียง 2 รูปแบบ (กองสุศึกษา, 2556, 11 – 12) ดังนี้

1) รูปแบบตามแนวดิ่ง เป็นโครงสร้างภาคีเครือข่ายตามอำนาจหน้าที่ที่มีการจัดลำดับชั้นที่มีการลดหลั่นกันลงไปตามโครงสร้างบังคับบัญชาแบบลำดับชั้น โดยมีแกนนำซึ่งเป็นผู้นำภาคีเครือข่ายและผู้มีอำนาจในการสั่งการ หรือระดมมวลชนสมาชิกในภาคีเครือข่ายให้มาร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของภาคีเครือข่าย โดยสมาชิกมีหน้าที่รับการถ่ายทอดคำสั่งเท่านั้น การสร้างภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

2) รูปแบบตามแนวนราบ เป็นโครงสร้างภาคีเครือข่ายที่เน้นในการประสานงาน/การมอบหมายงาน และความร่วมมือในแนวนราบเป็นหลัก อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำที่เป็นจุดเชื่อมต่อ (node) ของแต่ละภาคีเครือข่าย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลักษณะกลไกบริหาร ภาคีเครือข่ายของกลุ่ม/ภาคีเครือข่ายประชาคม โครงสร้างภาคีเครือข่ายแบบนี้ จึงให้ความสำคัญกับแกนนำหรือผู้นำภาคีเครือข่าย ซึ่งภาวะผู้นำของภาคีเครือข่ายมีความสำคัญมากในการผลักดันไปสู่ความสำเร็จของผลงาน ทั้งนี้การใช้ภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนเป็นการอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม ในรูปของความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและความสัมพันธ์ฉันท์มิตรในการประสานงานและขอความร่วมมือในการดำเนินงาน

ส่วนใหญ่ภาคีเครือข่ายในชุมชน มักจะเป็นภาคีเครือข่ายตามแนวนราบ ซึ่งนอกจากการให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของแกนนำกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำของกลุ่มภาคีเครือข่ายต่าง ๆ แล้ว ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหรือประชาคมอย่างมาก

การดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย

ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นในลักษณะของภาคีเครือข่าย ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของความร่วมมือ โดยมีการดำเนินงานร่วมกัน (จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ, 2561, ออนไลน์) ดังนี้

1) การประสานงาน (coordination) หมายถึง เป็นวิธีที่คนจำนวนมากมาร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตกลงกัน โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่เพื่อมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบปฏิบัติด้วยความสามัคคี สมานฉันท์ และมีประสิทธิภาพที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าการประสานงาน หมายถึง การจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายขององค์กรนั้นอย่างสมานฉันท์

2) ความร่วมมือ (cooperation) หมายถึง ความเต็มใจของแต่ละคนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง ตามเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงานความร่วมมือจะเป็นการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็น “เจ้าของหรือเจ้าภาพ” งานหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วขอให้ฝ่ายอื่นเข้าร่วม มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้ง ๆ ไป ไม่มุ่งความต่อเนื่องและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่มุ่งจะให้กิจกรรมนั้น ๆ แล้วเสร็จตามความต้องการของฝ่ายเจ้าของงาน ความร่วมมือเป็นการช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ แม้จะไม่มีหน้าที่โดยตรง อาจจะทำเรื่องเดียวกันในเวลาเดียวกันหรือต่างเวลาก็ได้ แม้กระทั่งอาจให้ความร่วมมือทำบางเรื่องบางเวลา

3) การทำงานร่วมกัน (collaboration) หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือองค์กรตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไป มาทำงานร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม และรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตามโครงสร้างที่มีอยู่ในองค์กร รวมทั้งเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ปฏิบัติงานต่างก็เกิดความพอใจในการทำงานนั้น

4) การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนของหน่วยงานนั้นหรือองค์กร ร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีลักษณะของกระบวนการ (process) อันมีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ ๆ เพื่อการสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมดำเนินการ

การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือภาคีเครือข่าย ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของภาคีเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนภาคีเครือข่ายที่ดีที่สุด ซึ่งเมื่อมีการสร้างพันธสัญญาเป็นภาคีเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง ภาคีเครือข่ายที่ว่ำนนี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดีเมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ดังนั้นในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาภาคีเครือข่ายต้องดำเนินการ ดังนี้

(1) สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม

(2) สร้างการยอมรับความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก

(3) มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จอย่าทำกิจกรรมที่ยากโดยเฉพาะครั้งแรกๆ เพราะถ้าทำไม่สำเร็จอาจทำให้ภาคีเครือข่ายที่เริ่มก่อตัวเกิดการแตกสลายได้

(4) จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ

(5) สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้

(6) สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในภาคีเครือข่าย

(7) สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับภาคีเครือข่าย

(8) สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในภาคีเครือข่าย ในลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน

(9) จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของภาคีเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อกับคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในการสืบทอดความเป็นภาคีเครือข่ายต่อไป

(10) จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงาน เพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

(11) จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายเข้าด้วยกัน

การรักษาภาคีเครือข่าย

ตราบใดที่ภารกิจภาคีเครือข่ายยังไม่สำเร็จ ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาภาคีเครือข่ายไว้ ประคับประคองให้ภาคีเครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และบางกรณีหลังจากภาคีเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ก็จำเป็นต้องรักษาความสำเร็จของภาคีเครือข่ายไว้ หลักการรักษาความสำเร็จของภาคีเครือข่าย (Loei.go.th., 2561, ออนไลน์) มีดังนี้

- 1) มีการจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง
- 2) มีการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกภาคีเครือข่าย
- 3) กำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ
- 4) จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ
- 5) ให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญห
- 6) มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ภาคีเครือข่ายหยุดชะงักหรือถดถอยหากไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่สมาชิกของภาคีเครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อไม่มีกิจกรรมก็ไม่มีกลไกจะดึงสมาชิกเข้าหากัน สมาชิกของภาคีเครือข่ายก็จะไม่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลงก็จะส่งผลให้ภาคีเครือข่ายเริ่มอ่อนแอ สมาชิกจะเริ่มสงสัยในการคงอยู่ของภาคีเครือข่าย บางคนอาจพาลคิดไปว่าภาคีเครือข่ายล้มเลิกไปแล้ว

ความยั่งยืนของภาคีเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกของภาคีเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ การที่จะรักษาภาคีเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนดโครงสร้างและตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมเดียวที่ใช้สำหรับสมาชิกทุกคน ในสำรวจดูความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปในแต่ละคนและแต่ละกลุ่ม กล่าวคือควรมีกิจกรรมย่อยที่หลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองความสนใจของสมาชิกกลุ่มย่อยในภาคีเครือข่ายด้วย

โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ก็ยังต้องอยู่ในทิศทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของภาคีเครือข่าย กิจกรรมเหล่านี้อาจจะจัดในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การพบปะเพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน ฯลฯ หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น จัดกีฬาสนทนาการระหว่างสมาชิก การจัดงานประเพณีท้องถิ่นร่วมกัน เป็นต้น หากในกรณีที่ภาคีเครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขวางมาก กิจกรรมไม่ควรรวมศูนย์อยู่เฉพาะส่วนกลาง ควรกระจายจุดพบปะสังสรรค์หมุนเวียนกันไป เพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมได้โดยสะดวก

การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกภาคีเครือข่าย

สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาภาคีเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่สมาชิกของภาคีเครือข่ายเกิดความรู้สึกลบตลบไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหาข้อตกลงไม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกร้าว ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างทันท่วงที ก็จะนำไปสู่ความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของภาคีเครือข่ายได้ ดังนั้นควรมีการจัดกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่จัดในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น

นอกจากนี้สมาชิกของภาคีเครือข่ายต้องพึงตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสัมพันธภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้น สมาชิกควรแสดงความเป็นมิตรต่อกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งต้องรีบแก้ไขและดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ นอกจากนี้ควรมีมาตรการป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เช่น ในการจัดโครงสร้างองค์กร ควรแบ่งอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน และไม่ซ้ำซ้อน การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การกำหนดผู้นำที่เหมาะสม การกำหนดกติกาอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เป็นต้น

การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ

สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของภาคีเครือข่ายตราบเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้นควรทำการวิเคราะห์เพื่อแบ่งสิ่งจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่ใกล้เคียงกัน ออกเป็นกลุ่ม ๆ อาทิ ค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับ ฯลฯ อันจะนำไปสู่มาตรการในการสร้างแรงจูงใจสำหรับบุคคลในแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง

ถ้าจำเป็นจะต้องให้ค่าตอบแทนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจ ควรเป็นการแลกเปลี่ยนกับผลงาน มากกว่าการให้ผลตอบแทนในลักษณะเหมาจ่าย กล่าวคือ ผู้ที่รับค่าตอบแทนต้องสร้างผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน โดยผลงานที่ได้ต้องสนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาภาคีเครือข่าย และควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน เพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้ทุน การให้ค่าตอบแทนก็ไม่ควรให้ทั้งหมดในงวดเดียว ทั้งนี้เพื่อให้มีการปรับลดค่าตอบแทนได้หากผู้รับทุนไม่ดำเนินการตามสัญญา

ในกรณีที่ต้องการให้เกียรติยศและชื่อเสียงเป็นสิ่งจูงใจ โดยเฉพาะในงานพัฒนาสังคมที่มักไม่มีค่าตอบแทนการดำเนินงาน จำเป็นจะต้องหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ตาม

ทฤษฎีของ Maslow ความต้องการการยกย่องจากผู้อื่น (esteem needs) ที่อยู่ในรูปของอำนาจ เกียรติยศชื่อเสียง หรือสถานะทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาใช้จูงใจได้ อาจทำเป็นในรูป “สัญลักษณ์” บางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการได้รับเกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทางสังคม เช่น การประกาศเกียรติยศ เข็มเชิดชูเกียรติ โล่เกียรติยศ เป็นต้น โดยสัญลักษณ์เหล่านี้ต้องมีคุณค่าเพียงพอให้บุคคลปรารถนา อยากที่จะได้ และควรมีเกียรติยศหลายระดับที่จูงใจสมาชิกภาคีเครือข่ายให้ร่วมมือลงแรงเพื่อไต่เต้า ไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งจะช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง และควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่รายชื่อ คนกลุ่มนี้อย่างกว้างขวาง

การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ

หลายภาคีเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุน การดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือ เงินทุน ในการดำเนินงาน ซึ่งเปรียบเสมือนเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงภาคีเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ ภาคีเครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมี ระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ หากการดำเนินงาน ไม่คืบหน้าอาจให้ระงับทุนได้

การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญห

ภาคีเครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคีเครือข่ายที่ เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้ภาคีเครือข่าย สามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อ ทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะการเป็นผู้นำ ให้กับสมาชิกภาคีเครือข่าย

การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

องค์กรหรือภาคีเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความล้มเหลวอย่าง รุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะไม่ได้สร้างคนให้ขึ้นมารองรับต่อจากคนรุ่นก่อนเพื่อการสานต่อภารกิจ ของภาคีเครือข่าย จึงจำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ภาคีเครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มี คุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับภาคีเครือข่ายและที่ สำคัญ คือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในภาคีเครือข่ายได้ ดำเนินการให้คน เหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกแกนหลัก เพื่อสืบสานหน้าที่ ต่อไปเมื่อสมาชิกแกนหลักต้องหมดวาระไป

นอกจากนี้ กองสุขศึกษา (2556, น. 16) ได้กล่าวถึงการพัฒนาภาคีเครือข่ายสู่ความเข้มแข็ง ยั่งยืนต้องดำเนินการ ดังนี้

- 1) จัดเวทีประชาคมเข้าใจปัญหาสุขภาพของท้องถิ่น มีความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาและ กิจกรรม โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นที่ปรึกษาด้านการให้ข้อมูลและความรู้ด้านสุขภาพ องค์การ บริหารส่วนตำบลสนับสนุน งบประมาณ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. กลุ่มองค์กรต่าง ๆ สมาชิกชมรมฯ ร่วมมือในการทำกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

- 2) มีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนปฏิบัติงาน และประเมินผลการทำงานในแต่ละกิจกรรม ของภาคีเครือข่าย

3) มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกภาคีเครือข่าย เป็นการสร้างความเข้าใจจากสมาชิกไปยังสมาชิกอื่น หรือเป็นกระบวนการส่งข่าวสารระหว่างสมาชิกหรือภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้ปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของภาคีเครือข่าย โดยจุดเริ่มต้นต้องทำให้สารและสื่อสารนั้นเรียบง่ายปฏิบัติได้มากที่สุดและง่ายต่อการจำด้วย สามารถทำได้โดยอาศัยหลักและขั้นตอนของการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารนับเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการรักษาสัมพันธภาพของภาคีเครือข่าย ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก การสื่อสารยังมีความจำเป็นต่อการพัฒนาภาคีเครือข่าย

4) สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกภาคีเครือข่าย ทั้งแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ มีรูปแบบหรือไม่มีรูปแบบ เช่น การจัดงาน ประเพณี เทศกาลต่าง ๆ ร่วมกันจัดงานแข่งขันกีฬา

5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกภายในภาคีเครือข่าย เช่น การจัดเวทีชาวบ้าน การศึกษาดูงาน การจัดประชุม

การสร้างการมีส่วนร่วม

ในการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่คนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมในการให้/รับรู้ ข้อมูลข่าวสาร หรือรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมคิด วางแผน หารูปแบบแนวทาง วิธีการ/กิจกรรมในการดำเนินงานส่งเสริมให้เกิดการมีประเด็นที่ถูกต้อง ร่วมตัดสินใจ สรุปความคิดเห็น กำหนดวิธีการจัดกิจกรรม การใช้ทรัพยากร ร่วมทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมจัดกิจกรรมในโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง ของกลุ่ม ของชุมชน ร่วมตรวจสอบหรือร่วมติดตาม ประเมินผลการจัดกิจกรรมในการดำเนินงาน โดยใช้ข้อมูลปัญหาของชุมชนเป็นฐาน ซึ่งหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ (กองสุขศึกษา, 2556) ดังนี้

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (inform) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุดแต่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกที่ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิธีการ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2) การรับฟังความคิดเห็น (consult) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ ซึ่งมีวิธีการ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3) การเกี่ยวข้อง (involve) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ ซึ่งมีวิธีการ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาประเด็นนโยบาย มาตรการสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย/มาตรการ

4) ความร่วมมือ (collaboration) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้แทนภาคการศึกษา โดยเป็นหุ้นส่วนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (empower) เป็นขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุด โดยประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ

วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชน หัวใจของการดำเนินงานที่ทำให้ประสบความสำเร็จด้วยวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย คือ การมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐและเอกชน จะเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุน การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการประชุม การประชาคมและการประชาสัมพันธ์ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้าประชาชนไม่มีความเข้าใจหรือมองไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้นั้น การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จก็จะดำเนินการได้ยากมาก ดังนั้น ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาคน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (กองสุขศึกษา, 2556) มีดังนี้

1) ส่งเสริมภาคีเครือข่ายให้เป็นแกนเชื่อมประสานกับภาคีเครือข่ายหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

2) ส่งเสริมให้มีผู้นำในกระบวนการพัฒนาการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านสุขภาพ

3) มีการส่งเสริมการวางแผนดำเนินงาน ผู้ทำงานระดับพื้นที่และภาคีเครือข่ายมีศักยภาพในการดำเนินงานร่วมกัน

4) ส่งเสริมให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้กับแกนนำและคนในชุมชน ที่ไม่เพียงเปิดการเรียนรู้ในชุมชน หากต้องไปปฏิสัมพันธ์กับองค์กร หน่วยงานและชุมชนภายนอกที่หลากหลาย ทำให้เกิดการเรียนรู้และนำมาพัฒนาต่อยอด สิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้วและขยายงานออกไปจากเดิมมากขึ้น

5) ส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมของข้อมูล ความรู้ในการเรียนรู้ในชุมชน

6) สร้างความร่วมมือของชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายอย่างจริงจัง

7) ส่งเสริมให้มีการหนุนเสริมจากภายนอก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านงบประมาณ การจัดการวิชาการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานของชุมชนเป็นไปต่อเนื่อง

8) การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม และให้การยอมรับต่อบทบาทของหน่วยงานภาคีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน องค์กรชุมชน สมาคม อาสาสมัคร สาธารณสุข กลุ่ม/ชมรม ผู้นำชุมชนและเยาวชนที่มีอยู่หลากหลายในพื้นที่ต่อการให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

9) ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีการค้นพบสิ่งดี ๆ ในชุมชนแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่กัน

10) ประชาชนรับรู้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

11) ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้รู้หรือปราชญ์ในพื้นที่ นับว่ามีต้นทุนทางสังคมที่เป็นโอกาส

8. บริบทของศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

8.1 ข้อมูลพื้นฐาน

8.1.1 ประวัติความเป็นมา

ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จัดสร้างขึ้นตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดสร้างศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียน/กิ่งอำเภอ ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2536 โดยได้ใช้ชื่อสถานศึกษาว่า “ศูนย์บริการ การศึกษาานนอกโรงเรียนกิ่งอำเภอด่านมะขามเตี้ย” ซึ่งมีนายประเสริฐ จินดารัตน์ เป็นหัวหน้าศูนย์ ในขณะนั้น

ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ตั้งอยู่ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ มีพื้นที่ 1.2 ไร่ อยู่ตรงข้ามกับโรงพยาบาลด่านมะขามเตี้ยและอยู่ติดกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอด่านมะขามเตี้ย สถานีตำรวจอำเภอด่านมะขามเตี้ย เทศบาลตำบลด่านมะขามเตี้ย และสำนักงานเกษตรอำเภอด่านมะขามเตี้ย ซึ่งเดิมตั้งอยู่ร่วมกับห้องสมุดประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย จนกระทั่งในปี พ.ศ.2549 ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้สร้างสำนักงานอาคารชั่วคราวแยกออกจากห้องสมุดประชาชน มีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 6 เมตร โดยคณะศิษย์เก่าและคณะกรรมการนักศึกษาได้จัดผ้าป่าการศึกษาานนอกโรงเรียน เพื่อนำงบประมาณที่ได้มาใช้สำหรับเป็นเงินสมทบกับเงินรายได้ของสถานศึกษาจัดสร้างสำนักงานอาคารชั่วคราวขึ้น

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2551 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ขึ้น และประกาศเปลี่ยนแปลงชื่อสถานศึกษาเป็นศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย เรียกชื่อย่อว่า “กศน.อำเภอด่านมะขามเตี้ย” สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานส่งเสริมการศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ จนถึงปัจจุบัน

ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71260 ปัจจุบันมีนางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย แบ่งโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอำนวยการ กลุ่มจัดการศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และกลุ่มประสานภาคีเครือข่ายและกิจการพิเศษ

8.2 ทิศทางการดำเนินงานและบทบาทภารกิจ

ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีสถานภาพเป็นสถานศึกษาในราชการบริหารส่วนกลาง โดยมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1) จัดและให้บริการการศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามความต้องการ และสภาพปัญหาของท้องถิ่น

2) จัดและประสานงานให้มี กศน.ตำบลหน่วยจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อเป็นเครือข่ายการบริหารการศึกษาได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงและส่งเสริมให้ชุมชนจัดการศึกษาของตนเองในลักษณะ กศน.ตำบล เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาวางแผนและบริการการศึกษาต่อสมาชิกในชุมชนและระหว่างชุมชน

3) สนับสนุนสิ่งจำเป็นและสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนและบริการแก่กลุ่มเป้าหมาย

4) กำกับ ดูแล ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จัดการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนในอำเภอด่านมะขามเตี้ย ทั้งหมด 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านการศึกษาพื้นฐาน
- 2) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
- 3) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
- 4) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
- 5) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยยึดชุมชนเป็นเป้าหมายในการดำเนินงาน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้งส่งเสริมและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมได้

ปัจจุบันศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ยมีบุคลากรทั้งสิ้น 12 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน ข้าราชการครู 2 คน ครูอาสาสมัครฯ 3 คน ครู กศน.ตำบล 6 คน และบรรณารักษ์ห้องสมุด 1 คน มี กศน.ตำบล จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 1) กศน.ตำบลด่านมะขามเตี้ย
- 2) กศน.ตำบลกลอนโต
- 3) กศน.ตำบลจรเข้เผือก
- 4) กศน.ตำบลหนองไผ่
- 5) กศน.บ้านด่านมะขามเตี้ย
- 6) กศน.บ้านหนองหญ้าปล้อง

ปัจจุบันศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ยมีภาคีเครือข่าย จำนวน 24 แห่ง ได้แก่

- 1) โรงพยาบาลอำเภอด่านมะขามเตี้ย
- 2) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าโป่ง
- 3) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกลอนโต
- 4) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองไผ่
- 5) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจรเข้เผือก

- 6) โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง
- 7) โรงเรียนบ้านหนองไผ่
- 8) โรงเรียนบ้านท่าพุ
- 9) โรงเรียนบ้านท่าแย้
- 10) โรงเรียนอนุบาลด่านมะขามเตี้ย
- 11) โรงเรียนด่านมะขามเตี้ยวิทยาคม
- 12) ที่ว่าการอำเภอด่านมะขามเตี้ย
- 13) สถานีตำรวจภูธรอำเภอด่านมะขามเตี้ย
- 14) พัฒนาชุมชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย
- 15) เกษตรอำเภอด่านมะขามเตี้ย
- 16) สาธารณสุขอำเภอด่านมะขามเตี้ย
- 17) ปศุสัตว์อำเภอด่านมะขามเตี้ย
- 18) วัดด่านมะขามเตี้ย
- 19) วัดถ้ำอ่างหิน
- 20) วัดท่าเสด็จ
- 21) วัดถ้ำเขาชะอางค์
- 22) วัดหินแท่นลำภาชี
- 23) ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์
- 24) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ปรัชญาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย คือ “คิดเป็น”

วิสัยทัศน์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ปี 2564 ได้แก่ “ประชาชนในอำเภอด่านมะขามเตี้ยได้รับโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัย นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก้าวทันเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และขับเคลื่อนการต่อต้านทุจริตภายในปี 2565”

อัตลักษณ์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้แก่ “มีจิตอาสา มีความพอเพียง”

เอกลักษณ์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้แก่ “วิถีชีวิตพอเพียง”

พันธกิจของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้แก่

- 1) จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ เพื่อยกระดับการศึกษา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายให้เหมาะสมทุกช่วงวัย และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย เพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้อื่น ในรูปแบบต่าง ๆ

3) ส่งเสริมและพัฒนากำหนดเทคโนโลยีทางการศึกษา และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

4) พัฒนาหลักสูตร รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม การวัดและประเมินผลในทุกรูปแบบ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน

5) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้และระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและจิตอาสา

เป้าประสงค์และตัวชี้วัดความสำเร็จของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้แก่

1) ประชาชนผู้ด้อย พลัด และขาดโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งประชาชนทั่วไป ได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เป็นไปตามสภาพปัญหา และความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

2) ประชาชนได้รับการยกระดับการศึกษา สร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองอันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม

3) ประชาชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้และมีเจตคติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สามารถคิดวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์

4) ประชาชนได้รับการสร้างและส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

5) ชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ร่วมจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน

6) หน่วยงานและสถานศึกษาพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ให้กับประชาชน

7) หน่วยงานและสถานศึกษาพัฒนาสื่อ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งตามความต้องการของประชาชน และชุมชน ในรูปแบบที่หลากหลาย

8) หน่วยงานและสถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

9) บุคลากรของหน่วยงานและสถานศึกษาได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีประสิทธิภาพ

8.3 บทบาทภารกิจด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย กำหนดมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ดังนี้

1) มาตรฐานด้านการป้องกัน สถานศึกษามีการดำเนินกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว มีการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้การสร้างภูมิคุ้มกันสารเสพติดเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อป้องกันยาเสพติด เพื่อเสริมสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกไม่ให้นักเรียน นักศึกษา ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2) มาตรฐานด้านการค้นหา สถานศึกษามีการจัดทำข้อมูลนักเรียน นักศึกษารายบุคคล มีการสุ่มตรวจปัสสาวะของนักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง/กลุ่มเสพ/กลุ่มติด มีการคัดกรองจำแนกนักเรียน นักศึกษา จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปลอด กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ กลุ่มติด กลุ่มค้า และรายงานการสำรวจสภาพการใช้สารเสพติด/ยาเสพติดให้หน่วยงานต้นสังกัดทราบทุกภาคเรียน

3) มาตรฐานด้านการรักษา สถานศึกษามีนโยบายในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เป็นกลุ่มเสพ กลุ่มติดเข้าสู่อำนาจบำบัดรักษาและส่งต่อหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และมีการจัดตั้งคลินิกเสมารักษ์ในสถานศึกษา เพื่อให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ

4) มาตรฐานด้านการเฝ้าระวัง สถานศึกษาจัดให้มีผู้เสมารักษ์ในสถานศึกษา เพื่อรับเรื่องปัญหาเสพติดและอบายมุข รวมทั้งมีเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงานเฝ้าระวังปัญหาเสพติดและอบายมุข

5) มาตรฐานด้านบริหารจัดการ สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการปฏิบัติการและคณะทำงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ จัดทำแผนปฏิบัติงาน อำนาจการกำกับติดตาม ประเมินผล สรุปรายงานเสนอหน่วยงานต้นสังกัด และการประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ส่วนแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อให้การดำเนินงานในด้านป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จึงกำหนดบทบาทภารกิจด้านการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขไว้ ดังนี้

1) ให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่รับผิดชอบพยายามป้องกัน และแก้ไขให้ถึงที่สุด โดยไม่ไล่ให้นักเรียน นักศึกษา ให้พ้นไปจากสถานศึกษาไปเป็นภาระสังคมหรือสถาบันอื่น

2) กำหนดบทบาทให้ครูอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

3) จัดสถานศึกษาเป็นเขตปลอดบุหรี่ ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุขทุกประเภท

4) ดำเนินงานและจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในสถานศึกษา ด้วยโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข โดยการบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

5) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน นักศึกษา รู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย รู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และฝึกทำงานเพื่อหารายได้พิเศษจากการประกอบสัมมาชีพ

6) ป้องปรามมิให้นักศึกษา เล่นการพนันทุกรูปแบบในสถานศึกษา

7) ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเป็นรายกรณีหรือรายกลุ่ม และเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

8) สร้างองค์กรเครือข่ายระหว่างบ้าน สถานศึกษา ชุมชน และตำรวจ โดยมีระบบการสื่อสาร โทรคมนาคม และระบบข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

9) จัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ให้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดระเบียบ วินัย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

10) ประสานกับตำรวจเพื่อใช้มาตรการเฝ้าระวังในการลงโทษนักเรียน นักศึกษา ที่ฝ่าฝืนในชั้นกระทำผิดกฎหมาย

การแสดงผลบทรายการกิจกรรมด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ส่งผลทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้รับรางวัล เกียรติบัตร เกียรติยศ และผลงานดีเด่นของสถานศึกษา ต่อเนื่องในปีการศึกษา 2564 ดังนี้

1) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย และนางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้รับรางวัลเสมา ป.ป.ส.ประเภทดีเด่น ระดับทอง ให้กับสถานศึกษาผ่านการประเมินโครงการสถานศึกษาปลอดยาเสพติด จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

2) นายสมเกียรติ วงศ์วัชรมงคล ครู กศน. ตำบลด่านมะขามเตี้ย ได้รับรางวัลเสมา ป.ป.ส. ครูผู้ปฏิบัติงาน จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

3) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้รับเกียรติบัตรส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด จากที่ว่าการอำเภอด่านมะขามเตี้ย

9. ที่มาขององค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21

องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เกิดมาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ต่าง ๆ ดังนี้

9.1 แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะเรื่องราวใด ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นมีองค์ประกอบกันอยู่เช่นไร ซึ่งสามารถจำแนกเป็นพฤติกรรมย่อยได้ ดังนี้

1) การคิดวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งของหรือเรื่องราวต่าง ๆ เป็นความสามารถในการบอกความแตกต่างระหว่างเรื่องข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ความแตกต่างของข้อสรุปจากข้อเท็จจริงที่นำมาสนับสนุน เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบที่สำคัญ สาเหตุ และสาระสำคัญของเรื่อง

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่าง ๆ เป็นการระบุความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล และความแตกต่างระหว่าง ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในหลักการของความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ว่าสัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด เป็นความสามารถในการให้ผู้เรียนค้นหาหลักการของเรื่อง ระบุจุดประสงค์ของผู้เขียน ประเด็นที่สำคัญของเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการชักจูงผู้อ่าน ความสัมพันธ์ และหลักการของสิ่งที่เรียนได้ (สุวิทย์ มูลคำ, 2546, น. 23 – 24)

บลูม (Bloom, 1957, p. 148 – 150 อ้างถึงใน ชลธิชา จันทรแก้ว, 2549, น. 36) ได้สรุปองค์ประกอบของการวิเคราะห์ไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นความสามารถในการสรุปและการแยกแยะองค์ประกอบออกเป็น ส่วนย่อย ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มานั้นสามารถแยกเป็นส่วนย่อยได้ ข้อความบางข้อความอาจเป็นความจริง บางข้อความเป็นค่านิยมและบางข้อความเป็นความคิดของผู้เขียน ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วย

- (1) ความสามารถในการค้นหาประเด็นต่าง ๆ ในข้อมูล
- (2) การแยกแยะความจริงออกจากสมมติฐาน
- (3) ความสามารถในการแยกข้อเท็จจริงออกจากข้อมูลอื่น ๆ
- (4) ความสามารถในการบอกถึงสิ่งจูงใจ และการพิจารณาพฤติกรรมของบุคคลและ

ของกลุ่ม

- (5) ความสามารถในการแยกแยะข้อสรุปจากความปليภัยย่อ

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการตรวจสอบว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ผู้อ่านจะต้องมีทักษะในการตัดสินความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลหลัก ๆ ได้ ทั้งความสัมพันธ์ของสมมติฐานและความสัมพันธ์ระหว่างข้อสรุป และยังรวมถึงความสัมพันธ์ในชนิดของหลักฐานที่นำมาแสดงด้วย ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์สามารถแยกออกได้ ดังนี้

- (1) ความสามารถในการระลึกได้ว่ามีสิ่งใดเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น
- (2) ความสามารถในการแยกความจริง หรือสมมติฐานที่เป็นใจความสำคัญหรือข้อโต้แย้ง

ที่นำมาสนับสนุนข้อสมมติฐานนั้น

- (3) ความสามารถในการตรวจสอบสมมติฐานที่ได้มา
- (4) ความสามารถในการแบ่งแยกความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลจากความสัมพันธ์อื่น ๆ
- (5) ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ขัดแย้ง แบ่งแยกสิ่งที่ตรงและไม่ตรงกับ

ข้อมูลได้

- (6) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ และแยกรายละเอียดที่สำคัญและไม่

สำคัญได้

3) การคิดวิเคราะห์หลักการ เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างและหลักการ ในการคิดวิเคราะห์หลักการนี้ จะต้องวิเคราะห์แนวคิด จุดประสงค์ และมโนทัศน์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์หลักการสามารถแยกได้ดังนี้

- (1) ความสามารถในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อความและความหมายขององค์ประกอบต่าง ๆ
- (2) ความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบในการเขียน
- (3) ความสามารถในการวิเคราะห์จุดประสงค์ของผู้เขียน ความเห็นของผู้เขียนหรือลักษณะของความคิด ความรู้สึกที่มีในงาน
- (4) ความสามารถในการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้เขียนในด้านต่าง ๆ
- (5) ความสามารถในการวิเคราะห์เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อ
- (6) ความสามารถในการรู้แ่งคิด และทัศนคติของผู้เขียน

การคิดวิเคราะห์นั้นว่ามีประโยชน์ต่อบุคคลทุกคนในการนำไปใช้เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพื่อให้เกิดความสุขความสมหวังดังที่ตนปรารถนา ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547, น. 16 – 20) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ สรุปเป็นหัวข้อได้ ดังนี้ 1) ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา 2) ช่วยให้คำนึงถึงความสมเหตุสมผลของขนาดกลุ่มตัวอย่าง 3) ช่วยลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัวเป็นข้อสรุปทั่วไป 4) ช่วยขุดค้นสาระของความประทับใจครั้งแรก 5) ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม 6) ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ส่วนบุคคล 7) เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่น ๆ 8) ช่วยในการแก้ปัญหา 9) ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ 10) ช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์สมเหตุสมผล และ 11) ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง

การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่ใช้ปัญญาหรือใช้ความคิดนำพฤติกรรม ผู้ที่คิดวิเคราะห์เป็นจึงสามารถใช้ปัญญานำชีวิตได้ในทุก ๆ สถานการณ์ เป็นบุคคลที่ไม่โลภ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง มีเหตุผล ไม่มีอคติ มีความยุติธรรมและพร้อมที่จะสร้างสันติสุขในทุกโอกาส แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ ได้แก่

- 1) ทฤษฎีกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (Bloom's taxonomy of educational objectives) (Bloom, 1961 ; อ้างถึงในทศนา แหมมณี, 2544, น. 56)
- 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagne and Briggs, 1974 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2552, น. 25)
- 3) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (intellectual development) ของพียาเจต์ (Piaget, 1980 ; อ้างถึงในสุรางค์ ไคว้ตระกูล, 2553, น. 49)

ในการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน ต้องใช้การฝึกฝนให้มาก ฝึกบ่อย ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนฝึกทักษะย่อยพื้นฐานก่อนที่จะไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน ได้แก่ การสังเกต การวัดและการใช้ตัวเลข การจำแนกประเภทการสื่อสาร การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทาง – เวลา การทำนาย การอ้างอิง การนิยามปฏิบัติการ การแปลความหมายข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน ซึ่งครูจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนด้วย

9.2 แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติด

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (competency) หรือขีดความสามารถในการปฏิบัติ ซึ่งแมคเคลแลนด (McClelland) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) อธิบายไว้ว่า “สมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) ความสามารถ (ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (other characteristics) และ

เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (motives) อุปนิสัย (traits) ภาพลักษณ์ภายใน (self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (social role) ที่แตกต่างกัน ทำให้แสดงพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน (McClelland, David, 1995, p.138 – 139)

สมรรถนะสามารถใช้สำหรับการผลักดันให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานที่ทำการบรรลุตามจุดประสงค์ที่ต้องการ สมรรถนะจึงมีความสำคัญเพราะสมรรถนะเป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดความรู้ การเรียนรู้ทักษะ และเจตคติ/ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพต่าง ๆ ที่ช่วยให้สามารถเผชิญและแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และสมรรถนะจะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่าถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์แล้วจะต้องใช้สมรรถนะใดบ้าง ซึ่งโลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งภาวะเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ดังนั้นผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีทักษะที่สามารถส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่มีคุณภาพ พร้อมเข้าสู่สังคมการทำงานที่ใช้ความรู้และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในศตวรรษที่ 21 จะส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการทำงานและความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ

สมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ และเรียนรู้ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อยคือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสาร และความร่วมมือและความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องมีทักษะที่ต้องการคือการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ และการใช้และจัดการสารสนเทศ การวิเคราะห์สื่อและสร้างผลิตภัณฑ์สื่อ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบ ตรวจสอบได้ และการมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่น ทั้งในกลุ่มสังคมเดียวกันและทั่ว ๆ ไป

ปัจจุบันปัญหาหลายสาเหตุเป็นภัยคุกคามที่นับวันจะทวีความรุนแรงจนส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพของประเทศชาติในอนาคต ทั้งด้านปริมาณที่มากขึ้น ช่วงอายุของผู้เกี่ยวข้องที่เริ่มจากอายุน้อยลง จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือ ปัญหาการเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาการปรับตัว ปัญหาครอบครัว และปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยผู้เรียนขาดทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและวิจารณญาณในการตัดสินใจ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสมรรถนะอันเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผล มาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และคุณลักษณะอื่น ๆ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เน้นให้มีสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นที่เกี่ยวข้องและส่งผลการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย สมรรถนะด้านวิชาการ สมรรถนะด้านสุขภาพ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต และสมรรถนะด้านอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563, น. 11 – 13) ซึ่งสมรรถนะทั้ง 4 ด้านดังกล่าวนี้สามารถ

เชื่อมโยงเข้ากับสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งเสริมให้เรียนรู้ให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ และเรียนรู้ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (นวัตกรรม) 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องมีทักษะสำคัญคือการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ การใช้และการจัดการสารสนเทศ การวิเคราะห์สื่อ และสร้างผลิตภัณฑ์สื่อ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ และการมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นทั้งในกลุ่มสังคมเดียวกันและทั่ว ๆ ไป โดยทักษะที่ทำให้เกิดคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตัวเอง ต้องสามารถถอดบทเรียนหลังการเรียนรู้ได้สำเร็จ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้บนพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากการคิดวิเคราะห์ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา พัฒนาสมองซีกซ้าย สามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งเหล่านั้นและนำไปสู่การตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยที่สุด ซึ่งการสอนเพื่อส่งเสริม การคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนนั้น ต้องใช้การฝึกฝนให้มาก ฝึกบ่อย ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนฝึกทักษะย่อยพื้นฐานก่อนที่จะไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน ได้แก่ การสังเกต การวัดและการใช้ตัวเลข การจำแนกประเภท การสื่อสาร การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทาง – เวลา การทำนาย การอ้างอิง การนิยามปฏิบัติการ การแปลความหมายข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน

จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข เป็นการพัฒนาที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะในการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน บนพื้นฐานการเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ และบูรณาการแนวทางการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในการวิจัยนี้ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งและส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข 4 ด้าน ซึ่งผู้เรียนแสดงออกทางพฤติกรรมปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินได้ ดังนี้

1) สมรรถนะด้านวิชาการ หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยห่างไกลจากยาเสพติด

2) สมรรถนะด้านสุขภาพ หมายถึง ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

3) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับสถานการณ์ ด้านยาเสพติดในการป้องกันและแก้ไขปัญหามานุษยชาติในชีวิตประจำวัน

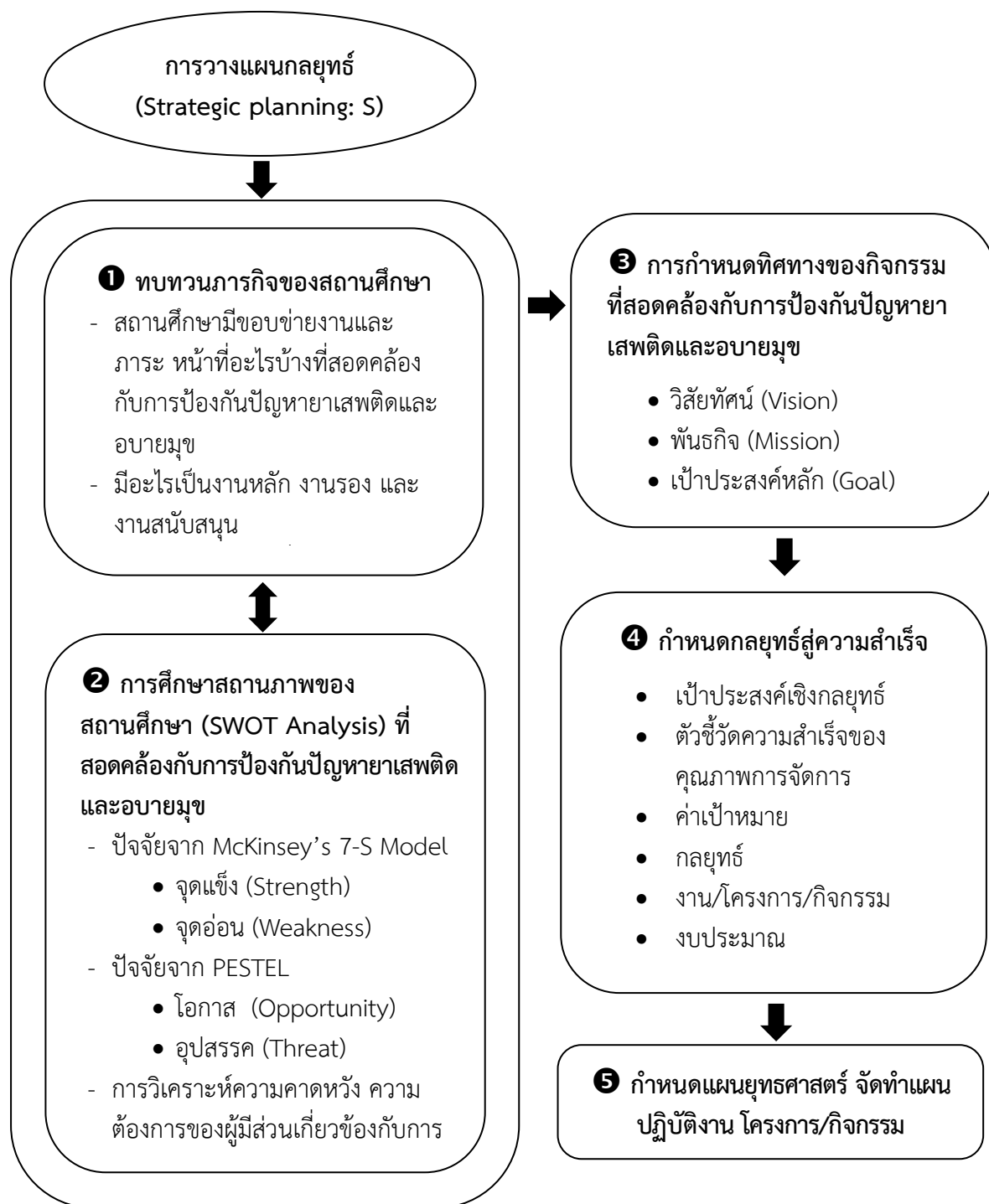
4) สมรรถนะด้านอาชีพ หมายถึง ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่ดีและทักษะประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

9.3 แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารเชิงกลยุทธ์ (strategic management) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารจากทุกฝ่ายขององค์กร ในการกำหนดและปฏิบัติตามเป้าหมายและกลยุทธ์ขององค์กร หรือเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันในการกำหนด (formulating) การปฏิบัติการ (implementing) และการควบคุม (controlling) ซึ่งเป็นแผนหลักเพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายภายใต้สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่กำหนด เป็นการประสมประสานการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) และการจัดการ (management) เข้าด้วยกัน (Bateman and Snell, 1999, p. 131)

การวางแผนกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กรโดยส่วนรวมได้มีการปรับตัว ปรับแผนงานและปรับการทำงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องเข้ากันได้ และสามารถหาประโยชน์ได้สูงสุดจากสภาพแวดล้อมใหม่ ด้วยลักษณะของการวางแผนกลยุทธ์ดังกล่าวนี้เองที่เป็นกลไกทำให้องค์กรต้องเปิดตัวเองให้มีโอกาสสัมผัสและรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภายนอกมาใช้ เพื่อปรุงแต่งหรือปรับเปลี่ยนตนเองให้มีสภาพใหม่ที่จะสามารถก้าวเจริญและเติบโตต่อไปได้ โดยไม่ต้องชวนเซเมื่อต้องเผชิญกับสภาพเงื่อนไขใหม่ ๆ ที่มากระทบโดยไม่มีการคาดคิดมาก่อน ทั้งนี้เพราะองค์กรทุกแห่งต่างเป็นระบบย่อยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงและต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกตลอดเวลา ซึ่งในการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนกลยุทธ์มาใช้ในการดำเนินการ เพราะช่วยให้ผู้บริหารได้มีการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เห็นโอกาสใหม่ ๆ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้ และใช้จุดแข็งของสภาพแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้การดำเนินงานสามารถดำเนินการได้ต่อเนื่อง สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

การวางแผนกลยุทธ์มีกระบวนการสำคัญด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาสถานภาพของหน่วยงาน (SWOT analysis) ที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หาดูแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก หาโอกาส และอุปสรรคก่อน แล้วนำไปสร้างประเด็นเชิงกลยุทธ์ กำหนดกลยุทธ์ เลือกกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควบคุมและประเมินผลการใช้ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการ ทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ความเป็นธรรม พลังการทำงานและความผูกพัน ความยอมรับในงาน โดยกรอบแนวคิดของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์เพื่อใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งในองค์ประกอบด้านกระบวนการของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีขั้นตอนของการวางแผนกลยุทธ์ ดังนี้

9.4 แนวคิดการบริหารภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม

ภาคีเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงกันของกลุ่มบุคคล องค์กร โดยจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย การทำงานแบบภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะสมาชิกภาคีเครือข่ายต่างมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กลไกของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ มีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ และยังทำให้มีพลังต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การเชื่อมโยงกันในลักษณะภาคีเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงเข้าหากันที่ไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแค่การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายเดียวกัน

ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นในลักษณะของภาคีเครือข่าย ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของความร่วมมือ โดยมีการดำเนินงานร่วมกัน (จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ, 2561, ออนไลน์) ดังนี้

1) การประสานงาน (coordination) หมายถึง เป็นวิธีที่คนจำนวนมากมาร่วมกันทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตกลงกัน โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่เพื่อมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบปฏิบัติด้วยความสามัคคี สมานฉันท์ และมีประสิทธิภาพที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่า การประสานงาน หมายถึง การจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายขององค์กรนั้นอย่างสมานฉันท์

2) ความร่วมมือ (cooperation) หมายถึง ความเต็มใจของแต่ละคนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง ตามเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงาน ความร่วมมือจะเป็นการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็น “เจ้าของหรือเจ้าภาพ” งานหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วขอให้ฝ่ายอื่น เข้ามาร่วม มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้ง ๆ ไป ไม่มุ่งความต่อเนื่องและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่มุ่งจะให้กิจกรรมนั้น ๆ แล้วเสร็จตามความต้องการของฝ่ายเจ้าของงาน ความร่วมมือเป็นการช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ แม้จะไม่มีหน้าที่โดยตรง อาจจะทำเรื่องเดียวกันในเวลาเดียวกันหรือต่างเวลาก็ได้ แม้กระทั่งอาจให้ความร่วมมือทำบางเรื่องบางเวลา

3) การทำงานร่วมกัน (collaboration) หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือองค์กรตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไป มาทำงานร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม และรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตามโครงสร้างที่มีอยู่ในองค์กร รวมทั้งเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ปฏิบัติงานต่างก็เกิดความพอใจในการทำงานนั้น

4) การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนของหน่วยงานนั้นหรือองค์กร ร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีลักษณะของกระบวนการ (process) อันมีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ ๆ เพื่อการสร้าง ความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมดำเนินการ

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

10.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาารูปแบบ

กรกฎ ไชยเจริญ (2556) ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ในภาคใต้ พบว่า 1) ปัญหาของเยาวชนนอกระบบโรงเรียนคือ ไม่เคยพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพยาเสพติดมาก่อน ส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันยาเสพติด ในขณะที่ครูและผู้บริหารไม่ค่อยสนใจและไม่ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ 2) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย หลักการและกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ มีทั้งหมด 6 ขั้นตอน คือ (1) วัตถุประสงค์ (2) โครงสร้างเนื้อหา (3) กระบวนการเรียนรู้ (4) แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ (5) การวัดและประเมินผล และ (6) ผู้สอนและผู้เรียน 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีคะแนนความรู้ คะแนนลักษณะนิสัย และคะแนนทักษะการคิดวิจารณ์ญาณหลังเรียน สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ 4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบไปใช้ได้แก่ บทบาทผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการเรียน

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล และคณะ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของ กศน.ตำบลประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ 2) ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัว บ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 1.97$, RMSEA = 0.06, SRMR = 0.04, NFI = 0.93, GFI = 0.93, PGFI = 0.57) 3) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลคือการที่ผู้มีส่วนร่วม ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลตาม องค์ประกอบ 5 ด้าน และ 4) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบลมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.92 ถึง 4.08) และความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.00 ถึง 4.31

วรรณวีร์ บุญคุ้ม, พจนา บุญคุ้ม และวิสูตร โพธิ์เงิน (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบลในภูมิภาคตะวันตกเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน พบว่า 1) สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบลในภูมิภาคตะวันตก พบว่า ครูทำหน้าที่หลักในการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้หลักสูตรแกนกลางที่กำหนดโดยส่วนกลาง ครูใช้การบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูทำหน้าที่สอน ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน

และการประเมินผลใช้วิธีการประเมินจากการสอบและจากผลงานหรือชิ้นงาน ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คือ ครูสอนหลายรายวิชา สอนเด็กหลายกลุ่ม บางรายวิชาครูขาดประสบการณ์ในการสอน เนื่องจากครุมีวุฒิการศึกษาไม่ตรงกับรายวิชาที่สอน เนื้อหาที่กำหนดให้เรียนมีมากเกินไป ผู้เรียนบางคนไม่มีเวลาเรียนเพราะต้องประกอบอาชีพ และข้อสอบบางรายวิชายากเกินไป 2) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบลในภูมิภาคตะวันตกเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนที่สร้างและพัฒนาขึ้นคือ “รูปแบบพื้นที่ว่างแห่งการเรียนรู้” หรือ “SPACE OF Learning Model” มี 8 องค์ประกอบ คือ 1) S: Sustainability คือ การคิดที่นำไปสู่ความยั่งยืน 2) P: Participation คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ 3) A: Aim คือ การมีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน 4) C: Creative Thinking คือ การคิดสร้างสรรค์ 5) E: Efficiency Economy คือ การประยุกต์ใช้ความรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 6) O: Opportunity คือ การให้โอกาสในการเรียนรู้ 7) F: Friendship คือ การมีสัมพันธภาพที่ดีในการเรียนรู้ และ 8) L: Learning คือ การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในปัจจุบัน 3) แนวทางพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบลในภูมิภาคตะวันตกเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน พบว่า ควรมีการพัฒนาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวครูผู้สอน หลักสูตร วิธีการวัดและประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและความแตกต่างของผู้เรียน

ยุพา เลิศวิริยะพงศ์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน พบว่า 1) รูปแบบประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ (1) องค์ประกอบเชิงหลักการ ได้แก่ หลักการ และวัตถุประสงค์ (2) องค์ประกอบเชิงกระบวนการ แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะการเตรียมการ (preparing phase = P) ระยะที่ 2 ระยะการวางแผน (planning phase = P) ระยะที่ 3 ระยะการปฏิบัติงาน (Doing phase = D) และระยะที่ 4 ระยะการประเมินผล (evaluating phase = E) และ (3) องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำไปใช้ ได้แก่ ระบบสนับสนุน (supporting system) ทักษะการแนะนำด้วยวิธีการโค้ช (coaching skills) และการติดตามดูแล (mentoring) ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมและสอดคล้องทุกด้าน 2) ผลสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของครู แยกเป็น (1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการคิดวิเคราะห์และการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของครูในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก (3) ครูส่วนใหญ่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับสูง 3) ผลการเรียนรู้และทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์มีคะแนนหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ด้านความคิดเห็น แยกเป็น (1) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนด้านความเหมาะสมขององค์ประกอบ พบว่า ครูมีความคิดเห็นสอดคล้องตรงกันว่าองค์ประกอบมีความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีผู้วิจัยทำหน้าที่ดูแลให้คำปรึกษา แนะนำในการใช้รูปแบบทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่วนด้านกระบวนการนำรูปแบบไปใช้ พบว่า ครูที่เลือกวิธีการพัฒนาสมรรถนะแตกต่างกันมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนำรูปแบบไปใช้นั้นเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาสมรรถนะการ

จัดการเรียนรู้ มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และเครื่องมือ ที่ใช้ส่งผลต่อการพัฒนา ด้านการตอบสนองความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของครูในด้านประโยชน์ที่ได้รับ บรรยากาศในการพัฒนาที่เกิดขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างกันของครูสรุปได้ว่า การพัฒนาในภาพรวมนั้นเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนางานของตนเองเนื่องจากครูเกิดการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันคิด ร่วมกันวางแผนการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิควิธีการ ในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมเป็นประโยชน์ เปิดใจยอมรับซึ่งกันและกันในการช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยครูมีความจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาให้ทันกับ ความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน และกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และในการทดลองครั้งนี้ ครูได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดของตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องในอนาคตต่อไป และสุดท้ายด้านประเด็นที่เกี่ยวกับข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไขของรูปแบบ คือ เรื่องเวลาการร่วมสังเกตการสอน ซึ่งมีชั่วโมงตรงกัน ซึ่งในการทดลองปฏิบัติที่ผ่านมา ครูใช้วิธีแก้ปัญหาโดยการมอบหมายใบงานหรือแบบฝึกหัดให้นักเรียนทำ และ (2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของครูที่ใช้รูปแบบการบริหารวิชาการ ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก

นิยม กิมานุวัฒน์ (2559) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า 1) ได้รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มี 4 องค์ประกอบ คือ (1) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมนำเสนอเป็น 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 นำเสนอสถานการณ์ ขั้นที่ 2 พัฒนาแนวทางการคิด ขั้นที่ 3 พิจารณาปัญหา ขั้นที่ 4 สนทนาแลกเปลี่ยน ขั้นที่ 5 เรียนรู้ผลงานกลุ่ม ขั้นที่ 6 สรุปร่วมกัน (2) ระบบทางสังคม (3) หลักการตอบสนอง และ (4) ระบบที่นำมาสนับสนุน 2) รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 81.15/ 85.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/ 80 และ 3) กระบวนการคิดเชิงระบบของนักเรียนหลังใช้รูปแบบการสอนมีคะแนนสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มานวิกา ทองเปลว (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า 1) การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี ใช้ชื่อว่า “SPIRNE model” มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการดำเนินการของรูปแบบมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การวางแผนกลยุทธ์ (strategic planning : S) ขั้นที่ 2 การให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำตามแผน (providing information : P) ขั้นที่ 3 การดำเนินงานตามแผน (implement doing : I) ขั้นที่ 4 การสนับสนุนในการปฏิบัติงานและการสร้างเครือข่าย (reinforcing and networking : RN) และ ขั้นที่ 5 การติดตาม และประเมินผล (evaluating : E) และ (4) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ รูปแบบการนิเทศมีค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง กระบวนการ ความสมเหตุสมผล เชิงทฤษฎี และความสอดคล้องในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ประสิทธิภาพของรูปแบบการนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี มีผลสรุปดังนี้ (1) ความสามารถในการออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก (3) คุณลักษณะส่วนตัวของครูที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุผลสำเร็จ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ (4) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อรูปแบบการนิเทศ ภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี อยู่ในระดับมาก

ฉัตรชัย ตั้งศรีทอง (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาควิชาออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาควิชาออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2) พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาควิชาออกเฉียงเหนือตอนล่าง และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาควิชาออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า 1) การศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาพอเพียง ที่มีระดับการปฏิบัติค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายด้านและต้องนำมากำหนดกรอบแนวทางการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านที่ 2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านที่ 4 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ด้านที่ 5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ รวม 32 ประเด็น การพัฒนา 2) การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงใช้วิธีการพัฒนาด้วยตนเอง และ 3) การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง พบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดและมีความมีประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

วรรณรักษ์ หงส์ทอง (2562) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิผล เพื่อสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิผล พบว่า 1) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงจำนวน 4 ตัว ซึ่งสามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัว โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงได้รับอิทธิพลทางตรงจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา มีขนาดค่าอิทธิพลทางตรง 0.47 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากสภาพแวดล้อมภายนอก มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.17 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยส่งผ่านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิผล เป็นรูปแบบการบริหารด้วยกระบวนการเชิงระบบประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และมีการประเมินผลสะท้อนผลการพัฒนาในทุกกระบวนการ ด้านปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยปัจจัยหลัก ได้แก่ การยอมรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการบริหารเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ บรรยากาศการมีส่วนร่วม สภาพสังคมวัฒนธรรม นโยบายต้นสังกัด และเศรษฐกิจทางสังคม ด้านกระบวนการ คือ การบริหารจัดการสถานศึกษา ได้แก่ งานบุคลากร งานวิชาการ งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ส่วนด้านผลผลิตหรือตัวชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ ความสำเร็จของผู้เรียน ครูและบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิผลมีคุณภาพ ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยควอไทล์ (4.30-4.92) ผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ยาง ลิซุ่ (Yang Lizhou, 2555) ได้พัฒนารูปแบบการสอนอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยชนชาตินาน ตามแนวการสอนแบบ Active reading และหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ พบว่า มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล กระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิม ขั้นที่ 2 นำเสนอความรู้ใหม่ ขั้นที่ 3 ศึกษาทำความเข้าใจความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เก่า ขั้นที่ 4 แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม ขั้นที่ 5 การประเมินและให้ข้อมูลป้อนกลับ ขั้นที่ 6 การสรุปและประยุกต์ใช้ โดยรูปแบบการสอนมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมดีมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองของนักศึกษากลุ่มทดลองที่เรียนตามรูปแบบการสอนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนตามการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการศึกษาเจตคติของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อรูปแบบการสอนพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย

เอฟเตกฮาร์ (Eftekhar, 1999, DAI-B59/ 10, 5522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบพลวัตของระบบการเรียนการสอน เพื่อช่วยการปรับรื้อระบบ (รูปแบบการเรียน) การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ระบบการเรียนการสอนอย่างไรที่จะช่วยสอนวิชาต่าง ๆ กันให้นักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ และช่วยทำนาย รวมทั้งยกระดับการเปลี่ยนแปลงปัจจัยป้อนเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (Output) ของระบบได้ รูปแบบที่ออกแบบตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิธีการพลวัตของระบบ โดยใช้เทคนิคการวิจัยการคิดเชิงระบบและการควบคุมแบบอ่อนตัว วัตถุประสงค์ของการวิจัยมุ่งศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหลักของระบบ 3 ประการ คือ (1) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนกับแรงจูงใจ (2) คุณลักษณะของระบบการสอน และ (3) ธรรมชาติและแบบของเนื้อหาวิชา จากการวิเคราะห์ผลของการใช้ระบบการสอน/การเรียนในรูปแบบพลวัต ผลการวิจัย พบว่า ทิศทางทั้งหลายที่พบมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทิศทางของระบบการเรียนการสอน ซึ่งทิศทางที่พบเป็นความคิดรวบยอดใหม่ที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิดที่เป็นส่วนสำคัญในเทคนิคการเรียนรู้ นั่นคือ ทิศทางแบบรูปแบบ-หน้าที่ (form-function dimension) จากฐานความคิดนี้ งานวิจัยได้แยกแยะความแตกต่างของผู้เรียนออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ แบบเน้นรูปแบบกับแบบเน้นบทบาทหน้าที่ (form oriented and function oriented) ผู้เรียนที่เน้นรูปแบบเป็นแบบที่ได้รับความสนใจเป็นด้านหลัก ส่วนผู้เรียนที่เน้นบทบาทหน้าที่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับข้อมูลใหม่ในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ-ผล ผลจากการใช้สถานการณ์จำลองของระบบการเรียนการสอน ที่อยู่บนฐานของวิธีการ รูปแบบ บทบาทหน้าที่ได้มีส่วนช่วยให้สามารถทำความเข้าใจกับการควบคุมระบบการศึกษาได้ชัดเจน ผลการวิจัยยังสามารถช่วยให้นักการศึกษาสามารถตัดสินใจและเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมทางการศึกษา ผลของการทดลองใช้ระบบการเรียนการสอนได้มีส่วนช่วยให้พัฒนาประสิทธิภาพระบบการสอนนักศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

เมเยอร์ และดิเยอร์ (Myers & Dyer, 2006, p. 53 – 94) ได้ศึกษารูปแบบการสอนแบบปฏิบัติการสืบสวนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบปฏิบัติการสืบสวนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ สูงกว่าผู้เรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบกำหนดกระบวนการปฏิบัติการ

สรุปจากการศึกษาผลงานการวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบว่า การวิจัยและพัฒนาแบบนั้นสามารถแยกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิจัย (R) และ 2) ขั้นตอนการพัฒนา (D) โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ในสภาพจริงจนพบว่า รูปแบบที่พัฒนาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของผู้วิจัย สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็น คิดค้นนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ ปรับปรุงรูปแบบนวัตกรรม แล้วนำไปใช้ใหม่ จนกระทั่งสามารถแก้ปัญหาหรือมีนวัตกรรมที่มีคุณภาพแล้วจึงเผยแพร่นวัตกรรมที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

10.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด

ยุพิน บัวคอม, พิมพา หาญวัฒนะชัย และสุบิน ไชยยะ (2560) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. จังหวัดลำพูน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วย โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดลำพูน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูในสังกัด สังกัดสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำพูน รวมทั้งสิ้น 107 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดลำพูน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, S.D.=0.60) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=4.14$, S.D.=0.58) รองลงมา คือ มาตรฐานด้านการเฝ้าระวัง ($\bar{X}=3.99$, S.D.= 0.58) และมาตรฐานด้านการป้องกัน ($\bar{X}=3.99$, S.D.=0.57) มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มาตรฐานด้านการรักษา ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.63)

โตมร โอริส และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2560) ได้ศึกษา การบริหารจัดการเพื่อป้องกันยาเสพติดของกองทัพบกตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อป้องกันยาเสพติดของกองทัพบกตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (2) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันยาเสพติดของกองทัพบกตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน และ (3) ยุทธศาสตร์ของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันยาเสพติดของกองทัพบกตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การหาค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม ที่ระดับ 0.88 ประชากร คือ ทหารกองประจำการทั้งหมดที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในศูนย์การทหารปืนใหญ่ กองทัพบก ซึ่งมีจำนวน 1,087 คน โดยนำประชากรทั้งหมดดังกล่าวมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้ 1,000 คน คิดเป็นร้อยละ 92.00 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ในรูปตารางหรือนำเสนอในตาราง รวมทั้งใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าการถดถอยพหุคูณ และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน ซึ่งคัดเลือกโดยใช้แนวคิดสโนว์บอล โดยใช้แบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้างและเป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลไว้ในตารางพร้อมคำบรรยายใต้ตาราง ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สำคัญคือ กองทัพบกจัดการฝึกอบรมทหารกองประจำการเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดโดยใช้เครือข่ายไม่มากเท่าที่ควร อีกทั้งกองทัพบกขาดยุทธศาสตร์ของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันยาเสพติดตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (2) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่สำคัญคือ กองทัพบกควรจัดการฝึกอบรมทหารกองประจำการโดยใช้เครือข่ายภายในที่มีอยู่ และ (3) กองทัพบกควรกำหนดยุทธศาสตร์ของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันยาเสพติดของกองทัพบกตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนที่จัดแบ่งเป็น 5 ด้าน

บุษิตร์ โมฆรัตน์, พระครูสุธีศัมภีรญาณ และทักษิณาร์ ไกรราช (2560) ศึกษาการพัฒนาแบบการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาเชิงพุทธบูรณาการ การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหายาเสพติด เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาและเพื่อเสนอรูปแบบการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษาเชิงพุทธบูรณาการ โดยศึกษาโรงเรียนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ 3 แห่ง คือ โรงเรียนโกสุมพิทยาสรรค์ โรงเรียนชนบทศึกษา และโรงเรียนภูพระวิทยาคม ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาจากยาเสพติดนั้นเป็นปัญหาวิกฤติของไทย โดยเยาวชนวัยเรียนเป็นกลุ่มเสี่ยงสำคัญ การแก้ปัญหาคือ การให้ความรู้ ปลุกฝังค่านิยมที่ดีและให้คำปรึกษาที่เหมาะสม โดยนำหลักพุทธธรรม คือ วิรติ 3 วัฒนธรรม 6 สัปปายะ 7 และโกศล 3 มาปรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ โดยก่อนที่จะมีการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาเสพติดนั้นพบว่า นักเรียนบางส่วนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้มีปัญหาพฤติกรรม ส่งผลผลกระทบต่อการเรียน แต่หลังจากที่โรงเรียนได้ดำเนินงานอย่างจริงจังพบว่าปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ลดลงและนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดีขึ้น ส่วนรูปแบบการดำเนินงานเชิงพุทธบูรณาการที่เหมาะสมนั้น คือ โรงเรียนต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำแผนและดำเนินงานตามแผนด้วยมาตรการ 7 ด้าน คือ การป้องกัน การค้นหาติดตาม การรักษาเยียวยา การเฝ้าระวัง การบริหารจัดการ การประสาน งานชุมชนและเครือข่าย และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมสำหรับแก้ปัญหาเสพติด เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ได้ผลและยั่งยืนต่อไป

กัญญารัตน์ นามวิเศษ (2561) ศึกษาแบบบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาคู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม 3) ทดลองใช้คู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม และ 4) เพื่อเผยแพร่คู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้บริหาร ครูบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองคูดอนเป้อย ภาชีเครือข่าย และคณะกรรมการ

สถานศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 138 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ คู่มือ แบบประเมิน แบบวัดทัศนคติ และแบบสอบถามการยอมรับคู่มือ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ 7 ส่วน ได้แก่ นโยบายภาครัฐ กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาว หลักการ ทฤษฎี กรอบสถานศึกษาสีขาว ตัวชี้วัดความสำเร็จ ผู้มีส่วนร่วม และปัจจัยสู่ความสำเร็จ มี กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นตรวจสอบและขั้นสะท้อนผลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด 2) คู่มือการบริหารจัดการ สถานศึกษาสีขาวมีองค์ประกอบ 7 ตอน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความเหมาะสมของคู่มือ อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ทัศนคติด้านการรับรู้ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด ทัศนคติด้านการปฏิบัติตามการบริหารจัดการ สถานศึกษาสีขาว อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินห้องเรียนสีขาวอยู่ในระดับมากที่สุด 4) การยอมรับคู่มือการบริหารจัดการ สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับมากที่สุด

ธรินทร์รัชฎ์ ทองสุข และภัทรพร ผลธรรมปาไลต์ (2561) ได้ศึกษาโครงการการส่งเสริมให้ นักเรียนปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยใช้กลยุทธ์ BANHUAIRET Model โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนปลอดยาเสพติดและอบายมุขโดยใช้กลยุทธ์ BANHUAIRET Model เพื่อ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมนักเรียนทุกคนปลอดยาเสพติด อบายมุข และเพื่อ ศึกษาความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริม ให้นักเรียนทุกคนปลอดยาเสพติดและอบายมุข มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ขั้นตอนการ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาจากการประชุมครู ประจำชั้น แล้วนำมาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 2) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหาของนักเรียน 3) ประชุมวางแผนร่วมกับครูประจำชั้น เพื่อทำความเข้าใจนโยบายสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข 4) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการและมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบเพื่อ กำหนดกิจกรรมส่งเสริมที่เหมาะสมกับนักเรียน จัดทำรายละเอียดโครงการเสนอผู้บริหารเพื่อ พิจารณาอนุมัติ 5) สร้างเครื่องมือประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการได้แก่ แบบสอบถาม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริม แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของครู นักเรียนและผู้ปกครอง ที่มีต่อการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ขั้นตอนการ 1) ประชุม ชี้แจงรายละเอียดของโครงการ ให้แก่คณะครูผู้รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม 2) ประชาสัมพันธ์ โครงการและรายละเอียดของกิจกรรมตามโครงการให้นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทราบ 3) จัดทำปฏิทินกิจกรรมตามโครงการ 4) ดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้นักเรียนปลอดยาเสพติด และอบายมุข 5) ประสานงาน ติดตามผลการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำเนิ กิจกรรม 6) กำกับ ติดตาม นิเทศ และประเมินผลโครงการเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ขั้น ประเมินผล 1) ประชุมคณะครูเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการประเมินผล 2) ครูประจำชั้น รวบรวมข้อมูลและผลการประเมินนักเรียน 3) จัดทำเครื่องมือประเมินผลวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โครงการ 4) สรุปผลการดำเนินการตามโครงการ 5) รายงานผลการดำเนินกิจกรรม 6) วิเคราะห์ สรุป รายงานผลการประเมินโครงการ ผลสำเร็จของการดำเนินงาน โรงเรียนบ้านห้วยเรือ ได้ ดำเนินการพัฒนา นวัตกรรมส่งเสริมให้นักเรียนปลอดยาเสพติดและอบายมุขโดยใช้กลยุทธ์

BANHUAIRET Model จนก่อเกิดความสำเร็จดังนี้ นักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยเร้งทุกคนปลอดภัยเสพติดและอบายมุข การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้นักเรียนปลอดภัยเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับมาก ผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้นักเรียนปลอดภัยเสพติดและอบายมุขมีความพึงพอใจในระดับมาก ประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนได้รับการส่งเสริมให้ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข ครู นักเรียน ผู้ปกครอง มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน โรงเรียน ผู้บริหาร ครู ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติเสมอมา ป.ป.ส.

รอง ปัญสังกา และคณะ (2561) รายงานการวิจัยรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาว ตามแนวทางศาสตร์ พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ความต้องการ และแนวทางพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 2) สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) เพื่อทดลองใช้และประเมิน รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพความต้องการและแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนสีขาว จำนวนทั้งสิ้น 312 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนา สถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คนศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการ โรงเรียนสีขาว จำนวน 2 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 7 คน และตรวจสอบร่างรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการทดลองใช้และประเมิน รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน กลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ของโรงเรียนสีขาว ที่ได้รับ รางวัลโรงเรียนสีขาว ระดับเงิน จำนวน 3 โรงเรียน คือโรงเรียนขนาดเล็ก 1 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 1 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน จำนวนทั้งหมด 105 คน ตรวจสอบ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบ ประเมิน และแบบทดสอบผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายการที่ปฏิบัติ มากที่สุด ได้แก่ ด้านป้องกัน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ การเฝ้าระวังและการค้นหาตามลำดับ และความต้องการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชา โดยรวม พบว่า มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก และด้านที่ต้องการพัฒนามากที่สุด คือ การบริหารจัดการความเข้าใจรองลงมาคือ การป้องกัน และการค้นหา 2) ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนา สถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ลักษณะของรูปแบบเป็น การดำเนินงานเชิงระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) ผลผลิต

(output) โดยมีผลย้อนกลับทุกขั้นตอน ซึ่งกระบวนการพัฒนาประกอบด้วย 1) เข้าใจ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ (1) รู้จักวิเคราะห์ปัญหา และ

รัตาวัล พานาดา และคณะ (2562) ศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานได้แก่การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุข นักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ของผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 1,419 คน กลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 306 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครชีและมอร์แกน กลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามโครงการสถานศึกษาสีขาว และกลุ่มตัวอย่างวิจัยเชิงทดลอง จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาว 2) แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการ 3) หลักสูตรค่ายพัฒนาทักษะชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples กำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ผลการวิจัย พบว่า (1) ผู้เรียนมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุข โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ($\bar{X} = 2.63$) (2) รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ ค่ายพัฒนาทักษะชีวิตเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วยกระบวนการจัดกิจกรรมเชิงพุทธบูรณาการ 8 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สร้างศรัทธาและความเชื่อใจ ขั้นที่ 2 เสนอปัญหาและข้อสงสัย ขั้นที่ 3 สังเกต ขั้นที่ 4 สำรวจและสัมผัส ขั้นที่ 5 สืบค้น ขั้นที่ 6 สังสมปัญญา ขั้นที่ 7 ขึ้นสรุปและประเมินผล ขั้นที่ 8 ขึ้นประยุกต์ใช้ (3) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากยาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอนองหาน ด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (ศีลภาวนา) จากการประเมินก่อนการพัฒนา นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 41.11 และผลการประเมินหลังการพัฒนา คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 83.38 มีคะแนนผลการพัฒนาพฤติกรรม เพิ่มขึ้นร้อยละ 42.27 ส่วนผลสัมฤทธิ์ด้านการพัฒนา (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการที่พัฒนาขึ้น สามารถพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนให้ปลอดยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มทูล พูลสวัสดิ์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของ ยาเสพติดใน โรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช 2) เพื่อสร้างรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและ 3) เพื่อ ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กำหนดขั้นตอนการวิจัย ออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช โดยมีประชากร นักเรียน จำนวน 1,352 คน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ตัวแทนคณะกรรมการนักเรียน ครูแนะแนว และครูผู้รับผิดชอบงานด้านการป้องกัน ยาเสพติด เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับบุคคลที่มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราชและชุมชน รอบรู้โรงเรียน จำนวน 13 คน ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยผู้วิจัยได้ ประชุมกลุ่มแกนนำ นักเรียนชั้นเรียน จำนวน 46 คน และตัวแทนผู้ปกครองเครือข่าย จำนวน 43 คน รวม 89 คน โดยใช้ เทคนิค A-I-C แบ่งกลุ่มประชุมกลุ่มย่อย มีการระดมสมองคิด กิจกรรม แผนงานโครงการ และรูปแบบ ที่เหมาะสมจากแต่ละกลุ่ม สรุปและอภิปรายผลต่อที่ประชุมใหญ่ จำนวน 12 โครงการ เป็นรูปแบบ การป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดโดยนำรูปแบบที่ได้จากการสร้างขึ้นในระยะที่ 2 และมีการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 5 จำนวน 1060 คน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลพื้นฐานก่อนการทดลอง ใช้รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (pre-test) กับนักเรียน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน การค้นหา การเฝ้าระวัง การบริหารจัดการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ และความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนเมื่อเก็บข้อมูลก่อน การทดลองใช้รูปแบบแล้วจึง ทำการทดลองใช้รูปแบบเป็นระยะเวลา 6 เดือน และหลังจากนั้นเก็บข้อมูลหลังการ ทดลอง (post-test) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่ามีนักเรียนมีปัญหาในด้านการสูบบุหรี่ การใช้กัญชา ยาบ้า และปัญหาการดื่ม น้ำดื่มพีชกระเทียม ซึ่งส่งผลกระทบด้านการเรียนมีผู้สูบบุหรี่รายใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลการสร้าง รูปแบบการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดในโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช จากการระดมสมอง ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้โครงการในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดจำนวน 12 โครงการ ได้แก่ เข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม, การเยี่ยมบ้านนักเรียน, การประชุม เครือข่ายผู้ปกครองและผู้ปกครองชั้นเรียน, ส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดและ โรคเอดส์, การแข่งขันทักษะทางวิชาการวันมัธยมศึกษา, กิจกรรมทางวิชาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้, ลูกเสือต้านยาเสพติด, การแข่งขันศิลปะ ดนตรีและกีฬา, การแข่งขันกีฬา กรีฑา นักเรียน นักศึกษา และประชาชนประจำปี, มาร์ชซึ่งความดีสากลพื้นฐาน 5 ประการ, การแข่งกีฬาฟุตบอลต้านยาเสพติด และค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผลการทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 5 เปรียบเทียบก่อนการทดลองและหลังการทดลองพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนก่อนทดลองใช้ ค่าเฉลี่ย 2.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.40 และความพึงพอใจหลังการทดลองใช้ค่าเฉลี่ย 3.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .79 มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ผลการดำเนินงานทั้ง 12 โครงการในโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช ด้านการป้องกัน การค้นหา การเฝ้าระวัง การบริหารจัดการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ ทำให้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลง และนักเรียนมี

ความพึงพอใจเพิ่มขึ้น ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดจากแนวความคิดของนักเรียน เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนรอบรั้วโรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้เป็นผลสำเร็จ

ทอมป์สัน (Thompson, 1995) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนชนบทของรัฐมินเนโซต้าตอนใต้โดยศึกษาเกี่ยวกับการป้องกัน การใช้ยาในทางที่ผิด และสารเสพติดเพื่อกำหนดความแตกต่างของความรู้ การยอมรับตนเอง ทักษะการใช้สารเสพติด และการรักษาระหว่างกลุ่มที่กำหนดความรู้ในด้านการต่อต้านสารเสพติด และกลุ่มที่ไม่กำหนดความรู้ การศึกษาครั้งนี้ได้ตรวจสอบผลกระทบเกี่ยวกับเพศด้วย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในกลุ่มที่กำหนดความรู้การต่อต้านการติดสารเสพติด มีความรู้เรื่องสารเสพติดสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กำหนดเนื้อหา และนักเรียนหญิงจะมีสูงกว่านักเรียนชาย ผลการสำรวจ ทักษะที่พบ ว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนในกลุ่มที่กำหนดความรู้จะมีการรับรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กำหนดความรู้ดังผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าใครกำหนดความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด การยอมรับตนเอง ทักษะที่มีต่อสารเสพติด และการรักษาควรจัดอยู่ในโปรแกรมการสอนของโรงเรียน โดยให้มีการประเมินและแก้ไขหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อติดตามนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรม โครงการต่อต้านสารเสพติดให้มีผลในการต่อต้านระยะยาว

โรซาติ (Rosati, 2005) ได้ทำการศึกษาเรื่องการป้องกันยาเสพติดที่มีคุณภาพในโรงเรียน ตามโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติด โดยศึกษาจากปัจจัยเสี่ยง คือ สภาพชีวิตของเด็ก ที่ไม่เอื้ออำนวยให้เด็กมีความประพฤติที่ถูกสุขอนามัย และปัจจัยคุ้มกัน คือ สภาพชีวิตของเด็กที่เอื้ออำนวยให้เด็กมีความประพฤติที่ถูกสุขอนามัย จากการศึกษา โรซาติได้ให้แนวทางในการ แก้ปัญหาไว้ดังนี้ 1) การทำให้เด็กมีความตั้งใจและมีทักษะชีวิตที่ถูกสุลักษณะและสร้างสภาพแวดล้อมที่จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าว โดยการลดปัจจัยเสี่ยงและเพิ่มปัจจัยคุ้มกัน ในตัว เด็กและสภาพแวดล้อมของเด็ก 2) แนวทางเริ่มแรกของวิธีป้องกันการติดยาเสพติด โดยอาศัย โรงเรียนเป็นหลัก เน้นที่ตัวบุคคลโดยใช้วิธีให้กลัวยาเสพติด การให้ความรู้โดยการให้ข้อมูล จัดบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เคยติดยาเสพติด และ 3) เน้นการดำเนินการแบบครบวงจร คือ ใช้ แนวทางที่เห็นบุคคลและสภาพแวดล้อม การให้โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และนักเรียนเข้ามามีบทบาท หลักสูตรเน้นเรื่องทักษะและองค์ประกอบอื่น ๆ หลาย ๆ อย่าง การมีส่วนร่วมของนักเรียน การให้ความช่วยเหลือนักเรียน การมีส่วนร่วมของครอบครัวและกิจกรรมเชิงบวก

สรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจของผู้เรียน หรือชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีทักษะชีวิตและสร้างเจตคติที่ดีต่อการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ และรู้จักการทำงานร่วมกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการเป็น 4 ระยะ เริ่มจากปีการศึกษา 2563 – 2564 ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ระยะที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

การดำเนินการวิจัยแต่ละระยะ ผู้วิจัยดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การวิจัยระยะที่ 1

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา

1.1 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขภายในสถานศึกษาจากประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย ครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติดของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย และประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย เป็นบุคคลผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 20,701 คน (สำนักทะเบียนอำเภอด่านมะขามเตี้ย, 2563)

กลุ่มตัวอย่าง แยกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 385 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) แล้วใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร

กลุ่มที่ 2 ครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด ของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จำนวน 11 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสอนและการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาเสพติดใน สถานศึกษา ระดับแกนหลักสำคัญ

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 มี 2 ชนิด คือ

1.3.1 แบบสอบถาม (questionnaire) ใช้สำหรับการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อ สมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขของประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ลักษณะคำถามความคิดเห็นตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ต (Likert's five rating scale) โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้ (Likert, Rensis, 1961, p. 161)

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 5

เห็นด้วยมาก ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 4

เห็นด้วยปานกลาง ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 3

เห็นด้วยน้อย ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 2

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 1

1.3.2 ประเด็นในการประชุมและสนทนากลุ่ม (focus group)

1.4 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1.4.1 การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร และงานวิจัย

2) ประมวลความรู้ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการสร้างแบบสอบถาม นำมากำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม

3) สร้างแบบสอบถามตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดในโครงสร้าง โดยมีเนื้อหาของข้อคำถาม แยกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน เป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ แยกเป็นสมรรถนะแต่ละด้าน คือ

- (1) สมรรถนะด้านวิชาการ จำนวน 6 ข้อ
- (2) สมรรถนะด้านสุขภาวะ จำนวน 7 ข้อ
- (3) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต จำนวน 9 ข้อ
- (4) สมรรถนะด้านอาชีพ จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

4) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของ สำนวนภาษา ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนเหมาะสม พบว่า แบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1 ทุกข้อ (ภาคผนวก ก หน้า 218 – 221)

5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (try out) กับกลุ่มทดลอง ได้แก่ ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะเดียวกัน กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 117) พบว่า แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.984 (ภาคผนวก ก หน้า 222) นำไปใช้เก็บข้อมูลได้

1.4.2 การสร้างประเด็นในการประชุมและสนทนากลุ่ม

- 1) ศึกษาเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการประชุมและการสนทนากลุ่ม
- 2) สร้างประเด็นการประชุมและการสนทนากลุ่ม โดยมีข้อคำถาม 4 ข้อหลัก คือ
 - (1) สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษาของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
 - (2) แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข ในสถานศึกษา
 - (3) คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะ ของผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 4 ด้าน คือ
 - สมรรถนะด้านวิชาการ
 - สมรรถนะด้านสุขภาวะ
 - สมรรถนะด้านทักษะชีวิต
 - สมรรถนะด้านอาชีพ
 - (4) ความคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะ
- 3) นำประเด็นในการประชุมและสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ ความถูกต้องสมบูรณ์เพื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ (ภาคผนวก ก หน้า 224)
- 4) ปรับปรุงและแก้ไขประเด็นคำถามให้มีความเหมาะสมตามคำแนะนำของ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งให้เพิ่มประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นที่เป็นข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม
- 5) จัดพิมพ์เป็นประเด็นการประชุมและการสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์

1.5 การเก็บข้อมูล

1.5.1 การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

1) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มอบแบบสอบถามที่ผ่านการหาความเชื่อมั่นแล้ว ให้ครูและบุคลากรช่วยแจกให้กับประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม โดยดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. 2563

2) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างส่งกลับคืนศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่งข้อมูลกลับคืนทุกฉบับ

1.5.2 การเก็บข้อมูลจากประเด็นการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติดของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ในเดือนกรกฎาคม 2563 โดยร่วมกันสนทนาตามหัวข้อประเด็นการสนทนากลุ่มที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดประชุมด้วยตนเอง พร้อมบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนาไว้ทั้งหมด

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.6.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม

เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา จำนวน 385 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 มาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของแต่ละฉบับ ซึ่งพบว่ามีความสมบูรณ์ถูกต้อง สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ทุกฉบับ

2) แยกวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าสถิติร้อยละ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง และเขียนพรรณนาความ

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็น บันทึกคะแนนตามเกณฑ์น้ำหนักคะแนนที่กำหนด 5 ระดับ แล้วหาค่าเฉลี่ย (mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นรายชื่อ แล้วเทียบกับเกณฑ์ตามแนวทางของเบสท์ (Best, 1978, p. 178) ดังนี้

คะแนน 4.51 – 5.00	หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คะแนน 3.51 – 4.50	หมายถึง เห็นด้วยมาก
คะแนน 2.51 – 3.50	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
คะแนน 1.51 – 2.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
คะแนน 1.00 – 1.50	หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำเสนอโดยเขียนพรรณนาความ

1.6.2 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ทั้งการจัดประชุม และการสนทนากลุ่ม และนำเสนอโดยเขียนพรรณนาความ

1.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7.1 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of consistency : IOC) โดยใช้สูตร (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555, น. 177)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.7.2 การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

1.7.3 การหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 106)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

n แทน จำนวนตัวอย่าง

1.7.4 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 117)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ

α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

k แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

$\sum s_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

2. การวิจัยระยะที่ 2

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

2.1 วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา งานวิจัย และยาเสพติด

กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.3.1 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

2.3.2 แบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้อง

2.4 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2.4.1 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในหัวข้อ ดังนี้

- การวิจัยและพัฒนา
- รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ
- การคิดวิเคราะห์
- สมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21
- การวางแผนกลยุทธ์
- การบริหารภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม

2) วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามที่ได้จากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มใน

ระยะที่ 1

3) สังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม จัดทำเป็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับร่าง

4) นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง

5) ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยนำผลการประเมินและคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เป็นข้อมูลในการปรับปรุงเพื่อให้เป็นรูปแบบฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.4.2 การสร้างแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้อง

แบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้อง เป็นเครื่องมือสำหรับผู้เชี่ยวชาญใช้ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบฉบับร่าง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ แยกเป็น 2 ฉบับ คือ

1) แบบตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ของรูปแบบ จำนวน 5 ข้อ

2) แบบตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้องของรูปแบบ จำนวน 6 ข้อ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1) ศึกษารายละเอียดวิธีการสร้างแบบประเมินจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดโครงสร้างของแบบประเมิน เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ต (Likert's five rating scale) โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้ (Likert, Rensis, 1961, p. 161)

ระดับ 5 หมายถึง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) เขียนรายการประเมินให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ

4) นำแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องที่สร้าง ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบประเมินเพื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ (ภาคผนวก ก หน้า 227 – 228)

5) แก้ไข ปรับปรุง แบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้อง ตามคำแนะนำ และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

6) จัดทำแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้อง ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ประเมินรูปแบบต่อไป

2.5 การเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลการตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบฉบับร่างจากผู้เชี่ยวชาญ

1) ผู้วิจัยนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับร่าง ส่งมอบให้ผู้เชี่ยวชาญพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง

2) เก็บคะแนนจากแบบประเมินเพื่อนำมาหาค่าทางสถิติ พร้อมทั้งรับฟังข้อแนะนำต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อแก้ไขปรับปรุงรูปแบบฉบับร่าง

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้อง

บันทึกคะแนนตามเกณฑ์น้ำหนักคะแนนที่กำหนด 5 ระดับ แล้วหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นรายข้อ แล้วเทียบกับเกณฑ์ตามแนวทางของเบสท์ (Best, 1978, p. 178) ดังนี้

คะแนน 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม สอดคล้อง มากที่สุด

คะแนน 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสม สอดคล้อง มาก

คะแนน 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสม สอดคล้อง ปานกลาง

คะแนน 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสม สอดคล้อง น้อย

คะแนน 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสม สอดคล้อง น้อยที่สุด

2.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.7.1 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of consistency : IOC) โดยใช้สูตร (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555, น. 177)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.7.2 การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	ΣX	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

2.7.3 การหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 106)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	ΣX^2	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\Sigma X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	n	แทน	จำนวนตัวอย่าง

3. การวิจัยระยะที่ 3

การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

3.1 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบ โดยพิจารณาจาก

3.1.1 ผลการศึกษาศมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหลังการใช้รูปแบบ

3.1.2 ผลการศึกษความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อรูปแบบ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1/2564 จำนวน 378 คน และครู/บุคลากร และวิทยากรสอนเสริมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ทุกคน

กลุ่มตัวอย่าง แยกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1/2564 จำนวน 190 คน ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน

(Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 43) แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi state random sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) ดังนี้

ระดับชั้นผู้เรียน	ประชากร (N)	กลุ่มตัวอย่าง (n)
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	200 คน	101 คน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	178 คน	89 คน
รวม	378 คน	190 คน

จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยการจับฉลากเลือกแต่ละหน่วยตัวอย่างของผู้เรียนที่เป็นประชากรตามสัดส่วนระดับชั้นของผู้เรียนแต่ละระดับ

กลุ่มที่ 2 เป็นครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 42 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษา

3.3 วิธีดำเนินการวิจัย

1) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในรูปแบบ one shot case study สัญลักษณ์ในการทดลอง คือ

Group A X ----- O

X หมายถึง การทดลองใช้รูปแบบ

O หมายถึง ผลการทดลองใช้รูปแบบ

2) ผู้วิจัยกำหนดให้ครู/บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จำนวน 42 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษา นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ไปใช้ในสถานการณ์จริงของการจัดการเรียนการสอน

3) ผู้วิจัยจัดประชุมครู และผู้เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง 42 คน เพื่อมอบนโยบาย พร้อมทั้งให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ที่จะให้ทดลองใช้

4) มอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ให้ครูและผู้เกี่ยวข้องนำไปศึกษาด้วยตนเอง พร้อมทั้งเตรียมการดำเนินการตามแนวทางของรูปแบบ

5) ครู/บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการ RSTNE Model 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (Readiness Preparation : R)

ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning : S)

ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ (Taking Action : T)

ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย (Networking : N)

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluating : E)

โดยดำเนินการติดต่อกันตลอดในช่วงภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

6) ผู้วิจัย นิเทศ ติดตาม ประเมิน และเก็บข้อมูลระหว่างการทำดำเนินงานตามแนวทางการรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

7) คณะผู้ทรงคุณวุฒิ 17 คน เข้าสังเกตการณ์ใช้รูปแบบในระหว่างที่ครูและบุคลากรทางการศึกษากำลังทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริง

8) หลังเสร็จสิ้นการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยให้ผู้เรียน จำนวน 190 คน ทำการประเมินตนเองเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

9) วิเคราะห์คะแนนจากแบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหลังการใช้รูปแบบ

10) สอบถามความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4.1 แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3.4.2 แบบสอบถามความพึงพอใจ

3.5 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1 แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดโครงสร้างของแบบประเมิน เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ต (Likert's five rating scale) โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้ (Likert, Rensis, 1961, p. 161)

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) เขียนรายการข้อคำถามเพื่อให้ครอบคลุมตามจุดประสงค์การประเมิน จำนวน 30 ข้อ แยกเป็นสมรรถนะแต่ละด้าน ดังนี้

(1) สมรรถนะด้านวิชาการ จำนวน 6 ข้อ

(2) สมรรถนะด้านสุขภาวะ จำนวน 7 ข้อ

(3) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต จำนวน 9 ข้อ

(4) สมรรถนะด้านอาชีพ จำนวน 8 ข้อ

4) นำแบบประเมินที่สร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ (ภาคผนวก ก หน้า 231 – 233)

5) แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ และจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล

3.5.2 แบบสอบถามความพึงพอใจ

1) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม

2) กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ต (Likert's five rating scale) โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้ (Likert, Rensis, 1961, p. 161)

ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3) เขียนรายการข้อคำถามเพื่อให้ครอบคลุมตามจุดประสงค์การประเมิน จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

(1) กระบวนการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์

(2) ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบมีความชัดเจนและเป็นระบบ

(3) ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

(4) ขั้นตอนกระบวนการมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ

(5) รูปแบบส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(6) รูปแบบก่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์

ของทุกฝ่าย

(7) รูปแบบทำให้ครู บุคลากร และวิทยาการยาเสพติด สามารถดำเนินงาน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(8) รูปแบบสามารถส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเสพติดได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

(9) เครื่องมือประเมินสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ของรูปแบบมี
ความเหมาะสม

(10) ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม ดูแลการใช้รูปแบบให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

4) นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบ
ความถูกต้องเหมาะสม และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) แล้วนำมาวิเคราะห์ค่า
ดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00
ทุกข้อ (ภาคผนวก ก หน้า 235)

5) แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ และจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์
เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

วิเคราะห์ผลการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard
deviation) เป็นรายข้อ แล้วเทียบกับเกณฑ์ตามแนวทางของเบสท์ (Best, 1978, p. 178) ดังนี้

คะแนน 4.51 – 5.00	หมายถึง มีสมรรถนะสูงที่สุด
คะแนน 3.51 – 4.50	หมายถึง มีสมรรถนะสูง
คะแนน 2.51 – 3.50	หมายถึง มีสมรรถนะปานกลาง
คะแนน 1.51 – 2.50	หมายถึง มีสมรรถนะต่ำ
คะแนน 1.00 – 1.50	หมายถึง มีสมรรถนะต่ำที่สุด

โดยกำหนดเกณฑ์คุณภาพที่ผ่านการประเมินคือ $\bar{X} \geq 3.51$ และ $S.D. < 1$

3.6.2 แบบสอบถามความพึงพอใจ

วิเคราะห์ผลความพึงพอใจ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ แล้วเทียบกับเกณฑ์ตามแนวทางของเบสท์ (Best,
1978, p. 178) ดังนี้

คะแนน 4.51 – 5.00	หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนน 3.51 – 4.50	หมายถึง มีความพึงพอใจมาก
คะแนน 2.51 – 3.50	หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนน 1.51 – 2.50	หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย
คะแนน 1.00 – 1.50	หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.7.1 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of consistency : IOC) โดยใช้สูตร ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555, น. 177)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.7.2 การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

3.7.3 การหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 106)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	n	แทน	จำนวนตัวอย่าง

4. การวิจัยระยะที่ 4

การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

4.1 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติด

และอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษานอกระบบ และมีตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยระดับอำเภอขึ้นไป ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มตัวอย่าง เป็น ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษานอกระบบ และมีตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยระดับอำเภอขึ้นไป ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 17 คน ได้มาโดยใช้การเลือกแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติ ดังนี้

(1) เป็นผู้มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษานอกระบบ มีตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขึ้นไป โดยต้องมีประสบการณ์ตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการด้านการพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป

(2) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทด้านการบริหารท้องถิ่น หรือปริญญาโททางด้านการศึกษานอกระบบ หรือ

(3) มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น

4.3 วิธีดำเนินการวิจัย

1) ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษานอกระบบ และมีตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยระดับอำเภอขึ้นไป ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 17 คน ให้ช่วยเป็นคณะผู้ตรวจสอบผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการใช้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาจนเสร็จสิ้น ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

2) ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พร้อมแจ้งจุดประสงค์การประเมินผลรูปแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 17 คนทราบ และขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยติดตามและตรวจสอบการใช้รูปแบบตลอดช่วงระยะเวลาของการใช้รูปแบบ

3) คณะผู้ทรงคุณวุฒิเข้าตรวจสอบและสังเกตการณ์ ขณะที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา นำรูปแบบไปใช้ระหว่างดำเนินการสอน เดือนละ 1 ครั้ง

4) หลังเสร็จสิ้นการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยนำแบบประเมินผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติด

และอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 17 คนด้วยตนเอง

5) ผู้วิจัยติดตามรับแบบประเมินผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี กลับคืนครบถ้วนทั้ง 17 ฉบับ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามขั้นตอน

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

4.5 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินผลรูปแบบตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมิน
- 2) กำหนดโครงสร้างของแบบประเมิน เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของไลเคิร์ต (Likert's five rating scale) โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีความหมาย ดังนี้ (Likert, Rensis, 1961, p. 161)

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

- 3) เขียนรายการข้อคำถามเพื่อให้ครอบคลุมตามจุดประสงค์การประเมิน จำนวน 35 ข้อ แยกเป็นการประเมินผลรูปแบบ 4 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม จำนวน 8 ข้อ

(2) ด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน จำนวน 12 ข้อ

(3) ด้านกระบวนการ จำนวน 10 ข้อ

(4) ด้านผลผลิต จำนวน 5 ข้อ

- 4) นำแบบประเมินผลรูปแบบที่สร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ (ภาคผนวก ก หน้า 239 – 242)

5) แก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ และจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูล

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

บันทึกคะแนนตามเกณฑ์น้ำหนักคะแนนที่กำหนด 5 ระดับ แล้วหาค่าเฉลี่ย (mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นรายข้อ แล้วเทียบกับเกณฑ์ตามแนวทางของเบสท์ (Best, 1978, p. 178) ดังนี้

คะแนน 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คะแนน 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

คะแนน 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.7.1 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of consistency : IOC) โดยใช้สูตร (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555, น. 177)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

4.7.2 การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

4.7.3 การหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 106)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

n แทน จำนวนตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) ดำเนินการเป็น 4 ระยะ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละระยะตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 1

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ในสถานศึกษา

1.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม

1.1.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามของประชาชนอำเภอตำบมะขามเตี้ย ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 385 คน เมื่อพิจารณาตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยระยะที่ 1

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	160	41.56
	หญิง	225	58.44
	รวม	385	100.00
2. อายุ	ไม่เกิน 40 ปี	246	63.90
	41 – 60 ปี	123	31.95
	61 ปี ขึ้นไป	16	4.15
	รวม	385	100.00
3. ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษา	230	59.74
	ปวช./ปวส. หรือเทียบเท่า	80	20.78
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	11	2.86
	ปริญญาตรี	60	15.58
	สูงกว่าปริญญาตรี	4	1.04
	รวม	385	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
4. อาชีพ	ไม่ประกอบอาชีพ/นักศึกษา	40	10.39
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	48	12.47
	พนักงานบริษัทเอกชน	28	7.27
	รับจ้าง/อาชีพส่วนตัว/เกษตรกร	269	69.87
	รวม	385	100.00
5. รายได้ต่อเดือน	รายได้ไม่เกิน 10,000 บาท	134	34.80
	รายได้ 10,001-30,000 บาท	208	54.03
	รายได้ 30,001-50,000 บาท	35	9.09
	รายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป	8	2.08
	รวม	385	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยระยะที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 58.44 และเพศชาย จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 41.56 เมื่อพิจารณาอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 40 ปี จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 63.90 รองลงมาคือ อายุ 41 – 60 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 31.95 และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.15 เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 59.74 รองลงมาคือ ปวช./ปวส.หรือเทียบเท่า จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20.78 ปริญญาตรี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.58 ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.04 เมื่อพิจารณาอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง/อาชีพส่วนตัว/เกษตรกร จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 69.87 รองลงมาคือ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.47 ไม่ประกอบอาชีพ/นักศึกษา จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.39 และพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.27 เมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001-30,000 บาท จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 54.03 รองลงมาคือ รายได้ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 34.80 รายได้ 30,001-50,000 บาท จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09 และรายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.08

1.1.2 ความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข

ความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขของประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.2 – 4.6

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของประชาชนอำเภอ
ด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข โดยภาพรวมและ
รายด้าน

n = 385

สมรรถนะของประชาชนที่ใช้ป้องกันยาเสพติด และอบายมุข	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเห็น
1. สมรรถนะด้านวิชาการ	3.44	0.80	ปานกลาง
2. สมรรถนะด้านสุขภาวะ	3.54	0.67	มาก
3. สมรรถนะด้านทักษะชีวิต	3.69	0.62	มาก
4. สมรรถนะด้านอาชีพ	3.76	0.61	มาก
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	3.60	0.43	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้
ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.43) เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยความเห็นด้วยจากมากไปหาน้อย เรียงตามลำดับ ดังนี้
สมรรถนะด้านอาชีพ ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.61) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.62)
สมรรถนะด้านสุขภาวะ ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.67) และสมรรถนะด้านวิชาการ ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.80)

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนอำเภอ
ด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านวิชาการ

n = 385

สมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเห็น
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมี ความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข	3.89	0.71	มาก
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมี ทักษะการอ่าน พูด ฟัง และเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกัน เรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	3.02	1.20	ปานกลาง
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้อง สามารถนำความรู้ที่มีไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม	3.71	0.70	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 385

สมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเห็น
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในสภาวะสังคม ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน	3.33	1.10	ปานกลาง
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ จะต้องประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวัง ป้องกัน และยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด	3.28	1.18	ปานกลาง
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ จะต้องรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	3.44	0.80	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	3.44	0.80	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านวิชาการ โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.71) รองลงมาคือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสามารถนำความรู้ที่มีไปปรับใช้การแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.70) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีทักษะการอ่าน พูด ฟังและเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.20)

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนอำเภอ
ด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านสุขภาวะ

n = 385

สมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเห็น
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน	3.79	0.71	มาก
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ	3.75	0.77	มาก
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองจากยาเสพติดได้	3.88	0.65	มาก
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีความภาคภูมิใจ รัก และเห็นคุณค่าตนเอง	3.74	0.69	มาก
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวกเสมอ	3.66	0.68	มาก
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น	3.76	0.62	มาก
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานการณ์ต่าง ๆ	3.77	0.54	มาก
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	3.54	0.67	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านสุขภาวะ โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองจากยาเสพติดได้ ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.65) รองลงมาคือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์ที่กำหนด ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.71) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.68)

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนอำเภอ
ด่านมะขามเตี้ย ที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านทักษะชีวิต

n = 385

สมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเห็น
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อย และความสามารถของตนเอง	3.72	0.74	มาก
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีความรับผิดชอบ เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล	3.71	0.69	มาก
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องยอมรับและภูมิใจในตนเองและผู้อื่น	3.76	0.73	มาก
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนศรัทธา	3.70	0.72	มาก
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยปราศจากยาเสพติดและอบายมุข	3.75	0.70	มาก
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างสร้างสรรค์	3.72	0.61	มาก
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเอง	3.74	0.69	มาก
8. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดได้	3.63	0.70	มาก
9. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้บทบาทการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน	3.73	0.66	มาก
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	3.69	0.62	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านทักษะชีวิต โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติด

และอบายมุขได้ ต้องยอมรับและภูมิใจในตนเองและผู้อื่น ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.73) รองลงมาคือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุขโดยปราศจากยาเสพติดและอบายมุข ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.70) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดได้ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.70)

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนอำเภอ
ด่านมะขามเตี้ยที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านอาชีพ

n = 385

สมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเห็น
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสำรวจแสวงหา และเกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต	3.63	0.76	มาก
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจน	3.76	0.68	มาก
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต	3.75	0.72	มาก
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมอง	3.60	0.73	มาก
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน	3.70	0.68	มาก
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องทำให้เกิดความหลากหลายของอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	3.68	0.61	มาก
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้จักการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง	3.72	0.69	มาก
8. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ของอาชีพอันจะนำไปสู่การเลือกประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง	4.05	0.68	มาก
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	3.76	0.61	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ด้านอาชีพ โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ของอาชีพอันจะนำไปสู่การเลือกประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจน ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.68) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเห็นโอกาสการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมอง ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.73)

1.2 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

จากการประชุมและสนทนากลุ่ม ครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติดของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี สรุปผลการประชุมและสนทนาได้ ดังนี้

1) สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษา ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ฐานะยากจนภายในชุมชนมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดทั้งในกลุ่ม วัยทำงานและวัยรุ่น รวมทั้งมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้ามายังสถานศึกษา ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาการหนีเรียน ปัญหาการขาดเรียน ปัญหาการเรียนไม่จบ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ซึ่งเยาวชนเหล่านี้ล้วนกำลังจะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต ซึ่งหากปล่อยให้ตกเป็นทาสหรืออยู่ในสภาพเสี่ยงต่อไปก็จะเป็นผลเสียหายต่อประเทศชาติ นอกจากนั้นยังพบว่า มีนักศึกษาจำนวนหนึ่งที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดสาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการอยู่ในชุมชนที่มีการใช้ยาเสพติด ดังรายงานการจับกุมดำเนินคดีของสถานีดำรวจภูธรด่านมะขามเตี้ย ในรอบปี 2563 ซึ่งพบว่า ในพื้นที่นี้มีการจับกุมผู้ค้าและผู้เสพได้ค่อนข้างถี่มาก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จึงควรหามาตรการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขภายในสถานศึกษา เพื่อลดปัญหายาเสพติด ตลอดจนเพื่อควบคุมไม่ให้ปัญหายาขยายตัวไปมากกว่าเดิม

2) แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา พบว่า ควรเริ่มต้นตั้งแต่องานบริหาร ด้วยการกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และควรขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทั้ง 24 แห่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมไปถึงชุมชนรอบ ๆ สถานศึกษาด้วย

3) คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะของผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 4 ด้าน ที่ประชุมมีความเห็นสรุปได้ ดังนี้

1) สมรรถนะด้านวิชาการ ผู้เรียนควรมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติด โดยให้มีทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ ผู้เรียนมีทักษะการอ่าน พุด

ฟังและเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ การแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และทักษะความรู้เชิงบูรณาการ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจ ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง ในชุมชน ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของ ยาเสพติด รู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

2) สมรรถนะด้านสุขภาพ ผู้เรียนควรมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการป้องกัน และแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด ด้านสุขภาพกาย ผู้เรียนมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงมีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์ที่กำหนด มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ สามารถป้องกันและ หลีกเลี่ยงตนเองจากยาเสพติดได้ และด้านสุขภาพจิต ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจ รักและเห็นคุณค่า ตนเอง มีสุขภาพจิตที่ดี มองโลกในเชิงบวก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครูและผู้อื่น แสดงพฤติกรรม ที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานการณ์ต่างๆ ได้

3) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต ผู้เรียนควรมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับ สถานการณ์ด้านยาเสพติดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน คือ ตระหนักรู้และเห็น คุณค่าตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนเข้าใจรับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อยและความสามารถของตนเอง มี ความรับผิดชอบ เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล ยอมรับและภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่ตนเองนับถือ มีเป้าหมายในการ ดำรงชีวิตให้มีความสุขโดยปราศจากยาเสพติด คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนแยกแยะข้อมูล ข่าวสารและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ สามารถคิดและตัดสินใจในการ แก้ไขปัญหา ยาเสพติดได้อย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด โดยผู้เรียนเข้าใจและ รับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเอง หลีกเลี่ยงหรือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดได้ สร้างสัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น ผู้เรียนมีความเห็นอกเห็นใจ ให้ความรักและ เข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน ให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นทีมและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน

4) สมรรถนะด้านอาชีพ ผู้เรียนควรตระหนักรู้ความสำคัญในการประกอบอาชีพ มี ค่านิยมที่ดี และทักษะประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ ผู้เรียนสำรวจและแสวงหาอาชีพที่สุจริต มีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจนและรู้ถึง คุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการ ประกอบสัมมาชีพในอนาคต มีเจตคติและค่านิยมที่ดีต่ออาชีพ ผู้เรียนเห็นโอกาสการสร้างอาชีพที่ หลากหลาย จากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและกระบวนการเรียนรู้ รู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการ บริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน เกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต ทำ ให้เกิดความหลากหลายของอาชีพในท้องถิ่นนั้นๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีทักษะการตัดสินใจ วางแผนการศึกษาเพื่อการมีงานทำเต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเลือก ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง โดยพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ ทั้งด้านคุณสมบัติของตนเอง และความต้องการกำลังคนในอาชีพนั้นๆ อันจะนำไปสู่การเลือก ประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความ

ต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพในอนาคต ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

จากการระดมสมองในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวในการกำหนดโครงสร้างของรูปแบบ และกรอบตัวชี้วัดสำหรับเครื่องมือที่ใช้ประเมินสมรรถนะผู้เรียนหลังการใช้รูปแบบ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 2

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

2.1 ผลการสร้างรูปแบบฉบับร่าง

ในขั้นนี้เป็นการสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์ศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยนำข้อมูล ที่วิเคราะห์ได้จากขั้นการวิเคราะห์ (analysis) = Research, (R1) ทั้งหมด รวมถึงเป้าหมายและผลลัพธ์ ที่พึงประสงค์ของรูปแบบที่ชัดเจนมาใช้เป็นฐานคิดในการร่างต้นแบบรูปแบบ มีรายละเอียดของรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านโครงสร้าง

(1) หลักการ : รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ เป็นโครงสร้างทางความคิดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา โดยดำเนินการอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบต่อเนื่อง บนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่สัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการ สมรรถนะ และคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนเป็นสำคัญ

(2) วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2) องค์ประกอบด้านกระบวนการ

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี คือกระบวนการ RSTNE Model หมายถึง

R	=	Readiness Preparation (การเตรียมความพร้อม)
S	=	Strategic planning (การวางแผนกลยุทธ์)
T	=	Taking Action (การนำแผนงานไปปฏิบัติ)

N = Networking (การสร้างภาคีเครือข่าย)

E = Evaluating (การประเมินผล)

ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย และขั้นที่ 5 การประเมินผล

3) องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนคือปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของรูปแบบฯ ที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ

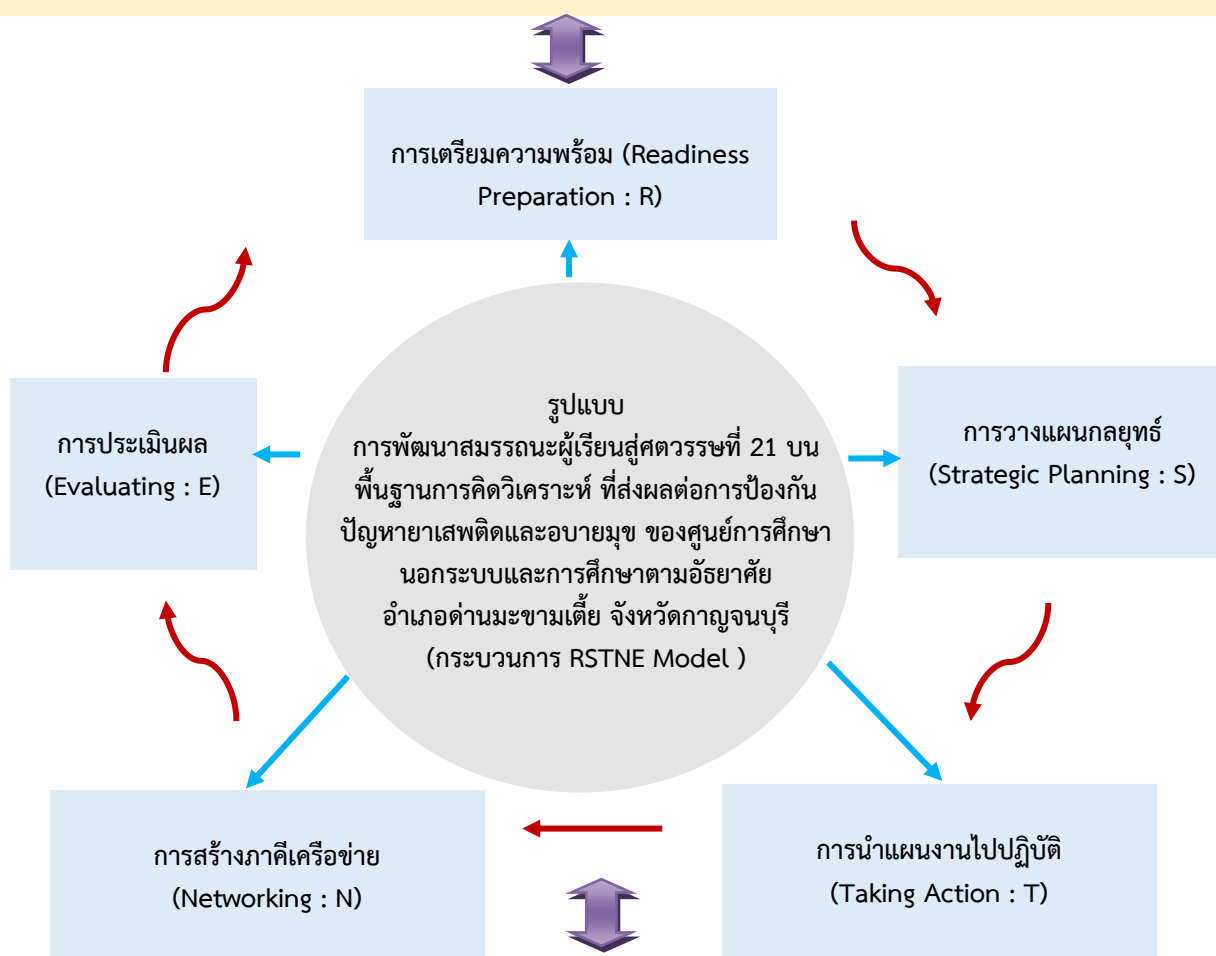
(1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข โดยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา

(2) ปัจจัยด้านครูและบุคลากร ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้เรียนจะต้องเกิดจากความต้องการของครูที่มีความมุ่งมั่นจริงใจและเต็มใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ร่วมมือกันเคารพ ยอมรับซึ่งกันและกัน อุทิศเวลาให้กับการพัฒนางาน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

(3) ปัจจัยด้านสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ตัวชี้วัดสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน

หลักการ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ เป็นโครงสร้างทางความคิดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา โดยดำเนินการอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบต่อเนื่อง บนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่สัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการ สมรรถนะ และคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ปัจจัยสนับสนุน

- (1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข โดยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา
- (2) ปัจจัยด้านครูและบุคลากร ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้เรียนจะต้องเกิดจากความต้องการของครูที่มีความมุ่งมั่นจริงจังและเต็มใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เคารพ ยอมรับซึ่งกันและกัน อุทิศเวลาให้กับการพัฒนา และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
- (3) ปัจจัยด้านสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ตัวชี้วัดสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน

แผนภูมิภาพที่ 4.1 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

2.2 แนวทางในการนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ไปสู่การปฏิบัติ

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี คือกระบวนการ RSTNE Model ซึ่งในการนำรูปแบบไปสู่การปฏิบัติ มีแนวทางในการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (Readiness Preparation)

เป็นขั้นสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ความพร้อมในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการแก้ปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ โดยศึกษาบริบทของสถานศึกษา ดำเนินการสำรวจสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ปัญหาในเขตบริการของสถานศึกษา มีผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้แทนชุมชนร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ ดำเนินการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยการจัดเก็บข้อมูลผู้เรียน หรือใช้ข้อมูลจากการแนะนำ และระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน มาวิเคราะห์โดยใช้พื้นฐานการคิดวิเคราะห์ แล้วสังเคราะห์ เปรียบเทียบความสอดคล้องความต้องการในการแก้ปัญหา และแบ่งกลุ่มเพื่อหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เหมาะสม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มใช้ยาเสพติด เป็นต้น

ในขั้นนี้ต้องชี้แจงให้แต่ละภาคส่วนในสถานศึกษาเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตน เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและอบายมุขในสถานศึกษา ดังนี้

1) บทบาทการเตรียมความพร้อมของผู้บริหาร ได้แก่ การมีความเชื่อมั่น ศรัทธา ในหลักคิด มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข พฤติกรรมที่แสดงออกถึงสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและอบายมุขอย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติตน และการปฏิบัติงานของตนในการบริหารจัดการได้ ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการวางนโยบายและกำหนดแผนปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในสถานศึกษาได้อย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง

2) บทบาทการเตรียมความพร้อมของครู บุคลากร และวิทยากรสอนเสริม ได้แก่ การมีความเชื่อมั่น ศรัทธาในหลักคิด มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข พฤติกรรมที่แสดงออกถึงสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข สามารถนำไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนแผนงานให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ

3) บทบาทการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ได้แก่ การเตรียมร่างกายและจิตใจ ให้มีความพร้อมในการเรียนรู้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข เข้าใจในบทบาทของการเป็นผู้เรียนที่ดี เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ผู้สอนกำหนดทุกครั้ง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืน และมั่นคงของตนเอง

4) บทบาทการเตรียมความพร้อมของภาคีเครือข่ายและชุมชน ได้แก่ ภาคีเครือข่ายและชุมชนพร้อมรับการประสานสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของผู้เรียน และกิจกรรมในวิถีชีวิตเพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตของชุมชนให้ห่างไกลยาเสพติด มีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาตามความเหมาะสมของบริบทแห่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning)

การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการมองภาพรวมทั้งเรื่องการกำหนดนโยบาย การวางแผน กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย เป็นการวางแผน ที่ให้ความสำคัญกับการมองไปสู่อนาคตภายใต้การพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการใช้ความสามารถ ของสถานศึกษาเพื่อระดมทรัพยากรมาใช้ และพิจารณาถึงทางเลือกต่าง ๆ อย่างรอบคอบและชัดเจน คุณภาพของการวางแผนกลยุทธ์ตามแนวทางของรูปแบบขึ้นอยู่กับการรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด หลากหลาย และเป็นจริงที่สุด เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเลือกแนวทางการขับเคลื่อนที่จะบรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลถึงความง่ายในการปฏิบัติและเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผน กลยุทธ์ระดับหน้าที่ จะต้องคำนึงถึงมาตรฐานการดำเนินงานของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นในการแก้ปัญหา และการขับเคลื่อนของทุกฝ่ายในสถานศึกษาเป็นหลัก

การวางแผนกลยุทธ์มีกระบวนการสำคัญด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพของ หน่วยงาน (SWOT analysis) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หาจุดแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายนอก หาโอกาสและอุปสรรคก่อน แล้วนำไปสร้างประเด็นเชิงกลยุทธ์ กำหนดกลยุทธ์ เลือกกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควบคุมและประเมินผลการใช้ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการ ทำให้ เกิดผลลัพธ์ คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ความเป็นธรรม พลังการทำงานและความผูกพัน ความยอมรับในงาน ซึ่งขั้นตอนย่อยในการกำหนดแผนกลยุทธ์ คือ

(1) การทบทวนภารกิจของสถานศึกษาเพื่อพิจารณาบูรณาการแนวทางการป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสียดุลและอบายมุขเข้าไว้ในนโยบายหลักของสถานศึกษา

(2) สถานศึกษา แกนนำนักศึกษา และชุมชน ร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์สภาพ (SWOT analysis) ที่สอดคล้องกับการป้องกันปัญหาเสียดุลและอบายมุขของศูนย์การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญใน การวางแผน

(3) การกำหนดทิศทางของหน่วยงาน ที่บูรณาการแนวทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสียดุลและอบายมุข ได้แก่ วิสัยทัศน์ (vision) พันธกิจ (mission) และเป้าประสงค์หลัก (goal)

(4) กำหนดกลยุทธ์สู่ความสำเร็จ ได้แก่ เป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์ ตัวชี้วัดสมรรถนะ ผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดุล ค่าเป้าหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติงาน/ โครงการ/กิจกรรม และงบประมาณ

(5) กำหนดผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามโครงสร้างการดำเนินงานของรูปแบบ

(6) กำหนดแผนการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ

ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ (Taking Action)

เป็นขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และ ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ต้องรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ผู้บริหาร สร้างความตระหนักให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder) มีส่วนร่วม ในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย การดำเนินงาน กำกับติดตาม เกี่ยวกับการส่งเสริมสมรรถนะใน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดุลในสถานศึกษา โดยมีแนวทางการปฏิบัติ คือ

- (1) ใช้เทคนิคการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา
- (2) เป็นผู้นำการนิเทศภายในสถานศึกษา
- (3) ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาอย่างแท้จริง
- (4) ร่วมประชุมวางแผนงาน และการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์อย่างใกล้ชิดในแต่ละขั้นตอน
- (5) พิจารณาอนุมัติโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานสถานศึกษาเพื่อขับเคลื่อนแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา
- (6) ให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน
- (7) ให้คำปรึกษาแนะนำและเป็นวิทยากรที่ดีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา
- (8) ช่วยเหลือและส่งเสริมให้ครูมีความรู้และมีพัฒนาการทางวิชาชีพ
- (9) ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมของครู บุคลากร และวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด เป็นระยะ

ครู บุคลากร และวิทยากรสอนเสริม ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา จัดทำกำหนดการสอน จัดทำแผนการสอนและแผนการจัดกิจกรรม ดำเนินการสอนและจัดกิจกรรม และวัดผลประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีแนวทางการปฏิบัติ คือ

- (1) ร่วมวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ รวมทั้งวางแผนงานในการปฏิบัติงาน โดยแสดงความคิดเห็นและอภิปรายอย่างเต็มความสามารถ
- (2) ดำเนินการจัดสถานที่ พัฒนาสถานที่ ร่วมกันจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่กำหนดไว้
- (3) ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์ของรูปแบบ
- (4) ตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ
- (5) สาธิตและนำเสนอรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ตามเป้าหมาย
- (6) เผยแพร่แนวคิดผลงานทางวิชาการ วิธีการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้แก่เพื่อนครู เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- (7) ถ่ายทอดผลงานที่ตนเองเชี่ยวชาญให้กับเพื่อนครู และผู้ที่สนใจเพื่อขยายผลต่อไป
- (8) ผลิตสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน และเผยแพร่แก่ผู้สนใจ และเพื่อนครูผู้สอนอย่างกว้างขวาง
- (9) ดำเนินการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของตน เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ และเพื่อหาทางยกระดับคุณภาพของการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

(10) เป็นผู้ที่ไม่หาความรู้ พยายามเสริมสร้างทักษะ และความสามารถในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาวิชาชีพ

ผู้เรียน เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตามหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละระดับชั้น หรือจัดโครงการ/กิจกรรม เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น กิจกรรมด้านวิชาการ กิจกรรมด้านสุขภาวะ กิจกรรมด้านทักษะชีวิต และกิจกรรมด้านอาชีพ เป็นต้น

ภาคีเครือข่ายและชุมชน ภาคีเครือข่ายและผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา รับรู้สภาพปัจจุบัน สร้างภาคีเครือข่าย ช่วยดูแลผู้เรียนภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงาน ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างเสริมสมรรถนะ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาและชุมชน ร่วมกับสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย (Networking)

การสร้างภาคีเครือข่าย หมายถึง มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นในลักษณะของภาคี เช่น ชุมชน หน่วยงาน หรือสถานศึกษาอื่น ๆ การสร้างภาคีเครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและชุมชน จะช่วยให้ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือ และสื่อต่าง ๆ ผ่านการประชุม การสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพูดคุย การศึกษาดูงาน และการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินงาน การแบ่งปันทักษะ และประสบการณ์ให้แก่กัน เป็นการสนับสนุนและเสริมความสมบูรณ์ให้กับครูผู้สอนที่เป็นสมาชิกเครือข่าย จะช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อน ทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย ตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหา ได้รับความช่วยเหลือ ได้รับกำลังใจ การจูงใจและการยอมรับจากเพื่อนร่วมวิชาชีพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและชุมชนเป็นอย่างดี

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluating)

การประเมินผลการบริหารจัดการ เป็นกระบวนการหนึ่งของการทำงานเชิงระบบ (system approach) ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ การประเมินผลเป็นงานกำกับ ติดตาม ประเมินผล และตีค่าผลงานที่ได้ทำมาแล้วว่าบังเกิดผลดีเพียงใด และนำผลที่ได้จากการประเมินมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้

(1) ผู้บริหารนิเทศติดตาม โดยกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานตามตารางการนิเทศ การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

(2) เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

(3) ประเมินผล สรุปผล การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

(4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงปัจจัยนำเข้า (input) และกระบวนการ (process) การกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเพื่อปรับปรุง

การบริหารจัดการให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์หลัก (goal) ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขได้ต่อไป

(5) พัฒนาต่อยอด การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะ ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

2.3 การหาประสิทธิภาพของร่างรูปแบบ

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบ ผลปรากฏ ดังนี้

2.3.1 การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการ

ตารางที่ 4.7 แสดงประสิทธิภาพของร่างรูปแบบด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

n = 5

ประเด็นการตรวจสอบ	ระดับคะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ			
	ความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. แนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้จัดประกอบรูปแบบ	4.80	0.45	4.80	0.45
2. องค์ประกอบด้านโครงสร้าง				
2.1 หลักการ	5.00	0.00	5.00	0.00
2.2 วัตถุประสงค์	5.00	0.00	5.00	0.00
3. องค์ประกอบด้านกระบวนการ				
3.1 ขั้นที่ 1 R : การเตรียมความพร้อม	4.80	0.45	4.80	0.45
3.2 ขั้นที่ 2 S : การวางแผนกลยุทธ์	5.00	0.00	5.00	0.00
3.3 ขั้นที่ 3 T : การนำแผนงานไปปฏิบัติ	4.80	0.45	4.80	0.45
3.4 ขั้นที่ 4 N : การสร้างภาคีเครือข่าย	4.80	0.45	4.60	0.55
3.5 ขั้นที่ 5 E : การประเมินผล	5.00	0.00	5.00	0.00
4. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน	4.60	0.55	4.60	0.55
5. การกำหนดพฤติกรรมที่แสดงสมรรถนะผู้เรียน	4.60	0.55	4.60	0.55
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.84	0.23	4.82	0.27

จากตารางที่ 4.7 พบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายการพบว่ามีค่าเฉลี่ยรายข้อระหว่าง 4.60 – 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรายข้ออยู่ระหว่าง 0.00 – 0.55 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.50 และ S.D. < 1

ส่วนประสิทธิภาพด้านความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายการพบว่ามีค่าเฉลี่ยรายข้อระหว่าง 4.60 – 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรายข้ออยู่ระหว่าง 0.00 – 0.55 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.50 และ S.D. < 1

2.3.2 การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้องของรูปแบบ

ตารางที่ 4.8 แสดงประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้องของรูปแบบ

n = 5

ประเด็นการตรวจสอบ	ระดับความสอดคล้อง	
	$\bar{X}$	S.D.
1. รูปแบบฯ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทหรือสภาพแวดล้อมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย	4.80	0.45
2. รูปแบบฯ มีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการสอดคล้องเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กัน	5.00	0.00
3. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model สอดคล้องเหมาะสมกับหลักการและวัตถุประสงค์	4.80	0.45
4. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model แต่ละขั้นตอนมีความสอดคล้องเหมาะสม ต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน	5.00	0.00
5. รูปแบบฯ กำหนดวิธีการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	5.00	0.00
6. รูปแบบฯ มีเครื่องมือสำหรับประเมินผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	4.80	0.45
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.90	0.22

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้องของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.22 เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.80 – 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 – 0.45 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.50 และ S.D. < 1

สรุปผลการตรวจสอบประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้และความสอดคล้องของร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์

ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผ่านเกณฑ์คุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 3

การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

3.1 ผลการศึกษาศมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากการประเมินตนเองของผู้เรียน

จากการประเมินตนเอง เพื่อตรวจสอบสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.9 – 4.13

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน

n = 190

สมรรถนะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. สมรรถนะด้านวิชาการ	4.27	0.52	สูง
2. สมรรถนะด้านสุขภาวะ	4.30	0.56	สูง
3. สมรรถนะด้านทักษะชีวิต	4.28	0.45	สูง
4. สมรรถนะด้านอาชีพ	4.14	0.39	สูง
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.25	0.36	สูง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้เรียนและผู้ให้บริการในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข หลังการใช้รูปแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.36) และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด ($\bar{X} \geq 3.51$ และ S.D. < 1) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับสูง และผ่านเกณฑ์คุณภาพทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ สมรรถนะด้านสุขภาวะ ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.56) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.45) สมรรถนะด้านวิชาการ ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.52) และสมรรถนะด้านอาชีพ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.39)

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านวิชาการ

n = 190

สมรรถนะด้านวิชาการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข	4.54	0.53	สูงที่สุด
2. ท่านมีทักษะการอ่าน พูด ฟังและเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	4.46	0.60	สูง
3. ท่านสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม	4.48	0.58	สูง
4. ท่านสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในสถานะสังคมไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน	3.97	0.62	สูง
5. ท่านประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวังป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด	4.38	0.79	สูง
6. ท่านรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	3.78	0.63	สูง
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.27	0.52	สูง

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้เรียนและผู้ให้บริการในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดและอบายมุข ด้านวิชาการ หลังการใช้รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.27$,
S.D. = 0.52) และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มี
ค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติมากที่สุด คือ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี
เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติด
และอบายมุข ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา
สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.58)
และรายการที่มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ รู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข
($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.63)

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านสุขภาวะ

n = 190

สมรรถนะด้านสุขภาวะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน	4.37	0.74	สูง
2. ท่านมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ	4.39	0.76	สูง
3. ท่านสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองให้พ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้	4.53	0.71	สูงที่สุด
4. ท่านมีความภาคภูมิใจ รักและเห็นคุณค่าของตนเอง	4.35	0.71	สูง
5. ท่านมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวกอยู่เสมอ	4.46	0.70	สูง
6. ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น	3.77	0.63	สูง
7. ท่านแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้	4.25	0.72	สูง
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.30	0.56	สูง

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ผู้เรียนและผู้ให้บริการในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดและอบายมุข ด้านสุขภาวะ หลังการใช้รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.30$,
S.D. = 0.56) และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มี
ค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติมากที่สุด คือ สามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองให้พ้นจากยาเสพติดและอบายมุข
ได้ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.71) รองลงมา คือ มีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวกอยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.46$,
S.D. = 0.70) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และ
ผู้อื่น ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.63)

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านทักษะชีวิต

n = 190

สมรรถนะด้านทักษะชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อยและ ความสามารถของตนเอง	4.28	0.64	สูง
2. ท่านมีความรับผิดชอบ และเข้าใจความแตกต่างของ แต่ละบุคคล	4.15	0.61	สูง
3. ท่านยอมรับและภูมิใจทั้งในตนเอง และผู้อื่น	4.12	0.56	สูง
4. ท่านมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตาม หลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือ	4.38	0.58	สูง
5. ท่านมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดย ปราศจากการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	4.60	0.49	สูงที่สุด
6. ท่านรู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาเสพติด และอบายมุขได้อย่างสร้างสรรค์	4.49	0.59	สูง
7. ท่านรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุม และยับยั้งอารมณ์ของตนเองได้	4.31	0.65	สูง
8. ท่านหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิด อารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุขได้	4.31	0.56	สูง
9. ท่านรับบทบาทการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับ ผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน	3.89	0.57	สูง
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.28	0.45	สูง

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผู้เรียนและผู้ให้บริการในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดและอบายมุข ด้านทักษะชีวิต หลังการใช้รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.45) และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติมากที่สุด คือ มีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยปราศจากการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.49) รองลงมา คือ รู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.59) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ รับบทบาทการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นใน กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.57)

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดและอบายมุขของผู้เรียนและผู้ให้บริการศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านอาชีพ

n = 190

สมรรถนะด้านอาชีพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านสำรวจ แสวงหา และเกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ที่สุจริต	4.17	0.60	สูง
2. ท่านมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจน	4.11	0.58	สูง
3. ท่านรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน และตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต	4.28	0.60	สูง
4. ท่านเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมอง	4.24	0.66	สูง
5. ท่านรู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน	3.97	0.48	สูง
6. ท่านป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้โดยไม่ต้องทำให้เกิด ความหลากหลายของอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	4.06	0.66	สูง
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.14	0.39	สูง

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผู้เรียนและผู้ให้บริการในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติดและอบายมุข ด้านอาชีพ หลังการใช้รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.14$,
S.D. = 0.39) และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มี
ค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติมากที่สุด คือ รู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการ
วางแผน และตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ
เห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมอง ($\bar{X} = 4.24$,
S.D. = 0.66) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ รู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการ
บริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.48)

3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อรูปแบบ

n = 42

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. กระบวนการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์	4.38	0.54	มาก
2. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบมีความชัดเจนและเป็นระบบ	4.50	0.51	มาก
3. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.48	0.51	มาก
4. ขั้นตอนกระบวนการมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ	4.14	0.35	มาก
5. รูปแบบส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	4.45	0.50	มาก
6. รูปแบบก่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของทุกฝ่าย	4.52	0.51	มากที่สุด
7. รูปแบบทำให้ครู บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.31	0.47	มาก
8. รูปแบบสามารถส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ	4.60	0.50	มากที่สุด
9. เครื่องมือประเมินสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ของรูปแบบมีความเหมาะสม	4.21	0.42	มาก
10. ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม ดูแลการใช้รูปแบบให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น	4.43	0.63	มาก
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.40	0.30	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจมากที่สุด คือ รูปแบบสามารถส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกัน

และแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ รูปแบบก่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของทุกฝ่าย ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.51) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ขั้นตอนกระบวนการมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.35)

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 4

การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

การประเมินผลและปรับปรุงบนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ 17 คน ซึ่งได้ตรวจสอบและประเมินผลตั้งแต่เริ่มการทดลองใช้รูปแบบจนสิ้นสุดการใช้รูปแบบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลของผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.15 – 4.19

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข โดยภาพรวมและรายด้าน

n = 17

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม	4.65	0.45	มากที่สุด
2. ด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน	4.58	0.45	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการ	4.61	0.44	มากที่สุด
4. ด้านผลผลิต	4.67	0.42	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.63	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.42) ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.45) ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.44) และด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.45)

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม

n = 17

รายการประเมินด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย	4.71	0.47	มากที่สุด
2. องค์ประกอบด้านโครงสร้างของรูปแบบครอบคลุมตามความคาดหวังของการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา	4.65	0.49	มากที่สุด
3. องค์ประกอบด้านโครงสร้างของรูปแบบสอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579	4.65	0.49	มากที่สุด
4. การกำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน และระยะเวลา มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน และปฏิบัติได้จริง	4.65	0.49	มากที่สุด
5. องค์ประกอบด้านกระบวนการมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานในสถานการณ์ปัจจุบัน	4.76	0.44	มากที่สุด
6. ขั้นตอนขององค์ประกอบด้านกระบวนการมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อม	4.53	0.51	มากที่สุด
7. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุนครอบคลุมปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบบรรลุเป้าหมายได้ตามที่ต้องการ	4.59	0.51	มากที่สุด
8. รูปแบบเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณลักษณะสำคัญของสมรรถนะผู้เรียนที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา	4.65	0.49	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.65	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านกระบวนการมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานในสถานการณ์ปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.44)

รองลงมาคือ ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47) และ รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ขั้นตอนขององค์ประกอบด้านกระบวนการมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อม ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.51)

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่มี ต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐาน การคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ด้านปัจจัย นำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน

n = 17

รายการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
9. ผู้บริหารเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของรูปแบบอย่างดี	4.71	0.47	มากที่สุด
10. ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในสถานศึกษา และจัดให้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน	4.65	0.49	มากที่สุด
11. จำนวนบุคลากรที่ร่วมดำเนินการมีความเหมาะสม และเพียงพอ	4.59	0.51	มากที่สุด
12. มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องครบถ้วน	4.59	0.51	มากที่สุด
13. ได้รับงบประมาณและงบสนับสนุนเพียงพอ	4.41	0.51	มาก
14. ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน บุคลากรอื่น หรือหน่วยงานอื่น ทั้งด้านงบประมาณ ด้านองค์ความรู้ หรือความร่วมมืออื่น ๆ	4.53	0.51	มากที่สุด
15. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการดำเนินงานมีความเหมาะสม และเพียงพอ	4.53	0.51	มากที่สุด
16. สถานที่ปฏิบัติกิจกรรมของรูปแบบมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อสภาพการปฏิบัติกิจกรรม	4.53	0.51	มากที่สุด
17. ลักษณะหรือรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของรูปแบบมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.59	0.51	มากที่สุด
18. เปิดโอกาสให้ครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีอิสระ	4.76	0.44	มากที่สุด
19. มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีการกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องชัดเจน ทำให้สะดวกต่อการปฏิบัติ	4.59	0.51	มากที่สุด

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

n = 17

รายการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
20. ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานมีความรู้ ความสามารถเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะของแผนงานด้านต่าง ๆ ของรูปแบบ	4.53	0.51	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.58	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เปิดโอกาสให้ครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีอิสระ ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.44) รองลงมาคือ ผู้บริหารเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของรูปแบบอย่างดี ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ได้รับงบประมาณและงบสนับสนุนเพียงพอ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.51)

ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ด้านกระบวนการ

n = 17

รายการประเมินด้านกระบวนการ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
21. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข	4.65	0.49	มากที่สุด
22. การประชุมวางแผนในการดำเนินงาน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนและเหมาะสม	4.76	0.44	มากที่สุด
23. การนำแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดมาใช้ในแนวทางการดำเนินงานของรูปแบบ	4.71	0.47	มากที่สุด
24. การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในแผนงานเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ทุกกิจกรรม	4.59	0.51	มากที่สุด
25. การประสานงานของผู้บริหาร ครู/บุคลากร และวิทยากรยาเสพติดสม่ำเสมอและราบรื่น	4.59	0.51	มากที่สุด

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

n = 17

รายการประเมินด้านกระบวนการ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
26. การประสานงานระหว่างผู้ดำเนินงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องสามารถทำได้ราบรื่นและเป็นไปตามแผนงาน	4.59	0.51	มากที่สุด
27. การนิเทศติดตามกำกับกับการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดทุกระยะ	4.41	0.51	มาก
28. การประเมินระหว่างการทำงานเป็นระยะด้วยการประชุมคณะทำงาน พร้อมทั้งปรับปรุง แก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้ทันต่อเหตุการณ์	4.65	0.49	มากที่สุด
29. แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนที่นำมาใช้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของรูปแบบ	4.59	0.51	มากที่สุด
30. การวิเคราะห์และนำผลการประเมินทั้งการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมาพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง	4.53	0.51	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.61	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การประชุมวางแผนในการดำเนินงาน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.44) รองลงมาคือ การนำแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดมาใช้ในแนวทางการดำเนินงานของรูปแบบ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การนิเทศติดตามกำกับกับการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดทุกระยะ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.51)

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ด้านผลผลิต

n = 17

รายการประเมินด้านผลผลิต	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
31. ขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบส่งผลให้ครู บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาที่ดีขึ้น	4.71	0.47	มากที่สุด
32. ขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบส่งผลให้สมรรถนะผู้เรียนในการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขผ่านเกณฑ์คุณภาพได้ตามที่กำหนด	4.65	0.49	มากที่สุด
33. ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข	4.65	0.49	มากที่สุด
34. แนวทางการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของรูปแบบส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจและเอาใจใส่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามากขึ้น	4.53	0.51	มากที่สุด
35. การสร้างภาคีเครือข่าย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา	4.82	0.39	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.67	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้านผลผลิต โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสร้างภาคีเครือข่าย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.39) รองลงมาคือ ขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบส่งผลให้ครู บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาที่ดีขึ้น ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แนวทางการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของรูปแบบส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจและเอาใจใส่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามากขึ้น ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.51)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นลักษณะการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา 2) สร้างและหาคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี 3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และ 4) ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยขั้นตอนการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี จากประชาชนในชุมชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย จำนวน 385 คน และมีการสนทนากลุ่มกับครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 11 คน ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับข้อมูลการสอบถามที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 เพื่อสร้างรูปแบบฉบับร่าง และตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยทำการประเมินสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหลังใช้รูปแบบของผู้เรียนในสถานศึกษาของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 190 คน พร้อมทั้งสอบถามความพึงพอใจ ของครู บุคลากรและวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติดที่มีต่อรูปแบบ จำนวน 42 คน และระยะที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยการประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข ในสถานศึกษาที่น่าเสนอ โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}= 3.60$, S.D. = 0.43) เป็นไปตามสมมติฐาน การวิจัยในระยะที่ 1 ส่วนผลสรุปจากการสนทนากลุ่มของครู บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด พบว่า แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาควรเริ่มต้นตั้งแต่งานบริหาร ด้วยการกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของ ศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และควรขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทั้ง 24 แห่ง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้การ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมไปถึงชุมชนรอบ ๆ สถานศึกษาด้วย และ ยืนยันคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะของผู้เรียนในการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติด 4 ด้าน คือ สมรรถนะด้านวิชาการ ด้านสุขภาพ ด้านทักษะชีวิต และด้านอาชีพ โดยนำเสนอแนวคิดที่ครอบคลุมและชัดเจน สามารถจัดกิจกรรมรองรับได้

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อ การป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้าน โครงสร้าง ได้แก่ (1) หลักการ : รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ เป็นโครงสร้างทางความคิดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา โดยดำเนินการอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบต่อเนื่อง บน พื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่สัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการ สมรรถนะ และคุณลักษณะ สำคัญของผู้เรียนเป็นสำคัญ และ (2) วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บน พื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 2) องค์ประกอบด้านกระบวนการ คือ กระบวนการ RSTNE Model มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียม ความพร้อม (Readiness Preparation) ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ (Taking Action) ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย (Networking) ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluating) และ 3) องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุนที่ต้องได้รับความร่วมมือจาก ผู้บริหาร ครู และสถานศึกษา โดยรูปแบบมีประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ด้านความเป็นไปได้ และด้านความสอดคล้องของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์คุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยในระยะที่ 2

3. ผู้เรียนในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข หลังการใช้รูปแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}= 4.25$, S.D. = 0.36) และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด ($\bar{X} \geq 3.51$ และ S.D. < 1) เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยในระยะที่ 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนมี สมรรถนะอยู่ในระดับสูง และผ่านเกณฑ์คุณภาพทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ สมรรถนะด้านสุขภาพ ($\bar{X}= 4.30$, S.D. = 0.56) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต ($\bar{X}= 4.28$, S.D. = 0.45)

สมรรถนะด้านวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.52) และสมรรถนะด้านอาชีพ ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.39) และความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อรูปแบบในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.30) เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยในระยะที่ 3 เช่นกัน

4. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.44) เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยในระยะที่ 4 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านผลผลิต ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.42) ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.45) ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.44) และด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.45)

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา พบว่า ประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาที่น่าเสนอ โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนผลสรุปจากการสนทนากลุ่มของครู บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด พบว่า แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาควรเริ่มต้นตั้งแต่องานบริหารด้วยการกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และควรขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทั้ง 24 แห่ง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมไปถึงชุมชนรอบ ๆ สถานศึกษาด้วย และยืนยันคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะของผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 4 ด้าน คือ สมรรถนะด้านวิชาการ ด้านสุขภาวะ ด้านทักษะชีวิต และด้านอาชีพ โดยนำเสนอแนวคิดที่ครอบคลุมและชัดเจน สามารถจัดกิจกรรมรองรับได้ ผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการออกแบบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นกระบวนการสำคัญสำหรับการวิจัยและพัฒนา ดังที่ณัฐดี วังสินธ์ (2555, น. 136 – 137) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนา อาจเริ่มด้วยระบบของการวิเคราะห์สภาพปัญหาให้

ชัดเจน แล้วเข้าสู่ระยะของการพัฒนาทางเลือก หรือวิธีการใหม่ ๆ ซึ่งระยะของการพัฒนาทางเลือกจะมีขั้นตอนคล้ายคลึงกับการวิจัยโดยทั่วไป แต่เป็นการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมให้ได้มาตรฐานก่อนที่จะทำการทดลองใช้ในสภาพจริง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรม โดยทั่วไปการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมจะมีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนั้นขั้นตอนแรกของกระบวนการวิจัยและพัฒนาจึง ได้แก่ การศึกษาสภาพปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สอดคล้องกับวโร เพ็งสวัสดิ์ (2552, น. 3 – 4) ที่ได้กล่าวว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนแรก คือ การสำรวจ สังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) หรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการให้พัฒนา ผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยพบกรอบแนวคิดในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และกรอบสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ สมรรถนะด้านวิชาการ สมรรถนะด้านสุขภาวะ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต และสมรรถนะด้านอาชีพ ผลวิจัยที่ได้สอดคล้องกับฉัตรชัย ตั้งศรีทอง (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า การศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาพอเพียง ที่มีระดับการปฏิบัติค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายด้านและต้องนำมากำหนดกรอบแนวทางการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านที่ 2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านที่ 4 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ด้านที่ 5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ รวม 32 ประเด็นการพัฒนา

2. ผลการสร้างและหาคุณภาพเบื้องต้นของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านโครงสร้าง ได้แก่ (1) หลักการ : รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ เป็นโครงสร้างทางความคิดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข ในสถานศึกษา โดยดำเนินการอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบต่อเนื่องบนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่สัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการ สมรรถนะ และคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนเป็นสำคัญ และ (2) วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 2) องค์ประกอบด้านกระบวนการ คือ กระบวนการ RSTNE Model มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (Readiness Preparation) ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไป

ปฏิบัติ (Taking Action) ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย (Networking) ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluating) และ 3) องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุนที่ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และสถานศึกษา โดยรูปแบบมีประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ด้านความเป็นไปได้ และด้านความสอดคล้องของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการศึกษาเอกสารแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และนำหลักการต่าง ๆ มาสังเคราะห์พัฒนารูปแบบ พร้อมทั้งได้รับการตรวจสอบ และข้อเสนอแนะการแก้ไขปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญ ดังที่คีฟส์ (Keeves., 1988, p. 52) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนารูปแบบไว้ 2 ขั้นตอน คือ การสร้างรูปแบบ และการพัฒนารูปแบบ โดยมีกระบวนการพัฒนา คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการ และข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ ด้วยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 2) การสร้างรูปแบบขั้นต้น ด้วยการจัดทำร่างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และข้อสรุปที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3) การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบ ด้วยการพัฒนาความสอดคล้อง ความเหมาะสม ของรูปแบบและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ และ 4) การปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนารูปแบบที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับวโร เพ็งสวัสดิ์ (2553, น. 9 – 11) ที่ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งขั้นตอนการสร้าง หรือพัฒนารูปแบบนั้น ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้นการพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ส่วนขั้นตอนการทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบถึงอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปร ที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในกระบวนการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้รูปแบบสามารถพัฒนาขึ้นได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ และผลการตรวจสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นจากผู้เชี่ยวชาญจึงผ่านเกณฑ์คุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับมานวิกา ทองเปลว (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัด

ราชบุรี พบว่า 1) การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี ใช้ชื่อว่า “SPIRNE Model” มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการดำเนินการของรูปแบบมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning : S) ขั้นที่ 2 การให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำตามแผน (Providing Information : P) ขั้นที่ 3 การดำเนินงานตามแผน (Implement Doing : I) ขั้นที่ 4 การสนับสนุนในการปฏิบัติงานและการสร้างเครือข่าย (Reinforcing and Networking : RN) และขั้นที่ 5 การติดตาม และประเมินผล (Evaluating : E) และ (4) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ รูปแบบการนิเทศมีค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง กระบวนการ ความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความสอดคล้องในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้เรียนในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข หลังการใช้รูปแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง และผ่านเกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนด เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับสูง และผ่านเกณฑ์คุณภาพทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ สมรรถนะด้านสุขภาวะ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต สมรรถนะด้านวิชาการ และสมรรถนะด้านอาชีพ และความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อรูปแบบในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานของรูปแบบที่คำนึงถึงการวางแผนกลยุทธ์ที่มีการศึกษาสภาพแวดล้อมของหน่วยงาน (SWOT Analysis) เป็นสำคัญ ทำให้สามารถดำเนินงานบรรลุผลได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยการวางแผนกลยุทธ์ครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของกลิกแมน กอร์ดอน และรอสกอร์ดอน (Glickman, Gordon and Ross-Gordon, 2010, p. 228 - 230) ที่กล่าวว่าการวางแผนกลยุทธ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ และการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการปฏิบัติตามแผนที่อาจมีผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร และภายนอกองค์กร ซึ่งผู้บริหารไม่สามารถที่จะทำนายคาดการณ์ได้เลยว่าจะมีอะไรมากระทบการดำเนินการตามแผนหรือไม่ในอนาคต โดยเฉพาะในยุคของการเปลี่ยนแปลง มีนักวิชาการหลายท่านให้แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ไว้ แต่สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปรัชญาขององค์กร (Identify Common Beliefs) เป็นขั้นตอนแรกของการวางแผน กลยุทธ์ เป็นขั้นกำหนดความเชื่อหรือปรัชญาขององค์กร คือการสร้างคุณค่า (value) พื้นฐานขององค์กรขึ้น ซึ่งประกอบด้วยจรรยาบรรณการทำงานร่วมกันในองค์กร ข้อตกลงของการทำงานในองค์กรที่สำคัญที่สุดคือจะต้องมีการกำหนดคุณลักษณะของขวัญกำลังใจของการทำงานในองค์กร ดังนั้นข้อความของความเชื่อขององค์กรจะต้องแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการทำงานของคนในองค์กร 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (identify the organization's vision) วิสัยทัศน์องค์กรเป็นภาพมุมมองในอนาคตว่าองค์กรของเราจะเป็นอย่างไร โดยหน่วยงานที่เป็นสถานศึกษาจะต้องแสดงให้เห็นถึงความสามารถและเจตคติของผู้ที่สำเร็จการศึกษา วิสัยทัศน์ควรจะเน้นไปที่ผลผลิตของสถานศึกษา ไม่ใช่กระบวนการ 3) การกำหนด

พันธกิจ (identify the organization's mission) พันธกิจ คือข้อความสรุปสั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นเป้าประสงค์ขององค์กร โดยจะต้องกำหนดจากความเชื่อและวิสัยทัศน์ขององค์กรเป็นหลัก วิสัยทัศน์จะเป็นจุดเน้นและเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ 4) การกำหนดนโยบาย (formulate policies) ในขั้นตอนนี้เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการวางแผนกลยุทธ์ นโยบาย กระบวนการวางแผน เนื้อหาประเด็นของแผนกลยุทธ์และกระบวนการนำไปปฏิบัติ ตัวอย่างของนโยบาย เช่น “แผนปฏิบัติการทุกแผนจะต้องมาจากความสนใจสูงสุดของนักเรียน” หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง “ไม่มีหลักสูตรใหม่ใด ๆ หรือแผนการสอนใด ๆ จะกำหนดขึ้นโดยปราศจากข้อตกลงของครูอย่างน้อย 3 ใน 4 ของครูที่ต้องนำหลักสูตรหรือแผนการสอนไปใช้” นโยบายเชิงกลยุทธ์จะเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตของสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตภายในการกำหนดแผนงานและการเปลี่ยนแปลง 5) การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอก (conduct external analysis) ในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและปัจจัยทางเทคโนโลยี โดยการวิเคราะห์สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและคาดการณ์ในสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตของทั้งห้าองค์ประกอบข้างต้น วัตถุประสงค์การวิเคราะห์ภายนอกนั้นแท้ที่จริงก็เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคจากปัจจัยภายนอกที่อาจกระทบต่อพันธกิจขององค์กร รวมถึงการวิเคราะห์โอกาสจากภายนอกที่จะส่งเสริมให้พันธกิจมีความสำเร็จ ในการพิจารณาอุปสรรคและโอกาสนั้นจะต้องพิจารณาร่วมกับองค์ประกอบทั้งห้าที่กล่าวไว้แล้ว 6) การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายใน (conduct internal analysis) เป็นการตรวจสอบองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของการบริหารโรงเรียน วัฒนธรรม ภาวะผู้นำ ความชำนาญของครู และบุคลากรในโรงเรียน ความผูกพันต่อองค์กร หลักสูตร และวิธีสอน คุณลักษณะของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในขณะที่วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกนั้นจะต้องมีการตรวจสอบสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และการคาดการณ์อนาคตไปพร้อม ๆ กันด้วย วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ภายในนั้นเป็นการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรที่รองรับพันธกิจองค์กรด้วย 7) การกำหนดวัตถุประสงค์ (state objectives) วัตถุประสงค์เป็นทิศทางของความพยายามขององค์กรเพื่อให้พันธกิจขององค์กรประสบความสำเร็จ หรืออีกนัยหนึ่งหากวัตถุประสงค์ขององค์กรบรรลุตามที่กำหนดไว้ พันธกิจก็จะสำเร็จอย่างแน่นอน เช่นเดียวกับวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ควรจะเน้นไปที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ในจำนวนเพียงไม่กี่คนมีความจำเพาะเจาะจงสามารถวัดได้และมีความชัดเจน 8) การกำหนดยุทธศาสตร์ทางเลือก (develop and analysis alternative strategies) เป็นกระบวนการที่จะทำให้วัตถุประสงค์บรรลุตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ทางเลือกต้องสอดคล้องกับปรัชญา พันธกิจ และนโยบาย ในขณะที่ทางเลือกนั้นจะพิจารณาความเหมาะสมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์โดยรวมที่สัมพันธ์กับอุปสรรคและโอกาสจากภายนอกองค์กร และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ทางเลือกจะต้องสอดคล้องกับภาพในอนาคตของแต่ละยุทธศาสตร์ที่ต้องนำไปดำเนินการและเชื่อมโยงกับหน่วยงานและพันธกิจขององค์กร และ 9) การกำหนดแผนปฏิบัติการ (design action plans) เป็นการนำทางเลือกที่พิจารณาแล้วเห็นว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากที่สุดมาจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ ทั้งนี้แผนปฏิบัติการจะต้องมีการกำหนดระยะเวลาของการปฏิบัติจริง ช่วงของการติดตามกำกับ การคาดการณ์ต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก ภายใน ที่อาจจะกระทบต่อการปฏิบัติการตามแผนจะต้องมีการทบทวนแผนเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์ทางเลือก นอกจากนั้นรูปแบบยังให้ความสำคัญต่อการสร้างภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ได้รับร่วมมือ และช่วยเหลือจากบุคคล

รอบข้าง จึงทำให้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้สมรรถนะผู้เรียน และความพอใจของผู้เกี่ยวข้องเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ ผลการวิจัย สอดคล้องกับมทур พูลสวัสดิ์ (2562) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 5 เปรียบเทียบก่อนการทดลองและหลังการทดลองพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนก่อนทดลองใช้ค่าเฉลี่ย 2.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.40 และความพึงพอใจหลังการทดลองใช้ค่าเฉลี่ย 3.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .79 มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือผลการดำเนินงานทั้ง 12 โครงการในโรงเรียนเมือง นครศรีธรรมราช ด้านการป้องกัน การค้นหา การเฝ้าระวัง การบริหารจัดการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ ทำให้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลง และนักเรียนมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้น ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดจากแนวความคิดของนักเรียน เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนรอบรั้วโรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้เป็นผลสำเร็จ

4. การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐาน การคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบ การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย นำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับที่น่าพอใจ และมีส่วนช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดกรอบการดำเนินงานของรูปแบบนี้ต่อเนื่องในปีการศึกษาต่อไป อีกทั้งยังส่งผล ให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร และวิทยากรสอนเสริมเกี่ยวกับยาเสพติด เกิดความเชื่อมั่นว่า รูปแบบการ พัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ที่ดำเนินการไปแล้วนั้นเหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของ สถานศึกษา และมีวัตถุประสงค์ครอบคลุมตามความคาดหวังของการขับเคลื่อนนโยบายการแก้ปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการนำ หลักการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนอง นโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อ ความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ เป้าหมายที่ 3 คนทุกช่วงวัยได้รับการศึกษาการดูแลและป้องกัน จากภัยคุกคามในชีวิตรูปแบบใหม่ ซึ่งปัญหายาเสพติดเป็นภัยคุกคามที่นับวันจะทวีความรุนแรงจน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพของประเทศชาติในอนาคต ทั้งด้านปริมาณที่มากขึ้น และช่วงอายุ ของผู้เกี่ยวข้องที่เริ่มจากอายุน้อยลง นอกจากนั้นการประเมินผลรูปแบบที่ได้ผลลัพธ์ที่ดีครั้งนี้ เนื่องจาก แนวทางการดำเนินงานของรูปแบบเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ เพราะยึดกรอบแนวทางที่สอดคล้อง กับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2563, น. 32 – 35) ที่ระบุขั้นตอนการดำเนินการ คือ 1) ขั้นสำรวจ

และวิเคราะห์สถานการณ์ความพร้อมในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการแก้ปัญหาเฉพาะตัวในพื้นที่ โดยศึกษาบริบทของสถานศึกษา ดำเนินการสำรวจสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ปัญหาในเขตบริการของสถานศึกษา มีผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเฉพาะตัวในพื้นที่ ดำเนินการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยการจัดเก็บข้อมูลผู้เรียนหรือใช้ข้อมูลจากการแนะแนวและระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบความสอดคล้องความต้องการในการแก้ปัญหา และแบ่งกลุ่มเพื่อหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มใช้ยาเสพติด เป็นต้น และ 2) ชั้นประสานการขับเคลื่อนผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการแก้ปัญหาเฉพาะตัว สถานศึกษาต้องมีการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อตั้งเป้าหมายและร่วมกันกำหนดทิศทาง ในการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการแก้ปัญหาเฉพาะตัว ในพื้นที่ดำเนินการคือ (1) ประชุมเพื่อชี้แจงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง และองค์กรอื่น ๆ ในชุมชนที่เป็นภาคีเครือข่าย เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ สถานีตำรวจ เพื่อสร้างความเข้าใจ ตระหนักในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น (2) วางแผนการดำเนินการ เพื่อนำแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ไปใช้จัดกิจกรรมในสถานศึกษา (3) ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยจัดกิจกรรมการที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านทักษะชีวิต 4) ด้านอาชีพ เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และ (4) มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ ศูนย์การศึกษาอนุกระบวรและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบในครั้งนี้ จนทำให้ได้รับผลการประเมินที่น่าพอใจผลที่ได้สอดคล้องกับวรรณรักษ์ หงส์ทอง (2562) ได้วิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาพอเพียงและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิภาพ พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบการบริหารด้วยกระบวนการเชิงระบบประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิตผล และมีการประเมินผลสะท้อนผลการพัฒนาในทุกกระบวนการ ด้านปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยปัจจัยหลัก ได้แก่ การยอมรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการบริหารเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ บรรยากาศการมีส่วนร่วม สภาพสังคม วัฒนธรรม นโยบายต้นสังกัด และเศรษฐกิจทางสังคม ด้านกระบวนการ คือ การบริหารจัดการสถานศึกษา ได้แก่ งานบุคลากร งานวิชาการ งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ส่วนด้านผลิตผลหรือตัวชี้วัดความสำเร็จ ได้แก่ ความสำเร็จของผู้เรียน ครู และบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ ผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ผู้เรียนในสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข โดยภาพรวม หลังใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับสูง ดังนั้นหน่วยที่เกี่ยวข้องควรจะมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารใช้แนวทางของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรีนี้เป็นต้นแบบในการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาของตนเอง เพื่อให้ได้รับสัมฤทธิ์ผลที่ดีเช่นเดียวกัน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและผู้ปฏิบัติงานได้ใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ในการปฏิบัติงานของตนเองและสนับสนุนให้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนและปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอด้วย

1.3 การใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ควรมีขอบเขตและกรอบกำหนดเวลาอย่างชัดเจน และควรจัดหาผู้เชี่ยวชาญร่วมเป็นคณะกรรมการในการตรวจสอบ ประเมินผล ตลอดจนการส่งเสริมการจัดทำสถิติข้อมูลและรายงานสรุปผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ข้อมูลเป็นการพัฒนาและปรับปรุงการรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ในการบริหารงานในสถานศึกษาทุก ๆ ด้าน เพื่อจะได้ศึกษาผลการดำเนินงานให้สอดคล้องกันทุกงาน

2.2 ควรศึกษาการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข กับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรีและใกล้เคียง

บรรณานุกรม

- กรกฎ ไชยเจริญ. (2556). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิจารณ์ญาณในการป้องกันการเสพติดสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงยุติธรรม. (2564). คู่มือ รู้คิด รู้ทัน ป้องกันยาเสพติด BE SMART SAY NO TO DRUGS. กรุงเทพฯ : บริษัท ออนป้า จำกัด ONPA COMPANY LIMITED.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2558). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาเสพติดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2563). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ.ฟ้าเมืองไทย).
- กฤษฎากร เตชะปิยะพร. (2552). การวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- กองสุศึกษา. (2556). การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ของชุมชน. กรุงเทพฯ : กองสุศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัญญารัตน์ นามวิเศษ. (2561). รูปแบบบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม. ขอนแก่น : โรงเรียนบ้านหนองดู่ดอนเปื่อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย.
- ชนิษฐา ปานผา. (2558). สมรรถนะการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- จรงค์ ตั้งละมัย. (2545). ผลการฝึกความคิดอเนกนัยในเนื้อหาต่างกันที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จารุวรรณ พุฒะเนียด. (2542). ผลการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ม.ป.ท.

- จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ. (2561). “การพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายสถานศึกษา,” [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2561, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/344755>.
- ฉัตรชัย ตั้งศรีทอง. (2562). “การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง,” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม : 58 – 74.
- ชลธิชา จันทร์แก้ว. (2549). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). “การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน,” วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. 5(1), 7-20. (ฉบับแก้ไขจากต้นฉบับปี 2521)
- ชูชัย สมितिไกร. (2553). การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวดี วังสินธ์. (2555). “การวิจัยและพัฒนาสู่การจัดการเรียนการสอน,” วารสารวิจัยและประเมินผลอุบลราชธานี. 1(1) (กรกฎาคม – ธันวาคม 2555), 134 - 136.
- โตมร โอริส และวิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2560). การบริหารจัดการเพื่อป้องกันยาเสพติดของกองทัพบกตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2558). ทุกสิ่งที่ควรรู้เกี่ยวกับการสอนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. คู่มืออาจารย์ด้านการสอน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สำนักพัฒนาคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2552). การวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการวางแผนกลยุทธ์หรือการปฏิรูป. กรุงเทพฯ : กราฟิกฟอร์แมท.
- ทศนา แคมมณี. (2544). วิทยาการด้านการคิด. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- _____. (2558). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.
- ธรินทร์รัชฎ์ ทองสุข และภัทรพร ผลธรรมปาลิต. (2561). การส่งเสริมให้นักเรียนปลอดภัยเสพติดและอบายมุข โดยใช้กลยุทธ์ BANHUAIRET Model. รายงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนบ้านห้วยเร้ง. ตรัง : โรงเรียนบ้านห้วยเร้ง.
- ธีรารวรรณ เชื้อตาเล้ง. (2564). “การวิจัยและพัฒนา: นวัตกรรมทางการศึกษาพยาบาลแห่งยุคการเปลี่ยนแปลง,” วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม, 26-38.

- ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล และคณะ. (2557). “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์
องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ,” **วารสารครุศาสตร์ (Journal Education
Studies Chulalongkorn University)**. ปีที่ 42 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2557) :
16 – 31.
- นงลักษณ์ เรือนทอง. (2550). **รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- นฤมล เนตรวิเชียร. (2560). **การพัฒนารูปแบบการให้บริการวิชาการผ่านระบบสารสนเทศ
ออนไลน์**. รายงานวิจัยตามโครงการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้ ประจำปี
งบประมาณ พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิยม กิमानุวัฒน์. (2559). **การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ
สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิสตาร์ เวชยานนท์. (2554). **Competency-Based Approach**. กรุงเทพฯ : บริษัท กราฟิโก
ซิสเต็มส์ จำกัด.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2556). **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : ทริบเพิ้ล กรุ๊ป.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลิศ เย็นคงตา. (2553). **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ : BK การพิมพ์.
- บุษิตร์ โมฆรัตน์, พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ และทักษิณาร์ ไกรราช. (2560). “การพัฒนารูปแบบ
การดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาเสพติด ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเชิงพุทธบูรณาการ,”
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. มจร ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม), หน้า 63-75.
- พชรวิทย์ จันทรศิริสร. (2554). **การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหาร**. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พลตำรวจตรี สุนทร เฉลิมเกียรติ. (2561). **แนวทางการพัฒนารูปแบบการปราบปรามยาเสพติด
ในยุคประเทศไทย 4.0 ของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด**. รายงานศึกษา
ค้นคว้าวิจัยวิชาสังคมจิตวิทยา หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60 ประจำปี
การศึกษา พุทธศักราช 2560 – 2561 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- พัชรี ศรีสังข์. (2551). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาจิตวิทยาสังคมโดยใช้ชุมชนและ
ประสบการณ์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เพ็ญภา พนมแก. (2557). **การวางแผนกลยุทธ์กับการปฏิบัติงานของศูนย์การศึกษาพิเศษ
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร**.

- มทธร พูลสวัสดิ์. (2562). “รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช,” ในวารสารสุขศึกษา พลศึกษา และสันตนาการ. ปีที่ 45 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2562.
- มนภรณ์ ไกรอรุ. (2551). การพัฒนาผลการเรียนรู้ด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มาณวิกา ทองเปลว. (2560). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี. ราชบุรี : โรงเรียนเทศบาล 1 (วัดสัตตนารถปริวัตร) เทศบาลเมืองราชบุรี.
- มารุต พัฒนา. (2562). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง ทักษะการโค้ชเพื่อครู. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยาง ลิซู่ (Yang Lizhou, 2555). การพัฒนารูปแบบการสอนอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยชนชาติยูนนาน ตามแนวการสอนแบบ Active Reading และหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุพา เลิศวิริยะพงศ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน. ราชบุรี : โรงเรียนเทศบาล 1 ทรงพลวิทยา. เทศบาลเมืองบ้านโป่ง.
- ยุพิน บัวคอม, พิมพา หาญวัฒนะชัย และสุบิน ไชยยะ (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดด้วยโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสริมสร้าง และอบายมุขในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน กศน. จังหวัดลำพูน. ลำพูน : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำพูน.
- รอง ปัญสังกา และคณะ. (2561). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. งานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- รัตาวัล พานาดา และคณะ. (2562). “รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามโครงการสถานศึกษาสีขาวเชิงพุทธบูรณาการ,” วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม - กันยายน, หน้า 594 - 607.
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2552). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ : คำสมัย.
- รัตนา บรรณาธรรม. (2546). ผลของการสร้างผังความคิดและการเปิดเผยตัวในกระดานสนทนาที่มีผลต่อการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการเรียนบนเว็บของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- _____. (2555). **พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- เรวัตร์ ชาทวีวิชญ์. (2554). **การจัดการเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- ลัดดาวัลย์ บุญเลิศ. (2554). **การวางแผนกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร**.
- วรรณรักษ์ หงส์ทอง. (2562). **การวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียงที่มีประสิทธิผล, ”วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน : 105 – 118.**
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม, พงนา บุญคุ้ม และวิสูตร โพธิ์เงิน. (2559). “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบลในภูมิภาคตะวันตกเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน,” **วารสารวิชาการ VERIDIAN E-JOURNAL SILPAKORN UNIVERSITY ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2559: 857 – 870.**
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2552). “การวิจัยและการพัฒนา (Research and Development).” ใน **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) : 1 – 12.**
- _____. (2553). “การวิจัยพัฒนารูปแบบ.” **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-ธันวาคม) : 2 - 15.**
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- _____. (2556). **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง. (2545). **สอนเด็กให้คิดเป็น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ก.พล.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2555). **การเขียนรายงานการวิจัย**. นนทบุรี : จตุพร ดีไซน์.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2553). **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมนึก ปฏิปทานนท์. (2542). **ผลของการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- สวัสดี เจียมใจ. (2560). **การพัฒนาคู่มือแนวการจัดประสบการณ์แบบโครงการตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning : BBL).** ราชบุรี: โรงเรียนเทศบาล 4 (วัดมหาธาตุวรวิหาร).
- सानิตา แดนโพธิ์. (2560). **สมรรถนะครูโรงเรียนวัดไผ่ล้อม (พุทธประชาอุปถัมภ์). การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. (2563). รายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. (ผู้รับผิดชอบ นางชลณา ม่วงหวาน ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ). กาญจนบุรี : กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). แนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- _____. (2562). รายงานผลการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). การวางแผนเชิงกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุกัลยา พรหมจันทร์. (2558). การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมสมรรถนะครูผู้สอนตามจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยวัดผล และสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2552). การจัดกระบวนการเรียนรู้ : เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- สุเทพ อ่วมเจริญ. (2557). การเรียนการสอน : การออกแบบนวัตกรรมและเทคโนโลยี. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- สุธี บุรณะแพทย์. (2557). สมรรถนะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สุพักตร์ พิบูลย์. (2551). การวิจัยและพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา. นนทบุรี : ส. พิบูลย์.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. (2553). การบริหารเชิงกลยุทธ์ : แนวคิดและทฤษฎี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมิตร สุวรรณ. (2554). การกำหนดยุทธศาสตร์. นครปฐม : เพชรเกษมพรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2553). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2546). วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์. _____ . (2550). ผลงานทางวิชาการสู่การเลื่อนวิทยฐานะ. กรุงเทพฯ : อี เค บุ๊คส์.
- สุวิมล ตีรกานนท์. (2558). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). การประเมินนิมิต : วิวิธวิทยาและการประยุกต์ใช้ ฉบับแก้ไขปรับปรุงครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เสงี่ยม โตรัตน์. (2546). “การสอนเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์.” **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 1, 1 (มิถุนายน – ตุลาคม) : 26 – 36.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). **เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2554). **การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และ ผสมผสานวิธีการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรจิรา พรหมศรี. (2561). **การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับผังกราฟิกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2552). **Competency dictionary**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- เอกชัย พุทธสอน. (2556). **แนวโน้มการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับ นักศึกษาผู้ใหญ่**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Abraham, Stanley C. (2006). **Strategic Planning a Practical Guide for Competitive Success**. Ohio: Thomson South - Western.
- Albers, M. J. (2018). **Human-Information Interaction and Technical Communication**. CRC Press.
- Arnould, Gary. (2003). **Information-decision system in education**. Illinois: E.P.
- Bateman, Thomas S. & Scott A. Snell. (1999). **Management: Building Competitive Advantage**. 4th ed. Boston: McGraw-Hill.
- Berkenkotter, C., & Huckin, T. N. (1995). **Genre Knowledge in Disciplinary Communication: Cognition/Culture/Power**. Lawrence Erlbaum Associates.
- Best, John W. (1978). **Research in Education**. 3rd ed. New Delhi : Prentice Hall of India Inc.
- Black J.S. and Porter W.L. (2000). **Management Meeting New Challenges**. New Jersey: Prentice - Hall.
- Borg, R. Water; & Gall, Meredith Damien. (1989). **Educational Research** 3rd ed. New York : Longman.
- British Educational Research Association. (2018). **Ethical guidelines for educational research**. (4th ed.). British Educational Research Association. <https://www.bera.ac.uk/publication/ethical-guidelines-for-educational-research-2018>.
- Business Process Management Institute. (2021). **The Hierarchy of Process Documentation**. BPMI Press.

- Byars Loyd L., Rue Leslie W. and Zahra Shaker A. (1996). **Strategic Management**. U.S.A. : R.R. Donnelly & Sons Company.
- Carliner, S. (2021). **An Overview of Training and Development: The Guide for Professionals**. ATD Press.
- Carroll, C., Patterson, M., Wood, S., Booth, A., Rick, J., & Balain, S. (2007). A conceptual framework for implementation fidelity. **Implementation Science**, 2, Article 40. <https://doi.org/10.1186/1748-5908-2-40>.
- Carroll, J. M. (1990). **The Nurnberg Funnel: Designing Minimalist Instruction for Practical Computer Skill**. The MIT Press.
- Carter, V. Good. (1973). **Dictionary of Education**. United States of America : Kingsport.
- Clark, Leonard H. (1970). **Strategies and Tactics in Secondary School Teaching**. London : Collier-Macmillan Limited.
- Damschroder, L. J., Aron, D. C., Keith, R. E., Kirsh, S. R., Alexander, J. A., & Lowery, J. C. (2009). Fostering implementation of health services research findings into practice: A consolidated framework for advancing implementation science. **Implementation Science**. 4, Article 50. <https://doi.org/10.1186/1748-5908-4-50>.
- David, Fred R. (2000). **Career Assignment Program (Cap) Competency development Resource Guide**. Canada : Public Service.
- David, Rothwell, & J. William. (2004). **Competency – Based Human Resource**. New York : McGraw-Hill.
- Dess, Gregory G. & Miller, Alex. (1993). **Strategic Management**. New York : McGraw - Hill, Inc.
- Eftekhari, N. (1999). **Dynamic modeling of a teaching learning system to aid system re-engineering (learning styles)**. Canada : The University of Monitoba.
- Eisner, E (1976). "Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation," **Journal of Aesthetic Education**.
- Fred R. David. (1997). **Strategic Management**. 6th ed. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.
- Funnell, S. C., & Rogers, P. J. (2011). **Purposeful program theory: Effective use of theories of change and logic models**. Jossey-Bass.
- Gall, Joyce P., Gall, M.D., and Borg, Walter R. (2005). **Applying Educational Research: Practical Guide**. Boston : Pearson.

- Gertler, P. J., Martinez, S., Premand, P., Rawlings, L. B., & Vermeersch, C. M. J. (2011). **Impact evaluation in practice**. World Bank.
- Glasgow, R. E., Harden, S. M., Gaglio, B., Rabin, B. A., Smith, M. L., Porter, G. C., Ory, M. G., & Estabrooks, P. A. (2019). RE-AIM planning and evaluation framework: Adapting to new science and practice with a 20-year review. **Frontiers in Public Health**. 7, 64. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2019.00064>.
- Glickman Carl D., Gordon Stephen P. and Ross-Gordon Jovita M. (2010). **Super Vision and Instructional leadership**. 8thEd. Boston : Pearson Education Inc.
- Hackos, J. T. (2017). **Managing Your Documentation Projects**. (Anniversary Edition). John Wiley & Sons.
- Keeves, Peter J. (1988). "Model and Model Building," **Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook**. Oxford : Pergamon Press.
- Kivunja, C. (2018). Distinguishing between theory, theoretical framework, and conceptual framework: A systematic review of lessons from the field. **International Journal of Higher Education**. 7(6), 44–53.
- Likert, Rensis. (1961). **New Pattern of Management**. New York : McGraw – Hill.
- Loei.go.th. (2561). การสัมมนาเครือข่าย. [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2561, สืบค้นจาก <http://www.loei.go.th/LW/index.php/en/>
- Machado, J. (2021). Model conceptions in science education research. **Ciência & Educação**. 27, e21014.
- Mayne, J. (2011). Contribution analysis: Addressing cause and effect. **Evaluation**. 17(3), 284 – 303. <https://doi.org/10.1177/1356389011405177>.
- McClelland David. (1995). "Retrospective Commentary," in **Harvard Business Review**. (January - February) p. 133 - 139.
- McKenney, S., & Reeves, T. C. (2018). **Conducting educational design research**. 2nd ed. Routledge.
- McKenney, S., & Reeves, T. C. (2018). **Conducting educational design research** (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315105642>.
- _____. (2020). Educational design research: Portraying, conducting, and enhancing productive scholarship. **Medical Education**. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/medu.14280>.
- McShane, M.R., & Von Glinow. M.A. (2000). **Organization behavior**. New York: Irwin McGraw-Hill.

- Michie, S., van Stralen, M. M., & West, R. (2011). The behaviour change wheel: A new method for characterising and designing behaviour change interventions. **Implementation Science**. 6, 42.
<https://doi.org/10.1186/1748-5908-6-42>.
- Moore, G. F., Audrey, S., Barker, M., Bond, L., Bonell, C., Hardeman, W., Moore, L., O’Cathain, A., Tinati, T., Wight, D., & Baird, J. (2015). **Process evaluation of complex interventions: Medical Research Council guidance**. Medical Research Council.
- Myers, B. E., & Dyer, J. E. (2006). “Effects of investigative laboratory instruction on content knowledge and science process skill achievement across learning styles,” **Journal of Agricultural Education**. 47(4): 52 - 63.
- Nilsen, P. (2015). Making sense of implementation theories, models and frameworks. **Implementation Science**. 10(53), 1 – 13.
- OECD. (2015). **Frascati Manual 2015: Guidelines for collecting and reporting data on research and experimental development**. OECD Publishing.
- Pawson, R., & Tilley, N. (1997). **Realistic evaluation**. SAGE.
- Pearce J.A. and Robinson R.B. (1996). **An Industry Approach to Case in Strategic Management**. 2nd ed. New York: Time Minnor Higher Education Group.
- Plomp, Tjeerd and Donald P. Ely. (1996). **International Encyclopedia of Educational Technology**. 2nd ed., Cambridge: Cambridge University.
- Priestley, M. (2008). “The DITA Maturity Model,” In **DITA Best Practices: A Roadmap for Writing, Editing, and Architecting in DITA**. (pp. 23 - 45). IBM Press.
- Richard L. (2001). **Organization Theory and Design**. U.S.A.: South.
- Richard L. Daft. (1999). **Leadership Vision and Strategic Direction, Leadership Theory and Practice**. Fort Worth: Harcourt Brace College Publisher.
- Rosati, M.M. (2005). **Lawrence public school drug – free schools project**. Massachusetts : Education Development Center.
- Russell, D. R. (1991). **Writing in the Academic Disciplines, 1870 - 1990: A Curricular History**. Southern Illinois University Press.
- _____. (2015). “Rethinking Genre in School and Society: An Activity Theory Analysis. In C.” Bazerman, & D. R. Russell (Eds.), **Landmark Essays on Writing Across the Curriculum**. (pp. 75 - 90). Routledge.
- Sanyal Bikas C. (1999). **Strategic Management in Higher Education**. Regional Workshop by Center for Professional Development in Higher Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University and Semeo Rihed.

- Scott, K. D. (2000). "An Examination of Organizational and Team Commitment in a Self-directed Team Environment," **Journal of Applied Psychology**. 85, p. 439 - 450.
- Seel, B., and Z Glasgow. (1990). **Exercise in Instructional Design**. Columbus, Ohio: Merrill Publishing Company.
- Smith, R. H., and Others. (1980). **Measurement: Making Organization Perform**. New York: Macmillan.
- Thompson Arthur A. Jr., and Strickland A.J. (1995). **Strategic Management: Concept and Cases**. 8th ed. New York: Business.
- Thompson, D.D. (1995). "Evaluation the effects of project dave in rural southeast Minnesota school," **Dissertation Abstracts International**. 55(14), 26 - A.
- Torsten Husén; & Neville, T. Postlethwaite. (1994). **The International Encyclopedia of Education**. 7th ed. Great Britain: BPC Wheatons.
- W.K. Kellogg Foundation. (2004). **Logic model development guide**. W.K. Kellogg Foundation.
- Willer, D. (1986). **Scientific Sociology: Theory and Method**. Englewood Cliff, N.J.: Prentice-Hall.
- Wolfe, J. (2015). **Team Writing: A Guide to Working in Groups**. Bedford/St. Martin's.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้สำหรับการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข
ของประชาชนอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ☐ ชาย

2. ☐ หญิง

1. ☐ ไม่เกิน 40 ปี

2. ☐ อายุ 41-60 ปี

3. ☐ อายุ 61 ปี ขึ้นไป

1. ☐ มัธยมศึกษา

2. ☐ ปวช./ปวส. หรือเทียบเท่า

3. ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

4. ☐ ปริณญาตรี

5. ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

1. ☐ ไม่ประกอบอาชีพ/นักศึกษา

2. ☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

3. ☐ พนักงานบริษัทเอกชน

4. ☐ รับจ้าง/อาชีพส่วนตัว/เกษตรกร

1. ☐ รายได้ไม่เกิน 10,000 บาท

2. ☐ รายได้ 10,001-30,000 บาท

3. ☐ รายได้ 30,001-50,000 บาท

4. ☐ รายได้ 50,001 บาท ขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะที่ใช้ป้องกันยาเสพติดและอบายมุข

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นการนำเสนอแนวทางในการกำหนดสมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหาเสพติด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นที่สอดคล้องกับความรู้สึกที่แท้จริงของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ระดับความคิดเห็น

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 5
เห็นด้วยมาก	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 4
เห็นด้วยปานกลาง	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 3
เห็นด้วยน้อย	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 1

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข	ระดับความเห็น				
	5	4	3	2	1
สมรรถนะด้านวิชาการ					
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข					
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีทักษะการอ่าน พูด ฟัง และเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสามารถนำความรู้ที่มีไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม					
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในสถานะสังคม ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน					
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ จะต้องประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด					
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ จะต้องรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
สมรรถนะด้านสุขภาพ					
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน					
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ					
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองจากยาเสพติดได้					

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข	ระดับความเห็น				
	5	4	3	2	1
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีความภาคภูมิใจรัก และเห็นคุณค่าตนเอง					
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวกเสมอ					
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น					
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานการณ์ต่าง ๆ					
สมรรถนะด้านทักษะชีวิต					
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อย และความสามารถของตนเอง					
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีความรับผิดชอบ เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล					
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องยอมรับและภูมิใจในตนเองและผู้อื่น					
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือ					
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยปราศจากยาเสพติดและอบายมุข					
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหายาเสพติดและอบายมุขได้อย่างสร้างสรรค์					
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเอง					
8. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดได้					
9. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้บทบาทการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน					
สมรรถนะด้านอาชีพ					
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องสำรวจแสวงหา และเกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต					
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจน					
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต					

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข	ระดับความเห็น				
	5	4	3	2	1
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมอง					
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน					
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องทำให้เกิดความหลากหลายของอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด					
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องรู้จักการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง					
8. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ของอาชีพอันจะนำไปสู่การเลือกประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง					

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
สมรรถนะด้านวิชาการ							
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกัน ตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกล จากยาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีทักษะการอ่าน พูด ฟัง และ เขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่อง เกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องสามารถนำความรู้ที่มีไปปรับใช้ ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและ เหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ในสภาวะสังคม ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ จะต้องประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้ง การแพร่ระบาดของยาเสพติด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ จะต้องรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
สมรรถนะด้านสุขภาพ							
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมี น้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ ร่างกาย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยง ตนเองจากยาเสพติดได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีความภาคภูมิใจ รัก และเห็น คุณค่าตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลก ในเชิงบวกเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติดในสถานการณ์ต่าง ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
สมรรถนะด้านทักษะชีวิต							
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อย และความสามารถของตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีความรับผิดชอบ เข้าใจความ แตกต่างของแต่ละบุคคล	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องยอมรับและภูมิใจในตนเองและ ผู้อื่น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ ตนเองนับถือ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มี ความสุข โดยปราศจากยาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาเสพติดและอบายมุขได้อย่าง สร้างสรรค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของ ตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
8. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยน พฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ เกี่ยวกับยาเสพติดได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
9. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องรู้บทบาท การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็น ประโยชน์ในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
สมรรถนะด้านอาชีพ							
1. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องสำรวจ แสวงหา และเกิดเจตคติ และค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวาง และชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบ อาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน และตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพใน อนาคต	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพ ที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมุมมอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องรู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความ ต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องทำให้เกิดความหลากหลายของ อาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
7. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องรู้จักการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
8. บุคคลที่ป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักพิจารณาโอกาส ความเป็นไปได้ของอาชีพอันจะนำไปสู่การเลือก ประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.984	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
VAR00001	133.3333	219.057	.880	.983
VAR00002	133.4333	214.875	.907	.983
VAR00003	133.4667	214.257	.934	.982
VAR00004	133.4000	220.179	.884	.983
VAR00005	133.5333	217.499	.915	.983
VAR00006	133.4667	220.189	.858	.983
VAR00007	133.4000	216.455	.909	.983
VAR00008	133.4000	217.559	.939	.982
VAR00009	133.5333	217.499	.915	.983
VAR00010	133.5000	217.293	.929	.982
VAR00011	133.5333	217.499	.915	.983
VAR00012	133.3333	219.057	.880	.983
VAR00013	133.5333	217.499	.915	.983
VAR00014	133.3333	219.057	.880	.983
VAR00015	133.3333	219.057	.880	.983
VAR00016	133.4333	217.289	.944	.982
VAR00017	133.4667	214.257	.934	.982
VAR00018	133.5667	218.254	.870	.983
VAR00019	133.0667	231.099	.007	.993
VAR00020	133.5000	220.397	.838	.983
VAR00021	133.4333	217.289	.944	.982
VAR00022	133.3333	219.057	.880	.983
VAR00023	133.4333	214.875	.907	.983
VAR00024	133.4667	214.257	.934	.982
VAR00025	133.4000	220.179	.884	.983
VAR00026	133.5333	217.499	.915	.983
VAR00027	133.4667	220.189	.858	.983
VAR00028	133.4000	216.455	.909	.983
VAR00029	133.4000	217.559	.939	.982
VAR00030	133.5333	217.499	.915	.983

ประเด็นในการประชุมและสนทนากลุ่ม (focus group)

1. สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
2. แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา
3. คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะของผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 4 ด้าน คือ
 - 3.1 สมรรถนะด้านวิชาการ
 - 3.2 สมรรถนะด้านสุขภาพ
 - 3.3 สมรรถนะด้านทักษะชีวิต
 - 3.4 สมรรถนะด้านอาชีพ
4. ความคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะ

ความสอดคล้อง (IOC) ของประเด็นในการประชุมและสนทนากลุ่ม (focus group)

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
1. สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในสถานศึกษาของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เป็นตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะของผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด 4 ด้าน คือ 3.1 สมรรถนะด้านวิชาการ 3.2 สมรรถนะด้านสุขภาวะ 3.3 สมรรถนะด้านทักษะชีวิต 3.4 สมรรถนะด้านอาชีพ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. ความคิดเห็นอื่น ๆ และข้อเสนอแนะ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

แบบตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้
คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าร่างรูปแบบการพัฒนาศมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์
ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีความสอดคล้องเหมาะสมหรือไม่ จากนั้นใส่เครื่องหมาย / ใน
ช่องระดับคะแนนตาม ความคิดเห็นของท่าน ตามเกณฑ์ความหมาย ดังนี้

- 5 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับมาก
3 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
2 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับน้อย
1 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ประเด็นการตรวจสอบ	ความสมเหตุสมผล เชิงทฤษฎี					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1. แนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้จัดประกอบ รูปแบบ										
2. องค์ประกอบด้านโครงสร้าง										
2.1 หลักการ										
2.2 วัตถุประสงค์										
3. องค์ประกอบด้านกระบวนการ										
3.1 ขั้นที่ 1 R : การเตรียมความพร้อม										
3.2 ขั้นที่ 2 S : การวางแผนกลยุทธ์										
3.3 ขั้นที่ 3 T : การนำแผนงานไปปฏิบัติ										
3.4 ขั้นที่ 4 N : การสร้างภาคีเครือข่าย										
3.5 ขั้นที่ 5 E : การประเมินผล										
4. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน										
5. การกำหนดพฤติกรรมที่แสดงสมรรถนะ ผู้เรียน										

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

ตำแหน่ง.....

แบบตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้อง

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าร่างรูปแบบการพัฒนสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีความสอดคล้องเหมาะสมกับประเด็นการตรวจสอบแต่ละรายการหรือไม่ จากนั้นใส่เครื่องหมาย / ในช่องระดับคะแนนตาม ความคิดเห็นของท่าน ตามเกณฑ์ ดังนี้

- 5 หมายถึง รูปแบบฯ มีความสอดคล้องกับประเด็นการตรวจสอบในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง รูปแบบฯ มีความสอดคล้องกับประเด็นการตรวจสอบในระดับมาก
- 3 หมายถึง รูปแบบฯ มีความสอดคล้องกับประเด็นการตรวจสอบในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง รูปแบบฯ มีความสอดคล้องกับประเด็นการตรวจสอบในระดับน้อย
- 1 หมายถึง รูปแบบฯ มีความสอดคล้องกับประเด็นการตรวจสอบในระดับน้อยที่สุด

ประเด็นการตรวจสอบ	ระดับความสอดคล้อง				
	5	4	3	2	1
1. รูปแบบฯ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทหรือสภาพแวดล้อมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย					
2. รูปแบบฯ มีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการสอดคล้องเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กัน					
3. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model สอดคล้องเหมาะสมกับหลักการและวัตถุประสงค์					
4. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model แต่ละขั้นตอนมีความสอดคล้องเหมาะสม ต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน					
5. รูปแบบฯ กำหนดวิธีการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์					
6. รูปแบบฯ มีเครื่องมือสำหรับประเมินผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
 (.....)

ตำแหน่ง.....

**ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ
ด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้**

ประเด็นการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปลความหมาย
	1	2	3	4	5		
1. แนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้จัดประกอบ รูปแบบ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. องค์ประกอบด้านโครงสร้าง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2.1 หลักการ							
2.2 วัตถุประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. องค์ประกอบด้านกระบวนการ							
3.1 ขั้นที่ 1 R : การเตรียมความพร้อม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3.2 ขั้นที่ 2 S : การวางแผนกลยุทธ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3.3 ขั้นที่ 3 T : การนำแผนงานไปปฏิบัติ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3.4 ขั้นที่ 4 N : การสร้างภาคีเครือข่าย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3.5 ขั้นที่ 5 E : การประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. การกำหนดพฤติกรรมที่แสดงสมรรถนะ ผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

**ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ
ด้านความสอดคล้อง**

ประเด็นการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปลความหมาย
	1	2	3	4	5		
1. รูปแบบฯ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทหรือสภาพแวดล้อมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออำนาจมดเตี้ย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. รูปแบบฯ มีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการสอดคล้องเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กัน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model สอดคล้องเหมาะสมกับหลักการและวัตถุประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model แต่ละขั้นตอนมีความสอดคล้องเหมาะสม ต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. รูปแบบฯ กำหนดวิธีการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. รูปแบบฯ มีเครื่องมือสำหรับประเมินผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการปฏิบัติที่แท้จริงของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ระดับความคิดเห็น

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
สมรรถนะด้านวิชาการ					
1. ท่านรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข					
2. ท่านมีทักษะการอ่าน ฟัง และเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
3. ท่านสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม					
4. ท่านสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในสถานะสังคม ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน					
5. ท่านประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด					
6. ท่านรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
สมรรถนะด้านสุขภาพ					
1. ท่านมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน					
2. ท่านมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ					
3. ท่านสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองให้พ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้					
4. ท่านมีความภาคภูมิใจ รักและเห็นคุณค่าของตนเอง					
5. ท่านมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวกอยู่เสมอ					
6. ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น					
7. ท่านแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้					
สมรรถนะด้านทักษะชีวิต					
1. ท่านเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อยและความสามารถของตนเอง					
2. ท่านมีความรับผิดชอบ และเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล					
3. ท่านยอมรับและภูมิใจทั้งในตนเอง และผู้อื่น					

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
4. ท่านมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือ					
5. ท่านมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยปราศจากการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
6. ท่านรู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหายาเสพติดและอบายมุขได้อย่างสร้างสรรค์					
7. ท่านรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเองได้					
8. ท่านหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุขได้					
9. ท่านรับบทบาทการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน					
สมรรถนะด้านอาชีพ					
1. ท่านสำรวจ แสวงหา และเกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต					
2. ท่านมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจน					
3. ท่านรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน และตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต					
4. ท่านเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมอง					
5. ท่านรู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน					
6. ท่านป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้โดยไม่ต้องทำให้เกิดความหลากหลายของอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกัดยาเสพติด					

ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
สมรรถนะด้านวิชาการ							
1. ท่านรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านมีทักษะการอ่าน ฟังและเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในสถานะสังคม ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. ท่านประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. ท่านรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
สมรรถนะด้านสุขภาวะ							
1. ท่านมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองให้พ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านมีความภาคภูมิใจ รักและเห็นคุณค่าของตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. ท่านมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวก อยู่เสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
7. ท่านแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
สมรรถนะด้านทักษะชีวิต							
1. ท่านเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อย และความสามารถของตนเอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านมีความรับผิดชอบ และเข้าใจความ แตกต่างของแต่ละบุคคล	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านยอมรับและภูมิใจทั้งในตนเอง และผู้อื่น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ ตนเองนับถือ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. ท่านมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยปราศจากการยุ่งเกี่ยวกับ ยาเสพติดและ อบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. ท่านรู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างสร้างสรรค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
7. ท่านรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธี ผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเองได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
8. ท่านหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะ ก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติด และอบายมุขได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
9. ท่านรู้บทบาทการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี และ ทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้าน ยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ใน ชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
สมรรถนะด้านอาชีพ							
1. ท่านสำรวจ แสวงหา และเกิดเจตคติและ ค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ที่สุจริต	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและ ชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. ท่านรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน และตัดสินใจ เลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่ หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและ มุมมอง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. ท่านรู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการ บริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
6. ท่านป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและ อบายมุขได้โดยต้องทำให้เกิดความหลากหลาย ของอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

แบบสอบถามความพึงพอใจ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าท่านมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับใด จากนั้นใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความพึงพอใจตามความคิดเห็นของท่าน ตามเกณฑ์ความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. กระบวนการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์					
2. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบมีความชัดเจนและเป็นระบบ					
3. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
4. ขั้นตอนกระบวนการมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ					
5. รูปแบบส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน					
6. รูปแบบก่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของทุกฝ่าย					
7. รูปแบบทำให้ครู บุคลากร และวิทยากรอาสาสมัคร สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
8. รูปแบบสามารถส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ					
9. เครื่องมือประเมินสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ของรูปแบบมีความเหมาะสม					
10. ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม ดูแลการใช้รูปแบบให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น					

ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
1. กระบวนการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบมีความชัดเจนและเป็นระบบ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. ขั้นตอนกระบวนการมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. รูปแบบส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. รูปแบบก่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของทุกฝ่าย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
7. รูปแบบทำให้ครู บุคลากร และวิทยากร ยาเสพติด สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
8. รูปแบบสามารถส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
9. เครื่องมือประเมินสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ของรูปแบบมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
10. ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม ดูแลการใช้รูปแบบให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

**แบบประเมินผลรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐาน
การคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี**

คำชี้แจง โปรดอ่านรายการคำถามแล้วพิจารณาว่าความเหมาะสมในการดำเนินการตาม
รายการคำถามข้อนั้นอยู่ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ระดับการประเมิน” ที่ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านเพียงช่องเดียว โดยมีเกณฑ์ระดับคะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม					
1. ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย					
2. องค์ประกอบด้านโครงสร้างของรูปแบบครอบคลุมตามความคาดหวังของการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา					
3. องค์ประกอบด้านโครงสร้างของรูปแบบสอดคล้องกับเป้าหมายและ ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579					
4. การกำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน และระยะเวลา มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน และปฏิบัติได้จริง					
5. องค์ประกอบด้านกระบวนการมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิธีการ ดำเนินงานในสถานการณ์ปัจจุบัน					
6. ขั้นตอนขององค์ประกอบด้านกระบวนการมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ ตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อม					
7. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุนครอบคลุมปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบบรรลุเป้าหมายได้ตามที่ต้องการ					
8. รูปแบบเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณลักษณะสำคัญของสมรรถนะผู้เรียนที่ ส่งผลต่อการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา					
ด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน					
9. ผู้บริหารเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของรูปแบบ อย่างดี					

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
10. ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในสถานศึกษา และจัดให้มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน					
11. จำนวนบุคลากรที่ร่วมดำเนินการมีความเหมาะสม และเพียงพอ					
12. มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องครบถ้วน					
13. ได้รับงบประมาณและงบสนับสนุนเพียงพอ					
14. ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน บุคลากรอื่น หรือหน่วยงานอื่น ทั้งด้านงบประมาณ ด้านองค์ความรู้ หรือความร่วมมืออื่น ๆ					
15. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการดำเนินงานมีความเหมาะสม และเพียงพอ					
16. สถานที่ปฏิบัติกิจกรรมของรูปแบบมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อสภาพการปฏิบัติกิจกรรม					
17. ลักษณะหรือรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของรูปแบบมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์					
18. เปิดโอกาสให้ครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีอิสระ					
19. มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีการกำหนดบทบาทของ ผู้เกี่ยวข้องชัดเจน ทำให้สะดวกต่อการปฏิบัติ					
20. ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานมีความรู้ ความสามารถเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะของแผนงานด้านต่าง ๆ ของรูปแบบ					
ด้านกระบวนการ					
21. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข					
22. การประชุมวางแผนในการดำเนินงาน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของ ผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนและเหมาะสม					
23. การนำแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดมาใช้ในแนวทางการดำเนินงานของรูปแบบ					
24. การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในแผนงานเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ทุกกิจกรรม					
25. การประสานงานของผู้บริหาร ครู/บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด สม่ำเสมอและราบรื่น					
26. การประสานงานระหว่างผู้ดำเนินงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องสามารถทำได้ราบรื่นและเป็นไปตามแผนงาน					
27. การนิเทศติดตามกำกับการทำงานตามขั้นตอนที่กำหนดทุกระยะ					
28. การประเมินระหว่างการทำงานเป็นระยะด้วยการประชุมคณะทำงาน พร้อมทั้งปรับปรุง แก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้ทันต่อเหตุการณ์					

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
29. แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนที่นำมาใช้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของรูปแบบ					
30. การวิเคราะห์และนำผลการประเมินทั้งการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมาพัฒนาระหว่างทำงานอย่างต่อเนื่อง					
ด้านผลผลิต					
31. ขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบส่งผลให้ครู บุคลากร และวิทยากรยาเสพติดมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาที่ดีขึ้น					
32. ขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบส่งผลให้สมรรถนะผู้เรียนในการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขผ่านเกณฑ์คุณภาพได้ตามที่กำหนด					
33. ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข					
34. แนวทางการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของรูปแบบส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจและเอาใจใส่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษามากขึ้น					
35. การสร้างภาคีเครือข่าย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา					

ความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมิน

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม							
1. ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2. องค์ประกอบด้านโครงสร้างของรูปแบบครอบคลุมตามความคาดหวังของการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3. องค์ประกอบด้านโครงสร้างของรูปแบบสอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4. การกำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน และระยะเวลา มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน และปฏิบัติได้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5. องค์ประกอบด้านกระบวนการมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานในสถานการณ์ปัจจุบัน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6. ขั้นตอนขององค์ประกอบด้านกระบวนการมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และสภาวะแวดล้อม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
7. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุนครอบคลุมปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบบรรลุเป้าหมายได้ตามที่ต้องการ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
8. รูปแบบเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณลักษณะสำคัญของสมรรถนะผู้เรียนที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
ด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน							
9. ผู้บริหารเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุน การดำเนินงานของรูปแบบอย่างดี	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
10. ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ สู่การปฏิบัติในสถานศึกษา และจัดให้มีโครงสร้าง การบริหารงานที่ชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
11. จำนวนบุคลากรที่ร่วมดำเนินการมี ความเหมาะสม และเพียงพอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
12. มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานที่ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องครบถ้วน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
13. ได้รับงบประมาณและสนับสนุนเพียงพอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
14. ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน บุคลากรอื่น หรือหน่วยงานอื่น ทั้งด้านงบประมาณ ด้าน องค์ความรู้ หรือความร่วมมืออื่น ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
15. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการ ดำเนินงานมีความเหมาะสม และเพียงพอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
16. สถานที่ปฏิบัติกิจกรรมของรูปแบบมีความ เหมาะสมและเพียงพอต่อสภาพการปฏิบัติกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
17. ลักษณะหรือรูปแบบการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ของรูปแบบมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
18. เปิดโอกาสให้ครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามา มีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีอิสระ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
19. มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีการกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องชัดเจน ทำให้สะดวกต่อการปฏิบัติ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
20. ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานมีความรู้ ความสามารถเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะ ของแผนงานด้านต่าง ๆ ของรูปแบบ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
ด้านกระบวนการ							
21. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
22. การประชุมวางแผนในการดำเนินงาน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนและเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
23. การนำแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดมาใช้ในแนวทางการดำเนินงานของรูปแบบ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
24. การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในแผนงานเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ทุกกิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
25. การประสานงานของผู้บริหาร ครู/บุคลากร และวิทยากรยาเสพติดสม่ำเสมอและราบรื่น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
26. การประสานงานระหว่างผู้ดำเนินงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องสามารถทำได้ราบรื่นและเป็นไปตามแผนงาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
27. การนิเทศติดตามกำกับการทำงานตามขั้นตอนที่กำหนดทุกระยะ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
28. การประเมินระหว่างการทำงานเป็นระยะด้วยการประชุมคณะทำงาน พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้ทันต่อเหตุการณ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
29. แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนที่นำมาใช้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของรูปแบบ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
30. การวิเคราะห์และนำผลการประเมินทั้งการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมาพัฒนาระหว่างทำงานอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
ด้านผลผลิต							
31. ขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบส่งผลให้ครู บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาที่ดีขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5		
32. ขั้นตอนดำเนินการของรูปแบบส่งผลให้ สมรรถนะผู้เรียนในการแก้ไขและป้องกันปัญหา ยาเสพติดและอบายมุขผ่านเกณฑ์คุณภาพได้ ตามที่กำหนด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
33. ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จากขั้นตอนดำเนินการของ รูปแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และอบายมุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
34. แนวทางการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนของรูปแบบส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจ และเอาใจใส่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา เสพติดในสถานศึกษามากขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
35. การสร้างภาคีเครือข่าย ทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือระหว่าง ผู้เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและ อบายมุขในสถานศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย	ข้าราชการบำนาญ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชัย ลำไย	ข้าราชการบำนาญ
3. ดร.ชยพล เพชรพิมล	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
4. ดร.ณพิชญา เพชรพิมล	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
5. นายธิตินันท์ ระลอกแก้ว	ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดกาญจนบุรี

ภาคผนวก ค

ผลคะแนนการประเมินสมรรถนะผู้เรียน ความพึงใจ
และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลคะแนนการประเมินผู้เรียน

สมรรถนะด้านวิชาการ

Statistics

	VAR00001	VAR00002	VAR00003
N Valid	190	190	190
Missing	0	0	0
Mean	4.5368	4.4579	4.4789
Std. Deviation	.53076	.59612	.57925

	VAR00004	VAR00005	VAR00006	VAR00007*
N Valid	190	190	190	190
Missing	0	0	0	0
Mean	3.9737	4.3789	3.7842	4.2688
Std. Deviation	.62092	.78584	.63476	.52000

* VAR00007 = ผลรวมสมรรถนะด้านวิชาการ

Frequency Table

VAR00001

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 3	3	1.6	1.6	1.6
4	82	43.2	43.2	44.7
5	105	55.3	55.3	100.0
Total	190	100.0	100.0	

VAR00002

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 3	10	5.3	5.3	5.3
4	83	43.7	43.7	48.9
5	97	51.1	51.1	100.0
Total	190	100.0	100.0	

VAR00003

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	8	4.2	4.2	4.2
	4	83	43.7	43.7	47.9
	5	99	52.1	52.1	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00004

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	39	20.5	20.5	20.5
	4	117	61.6	61.6	82.1
	5	34	17.9	17.9	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00005

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	36	18.9	18.9	18.9
	4	46	24.2	24.2	43.2
	5	108	56.8	56.8	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00006

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	63	33.2	33.2	33.2
	4	105	55.3	55.3	88.4
	5	22	11.6	11.6	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

สมรรถนะด้านสุขภาวะ

Statistics

		VAR00008	VAR00009	VAR00010	VAR00011
N	Valid	190	190	190	190
	Missing	0	0	0	0
Mean		4.3737	4.3947	4.5263	4.3526
Std. Deviation		.74347	.76079	.71035	.71037

		VAR00012	VAR00013	VAR00014	VAR00015*
N	Valid	190	190	190	190
	Missing	0	0	0	0
Mean		4.4632	3.7684	4.2474	4.3039
Std. Deviation		.70238	.63334	.71778	.56427

* VAR00015 = ผลรวมสมรรถนะด้านสุขภาวะ

Frequency Table

VAR00008

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	30	15.8	15.8	15.8
	4	59	31.1	31.1	46.8
	5	101	53.2	53.2	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00009

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	32	16.8	16.8	16.8
	4	51	26.8	26.8	43.7
	5	107	56.3	56.3	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00010

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	24	12.6	12.6	12.6
	4	42	22.1	22.1	34.7
	5	124	65.3	65.3	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00011

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	26	13.7	13.7	13.7
	4	71	37.4	37.4	51.1
	5	93	48.9	48.9	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00012

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	23	12.1	12.1	12.1
	4	56	29.5	29.5	41.6
	5	111	58.4	58.4	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00013

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	65	34.2	34.2	34.2
	4	104	54.7	54.7	88.9
	5	21	11.1	11.1	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00014

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	31	16.3	16.3	16.3
	4	81	42.6	42.6	58.9
	5	78	41.1	41.1	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

สมรรถนะด้านทักษะชีวิต

Statistics

		VAR00016	VAR00017	VAR00018	VAR00019	VAR00020
N	Valid	190	190	190	190	190
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4.2842	4.1474	4.1158	4.3842	4.6000
Std. Deviation		.63684	.60803	.56086	.57713	.49119

		VAR00021	VAR00022	VAR00023	VAR00024	VAR00025*
N	Valid	190	190	190	190	190
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4.4895	4.3105	4.3105	3.8947	4.2822
Std. Deviation		.58860	.65335	.55720	.57226	.45418

* VAR00025 = ผลรวมสมรรถนะด้านทักษะชีวิต

Frequency Table

VAR00016

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	19	10.0	10.0	10.0
	4	98	51.6	51.6	61.6
	5	73	38.4	38.4	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00017

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	23	12.1	12.1	12.1
	4	116	61.1	61.1	73.2
	5	51	26.8	26.8	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00018

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	20	10.5	10.5	10.5
	4	128	67.4	67.4	77.9
	5	42	22.1	22.1	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00019

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	9	4.7	4.7	4.7
	4	99	52.1	52.1	56.8
	5	82	43.2	43.2	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00020

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	76	40.0	40.0	40.0
	5	114	60.0	60.0	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00021

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	9	4.7	4.7	4.7
	4	79	41.6	41.6	46.3
	5	102	53.7	53.7	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00022

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	20	10.5	10.5	10.5
	4	91	47.9	47.9	58.4
	5	79	41.6	41.6	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00023

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	9	4.7	4.7	4.7
	4	113	59.5	59.5	64.2
	5	68	35.8	35.8	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00024

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	42	22.1	22.1	22.1
	4	126	66.3	66.3	88.4
	5	22	11.6	11.6	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

สมรรถนะด้านอาชีพ

Statistics

		VAR00026	VAR00027	VAR00028	VAR00029
N	Valid	190	190	190	190
	Missing	0	0	0	0
Mean		4.1737	4.1053	4.2789	4.2421
Std. Deviation		.59659	.58144	.60077	.66214

		VAR00030	VAR00031	VAR00032*	VAR00033**
N	Valid	190	190	190	190
	Missing	0	0	0	0
Mean		3.9737	4.0632	4.1393	4.2481
Std. Deviation		.47625	.66365	.39362	.36409

* VAR00032 = ผลรวมสมรรถนะด้านอาชีพ

** VAR00033 = ผลรวมสมรรถนะทุกด้าน

Frequency Table

VAR00026

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	20	10.5	10.5	10.5
	4	117	61.6	61.6	72.1
	5	53	27.9	27.9	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00027

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	23	12.1	12.1	12.1
	4	124	65.3	65.3	77.4
	5	43	22.6	22.6	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00028

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	15	7.9	7.9	7.9
	4	107	56.3	56.3	64.2
	5	68	35.8	35.8	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00029

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	24	12.6	12.6	12.6
	4	96	50.5	50.5	63.2
	5	70	36.8	36.8	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00030

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	24	12.6	12.6	12.6
	4	147	77.4	77.4	90.0
	5	19	10.0	10.0	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

VAR00031

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	36	18.9	18.9	18.9
	4	106	55.8	55.8	74.7
	5	48	25.3	25.3	100.0
	Total	190	100.0	100.0	

คะแนนความพึงพอใจ

Statistics

		VAR00001	VAR00002	VAR00003	VAR00004	VAR00005
N	Valid	42	42	42	42	42
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4.3810	4.5000	4.4762	4.1429	4.4524
Std. Deviation		.53885	.50606	.50549	.35417	.50376

		VAR00006	VAR00007	VAR00008	VAR00009	VAR00010	VAR00011*
N	Valid	42	42	42	42	42	42
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.5238	4.3095	4.5952	4.2143	4.4286	4.4024
Std. Deviation		.50549	.46790	.49680	.41530	.63025	.30242

* VAR00011 = ผลรวมความพึงพอใจ

Frequency Table

VAR00001

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	1	2.4	2.4	2.4
	4	24	57.1	57.1	59.5
	5	17	40.5	40.5	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00002

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	21	50.0	50.0	50.0
	5	21	50.0	50.0	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00003

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	22	52.4	52.4	52.4
	5	20	47.6	47.6	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00004

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	36	85.7	85.7	85.7
	5	6	14.3	14.3	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00005

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	23	54.8	54.8	54.8
	5	19	45.2	45.2	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00006

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	20	47.6	47.6	47.6
	5	22	52.4	52.4	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00007

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	29	69.0	69.0	69.0
	5	13	31.0	31.0	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00008

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	17	40.5	40.5	40.5
	5	25	59.5	59.5	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00009

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	33	78.6	78.6	78.6
	5	9	21.4	21.4	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

VAR00010

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	3	7.1	7.1	7.1
	4	18	42.9	42.9	50.0
	5	21	50.0	50.0	100.0
	Total	42	100.0	100.0	

คะแนนประเมินรูปแบบ ระยะที่ 4

ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม

Statistics

		VAR00001	VAR00002	VAR00003	VAR00004
N	Valid	17	17	17	17
	Missing	0	0	0	0
Mean		4.7059	4.6471	4.6471	4.6471
Std. Deviation		.46967	.49259	.49259	.49259

		VAR00005	VAR00006	VAR00007	VAR00008	VAR00009*
N	Valid	17	17	17	17	17
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4.7647	4.5294	4.5882	4.6471	4.6482
Std. Deviation		.43724	.51450	.50730	.49259	.44645

* VAR00009 = ผลรวมด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม

Frequency Table

VAR00001

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	5	29.4	29.4	29.4
	5	12	70.6	70.6	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00002

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	6	35.3	35.3	35.3
	5	11	64.7	64.7	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00003

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	6	35.3	35.3	35.3
	5	11	64.7	64.7	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00004

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	6	35.3	35.3	35.3
	5	11	64.7	64.7	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00005

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	4	23.5	23.5	23.5
	5	13	76.5	76.5	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00006

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	8	47.1	47.1	47.1
	5	9	52.9	52.9	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00007

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00008

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	6	35.3	35.3	35.3
	5	11	64.7	64.7	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

ด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน

Statistics

		VAR00010	VAR00011	VAR00012	VAR00013
N	Valid	17	17	17	17
	Missing	0	0	0	0
Mean		4.7059	4.6471	4.5882	4.5882
Std. Deviation		.46967	.49259	.50730	.50730

Statistics

		VAR00014	VAR00015	VAR00016	VAR00017
N	Valid	17	17	17	17
	Missing	0	0	0	0
Mean		4.4118	4.5294	4.5294	4.5294
Std. Deviation		.50730	.51450	.51450	.51450

Statistics

		VAR00018	VAR00019	VAR00020	VAR00021	VAR00022*
N	Valid	17	17	17	17	17
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4.5882	4.7647	4.5882	4.5294	4.5835
Std. Deviation		.50730	.43724	.50730	.51450	.45404

* VAR00022 = ผลรวมด้านปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยพื้นฐาน

Frequency Table

VAR00010

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	5	29.4	29.4	29.4
	5	12	70.6	70.6	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00011

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	6	35.3	35.3	35.3
	5	11	64.7	64.7	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00012

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00013

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00014

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	10	58.8	58.8	58.8
	5	7	41.2	41.2	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00015

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	8	47.1	47.1	47.1
	5	9	52.9	52.9	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00016

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	8	47.1	47.1	47.1
	5	9	52.9	52.9	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00017

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	8	47.1	47.1	47.1
	5	9	52.9	52.9	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00018

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00019

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	4	23.5	23.5	23.5
	5	13	76.5	76.5	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00020

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00021

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	8	47.1	47.1	47.1
	5	9	52.9	52.9	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

ด้านกระบวนการ

Statistics

		VAR00023	VAR00024	VAR00025	VAR00026	VAR00027
N	Valid	17	17	17	17	17
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		4.6471	4.7647	4.7059	4.5882	4.5882
Std. Deviation		.49259	.43724	.46967	.50730	.50730

Statistics

		VAR00028	VAR00029	VAR00030	VAR00031	VAR00032	VAR00033*
N	Valid	17	17	17	17	17	17
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		4.5882	4.4118	4.6471	4.5882	4.5294	4.6059
Std. Deviation		.50730	.50730	.49259	.50730	.51450	.43942

* VAR00033 = ผลรวมด้านกระบวนการ

Frequency Table

VAR00023

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	6	35.3	35.3	35.3
	5	11	64.7	64.7	100.0
Total		17	100.0	100.0	

VAR00024

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	4	23.5	23.5	23.5
	5	13	76.5	76.5	100.0
Total		17	100.0	100.0	

VAR00025

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	5	29.4	29.4	29.4
	5	12	70.6	70.6	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00026

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00027

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00028

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00029

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	10	58.8	58.8	58.8
	5	7	41.2	41.2	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00030

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	6	35.3	35.3	35.3
	5	11	64.7	64.7	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00031

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	7	41.2	41.2	41.2
	5	10	58.8	58.8	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00032

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	8	47.1	47.1	47.1
	5	9	52.9	52.9	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

ด้านผลผลิต

Statistics

		VAR00034	VAR00035	VAR00036
N	Valid	17	17	17
	Missing	0	0	0
Mean		4.7059	4.6471	4.6471
Std. Deviation		.46967	.49259	.49259

	VAR00037	VAR00038	VAR00039*	VAR00040**
N Valid	17	17	17	17
Missing	0	0	0	0
Mean	4.5294	4.8235	4.6706	4.6259
Std. Deviation	.51450	.39295	.42392	.43535

* VAR00039 = ผลรวมด้านผลผลิต

** VAR00033 = ผลรวมทั้งหมด

Frequency Table

VAR00034

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 4	5	29.4	29.4	29.4
5	12	70.6	70.6	100.0
Total	17	100.0	100.0	

VAR00035

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 4	6	35.3	35.3	35.3
5	11	64.7	64.7	100.0
Total	17	100.0	100.0	

VAR00036

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 4	6	35.3	35.3	35.3
5	11	64.7	64.7	100.0
Total	17	100.0	100.0	

VAR00037

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	8	47.1	47.1	47.1
	5	9	52.9	52.9	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

VAR00038

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	3	17.6	17.6	17.6
	5	14	82.4	82.4	100.0
	Total	17	100.0	100.0	

ภาคผนวก ง
ภาพบรรยากาศกิจกรรม

ประชุม วางแผน แบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา เรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
 สู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข
 ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
 จังหวัดกาญจนบุรี

เวทีเสวนาแบบมีส่วนร่วมของคณะครู บุคลากร ในสถานศึกษา และภาคีเครือข่าย
 เรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน สู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์
 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข
 ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
 จังหวัดกาญจนบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้เกี่ยวข้องเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
สู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข
ของศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี

ระดมสมองเพื่อแสดงความคิดเห็น เรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
สู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข
ของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี

การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
สู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข
ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี

การนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์
ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขด้วยแบบสอบถามไปใช้กับผู้เรียน
ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี

ศึกษาและวิเคราะห์ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
สู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข
ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ และเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๑๘๐๒/ว๒๔๕

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอคำม่วนมณฑล
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๗๑๒๖๐

๘ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นายอิทธิพนธ์ ระลอกแก้ว ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดกาฬสินธุ์

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอคำม่วนมณฑล
จังหวัดกาฬสินธุ์ โดย นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ
ชำนาญการพิเศษ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการ จำนวน ๒ เรื่อง คือ ๑) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ
ผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลในการแก้ปัญหาเสียดุลและอบายมุข
ความพึงพอใจ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอคำม่วนมณฑล
จังหวัดกาฬสินธุ์ และ ๒) การบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอคำม่วนมณฑล
จังหวัดกาฬสินธุ์

เพื่อให้การวิจัยปฏิบัติการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอคำม่วนมณฑล ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า
ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย
ในครั้งนี้ เพื่อจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอคำม่วนมณฑล

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๓๔๕๕-๐๔๕๖

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๑๘๐๒/ว๒๔๕

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๒๖๐

๘ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รศ.ดร. ชำนาญ รอดเหตุภัย

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดย นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการ จำนวน ๒ เรื่อง คือ ๑) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและอบายมุข ความพึงพอใจ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และ ๒) การบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

เพื่อให้การวิจัยปฏิบัติการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๓๔๕๔-๐๔๕๖

ที่ ศธ ๐๒๓๐.๑๘๐๒/ว๒๔๕

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๒๖๐

๘ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.วิชัย ลำไย

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดย นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการ จำนวน ๒ เรื่อง คือ ๑) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลในการแก้ปัญหาเสียดและอบายมุข ความพึงพอใจ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และ ๒) การบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

เพื่อให้การวิจัยปฏิบัติการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๓๔๕๔-๐๔๕๖

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๑๘๐๒/๖๒๔๕

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๒๖๐

๘ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร. ณพิชญา เพชรพิมล

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดย นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการ จำนวน ๒ เรื่อง คือ ๑) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลในการแก้ปัญหาเสพติดและอบายมุข ความพึงพอใจ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และ ๒) การบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

เพื่อให้การวิจัยปฏิบัติการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๓๔๕๕-๐๔๕๖

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๑๘๐๒/ว๒๔๕

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๒๖๐

๘ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร. ชยพล เพชรพิมล

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดย นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการ จำนวน ๒ เรื่อง คือ ๑) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลในการแก้ปัญหาเสียดและอบายมุข ความพึงพอใจ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี และ ๒) การบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

เพื่อให้การวิจัยปฏิบัติการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๓๔๕๔-๐๔๕๖

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๑๘๐๒/ว๓๘๐

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๒๖๐

๑ กันยายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดกาญจนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์
ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

จำนวน ๑ เล่ม

๒. รายงานการศึกษากาการบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๑ เล่ม

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี โดย นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทย์ฐานะ
ชำนาญการพิเศษ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการ จำนวน ๒ เรื่อง คือ ๑) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ
ผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานการคิด วิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและ
อบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัด
กาญจนบุรี และ ๒) รายงานการศึกษากาการบริหารสถานศึกษาสีขาวแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรีนั้น

ในการนี้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
พิจารณาแล้วเห็นว่า ผลงานทางวิชาการ ดังกล่าว มีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ เพื่อให้สถานศึกษา ผู้บริหาร และผู้สนใจได้ศึกษาและนำไป
ประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย

กลุ่มงานอำนวยการ

โทร. ๐-๓๔๕๔-๐๔๕๖

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางขวัญตา ดอนศรีจันทร์
วัน/เดือน/ปีเกิด	19 มิถุนายน 2516
ที่อยู่ปัจจุบัน	89 หมู่ 2 ตำบลพระแท่น อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยฯ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2534	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมฐานบินกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
พ.ศ.2538	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขา ประเมินราคาที่ดินและทรัพย์สิน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขต เทคนิครุงเทพ
พ.ศ.2540	ปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาครุศาสตร์เทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2553	ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
พ.ศ.2554	ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม) สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

ประวัติการรับราชการ

พ.ศ.2547	ตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 3 ศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
พ.ศ.2550	ตำแหน่ง ครู คศ.1 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
พ.ศ.2555	ตำแหน่ง ครู คศ.2 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี
พ.ศ.2556	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดตาก
พ.ศ.2557-ปัจจุบัน	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

คู่มือการใช้

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21
บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติด
และอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

โดย ขวัญตา ดอนศรีจันทร์

ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาญจนบุรี
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

คู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับนี้ เป็นเอกสารที่อธิบายรายละเอียดของรูปแบบที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ผู้ที่ต้องการนำรูปแบบนี้ไปใช้มีความเข้าใจในองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบ ตลอดจนทราบถึงสิ่งที่ควรศึกษา วิเคราะห์ และจัดเตรียม เพื่อให้การใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี นี้ บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบ ผู้ที่ต้องการนำไปใช้ จึงควรศึกษาคู่มือฉบับนี้ให้เข้าใจชัดเจนก่อน

คู่มือฉบับนี้ประกอบด้วย สารสำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. บทนำ
2. กรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21
3. ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (SWOT analysis)
4. องค์ประกอบของรูปแบบ
5. การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ
6. กระบวนการของการใช้รูปแบบ
7. เครื่องมือที่ใช้ในรูปแบบ
8. บรรณานุกรม

ขวัญตา ดอนศรีจันทร์

สารบัญ

	หน้า
บทนำ.....	1
กรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21.....	3
ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (SWOT analysis).....	11
องค์ประกอบของรูปแบบ.....	18
การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ.....	21
กระบวนการของการใช้รูปแบบ.....	23
เครื่องมือที่ใช้ในรูปแบบ.....	29
บรรณานุกรม.....	33

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ความสำเร็จของการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสมรรถนะตามความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของหลักสูตร แต่ด้วยสถานการณ์ ปัญหาทางสังคม ซึ่งคุกคามเข้าสู่สถาบันครอบครัวอย่างรวดเร็ว รุนแรง และมีความสลับซับซ้อน ส่งผลกระทบ ต่อเด็กและเยาวชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไป ตามหลักการและแนวคิดดังกล่าวได้ สถานศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีระบบดูแล ช่วยเหลือผู้เรียนที่เข้มแข็ง มีแนวทางใหม่ ๆ ในการรับมือกับสถานการณ์ปัญหา โดยเฉพาะสถานการณ์ ปัญหาการแพร่ระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุขที่แทรกซึมอยู่ในทุกส่วนของสังคมไทย การจัด กิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงการสร้างความสมดุลระหว่างความเก่ง ความดี และความสุข รวมทั้ง สวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้เรียนจึงมี ความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่ครูทุกคนจะต้องคำนึงถึง และสามารถสอดแทรกบูรณาการลงใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 1) ซึ่งความสามารถ ในการใช้ทักษะชีวิตนับว่าเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพราะความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันจากการเรียนรู้ ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น ซึ่งทักษะชีวิตเฉพาะสามารถพัฒนาได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการ เรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างความรู้ด้วย ตนเองร่วมกับกลุ่ม ได้เรียนรู้จากเหตุการณ์สถานการณ์จริงในชีวิตจากสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่มีความหมาย กับชีวิตของตนเอง เชื่อมโยงชีวิตและการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 8)

การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด เป็นการเสริมสร้างทักษะส่วนบุคคล และ ทักษะทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่มีการใช้ยาเสพติด เช่น ทักษะ ในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ทักษะในการตัดสินใจ และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะในการประมาณตน และการควบคุมสถานการณ์ ทักษะในการสื่อสาร ต่อรอง ปฏิเสธ และโน้มน้าวจิตใจ ทักษะในการปรับตัว เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกทักษะที่จำเป็นตามองค์ประกอบทักษะชีวิตได้ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และ เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการป้องกันการใช้ในทางที่ผิดในหมู่เด็ก

และเยาวชน เด็กมีความตระหนักในคุณค่าของตนเองต่ำ จะสร้างความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ได้ยาก จะแยกตัวจากคนอื่น และมีแนวโน้มในการใช้ยาและฆ่าตัวตายสูง เพราะฉะนั้นเด็กจะต้องมีการพัฒนา พฤติกรรมสำคัญ คือ การคิดเชิงบวก ฝึกให้มีความอดทนกับตัวเอง หลีกเลียงจากสถานการณ์เสี่ยง (การทะเลาะวิวาท ยาเสพติด) ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีอารมณ์ขัน และมีความรับผิดชอบ ต่อผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องตัดสินใจเลือก ต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอ เด็กจะต้องตระหนักถึงผลที่ตามมา ของการตัดสินใจเลือก ฉะนั้น ต้องมีการฝึกฝนในการตัดสินใจ โดยต้องศึกษาข้อมูลในเรื่องที่ต้อง ตัดสินใจหรือแก้ปัญหา แล้วจึงพิจารณาทางเลือก และผลที่จะเกิดจากแต่ละทางเลือก แล้วจึงตัดสินใจเลือก ทางที่ดีที่สุด 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ความสามารถในการจัดการความเครียด ความโกรธ ความขัดแย้งและการบริหารเวลา เป็นทักษะที่สำคัญในการเผชิญปัญหา เด็กและเยาวชนที่ไม่สามารถ จัดการกับความกดดันทางสังคม จากตัวเองหรือจากกลุ่มเพื่อน จะมีแนวโน้มในการใช้สารเสพติด และ 4) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น การสื่อสารเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้งที่เป็นคำพูด และไม่เป็นคำพูด การพัฒนาทักษะในการสื่อสาร เช่น สามารถปฏิเสธเพื่อนในสถานการณ์ที่อาจถูก ชักชวนไปใช้สารเสพติด หรือเตือนเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด ให้หลีกเลียงหรือเปลี่ยน พฤติกรรมไปในทางที่ถูก จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นใจที่จะปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และสามารถ จัดการกับสถานการณ์เสี่ยงได้ (กระทรวงยุติธรรม, 2564, น. 9)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็น สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถานศึกษาที่จะต้องรับมือกับปัญหายาเสพติดหรือปัญหาทางพฤติกรรมอื่น ๆ ของเยาวชนในชุมชน ที่มีผู้เรียนส่วนใหญ่ฐานะยากจน ภายในชุมชนมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด ทั้งในวัยทำงานและ วัยรุ่น รวมทั้งการแพร่ระบาดเข้ามายังสถานศึกษา ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ซึ่งคนในชุมชนทั้งที่ เป็นเยาวชนและวัยผู้ใหญ่ ล้วนเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น หากปล่อยให้ตกเป็นทาสหรือ อยู่ในสภาพเสี่ยงต่อไปก็จะเป็นผลเสียหายต่อประเทศชาติ ประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 147) ได้ระบุถึงบทบาทของ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 1 สู่การปฏิบัติ ข้อที่ 5 ว่า ให้พัฒนาระบบ กลไก และมาตรการที่เข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขภัยคุกคามในรูปแบบใหม่สำหรับ ผู้เรียนนอกระบบ ซึ่งปัญหายาเสพติดและอบายมุขนับว่าเป็นภัยคุกคามประเภทหนึ่งที่ต้องพัฒนาระบบ กลไก และมาตรการที่เข้มแข็งในการป้องกัน

ดังนั้นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัด กาญจนบุรี จึงสนใจที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์

ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้เกิดพฤติกรรมทักษะชีวิตที่คาดหวัง ทั้งการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความมั่นคงในชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุขในสังคม

กรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เกิดมาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะเรื่องราวใด ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นมีองค์ประกอบกันอยู่เช่นไร ซึ่งสามารถจำแนกเป็นพฤติกรรมย่อยได้ ดังนี้

1) การคิดวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งของหรือเรื่องราวต่าง ๆ เป็นความสามารถในการบอกความแตกต่างระหว่างเรื่องข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ความแตกต่างของข้อสรุปจากข้อเท็จจริงที่นำมาสนับสนุน เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบที่สำคัญ สาเหตุ และสาระสำคัญของเรื่อง

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่าง ๆ เป็นการระบุความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล และความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการหลักการของความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ว่าสัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด เป็นความสามารถในการให้ผู้เรียนค้นหาหลักการของเรื่อง ระบุจุดประสงค์ของผู้เขียน ประเด็นที่สำคัญของเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการชักจูงผู้อ่าน ความสัมพันธ์และหลักการของสิ่งที่เรียนได้ (สุวิทย์ มูลคำ, 2546, น. 23 – 24)

บลูม (Bloom, 1957, p. 148 – 150 อ้างถึงใน ชลธิชา จันทร์แก้ว, 2549, น. 36) ได้สรุปองค์ประกอบของการวิเคราะห์ไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1) การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นความสามารถในการสรุปและการแยกแยะองค์ประกอบออกเป็นส่วนย่อย ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มานั้นสามารถแยกเป็นส่วนย่อยได้ ข้อความบางข้อความอาจเป็นความจริง บางข้อความเป็นค่านิยมและบางข้อความเป็นความคิดของผู้เขียน ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วย

- (1) ความสามารถในการค้นหาประเด็นต่าง ๆ ในข้อมูล
- (2) การแยกแยะความจริงออกจากสมมติฐาน
- (3) ความสามารถในการแยกข้อเท็จจริงออกจากข้อมูลอื่น ๆ
- (4) ความสามารถในการบอกถึงสิ่งจูงใจ และการพิจารณาพฤติกรรมของบุคคลและของกลุ่ม

(5) ความสามารถในการแยกแยะข้อสรุปจากความปلي่กย่อย

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการตรวจสอบว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ผู้วิเคราะห์จะต้องมีทักษะในการตัดสินใจความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลหลัก ๆ ได้ ทั้งความสัมพันธ์ของสมมติฐานและความสัมพันธ์ระหว่างข้อสรุป และยักรวมถึงความสัมพันธ์ในชนิดของหลักฐานที่น่ามาแสดงด้วย ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์สามารถแยกออกได้ ดังนี้

- (1) ความสามารถในการระลึกได้ว่ามีสิ่งใดเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น
- (2) ความสามารถในการแยกความจริง หรือสมมติฐานที่เป็นใจความสำคัญหรือข้อโต้แย้งที่น่ามาสนับสนุนข้อสมมติฐานนั้น

(3) ความสามารถในการตรวจสอบสมมติฐานที่ได้มา

(4) ความสามารถในการแบ่งแยกความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลจากความสัมพันธ์อื่น ๆ

(5) ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ขัดแย้ง แบ่งแยกสิ่งที่ตรงและไม่ตรงกับข้อมูลได้

(6) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ และแยกรายละเอียดที่สำคัญและไม่สำคัญได้

3) การคิดวิเคราะห์หลักการ เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างและหลักการ ในการคิดวิเคราะห์หลักการนี้ จะต้องวิเคราะห์แนวคิด จุดประสงค์ และมโนทัศน์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์หลักการสามารถแยกได้ดังนี้

(1) ความสามารถในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อความและความหมายขององค์ประกอบต่าง ๆ

(2) ความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบในการเขียน

(3) ความสามารถในการวิเคราะห์จุดประสงค์ของผู้เขียน ความเห็นของผู้เขียนหรือลักษณะของความคิด ความรู้สึกที่มีในงาน

(4) ความสามารถในการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้เขียนในด้านต่าง ๆ

(5) ความสามารถในการวิเคราะห์เทคนิคโฆษณาชวนเชื่อ

(6) ความสามารถในการรู้แ่งคิด และทัศนคติของผู้เขียน

การคิดวิเคราะห์นั้นว่ามีประโยชน์ต่อบุคคลทุกคนในการนำไปใช้เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพื่อให้เกิดความสุขความสมหวังดังที่ตนปรารถนา ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547, น. 16 – 20) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ สรุปเป็นหัวข้อได้ ดังนี้ 1) ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา 2) ช่วยให้คำนึงถึงความสมเหตุสมผลของขนาดกลุ่มตัวอย่าง 3) ช่วยลดการอ้างประสบการณ์

ส่วนตัวเป็นข้อสรุปทั่วไป 4) ช่วยขุดค้นสาระของความประทับใจครั้งแรก 5) ช่วยตรวจสอบการคาดคะเนบนฐานความรู้เดิม 6) ช่วยวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ส่วนบุคคล 7) เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่น ๆ 8) ช่วยในการแก้ปัญหา 9) ช่วยในการประเมินและตัดสินใจ 10) ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สมเหตุสมผล และ 11) ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง

การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่ใช้ปัญญาหรือใช้ความคิดนำพฤติกรรม ผู้ที่คิดวิเคราะห์เป็นจึงสามารถใช้ปัญญานำชีวิตได้ในทุก ๆ สถานการณ์ เป็นบุคคลที่ไม่โลภ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง มีเหตุผล ไม่มีอคติ มีความยุติธรรมและพร้อมที่จะสร้างสันติสุขในทุกโอกาส แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ ได้แก่

1) ทฤษฎีกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (Bloom's taxonomy of educational objectives) (Bloom, 1961 ; อ้างถึงในทิตินา แคมมณี, 2544, น. 56)

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ (Gagne and Briggs, 1974 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ, 2552, น. 25)

3) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (intellectual development) ของปีอาเจต์ (Piaget, 1980 ; อ้างถึงในสุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2553, น. 49)

ในการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน ต้องใช้การฝึกฝนให้มาก ฝึกบ่อย ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนฝึกทักษะย่อยพื้นฐานก่อนที่จะไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน ได้แก่ การสังเกต การวัดและการใช้ตัวเลข การจำแนกประเภทการสื่อสาร การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทาง – เวลา การทำนาย การอ้างอิง การนิยามปฏิบัติการ การแปลความหมายข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน ซึ่งครูจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาอาชญากรรม

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (competency) หรือขีดความสามารถในการปฏิบัติ ซึ่งแมคเคลแลนด์ (McClelland) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) อธิบายไว้ว่า “สมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วยความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) ความสามารถ (ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (other characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์การปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (motives) อุปนิสัย (traits) ภาพลักษณ์ภายใน (self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (social role) ที่แตกต่างกัน ทำให้แสดงพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน (McClelland, David, 1995, p.138 – 139)

สมรรถนะสามารถใช้สำหรับการผลักดันให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ต้องการ สมรรถนะจึงมีความสำคัญเพราะสมรรถนะเป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดความรู้ การเรียนรู้ทักษะ และเจตคติ/ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพต่าง ๆ

ที่ช่วยให้สามารถเผชิญและแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และสมรรถนะจะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่าถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์แล้วจะต้องใช้สมรรถนะใดบ้าง ซึ่งโลกในยุคปัจจุบันเป็นโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งภาวะเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ดังนั้นผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีทักษะที่สามารถส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ พร้อมเข้าสู่สังคมการทำงานที่ใช้ความรู้และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะในศตวรรษที่ 21 จะส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการทำงานและความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ

สมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ และเรียนรู้ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อยคือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสาร และความร่วมมือและความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องมีทักษะที่ต้องการคือการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ และการใช้และจัดการสารสนเทศ การวิเคราะห์สื่อ และสร้างผลิตภัณฑ์สื่อ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบ ตรวจสอบได้ และการมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่น ทั้งในกลุ่มสังคมเดียวกันและทั่ว ๆ ไป

ปัจจุบัน ปัญหาเสียดัดเป็นภัยคุกคามที่นับวันจะทวีความรุนแรงจนส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ศักยภาพของประเทศชาติในอนาคต ทั้งด้านปริมาณที่มากขึ้น ช่วงอายุของผู้เกี่ยวข้องที่เริ่มจากอายุน้อยลง จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือ ปัญหาด้านการเรียน ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการปรับตัว ปัญหาครอบครัว และปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยผู้เรียนขาดทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและวิจารณญาณในการตัดสินใจ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสมรรถนะอันเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ แรงจูงใจ และคุณลักษณะอื่น ๆ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เน้นให้มีสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นที่เกี่ยวข้องและส่งผลการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย สมรรถนะด้านวิชาการ สมรรถนะด้านสุขภาพ สมรรถนะด้านทักษะชีวิต และสมรรถนะด้านอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563, น. 11 – 13) ซึ่งสมรรถนะทั้ง 4 ด้านดังกล่าวนี้สามารถเชื่อมโยงเข้ากับสมรรถนะของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งเสริมให้เรียนรู้ให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ 1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้

ทักษะในการเรียนรู้ และเรียนรู้ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (นวัตกรรม) 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องมีทักษะสำคัญคือการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ การใช้และจัดการสารสนเทศ การวิเคราะห์สื่อ และสร้างผลิตภัณฑ์สื่อ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ทักษะชีวิตและการทำงาน เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ และการมีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นทั้งในกลุ่มสังคมเดียวกันและทั่ว ๆ ไป โดยทักษะที่ทำให้เกิดคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตัวเอง ต้องสามารถถอดบทเรียนหลังการเรียนรู้ได้สำเร็จ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้บนพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์เนื่องจากการคิดวิเคราะห์ช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสติปัญญา พัฒนาสมองซีกซ้าย สามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งเหล่านั้น และนำไปสู่การตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยที่สุด ซึ่งการสอนเพื่อส่งเสริม การคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนนั้น ต้องใช้การฝึกฝนให้มาก ฝึกบ่อย ๆ และทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนฝึกทักษะย่อยพื้นฐานก่อนที่จะไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน ได้แก่ การสังเกต การวัด และการใช้ตัวเลข การจำแนกประเภท การสื่อสาร การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทาง – เวลา การทำนาย การอ้างอิง การนิยามปฏิบัติการ การแปลความหมายข้อมูล และการตั้งสมมติฐาน

จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข เป็นการพัฒนาที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ไปที่ความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะในการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขที่เกิดจากการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 กลุ่ม คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน บนพื้นฐานการเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ และบูรณาการแนวทางการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรีนี้ ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งและส่งผลต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข 4 ด้าน ซึ่งผู้เรียนแสดงออกทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินได้ ดังนี้

1. สมรรถนะด้านวิชาการ หมายถึง ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัยห่างไกลจากยาเสพติด

2. สมรรถนะด้านสุขภาพ หมายถึง ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

3. สมรรถนะด้านทักษะชีวิต หมายถึง ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการปรับตัว และรับมือกับสถานการณ์ ด้านยาเสพติดในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชีวิตประจำวัน

4. สมรรถนะด้านอาชีพ หมายถึง ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการประกอบอาชีพ มีค่านิยมที่ดีและทักษะประกอบอาชีพที่สุจริตโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

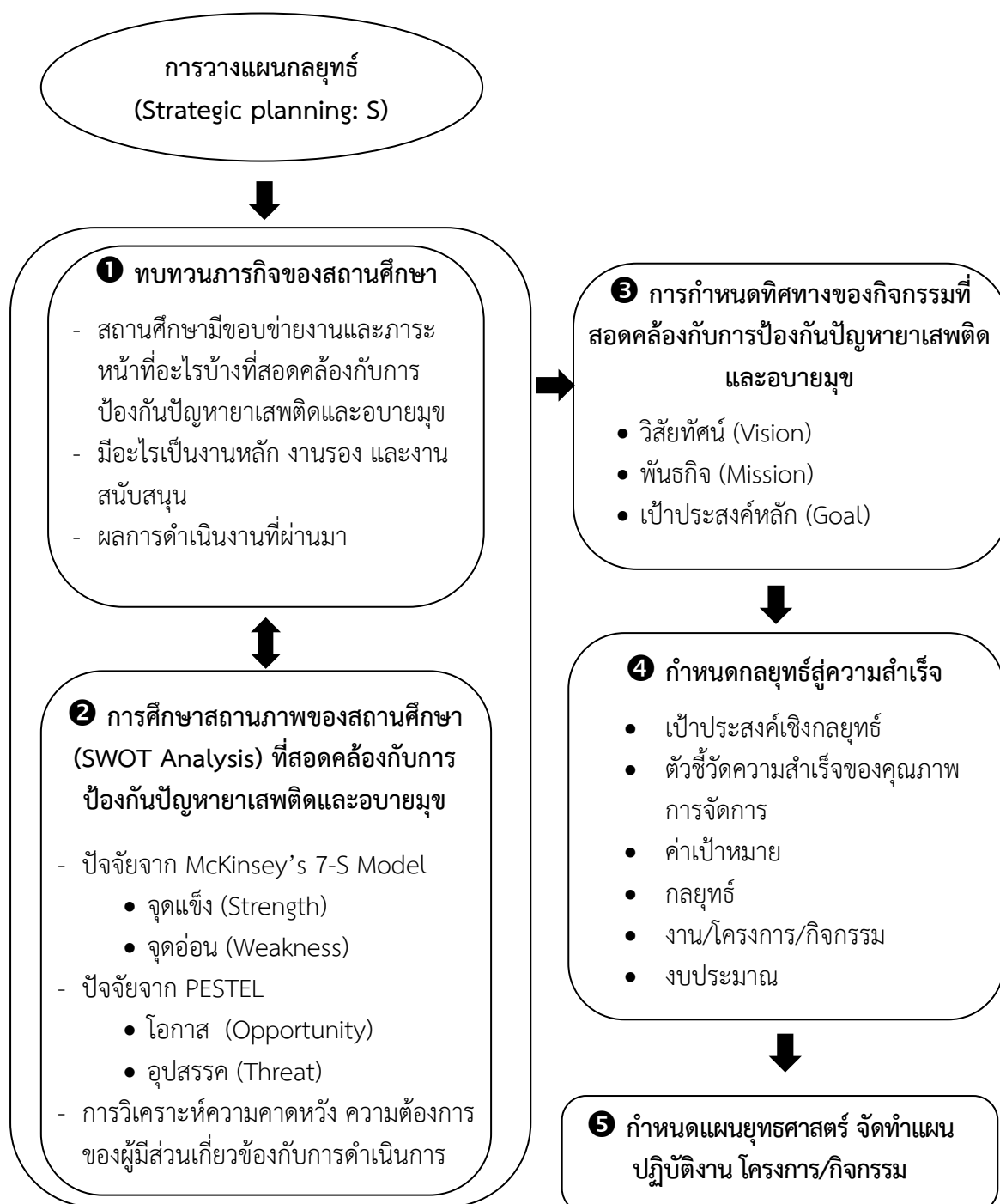
3. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์

การวางแผนกลยุทธ์เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารเชิงกลยุทธ์ (strategic management) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารจากทุกฝ่ายขององค์กร ในการกำหนดและปฏิบัติตามเป้าหมายและกลยุทธ์ขององค์กร หรือเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันในการกำหนด (formulating) การปฏิบัติการ (implementing) และการควบคุม (controlling) ซึ่งเป็นแผนหลักเพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายภายใต้สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่กำหนด เป็นการประสมประสานการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) และการจัดการ (management) เข้าด้วยกัน (Bateman and Snell, 1999, p. 131)

การวางแผนกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กรโดยส่วนรวมได้มีการปรับตัว ปรับแผนงานและปรับการทำงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องเข้ากันได้ และสามารถหาประโยชน์ได้สูงสุดจากสภาพแวดล้อมใหม่ ด้วยลักษณะของการวางแผนกลยุทธ์ดังกล่าวนี้เองที่เป็นกลไกทำให้องค์กรต้องเปิดตัวเองให้มีโอกาสสัมผัสและรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภายนอกมาใช้ เพื่อปรุงแต่งหรือปรับเปลี่ยนตนเองให้มีสภาพใหม่ที่จะสามารถก้าวเจริญและเติบโตต่อไปได้ โดยไม่ต้องชวนเซเมื่อต้องเผชิญกับสภาพเงื่อนไขใหม่ ๆ ที่มากระทบโดยไม่มี การคาดคิดมาก่อน ทั้งนี้เพราะองค์กรทุกแห่งต่างเป็นระบบย่อยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงและต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกตลอดเวลา ซึ่งในการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนกลยุทธ์มาใช้ในการดำเนินการ เพราะช่วยให้ผู้บริหารได้มีการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เห็นโอกาสใหม่ ๆ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้ และใช้จุดแข็งของสภาพแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้การดำเนินงานสามารถดำเนินการได้ต่อเนื่อง สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

การวางแผนกลยุทธ์มีกระบวนการสำคัญด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพของหน่วยงาน (SWOT analysis) ที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หาจุดแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก หาโอกาส และอุปสรรคก่อน แล้วนำไปสร้างประเด็นเชิงกลยุทธ์ กำหนดกลยุทธ์ เลือกลงกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควบคุมและประเมินผลการใช้

ก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการ ทำให้เกิดผลลัพธ์ คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ความเป็นธรรม พลังการทำงานและความผูกพัน ความยอมรับในงาน โดยกรอบแนวคิดของกระบวนการวางแผนกลยุทธ์เพื่อใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งในองค์ประกอบด้านกระบวนการของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีขั้นตอนของการวางแผนกลยุทธ์ ดังนี้

4. แนวคิดการบริหารภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม

ภาคีเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงกันของกลุ่มบุคคล องค์กร โดยจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย การทำงานแบบภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะสมาชิกภาคีเครือข่ายต่างมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กลไกของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ มีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ และยังทำให้มีพลังต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การเชื่อมโยงกันในลักษณะภาคีเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงเข้าหากันที่ไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแค่การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายเดียวกัน

ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นในลักษณะของภาคีเครือข่าย ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของความร่วมมือ โดยมีการดำเนินงานร่วมกัน (จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ, 2561, ออนไลน์) ดังนี้

1) การประสานงาน (coordination) หมายถึง เป็นวิธีที่คนจำนวนมากมาร่วมกันทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตกลงกัน โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่เพื่อมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบปฏิบัติด้วยความสามัคคี สมานฉันท์ และมีประสิทธิภาพที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าการประสานงาน หมายถึง การจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติงานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายขององค์กรนั้นอย่างสมานฉันท์

2) ความร่วมมือ (cooperation) หมายถึง ความเต็มใจของแต่ละคนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง ตามเป้าหมายขององค์กรหรือหน่วยงาน ความร่วมมือจะเป็นการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็น “เจ้าของหรือเจ้าภาพ” งานหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วขอให้ฝ่ายอื่น เข้ามาร่วม มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้ง ๆ ไป ไม่มุ่งความต่อเนื่องและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่มุ่งจะให้กิจกรรมนั้น ๆ แล้วเสร็จตามความต้องการของฝ่ายเจ้าของงาน ความร่วมมือเป็นการช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ แม้จะไม่มีหน้าที่โดยตรง อาจจะทำเรื่องเดียวกันในเวลาเดียวกันหรือต่างเวลาก็ได้ แม้กระทั่งอาจให้ความร่วมมือทำบางเรื่องบางเวลา

3) การทำงานร่วมกัน (collaboration) หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือองค์กรตั้งแต่ 2 องค์กรขึ้นไป มาทำงานร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม และรับรู้ตัวตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตามโครงสร้างที่มีอยู่ในองค์กร รวมทั้งเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ปฏิบัติงานต่างก็เกิดความพอใจในการทำงานนั้น

4) การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การที่สมาชิกทุกคนของหน่วยงานนั้นหรือองค์กร ร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีลักษณะของกระบวนการ (process) อันมีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ ๆ เพื่อการสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมดำเนินการ

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (SWOT analysis)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ที่สอดคล้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT มาจาก 3 แหล่ง คือ 1) จากประสบการณ์การทำงานของผู้ร่วมงาน 2) จากผลการศึกษาวิเคราะห์องค์กร และ 3) จากแหล่งข้อมูลภายนอก ได้แก่ วิทยากรสอนเสริมยาเสพติดของสถานศึกษา และภาคีเครือข่ายด้านยาเสพติดของสถานศึกษา

รายละเอียดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปรากฏผล ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน

(ปัจจัยที่เอื้อประโยชน์)

(ปัจจัยที่มีผลกระทบ)

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
- ผู้บริหารมีกำหนดรูปแบบการบริหารเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่ชัดเจน - ผู้บริหารมีทักษะทางการบริหาร เมื่อมีกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ผู้บริหารสามารถแรงงาน หรือวางแผนการทำงานที่ชัดเจนให้ผู้ปฏิบัติได้ - มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของการป้องกันยาเสพติด - ครูผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนเรื่องยาเสพติดเป็น ผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดดี - มีการกำหนดโครงสร้าง และจัดตั้งคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในระดับ กศน. ตำบล/กศน.อำเภอ ที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน - มีการกำหนดนโยบาย/ทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การดำเนินงานของบุคลากรดำเนินงานได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้	- การสับเปลี่ยน โยกย้าย บุคลากร/การส่งต่องานของบุคลากร ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจใหม่ บางครั้งทำให้การประสานงานเกิดความขัดข้อง - งบประมาณในการดำเนินงานไม่เพียงพอ/ช้า ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการดำเนินงาน และขาดอุปกรณ์ในการคัดกรองสารเสพติดของผู้เรียน - การย้ายถิ่นที่อยู่ของผู้เรียน ทำให้ขาดข้อมูลเพื่อใช้ในการติดตาม และคัดกรองเพื่อแก้ปัญหาของยาเสพติด - ผู้เรียนส่วนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือขาดการติดต่อกับครูผู้สอน ทำให้ขาดเรื่องข่าวสารของยาเสพติด และยากต่อการคัดกรอง - สถานศึกษาขาดการจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และไม่สามารถค้นหาได้ตลอดเวลา ทำให้เสียเวลาในการหาข้อมูลที่ต้องใช้ในการดำเนินงานด้านยาเสพติด

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
- มีการทำแผนปฏิบัติงานด้านยาเสพติดเพื่อให้การดำเนินงานด้านยาเสพติดเป็นไปตามระบบ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด - ครูมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินการคัดกรองผู้เรียน การสอดแทรกเรื่องยาเสพติดในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแนะนำและส่งต่อผู้ที่มีความเสี่ยงและติดยาเสพติดได้ - มีการดำเนินการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่เสมอ เช่น การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดผ่านทาง Website และ Facebook ทั้งของ กศน.ตำบล และ กศน.อำเภอ - มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน - มีการจัดตั้งองค์กรนักศึกษาที่มีความเข้มแข็ง ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด และช่วยเหลือประสานงานระหว่างผู้เรียนกับครู - คณะครูมีความตระหนักร่วมในการกิจการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา - ผู้บริหารมีการติดตามผลการปฏิบัติงาน และมีการนิเทศติดตามงานที่สม่ำเสมอ - ผู้เรียนให้ความร่วมมือในการติดตาม ดูแล ให้คำแนะนำต่อผู้เรียนด้วยกัน	

2. ปัจจัยภายนอก

(ปัจจัยที่เอื้อประโยชน์)

(ปัจจัยที่มีผลกระทบ)

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
- ภาครัฐหรือข่ายมาร่วมเป็นคณะทำงานในการขับเคลื่อนป้องกันปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา เช่น ตำรวจ ผู้นำชุมชน สาธารณสุข เป็นต้น โดยดำเนินการทำ MOU ร่วมกับสถานศึกษา - ชุมชนให้ความร่วมมือเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานศึกษา เช่น การประชาสัมพันธ์ ช่วยสอดส่องดูแล และติดตามผู้เรียนที่มีความเสี่ยงกับปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น - มีวิทยากรในพื้นที่ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับครูและนักศึกษา - สถานศึกษาตั้งอยู่ใกล้ส่วนราชการ เช่น โรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ เกษตรอำเภอ เป็นต้น ทำให้ง่ายต่อการประสานงาน - มีหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ ที่เข้มแข็ง ทำให้การประสานในเรื่องการคัดกรองนักศึกษา (ตรวจสารเสพติด) ได้รวดเร็วและสะดวก - มีการกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	- ลักษณะพื้นที่ติดชายแดนที่บริเวณตำบลจรเข้เผือก ทำให้มีการลักลอบขนยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ได้ง่าย จึงเกิดการระบาดของยาเสพติดในพื้นที่มาก - ยาเสพติดเริ่มมีราคาถูก ทำให้เกิดการซื้อขายกันมากขึ้น - เทคโนโลยีพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้สภาพการซื้อขายยาเสพติดในปัจจุบันเข้าถึงได้ง่าย เช่น การซื้อขายผ่านทาง Line หรือ Facebook เป็นต้น - การมีทัศนคติต่อผู้ที่เข้ารับการบำบัดสารเสพติดของคนในพื้นที่ ทำให้ผู้ที่เข้าบำบัดสารเสพติดกลับไปใช้สารเสพติดอีกครั้ง และปฏิเสธการเข้ารับการบำบัด - ผู้เสพติดในชุมชนปฏิเสธการเข้ารับการบำบัด - นโยบายของรัฐเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดเรื่องการใช้สารเสพติดบางประเภท (กัญชา) ที่ไม่ถูกต้อง - นโยบายด้านยาเสพติดบางประเภท (กัญชา) ของรัฐอิงกับกระแสการเมือง - ผู้ที่เข้ารับการบำบัดเมื่อหายแล้วได้รับการชักชวนจากบุคคลภายนอกสถานศึกษา ทำให้มีพฤติกรรมกลับมาใช้สารเสพติดเหมือนเดิม

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในที่สอดคล้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติดและ
 อบายมุขของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัด
 กาญจนบุรี ด้วย McKinsey's 7-S Model

ปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายใน	ลักษณะ	จุดแข็ง/ จุดอ่อน
1. ยุทธศาสตร์ (Strategy)	- มีการกำหนดนโยบาย/ทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การดำเนินงานของบุคลากรดำเนินงานได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ - งบประมาณในการดำเนินงานไม่เพียงพอ/ซ้ำ ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการดำเนินงาน และขาดอุปกรณ์ในการคัดกรองสารเสพติดของผู้เรียน	- จุดแข็ง - จุดอ่อน
2. โครงสร้าง (Structure)	- มีการกำหนดโครงสร้าง และจัดตั้งคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติดในระดับ กศน.ตำบล/กศน.อำเภอ ที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน - มีการจัดตั้งองค์กรนักศึกษาที่มีความเข้มแข็ง ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด และช่วยเหลือประสานงานระหว่างผู้เรียนกับครู	- จุดแข็ง - จุดแข็ง
3. ระบบ (Systems)	- มีการทำแผนปฏิบัติงานด้านยาเสพติดเพื่อให้การดำเนินงานด้านยาเสพติดเป็นไปตามระบบ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด - มีการดำเนินการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาเสพติดอยู่เสมอ เช่น การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดผ่านทาง Website และ Facebook ทั้งของ กศน.ตำบล และ กศน.อำเภอ - มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน - สถานศึกษาขาดการจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และไม่สามารถค้นหาได้ตลอดเวลา ทำให้เสียเวลาในการหาข้อมูลที่ต้องใช้ในการดำเนินงานด้านยาเสพติด - การย้ายถิ่นที่อยู่ของผู้เรียน ทำให้ขาดข้อมูลเพื่อใช้ในการติดตาม และคัดกรองเพื่อแก้ปัญหาของยาเสพติด	- จุดแข็ง - จุดแข็ง - จุดแข็ง - จุดอ่อน - จุดอ่อน

ปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายใน	ลักษณะ	จุดแข็ง/ จุดอ่อน
4. บุคลากร (Staffs)	- ครูผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนเรื่องยาเสพติดเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดดี - ครูมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินการคัดกรองผู้เรียน การสอดแทรกเรื่องยาเสพติดในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแนะนำและส่งต่อผู้ที่มีความเสี่ยงและติดยาเสพติดได้ - การสับเปลี่ยน โยกย้าย บุคลากร/การส่งต่องานของบุคลากร ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจใหม่บางครั้งทำให้การประสานงานเกิดความขัดข้อง	- จุดแข็ง - จุดแข็ง - จุดอ่อน
5. รูปแบบการบริหาร (Style)	- ผู้บริหารมีกำหนดรูปแบบการบริหารเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่ชัดเจน - ผู้บริหารมีการติดตามผลการปฏิบัติงาน และมีการนิเทศติดตามงานที่สม่ำเสมอ	- จุดแข็ง - จุดแข็ง
6. ทักษะ (Skill)	- ผู้บริหารมีทักษะทางการบริหาร เมื่อมีกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ผู้บริหารสามารถแรงงาน หรือวางกรอบในการทำงานที่ชัดเจนให้ผู้ปฏิบัติได้ - มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของ การป้องกันยาเสพติด	- จุดแข็ง - จุดแข็ง
7. ค่านิยมร่วม (Shared Value)	- คณะครูมีความตระหนักร่วมในการกิจการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา - ผู้เรียนให้ความร่วมมือในการติดตาม ดูแล ให้คำแนะนำต่อผู้เรียนด้วยกัน - ผู้เรียนส่วนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือขาดการติดต่อกับครูผู้สอน ทำให้ขาดเรื่องข่าวสารของยาเสพติด และยากต่อการคัดกรอง	- จุดแข็ง - จุดแข็ง - จุดอ่อน

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่สอดคล้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติดและ
 อบายมุขของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัด
 กาญจนบุรี ด้วย PESTEL Analysis

ปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายนอก	ลักษณะ	โอกาส/ อุปสรรค
1. ปัจจัยทางการเมือง	- นโยบายของรัฐเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดเรื่องการใช้สารเสพติดบางประเภท (กัญชา) ที่ไม่ถูกต้อง - นโยบายด้านยาเสพติดบางประเภท (กัญชา) ของรัฐอิงกับกระแสการเมือง	- อุปสรรค - อุปสรรค
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	- ยาเสพติดเริ่มมีราคาถูกลง ทำให้เกิดการซื้อขายกันมากขึ้น	- อุปสรรค
3. ปัจจัยทางสังคม	- ภาควิชาการช่วยกันเป็นคณะทำงานในการขับเคลื่อนป้องกันปัญหาเสพติดของสถานศึกษา เช่น ดำรง ผู้นำชุมชน สาธารณสุข เป็นต้น โดยดำเนินการทำ MOU ร่วมกับสถานศึกษา - ชุมชนให้ความร่วมมือเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานศึกษา เช่น การประชาสัมพันธ์ ช่วยสอดส่อง ดูแล และติดตามผู้เรียนที่มีความเสี่ยงกับปัญหาเสพติด เป็นต้น - มีวิทยากรในพื้นที่ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับครู และนักศึกษา - การมีทัศนคติต่อผู้ที่เข้ารับการบำบัดสารเสพติดของคนในพื้นที่ ทำให้ผู้ที่เข้าบำบัดสารเสพติดกลับไปใช้สารเสพติดอีกครั้ง และปฏิเสธการเข้ารับการบำบัด - ผู้เสพติดในชุมชนปฏิเสธการเข้ารับการบำบัด	- โอกาส - โอกาส - โอกาส - อุปสรรค - อุปสรรค
4. ปัจจัยทางเทคโนโลยี	- เทคโนโลยีพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้สภาพการซื้อขายยาเสพติดในปัจจุบันเข้าถึงได้ง่าย เช่น การซื้อขายผ่านทาง Line หรือ Facebook เป็นต้น	- อุปสรรค
5. ปัจจัยทางกฎหมายหรือกฎระเบียบ	- มีการกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	- โอกาส
6. ปัจจัยสภาพแวดล้อม	- ลักษณะพื้นที่ติดชายแดนที่บริเวณตำบลจรเข้เผือก ทำให้มีการลักลอบขนยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ได้ง่าย จึงเกิดการระบาดของยาเสพติดในพื้นที่มาก	- อุปสรรค

ปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายนอก	ลักษณะ	โอกาส/ อุปสรรค
	- สถานศึกษาตั้งอยู่ใกล้ส่วนราชการ เช่น โรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ เกษตรอำเภอ เป็นต้น ทำให้ง่ายต่อการประสานงาน - มีหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ ที่เข้มแข็ง ทำให้การประสานในเรื่องการคัดกรองนักศึกษา (ตรวจสารเสพติด) ได้รวดเร็วและสะดวก - ผู้ที่เข้ารับการบำบัดเมื่อหายแล้วได้รับการชักชวนจากบุคคลภายนอกสถานศึกษา ทำให้มีพฤติกรรมกลับมาใช้สารเสพติดเหมือนเดิม	- โอกาส - โอกาส - อุปสรรค

องค์ประกอบของรูปแบบ

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านโครงสร้าง

(1) หลักการ : รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ เป็นโครงสร้างทางความคิดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา โดยดำเนินการอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบต่อเนื่อง บนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่สัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการ สมรรถนะ และคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนเป็นสำคัญ

(2) วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2) องค์ประกอบด้านกระบวนการ

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี คือกระบวนการ RSTNE Model หมายถึง

R	=	Readiness Preparation (การเตรียมความพร้อม)
S	=	Strategic planning (การวางแผนกลยุทธ์)
T	=	Taking Action (การนำแผนงานไปปฏิบัติ)
N	=	Networking (การสร้างภาคีเครือข่าย)
E	=	Evaluating (การประเมินผล)

ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย และขั้นที่ 5 การประเมินผล

3) องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนคือปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของรูปแบบฯ ที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด ประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน คือ

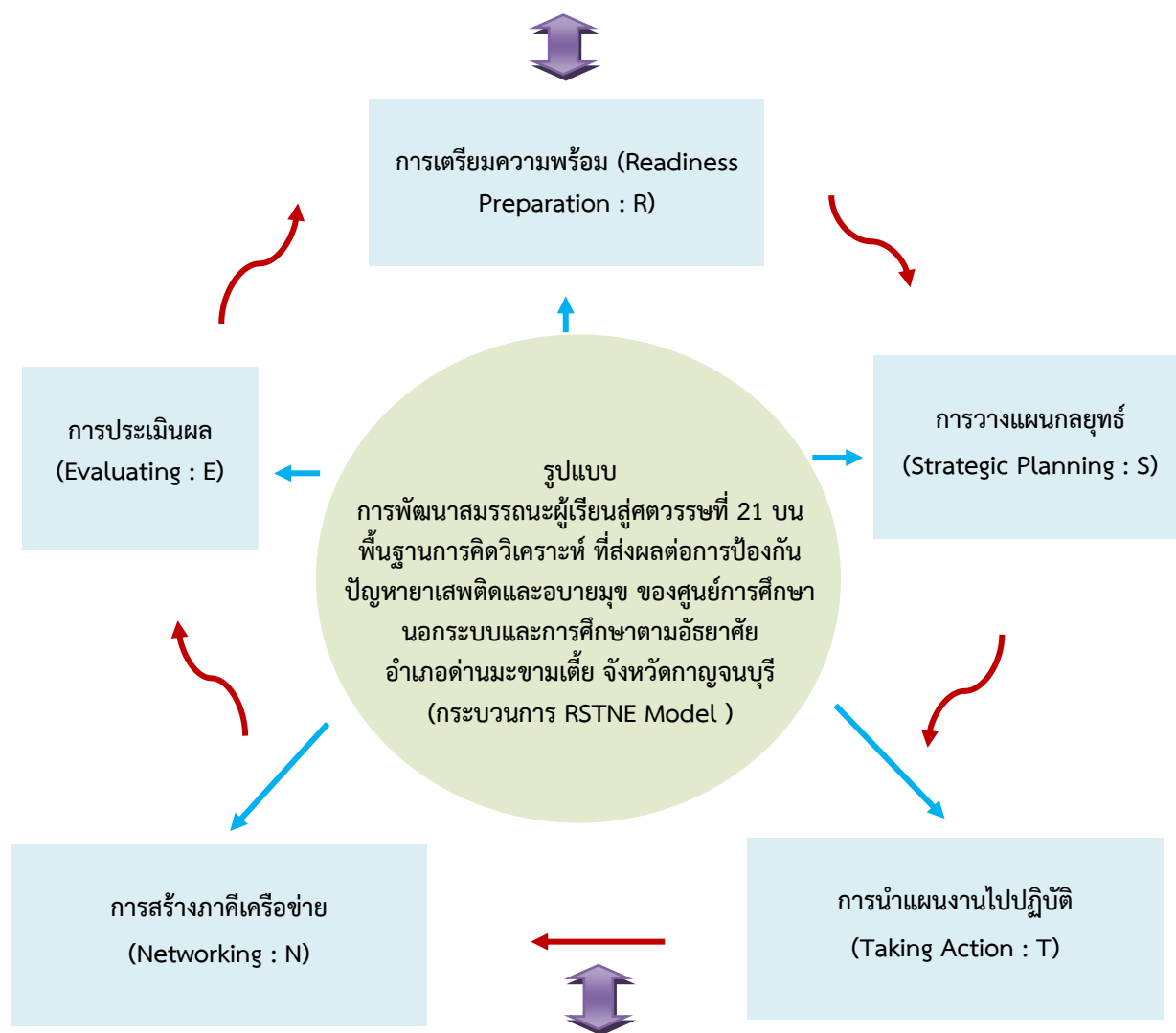
(1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข โดยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา

(2) ปัจจัยด้านครูและบุคลากร ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้เรียนจะต้องเกิดจากความต้องการของครูที่มีความมุ่งมั่นจริงใจและเต็มใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ร่วมมือกันเคารพ ยอมรับซึ่งกันและกัน อุทิศเวลาให้การพัฒนางาน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

(3) ปัจจัยด้านสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ตัวชี้วัดสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน

หลักการ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ เป็นโครงสร้างทางความคิดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา โดยดำเนินการอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบต่อเนื่อง บนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่สัมฤทธิ์ผลการบริหารจัดการ สมรรถนะ และคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ปัจจัยสนับสนุน

- (1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข โดยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา
- (2) ปัจจัยด้านครูและบุคลากร ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้เรียนจะต้องเกิดจากความต้องการของครูที่มีความมุ่งมั่นจริงใจและเต็มใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เคารพ ยอมรับซึ่งกันและกัน อุทิศเวลาให้กับการพัฒนา และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
- (3) ปัจจัยด้านสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ตัวชี้วัดสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน

การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ

การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการ จากผู้เชี่ยวชาญตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัย ปรากฏผล ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิภาพของร่างรูปแบบด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

n = 5

ประเด็นการตรวจสอบ	ระดับคะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ			
	ความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี		ความเป็นไปได้	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. แนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้จัดประกอบรูปแบบ	4.80	0.45	4.80	0.45
2. องค์ประกอบด้านโครงสร้าง				
2.1 หลักการ	5.00	0.00	5.00	0.00
2.2 วัตถุประสงค์	5.00	0.00	5.00	0.00
3. องค์ประกอบด้านกระบวนการ				
3.1 ขั้นที่ 1 R : การเตรียมความพร้อม	4.80	0.45	4.80	0.45
3.2 ขั้นที่ 2 S : การวางแผนกลยุทธ์	5.00	0.00	5.00	0.00
3.3 ขั้นที่ 3 T : การนำแผนงานไปปฏิบัติ	4.80	0.45	4.80	0.45
3.4 ขั้นที่ 4 N : การสร้างภาคีเครือข่าย	4.80	0.45	4.60	0.55
3.5 ขั้นที่ 5 E : การประเมินผล	5.00	0.00	5.00	0.00
4. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน	4.60	0.55	4.60	0.55
5. การกำหนดพฤติกรรมที่แสดงสมรรถนะผู้เรียน	4.60	0.55	4.60	0.55
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.84	0.23	4.82	0.27

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$ S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายการพบว่ามีค่าเฉลี่ยรายข้อระหว่าง 4.60 – 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรายข้ออยู่ระหว่าง 0.00 – 0.55 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.50 และ S.D. < 1

ส่วนประสิทธิภาพด้านความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$ S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายการพบว่ามีค่าเฉลี่ยรายข้อระหว่าง 4.60 – 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรายข้ออยู่ระหว่าง 0.00 – 0.55 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.50 และ S.D. < 1

ตารางที่ 2 แสดงประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้องของรูปแบบ

n = 5

ประเด็นการตรวจสอบ	ระดับความสอดคล้อง	
	$\bar{X}$	S.D.
1. รูปแบบฯ มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทหรือสภาพแวดล้อมของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย	4.80	0.45
2. รูปแบบฯ มีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการสอดคล้องเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กัน	5.00	0.00
3. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model สอดคล้องเหมาะสมกับหลักการและวัตถุประสงค์	4.80	0.45
4. รูปแบบฯ วางระบบการดำเนินงานตามกระบวนการ RSTNE Model แต่ละขั้นตอนมีความสอดคล้องเหมาะสม ต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน	5.00	0.00
5. รูปแบบฯ กำหนดวิธีการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	5.00	0.00
6. รูปแบบฯ มีเครื่องมือสำหรับประเมินผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	4.80	0.45
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.90	0.22

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบด้านความสอดคล้องของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.22 เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.80 – 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00 – 0.45 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.50 และ S.D. < 1

สรุปผลการตรวจสอบประสิทธิภาพด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้และความสอดคล้องของร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผ่านเกณฑ์คุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

กระบวนการของการใช้รูปแบบ

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี คือกระบวนการ RSTNE Model ซึ่งในการนำรูปแบบไปสู่การปฏิบัติ มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดประชุมครู และผู้เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อมอบนโยบาย พร้อมทั้งให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ที่จะให้ทดลองใช้

2. มอบรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข ให้ครูและผู้เกี่ยวข้องนำไปศึกษาด้วยตนเอง พร้อมทั้งเตรียมการดำเนินการตามแนวทางของรูปแบบ

3. ครู/บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการ RSTNE Model 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (Readiness Preparation)

เป็นขั้นสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ความพร้อมในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ โดยศึกษาบริบทของสถานศึกษา ดำเนินการสำรวจสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ปัญหาในเขตบริการของสถานศึกษา มีผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้แทนชุมชนร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ ดำเนินการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยการจัดเก็บข้อมูลผู้เรียน หรือใช้ข้อมูลจากการแนะนำ และระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนมาวิเคราะห์โดยใช้พื้นฐานการคิดวิเคราะห์ แล้วสังเคราะห์ เปรียบเทียบความสอดคล้องความต้องการในการแก้ปัญหา และแบ่งกลุ่มเพื่อหามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มใช้ยาเสพติด เป็นต้น

ในขั้นนี้ต้องชี้แจงให้แต่ละภาคส่วนในสถานศึกษาเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตน เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา ดังนี้

1) บทบาทการเตรียมความพร้อมของผู้บริหาร ได้แก่ การมีความเชื่อมั่น ศรัทธาในหลักคิด มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข พฤติกรรมที่แสดงออกถึงสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขอย่าง

ลึกซึ้ง สามารถนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติตน และการปฏิบัติงานของตนในการบริหารจัดการได้ ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการวางนโยบายและกำหนดแผนปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาได้อย่างครอบคลุมและต่อเนื่อง

2) บทบาทการเตรียมความพร้อมของครู บุคลากร และวิทยากรสอนเสริม ได้แก่ การมีความเชื่อมั่น ศรัทธาในหลักคิด มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข พฤติกรรมที่แสดงออกถึงสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข สามารถนำไปบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนแผนงานให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบ

3) บทบาทการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ได้แก่ การเตรียมร่างกายและจิตใจ ให้มีความพร้อมในการเรียนรู้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข เข้าใจในบทบาทของการเป็นผู้เรียนที่ดี เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่คุณสอนกำหนดทุกครั้ง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืน และมั่นคงของตนเอง

4) บทบาทการเตรียมความพร้อมของภาคีเครือข่ายและชุมชน ได้แก่ ภาคีเครือข่ายและชุมชนพร้อมรับการประสานสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้เรียน และกิจกรรมในวิถีชีวิตเพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตของชุมชนให้ห่างไกลยาเสพติด มีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาตามความเหมาะสมของบริบทแห่งการเรียนรู้ของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic planning)

การวางแผนกลยุทธ์ เป็นการมองภาพรวมทั้งเรื่องการกำหนดนโยบาย การวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย เป็นการวางแผนที่ให้ความสำคัญกับการมองไปสู่นาคตภายใต้การพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการใช้ความสามารถของสถานศึกษาเพื่อระดมทรัพยากรมาใช้ และพิจารณาถึงทางเลือกต่าง ๆ อย่างรอบคอบและชัดเจน คุณภาพของการวางแผนกลยุทธ์ตามแนวทางของรูปแบบขึ้นอยู่กับการรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด หลากหลาย และเป็นจริงที่สุด เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเลือกแนวทางการขับเคลื่อนที่จะบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลถึงความง่ายในการปฏิบัติและเป็นไปได้ที่จะบรรลุผล การวางแผนกลยุทธ์ระดับหน้าที่ จะต้องคำนึงถึงมาตรฐานการดำเนินงานของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการแก้ปัญหา และการขับเคลื่อนของทุกฝ่ายในสถานศึกษาเป็นหลัก

การวางแผนกลยุทธ์มีกระบวนการสำคัญด้วยการเริ่มต้นจากการศึกษาสถานภาพของหน่วยงาน (SWOT analysis) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หาจุดแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก หาโอกาสและอุปสรรคก่อน แล้วนำไปสร้างประเด็นเชิงกลยุทธ์ กำหนดกลยุทธ์ เลือกกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ควบคุมและประเมินผลการใช้ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการ ทำให้

เกิดผลลัพธ์ คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ความเป็นธรรม พลังการทำงานและความผูกพัน ความยอมรับในงาน ซึ่งขั้นตอนย่อยในการกำหนดแผนกลยุทธ์ คือ

(1) การทบทวนภารกิจของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด่านมะขามเตี้ย เพื่อพิจารณาบูรณาการแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขเข้าไว้ในนโยบายหลักของสถานศึกษา

(2) สถานศึกษา แกนนานักศึกษา และชุมชน ร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์สถานภาพ (SWOT analysis) ที่สอดคล้องกับการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผน

(3) การกำหนดทิศทางของหน่วยงาน ที่บูรณาการแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข ได้แก่ วิสัยทัศน์ (vision) พันธกิจ (mission) และเป้าประสงค์หลัก (goal)

(4) กำหนดกลยุทธ์สู่ความสำเร็จ ได้แก่ เป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์ ตัวชี้วัดสมรรถนะ ผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ค่าเป้าหมาย แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติงาน/โครงการ/กิจกรรม และงบประมาณ

(5) กำหนดผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามโครงสร้างการดำเนินงานของรูปแบบ

(6) กำหนดแผนการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ

ขั้นที่ 3 การนำแผนงานไปปฏิบัติ (Taking Action)

เป็นขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ต้องรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ผู้บริหาร สร้างความตระหนักให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder) มีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย การดำเนินงาน กำกับติดตาม เกี่ยวกับการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยมีแนวทางการปฏิบัติ คือ

(1) ใช้เทคนิคการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา

(2) เป็นผู้นำการนิเทศภายในสถานศึกษา

(3) ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาอย่างแท้จริง

(4) ร่วมประชุมวางแผนงาน และการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์อย่างใกล้ชิดในแต่ละขั้นตอน

(5) พิจารณานุมัติโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา

(6) ให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน

(7) ให้คำปรึกษาแนะนำและเป็นวิทยากรที่ดีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา

(8) ช่วยเหลือและส่งเสริมให้ครูมีความรู้และมีพัฒนาการทางวิชาชีพ

(9) ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมของครู บุคลากร และวิทยากรสอนเสริมด้านยาเสพติด เป็นระยะ

ครู บุคลากร และวิทยากรสอนเสริม ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา จัดทำ กำหนดการสอน จัดทำแผนการสอนและแผนการจัดกิจกรรม ดำเนินการสอนและจัดกิจกรรม และ วัดผลประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีแนวทางการปฏิบัติ คือ

(1) ร่วมวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ รวมทั้งวางแผนงานในการปฏิบัติงาน โดยแสดงความคิดเห็นและอภิปราย อย่างเต็มความสามารถ

(2) ดำเนินการจัดสถานที่ พัฒนาสถานที่ ร่วมกันจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับ กิจกรรมที่กำหนดไว้

(3) ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์ของรูปแบบ

(4) ตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

(5) สาธิตและนำเสนอรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ตามเป้าหมาย

(6) เผยแพร่แนวคิดผลงานทางวิชาการ วิธีการจัดการเรียนการสอน และการจัด กิจกรรมที่หลากหลายให้แก่เพื่อนครู เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

(7) ถ่ายทอดผลงานที่ตนเองเชี่ยวชาญให้กับเพื่อนครู และผู้ที่สนใจเพื่อขยายผลต่อไป

(8) ผลิตสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน และเผยแพร่แก่ผู้สนใจ และเพื่อนครูผู้สอนอย่างกว้างขวาง

(9) ดำเนินการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของตน เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ และเพื่อหาทางยกระดับคุณภาพของการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

(10) เป็นผู้ที่ไม่เฝ้าหาความรู้ พยายามเสริมสร้างทักษะ และความสามารถในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาวิชาชีพ

ผู้เรียน เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด ตามหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละระดับชั้น หรือจัดโครงการ/กิจกรรม เพื่อสร้าง เสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น กิจกรรมด้านวิชาการ กิจกรรมด้านสุขภาวะ กิจกรรมด้านทักษะชีวิต และกิจกรรมด้านอาชีพ เป็นต้น

ภาคีเครือข่ายและชุมชน ภาคีเครือข่ายและผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน การสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา รัฐบาลปัจจุบัน สร้าง ภาคีเครือข่าย ช่วยดูแลผู้เรียนภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงาน ร่วมขับเคลื่อน กิจกรรมการสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาและชุมชน ร่วมกับสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่าย (Networking)

การสร้างภาคีเครือข่าย หมายถึง มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นใน ลักษณะของภาคี เช่น ชุมชน หน่วยงาน หรือสถานศึกษาอื่น ๆ การสร้างภาคีเครือข่ายการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาและชุมชน จะช่วยให้ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือ และสื่อต่าง ๆ ผ่านการประชุม การสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพูดคุย การศึกษาดูงาน และการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินงาน การแบ่งปันทักษะ และประสบการณ์ให้แก่กัน เป็นการสนับสนุนและเสริมความสมบูรณ์ให้กับครูผู้สอน ที่เป็นสมาชิกเครือข่าย จะช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อน ทำให้การพัฒนา มี ประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย ตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหา ได้รับความช่วยเหลือ ได้รับกำลังใจ การจูงใจและการยอมรับจาก เพื่อนร่วมวิชาชีพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและ อบายมุขในสถานศึกษาและชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluating)

การประเมินผลการบริหารจัดการ เป็นกระบวนการหนึ่งของการทำงานเชิงระบบ (system approach) ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ การประเมินผลเป็นงานกำกับ ติดตาม ประเมินผล และตีค่าผลงานที่ได้ทำมาแล้วว่าบังเกิดผลดีเพียงใด และนำผลที่ได้จากการประเมินมาใช้ ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้

(1) ผู้บริหารนิเทศติดตาม โดยกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานตามตารางการนิเทศ การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

(2) เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

(3) ประเมินผล สรุปผล การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะในการป้องกันและ แก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

(4) นำผลการประเมินมาปรับปรุงปัจจัยนำเข้า (input) และกระบวนการ (process) การกำกับติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเพื่อปรับปรุง การบริหารจัดการให้บรรลุผลตามเป้าประสงค์หลัก (goal) ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน สู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุขได้ต่อไป

(5) พัฒนาต่อยอด การดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะ ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา

4. ผู้บริหารต้องนิเทศ ติดตาม ประเมิน และเก็บข้อมูลระหว่างการทำงานตามแนวทางของ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกัน ปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

5. หลังเสร็จสิ้นการใช้รูปแบบ ให้ผู้เรียนทุกคนทำการประเมินตนเองเกี่ยวกับสมรรถนะผู้เรียน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติด

6. วิเคราะห์คะแนนจากแบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด หลังการใช้รูปแบบ

7. สอบถามความพึงพอใจของครู/บุคลากรและวิทยากรยาเสพติด ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในรูปแบบ

แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการปฏิบัติที่แท้จริงของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ระดับความคิดเห็น

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
สมรรถนะด้านวิชาการ					
1. ท่านรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม เพื่อเป็นเกราะป้องกันตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข					
2. ท่านมีทักษะการอ่าน ฟัง และเขียน เพื่อแสวงหาความรู้ในการป้องกันเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
3. ท่านสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม					
4. ท่านสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในสภาวะสังคม ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน					
5. ท่านประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี ให้ความร่วมมือการเฝ้าระวัง ป้องกันและยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด					
6. ท่านรู้จักปฏิเสธที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
สมรรถนะด้านสุขภาพ					
1. ท่านมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน					
2. ท่านมีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ					
3. ท่านสามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงตนเองให้พ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้					

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
4. ท่านมีความภาคภูมิใจ รักและเห็นคุณค่าของตนเอง					
5. ท่านมีสุขภาพจิตที่ดี และมองโลกในเชิงบวกอยู่เสมอ					
6. ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น					
7. ท่านแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้					
สมรรถนะด้านทักษะชีวิต					
1. ท่านเข้าใจ รับรู้ถึงความถนัด จุดเด่น จุดด้อยและความสามารถของตนเอง					
2. ท่านมีความรับผิดชอบ และเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล					
3. ท่านยอมรับและภูมิใจทั้งในตนเอง และผู้อื่น					
4. ท่านมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนศรัทธา					
5. ท่านมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตให้มีความสุข โดยปราศจากการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข					
6. ท่านรู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาเสพติดและอบายมุขได้อย่างสร้างสรรค์					
7. ท่านรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย ควบคุมและยับยั้งอารมณ์ของตนเองได้					
8. ท่านหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุขได้					
9. ท่านรู้บทบาทการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี และทำงานร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในชุมชน					
สมรรถนะด้านอาชีพ					
1. ท่านสำรวจ แสวงหา และเกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต					
2. ท่านมีข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางและชัดเจน					
3. ท่านรู้ถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน และตัดสินใจเลือกเส้นทางการประกอบอาชีพในอนาคต					
4. ท่านเห็นโอกาสในการสร้างอาชีพที่หลากหลายจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมุมมอง					

สมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
5. ท่านรู้จักวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าของแต่ละกลุ่มคนในชุมชน					
6. ท่านป้องกันตนเองพ้นจากยาเสพติดและอบายมุขได้โดยต้องทำให้เกิดความหลากหลายของอาชีพในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด					

แบบสอบถามความพึงพอใจ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าท่านมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการป้องกันปัญหาเสพติดและอบายมุข ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับใด จากนั้นใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความพึงพอใจตามความคิดเห็นของท่าน ตามเกณฑ์ความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. กระบวนการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์					
2. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบมีความชัดเจนและเป็นระบบ					
3. ขั้นตอนกระบวนการของรูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
4. ขั้นตอนกระบวนการมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ					
5. รูปแบบส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน					
6. รูปแบบก่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของทุกฝ่าย					
7. รูปแบบทำให้ครู บุคลากร และวิทยากรยาเสพติด สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
8. รูปแบบสามารถส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ					
9. เครื่องมือประเมินสมรรถนะผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 ของรูปแบบมีความเหมาะสม					
10. ผู้บริหารมีการกำกับ ติดตาม ดูแลการใช้รูปแบบให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น					

บรรณานุกรม

- กระทรวงยุติธรรม. (2564). **คู่มือ รู้คิด รู้ทัน ป้องกันยาเสพติด BE SMART SAY NO TO DRUGS**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออนป้า จำกัด ONPA COMPANY LIMITED.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน**
ปัญหาเสพติดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2563). **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริม**
สมรรถนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ.ฟ้าเมืองไทย).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). **การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking)**. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย.
- จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ. (2561). “การพัฒนาระบบภาคีเครือข่ายสถานศึกษา,” [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อ
14 มีนาคม 2561, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/344755>.
- ทิตินา แชมมณี. (2544). **วิทยาการด้านการคิด**. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579**.
กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2553). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2546). **วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- Bateman, Thomas S. & Scott A. Snell. (1999). **Management: Building Competitive**
Advantage. 4th ed. Boston: McGraw-Hill.
- McClelland David. (1995). “Retrospective Commentary,” in **Harvard Business**
Review. (January-February) p. 133 - 139.